

LIVE BAG

HISTORIA ZARINGO BADERN SIS

AUCTOR

IO. DANIEL SCHOEPFLINUS

HISTORIOPRAPHUS FRANCIAE

TOMUS TERTIUS

CAROLSRUHAE
EX OFFICINA MACKLOTIANA

M D C C L X V .

C O N S P E C T U S

T O M I I I .

I.

L I B E R V . B A D E N S I S .

L I N E A B E R N H A R D I N A
V E L B A D A - B A D E N S I S .

B E R N H A R D U S I I I , C h r i s t o p h o r i I .

F i l . C A P . I . - - - pag . 3 .

P H I L I B E R T U S B e r n h a r d i I I I . F i l .

C A P . I I . - - - pag . 19 .

C H R I S T O P H O R U S I I . P h i l i b e r t i F r a-

t e r C A P . I I I . - - - pag . 41 .

P H I L I P P U S I I . P h i l i b e r t i F i l i u s

C A P . I V . - - - pag . 53 .

E D U A R D U S F O R T U N A T U S C h r i-

stophori I I . F i l . C A P . V . - - - pag . 63 .

WILHELMUS Eduardi Fortunati Fil.

CAP. VI - - - pag. 83.

FERDINANDUS MAXIMILIANUS

Wilhelmi Fil. **CAP. VII** - pag. 137.

LEOPOLDUS WILHELMUS Wil-

helmi Fil. **CAP. VIII** - pag. 147.

HERMANNUS Wilhelmi Fil.

CAP. IX - - - pag. 157.

LUDOVICUS WILHELMUS Fer-

dinandi Fil. **CAP. X** - pag. 181.

LUDOVICUS GEORGIVS Ludovi-

ci Wilhelmi Fil. **CAP. XI** - pag. 283.

AUGUSTUS GEORGIVS Ludovic

Wilhelmi Fil. **CAP. XII** - pag. 301.

I I.

NUMISMATUM BADA - BADEN-

S I U M E X P O S I T I O - pag. 305.

III.

ORTENAVIAE NOTITIA

pag. 333.

O R D O TABULARUM GENEALOGICARUM.

T A B . I.

L I N E A B E R N H A R-

D I N A Pars I. - pag. 2.

T A B . II.

E A D E M L I N E A

Pars II. - - - pag. 83.

O R D O TABULARUM AERI INCISARUM

ICHNOGRAPHIA URBIS RASTAD. - pag. 242.

(°) 2

P A L A T I U M R A S T A D I E N -

S E - - - pag. 243.

N U M I S M A T U M B A D E N S I U M

B E R N H A R D I N A E L I -

N E A E T A B U L A E X I I , pag. 305.

H I S T O R I A E

HISTORIAE
ZARINGO-BADENSIS
LIBER QUINTUS
IN QUO
BERNHARDINA LINEA
SIVE
BADA-BADENSIS.

Tertium Historiae Badensis, scribendum quod aggre- Nexus
dior, Volumen, florentissimæ Gentis duas lineas Histor.
exponit, quæ ad nostram usque durant ætatem,
adeoque Christophorianam omnem absolvit Pe-
riodum.

Tom. III.

A

Introitus.

Christophorus, quo' potentiores in Marchia sua Principem Bada non vidit, nimio filiorum suorum inductus amore, Marchiam, quam solus omnem possedit, quam indivisibilem reddere debuerat, tricipitem reddit. Bicipitem tamen esse fata voluerunt.

Ab eo enim Bernhardus, Philippus, Ernestus, tria filiorum, trium domus Badensis linearum constituti sunt fatores.

Sexennio post patrem Philippus, masculæ prolixi exppers, quum satis cessisset, ad duas redactus est lineas Badenium sanguis. Utraque continet decem Marchiones regentes.

Prior in Badensem & Rodemacheranam subdividi cœperat; sed Rodemacherana seniori mox in Marchia succedit.

Mortuo Carolo II. Durlacensis linea tres alias formaverat, quæ & ipsæ, ad Bada-Badensis exemplum, mox redierunt in unam, quam natu minimus quoque condiderat fratrum.

Binæ hæ superstites lineæ à fatoribus suis *Bernhardina* & *Ernestina*; à locis, quæ inhabitaverant, *Bada-Badensis* & *Bada-Durlacensis* vocatæ. Pforzheimum enim regiminis sui sedem Calus II. cum Durlaco comutavit. Bada Raftadium sedem suam transtulit Ludovicus Wilhelmus, Marchio Bada-Badensis, cuius successores Bada-Raftadienses appellares.

A Bernhardina hac seu Bada-Badensi, quæ senior, ducendum est Historicæ narrationis initium.

R D I N A E

P

C H R I S T O P H O R U S posthumus n. 26. Febr. 1537.

† Relig. Lutheranæ addictus. Sedit Rodemacheræ. † 2. Aug. 1575.

Uxor: Cræcilia, Gustavi I. Regis Sveciæ filia 1564.

† 1627.

i. JA

Ux. J. GUSTAVUS CHRISTOPHORUS 3. P H I L I P P U S
cenfis nat. 13. Aug. 1566. corpore natus 15. Aug. 1567.
debilis † 1609. † 6. Nov. 1620.

3. AN^o C A R O L U S 5. B E R N - 6. JOHANNES CAROLUS
Ux. W^e 7. Mart. 1569. HARDUS nat. 1572. Eques Melit.
* 590. in itinere natus 1570. † 1599. in bello
Italico. † 1571. Belgico.

A N N

nat. R T U N A T U S A L B E R T U S C A R O L U S
Rodemacheræ sedit. natus d. 17. Aug. 1598.
Criching. 1627. † 1626.
Falckenstein.

C A R O 2.

na: L I P P U S
THASAR
1662.
Parisiis.

2.
E L E O N O R A M A R I A S O P H I A
ux. Johann. Francisci Desiderii Princ.
Nassovio - Sieg. 1665.
† 1669.

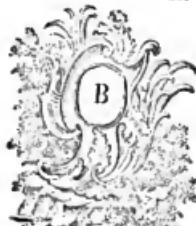

Tres illi
†
infan-
tes.

CAPUT I.

BERNARDUS III.

A. 1527 - - 1536.

§. I.

ernhardus, secundo genitus Christophori BERNHARDI
Marchionis filius, (a) A. 1474 d. 7. Oct.

lucem apexit. Educatus est apud Belgas
in Maximiliani I. Regis Romanorum au-
la cum filio ejus Philippo Austriaco, ac
bonis litteris imbutus; confortio & amicitia ejus usus constanti.
Ernestus Ferreus, Austriae Dux, communis Philippo proavus fue-
rat atque Bernhardo. Catharina Austriae, proamita Philippi,
fuit avia Bernhardi, qui reitate nonnisi quadriennio Archiducem
superavit Philippum. Consanguinitas firmiorcm inter eos reddi-
dit amicitiae nexum. Archidux Joannam, Hispanicæ Monarchiæ
heredem, quem duxisset uxorem, Ferdinandum Catholicum &

Tom. III.

A 2

(a) Jacobus primogenitus, ad ecclesiam transiens, Elector Trevirenus evasit;
quem Tom. II. p. 311. exposui.

BERNH.
111. Isabellam ficerum focrumque quinquennio post inviris, magno cum comitatu, per Galliam ad Hispanos iter A. 1501. Novembri mense suscepit.

§. III.

Iter ejus Hispani-
cum. Bernhardus noster cum Friderico Palatino, qui dein fa-
ctus Elector, & cum Henrico Nassovio, aliisque Belgicæ ju-
ventutis Principibus in itinere hoc Philippi comites fuere per-
petui.

Philippus magnis solemnitatibus ab Hispaniæ Rege & Re-
gina exceptus, eosdem solemni quoque convivio exceptit Toleti.
In festivitate hac Bernhardus functus est prægustatoris officio.
Paulo post Archidux cum uxore Joanna Castiliæ & Arragoniæ
regna adivit, à magnatibus & populis ut futuri Principes agno-
seerentur.

At Januario mense A. 1503. cum Philippo, qui Principis
Hispaniæ nomine appellandus deinceps, Bernhardus in Belgium
reversus est. (b)

b) HUBERTUS THOMAS Leodium *Annales de Filio Friderici II. Palatini* Lib. II.
p. 29. FUGGERUS in *Specul. Austr.* Lib. VI. Cap. 5. p. 1137. PONTUS
HEUTERUS *Rerum Austr.* Lib. VI. Cap. 3. p. 140. GERONIMO ZU-
SMA *Historia del Rey Don Fernando Catholico* Tom. V. Lib. IV. Cap. 55.
& Lib. V. Cap. 5. FERRERAS *Histoire d'Espagne* Tom. VIII. p. 220.

Isabella, Castiliæ Regina, fœtus Philippi, anno sequente moriens, Castellani regni solium filiæ suæ Joannæ, quæ in Hispania manserat, generoque Philippo reliquit; qui paulo post & ipse decebens, Carolo filio, sexennali tum puerò, amorem suum erga Bernhardum instillavit. Carolus A. 1519. Cæsareum quoque solium concendens, constanti eum semper prosecutus est amore.

§. III.

Debilitas mentis, qua A. 1516. laborare jam cooperat Christophorus Marchio, filios induxit, ut terrarum, testamento patris illis assignatarum, regimen ipsi susciperent. Maximilianus Imperator regimen filiorum eodem anno probavit.

Bernhardo tum suberat Marchica Spanheimensis Comitatus pars; suberant Luxemburgica Dominia, Rodemachera, Reichenbergia, Herspringa, Useldinga, quin & Dominia Putingen, Ruland, ut & Schoenenbergense Dominium, ab Electore Trevirensi oppigneratum, sed brevi post ab eodem redemptum.

Ab harum terrarum regimine fratrem Bernhardum, nefcio quam ob causam, circa A. 1519. expulit Philippus, possessionem earum per octenium obtinens. Anno enim 1527. quo mortuus est Christophorus pater, transactio inter hos fratres, Georgio Montisbeliardæ Comite conciliatore, Wormatiæ inita, qua divisione patris, A. 1515. facta, denuo fuit firmata.

BERNARD.
III.

Bernhardo in terras Philippi , si sine masculo herede deceperet , jus quoque servatum . Conventum denique , ut tres fratres viribus conjunctis laborarent , quo Luxemburgici Ducatus Gubernium , à Philippo , patris nomine , huc usque administratum , acciperet Bernhardus . Luxemburgica administratione durante , Benedictinam S. Vitonis (S. Vannes) Abbaciam Viroduni A. 1523. Caroli V. Imp. jussu in protectionem suscepit Philippus Austriacus . Caesarem inter ac Franciscum I. tum fuerunt lites super Rarecurtii dominium , quod ad monachos Vitonianos pertinererat ; cuius supremum dominium ad Galliam pertinere Franciscus contendit . (c)

Inter haec Bernhardi nostri frater Rudolphus , Custos & Portarius Argentinenfis atque Coloniensis Ecclesiarum , ex testamento paterno à fratribus nonnulla repetiit . Intercessit transactio , qua satisfactum Rudolpho , ita tamen , ut & ipse juribus suis quibuscumque in patris , matris , fratrum & sororum hereditatem denuo renunciaverit .

§. I V.

Lites cum Ernesto Durl. de
In fratrum regnantium triga Philippus dotibus animi corporisque praecipius , præter omnium expectationem mascula sine prole A. 1533. decessit ; Bernhardo , Ernestoque fratribus terras

(c) BERTHOLET *Histoire de Luxembourg* Tom. VIII. p. 16.

suas æquis partibus testamento relinquens; quod d. i. 4. Maji moriturus condidit Mülbergæ. Superior & inferior Marchia Baden-fis, dimidia Comitatus Ebersteinii, Dynastiarum Lahrae, Malbergæ & Geroldseckii pars, Altensteig, item Beinheim; bona nempe avita, ut & Mundelshemium, aliaque adquisita loca Philippinam hereditatem composuerant.

Non discordes ab initio visi sunt fratres heredes. Nummus, ipso Philippi morientis anno, jussu eorum percussus, jugata Bernhardi & Ernesti capita sistit, cum Epigraphe:

GERMANORUM FRATRUM CONCORDIAE
SACRUM. (d)

Philippicarum terrarum administratio inter fratres fuerat ab initio communis. At anno sequenti placuit, ut divideretur hereditas. Ludovicus Pacificus, Elector Palatinus, constitutus est inter fratres conciliator. Præcipui quid ex hereditate hac sibi deberi Bernhardus, ut primogenitus, contenderat. (e) Examen hujus juris ad ordinarium judicem remisit Elector; fratrique seniori Badam, juniori Pforzheim, pro Principatus fede proposuit. (f) Sed fratribus non placuit Electoris sententia.

(d) Nummum huac Tabulae Badenium Numismatum, quas subjungimus, exhibent.

(e) UDALR. ZASIUS Jurisconf. Friburg. super lites has respondit. Vide Consilia ejus Lib. II. Cons. 20.

(f) Literæ Electoris datæ sunt Heidelbergæ die Lunæ post Lucam Evangel.

In erciscunda inter filios familia apud Germanos vetus consuetudo invaluit; major dividat, eligat minor. (g) Palatinus Elector A. 1535. hanc viam proposuit. At placuit fratribus, fors ut decideret, uter ex illis constitueret partes: Germanicæ consuetudini fors quoque respondit, fratri majori partium divisionem attribuens. Bernhardus divisit. (h) At Ernestus aliam partem elegit, quam crediderat frater. (i) Verisimile enim fuit, Rœtele, Saufenbergæ, Badevillæ possessorem terras, quæ ei fuerant propiores, electuru[m] præ ceteris. Unde in divisione à se instituta Pforzheimio-Durlacensem partem, quam ad se per venturam speraverat, pleniorum reddiderat Bernhardus. Hanc ipsam tamen præter expectationem fratris elegit Ernestus.

§. V.

Singulo-
rum por-
tiones.

Fertilissimas Dynastias ei jam attribuerat pater. Liberam constitutarum à fratre partium electionem fors ei quoque attribuit; unde meliores terræ Badeneses ad Ernestum, Durlacensis lineæ conditorem, pervenerunt. Ex Philippina enim hereditate

Pforz-

(g) *Bvderus in Amoenitatibus juris feudalis Observ. 22.* Germanis dicitur *ChurRecht.*

(h) Joannes Comes Palatinus, lineæ Simmerensis, in negotio hoc constitutus fuit arbitrator. Charta divisionis data est Rodemacheræ d. 13. Aug. 1535.

(i) Res acta Heidelbergæ die S. Bartholomæi.

Pforzhemium, Durlacum, Mulbergam cum pendentibus inde locis, Praefecturam Stein & Remchingen aliaque accepit, easque Hachbergæ, Rœtelæ, Saufenbergæ, Badevillæ terris; quas ex paterna dispositione jam tenuerat, adjecit.

Ad Bernhardum vero ex Philippi hereditate pervenerunt Bada oppidum cum arce & præfectura; Jus Advocatæ Monasterii Lichtenthal; Buhla cum præfectura; Steinbach oppidum cum præfectura; Castrum montanum Iberg, supra Steinbacum; Stolhofa oppidum cum præfectura; Advocatia Monasterii Schwarzach; Raftadium, Rhinovia, Kuppenhemium oppidum cum Castro & præfectura; Etlinga oppidum cum Castro & præfectura, ut & Advocatia Monasterii Albae Dominorum; Vici Mœrsch, Forchheim, Dachslanden, Beyerten, Bulach, Kreyenwinckel & Stupferich; Harda superior ab Etlingæ præfectura ad Rhenum usque se extendens; Marchica pars Dynastiarum Lahr, Malberg & Geroldseck; Gernsbach oppidum cum præfectura pro dimidia parte, cum jure aperturae Castri Neo-Ebersteinensis & jure Advocatæ Monasteriorum Albae seminarum & Reichenbach. His Beinhemium cum præfectura in sinistra Rheni parte accessit. Divisione A. 1535. d. 13. Aug. facta, hæc obvenerunt Bernhardo.

Verum enimvero inter fratres haec vix fuerant transacta, cum Bernhardus conqueri coepit, portionem Ernesti ratione reddituum nimis praeponderare.

Multas post discussiones conventum, ut MD mille maltras frumenti & LII. plaustra (*Fuder*) vini Ernestus fratri seniori ex terris suis, pensionis loco, in supplementum quotannis persolvebat. Pensio Bernhardo & successoribus ad Eduardum usque Fortunatum soluta, Westphalica tandem pace sublata est. (k)

§. V I.

Novæ
fratrum
lites in-
tercessio-
ne Palati-
ni com-
ponun-
tur.

Neque ita tamen litium finis. Philippus Mulbergæ Castrum ceteris præferens, munitionibus, vallis & fossis fortissimum illud reddere decreverat, sed, antequam opus perficeretur, deceffit. Ernestus, cui Castrum obvenit, ex parata pecunia, à Philippo relicta, & ex redditibus, ad id destinatis, aëdificationem ejus absolvere voluerat. Bernhardus autem mobilium omnium in partes æquales divisionem flagitavit. Quin & bellica tormenta, que in Mulbergæ Castro tum fuerant, omnia in eo relinquenda contendit Ernestus.

(k) Artic. IV.

Bernhardus contra ursit, sua singulis castris restituenda esse tormenta; quippe quæ belli rusticani occasione Mulbergam undique convehi jussérat Philippus.

Mortuo inter hæc Bernhardo, filiorum ejus Philiberti atque Christophori tutelam Johannes Comes Palatinus Simmerensis, Princeps doctrinæ & justitiæ laude celebris, & Wilhelmus IV. Bavariae Dux, suscepérunt. De investitura tuin feudorum & judicis feudalibus contendit Ernestus,* moribus Germaniæ indivisibilis esse Principatus, & ad servandam familiarum dignitatem unum constituere corpus; ususque Germanici esse, ut senior familiæ profœ & agnatis investituras accipiat, feuda conserat, quin & feudalibus præsideat judicis. Regesserunt Bada-Badenses, jus primogenituræ in utraque linea servandum. At in Marchia negant receptum, ut senior, sed ut primogenitus feuda accipiat & conserat, idque exemplo Christophori probare studuerunt.

De his aliisque difficultatibus componendis Ludovicum Electorem denuo interpellaverunt Marchiones, mense Mayo A. 1536. addita lege, ut, conditiones à Palatino propositæ intra spatum bimestre si non acceptarentur, Elector ex arbitratore arbitri fieret, interpositoque Laudo finem imponeret liti. Promulgatus est Electoralis Recessus die Veneris post omnium Sanctorum A. 1536.

Recessus
Electio-
ralsum-
ma.

§. VII.

- Summa ejus hoc reddit:
- I. Materia de Jure Primogeniturae, quod ursit Bernhardus, ad judicem competentem renuntiatur.
 - II. Vetera Badenium terrarum statuta ferventur, nihilque in illis fratrum absque consensu mutetur; maneat Marchionatus integer, & *unum corpus*; sive quoad solum usum divisorius, quoad dominium & civilem possessionem communis atque indivisus.
 - III. Uterque aulicum peculiare sibi constitutum Judicium; veteri ordinatione servata.
 - IV. Peculiarem uterque fratrum habeat monetam, sed Wirtenbergicis compactatis conformem.
 - V. Uterque de metallisodinis suis & filvis disponat.
 - VI. Commercia & matrimonia inter subditos Marchionum sint libera.
 - VII. Reciproca à vecigalibus perfret immunitas.
 - VIII. Feuda possessor pro se & agnatis accipiat.
 - IX. Spirensia feuda unus, Weissenburgensia alter fratrum recipiat; vel forti committatur, amborum quis recipiat investituram.
 - X. Lis de collatione feudorum, donec transactum, maneat suspenfa.
 - XI. Feuda Castrensis ille, in cuius ditione bona sunt sita, procuret.

- XII. Feuda vacantia vel denuo conferantur, vel reddituum inter fratres fiat divisio.
- XIII. Feuda ecclesiastica conferantur ab eo, in cuius terris sunt sita; si alibi sita sunt, investitura inter fratres alternet.
- XIV. Documenta communia maneant Bada in communi custodia. Quae terras singulorum fratrum respiciunt, cuique fratri reddantur.
- XV. Jusjurandum, ab Officialibus & subditis praestitum, reciproce remittatur utrisque.
- XVI. Lites inter fratres orituræ secundum vetera pacta dirimantur.
- XVII. Jus conductus vel à quolibet in suis terris, vel in utriusque terris communiter exerceatur.
- XVIII. Consiliarios communes retineat Bernardus. Quod si nolit, in potestate Ernesti sit eos retinere.
- XIX. Vicus *Beurthan* in Bada-Badeni portione permaneat.
- XX. Si alteruter fratrum aliquid ex terris suis lite amittat, satisfaciat alter.
- XXI. Postremus hic quinque Recessuum Electoris formam induat Laudi.

§. VIII.

Nova mox lis coram Ludovico Electore Heidelbergæ d. Reliqua-
14. Maij A' 1540. Laudo definita est; sed à Laudo ad Cameram Im- rum li- tium

BERNHE.

III.
composi- perii provocavit Ernestus, eo laesum se arbitratus. Per quadra-
tio- ginta sere annos ibi litigatum. Confirmato tandem Heidelber-
genfi Laudo in favorem Bada-Badenium sub nepotibus Ernesti ac
principate Bernhardi res fuit decisa A. 1582.

Præfectura Crucenacensis partem Badensem, quam Caro-
lus Marchio Friderico I. Palatino Electori oppigneravit, Elisabetha
Palatina, Philippi Electoris filia, Philippo I. Marchioni Baden-
fi, marito suo, attulit in dotem. Mortua Elisabetha, hujus partis
Crucenaci posseffio ad filiam eius Jacobæam, Wilhelmi IV. Ba-
variae Ducis conjugem, pervenit. Hujus pignoris relutio ut
quantocius fieret, in testamento suo ordinavit Philippus. In trans-
actione Lahrensi A. 1533. Bada facta, inter fratres conventum, si
fructuum perceptorum ratione Bernhardus Ducissæ Bavariae fa-
tisfacere teneatur, dimidium quoque pretii solvat Ernestus. Post
multas contentiones redempta Crucenaci pars penes Bada-Ba-
denes permanxit.

Christophorus Marchio à Diepoldo, Geroldseckii Dynasta,
Advocatias & vicis varios A. 1482. sub pacto de retrovendendo
comparavit. Geroldseckiana haec Philippus in portione sua acce-
pit; quæ, mortuo eo, pervenerunt ad fratres. Gangolfus & Wal-
therus, Geroldseckii Dynastæ, ea redimere voluerunt.* Ludovi-
cus, Palatinus Elector, interposito arbitrio A. 1535. Badenes

damnavit. Re ad tribunal Imperii Spirense delata, Palatini sententia A. 1538. confirmata & anno sequenti facta redemtio.

§. IX.

Inter medias has lites Bernhardus A. 1536. d. 29. Junii de- Obitus
cessit. Luxenburgici Ducatus gubernium haud dubie causa fuit, di.
Luxenburgicas Badenium terras filio seniori Bernhardo ut
Christophorus adscriberet.

Rodemachera vicina est Bruxellensi Arehiduecum aulæ, ad-
dictus cui fuerat Bernhardus. In aula hac & in Praefectura Lu-
xenburgica potiorem vitae suæ partem quum transegerit Bernhar-
dus, in rerum Germanicarum theatro rarius eum comparuisse
non mirum.

In religionis negotio Bernhardus Protestantibus haud dubie Religio.
savit. Mortuo enim fratre Philippo, in Romana religione con-
stante, superiorem Marchiam Badæ quum accepisset heres, in
ea quoque plantavit Protestantum sacra.

§. X.

Francisca, Bernhardi uxor, ex antiqua & perillustri Co- Uxor.
mitum Luxenburgenium profapia, quæ Henricum VII. Impera-
torem produxerat, originem traxit. Henrici VII. patruus fuerat
Waleranus Luxenburgo - Lignei Comitum sator, (1) à quibus

(1) D' CHEZNE *Histoire de la Maison de Luxembourg* p. 100, 103.

Francisca Badensis recta linea descendit; filia Caroli Luxemburgo-Ligneji Comitis, Picardiae sub Francisco I. Rege praefecti, & Charlotte d'Estouteville, eademque neptis Antonii Comitis Ligneji & Francisci de Croyaco. (*Croy*). (m)

Luxemburgenses hi Comites, principali dignitate conspiciui, (n) magnas in Belgio opes tenerunt, (o) praecipuis Europae Gentibus necessitudine juncti. Ex eadem stirpe Maria, Francisca nostrae antita, Francisco Vendomio nupsierat, atavo Henrici IV. Gallie Regis. Ejusdem Francisca ex Antonio fratre nepos Franciscus dignitate Ducus & Paris Galliae ab Henrico III. Rege ornatus, Margaretham Lotharingicam, Ludovicæ Franciae Reginæ sororem, in matrimonio habuit. (p). Belgicam hanc principem (q) Franciscam Bernhardus, qui in Belgio diu vixerat, sibi

(m) NICOLAS VIGNIER *Hist. des Comtes & Ducs de Luxembourg* Chap. 54. & 55. p. 797. 802. 806. 807. 808.

(n) Carolus pater Francisca in Epitaphio apud VIGNIER. loco alleg. p. 512. Illustrissimus, invictissimusque Princeps & Dominus, Dominus Carolus Luxemburgensis, Comes Lignei, Brienne & Russiaci vocatur.

(o) Praeter Comitatus, modo memoratos, dominia Garennes, Espinoy, Warneeton, Guifstelles, Pougy, Rameru, Pigney, Machaut, Beine, Francisca pater possedit. VIGNIER. p. 807.

(p) VIGNIER. Cap. 60. p. 538. sqq.

(q) Francisca in Charta A. 1556. Princeps Luxemburgensis Comes Russiaci vocatur.

bi A. 1535. despondit, sexagenarius senex; anno sequenti vitam commutaturus cum morte. Tam propinquus tum fuerat lineaë Bada-Badensis interitus. Unus annus Bernhardum coelibem intercessit & mortuum.

§. X I.

Peperit ei vivo Francisca Philibertum, & mortuo Christo exstophorum posthumum; in quo spes Domus Bada-Badensis recupera-
buit. **P**hilippus enim, Philiberti filius, mascula sine prole decepsit.

Francisca, post mortem Bernhardi, secundas nuptias cum Adolpho, Comite Nassovio Wisbadensi, contraxit, cui filiam peperit Magdalena, quae dein Joachimo, Manderscheidio Comiti, nupsit. (r). Defuncto A. 1556. Adolpho, Francisca, bis vidua, Useldingam una cum filia sua sibi sedem elegit, ubi A. 1566. die 27. Junii obiit; Neoburgi, in Manderscheidiorum ditione, sex ab Useldinga leucis, quem sibi locum delegerat, sepulta.

Concordiae inter filios servandae studiosissima fuit, pia & religiosa Princeps; cuius auctoritate pactum divisionis Philibertum inter & Christophorum filios A. 1556. constitutum; quibus illa frequenter ob oculos posuerat patris exemplum; cuius cum fratre Ernesto discordia Domui Badensi fuit valde damnofa.

(r) *La Genealogie des Illustres Comtes de Nassau*, ubi de Linea Wisbadensi & Idsteiniensi.

BERNH.III.
Liberi il-
legitimi
Bernhar-
di.

Ante matrimonium sex filios naturales Marchio noster
progenuit, Bernhardum, Philippum, Johannem, Georgium,
Casparum & Melchiorem. Tres postremi à supremo Bruxellensi
Senatu Caroli V. Imp. jussu A. 1532. natalibus fuere restituti, id
quod de Bernhardo & Philippo quoque constat. A filii Bernhar-
di legitimis Philiberto & Christophoro naturales cum alimenta
exigerent, impetravere tandem, ut singulis quadraginta floreni
annui promitterentur, addita conditione, ut omnibus iuribus,
quæ sibi arrogaverant, renuntiarent; quod singuli præstiterunt.

C A P U T . I I .

P H I L I B E R T V S

A. 1536 -- 1569.

§. I.

Philibertus, patre decadente insans, A. 1536. Philiberti tutorie 22. Januarii lucem aspexit. Wilhelmus IV. Bavariae Dux (a) & Johannes Junior, (b) Comes Palatinus Simmerensis, ei & Christophoro, fratri posthumo, dati sunt tutores. His superadditus fuit Wilhelmus, Ebersteinii Comes, quod Simmerensis tutor Spanheimensem Comitatum cum pupillo communem possederat.

Tom. III.

C 2

(a) Wilhelmi hujus uxor fuerat Maria Jacobea, filia Philippi Marchionis, patrui Philiberti.

(b) Johannis hujus uxor fuerat Beatrix, Christophori, Marchionis Badensis, avi Philiberti, filia.

Johannes A. 1556, à tutela dimissus. Eandem anno sequenti depositum Ebersteinii Coipes. Tutores nomine pupilli à Philippo, Basiliensi Episcopo, A. 1542, die 13. Dec. vicum Ose receperunt in feudum. Investitura hæc à Melchiore Episcopo A. 1557. die 6. Sept. repetita est, Philiberto libero à potestate tutorum.

§. I I.

Regi-
men adit. **A**ugustanis Imperii Comitiis, in quibus Pax Religionis firmata, A. 1555. Philibertus interfuit, (c) qui jam antea Protestantibus liberum in terris suis cultum religionis concesserat; patris imitatus exemplum.

Decimum nonum ætatis annum tum Philibertus agebat. Johannes tutor ejus, annis meritisque gravis, ei Simmerae significavit, die S. Georgii anni sequentis se depositurum tutelam, quam etiam depositus. Philibertus regimen adiens, de matrimonio cogitavit. In aula Wilhelmi IV. Bavariae Ducis, tutoris sui, per triennium vivens, filiæ ejus Mechtildis virtutes miratus, conjugem eam sibi elegit. (d)

Propositum suum matri fuae & consiliariis aperitus Ulrichum Langmantelium, quem ephorum morum nuper habuerat, Februario mense A. 1556. Badam misit Monachio.

(c) Crvsi Annal. Secv. Part. III. Lib. 12. Cap. I.

(d) Mechtildis promissa fuerat in matrimonium Philippo Brunsicensi Principi, qui A. 1553. in pugna ad Sivershufam periit.

§. I I L

Ante omnia inducendus erat Christophorus frater, indi-
visa ut perfaret Marchia superior, ac in potestate Philiberti to-
ta transiret. Res ex voto succedit. Badae convenere fratres,
advenit Francisca mater cum Johanne Simmerensi. Die 23. Apri-
lis ejusdem anni jurejurando inter fratres ita transactum, ut Mar-
chia Bada-Badenensis & Spanheimensis Comitatus portio, ad Ba-
denes spectans, in Philiberti & masculorum, ab eo descenden-
tium, potestate manerent. Luxemburgicas autem terras accepit
Christophorus, quas Philibertus administrandas suscepit, ac pro
reditibus quotannis 4000. florenos fratri se soluturn promisit,
donec aditurus sit regimen. Tum vero Philibertus Christophoro,
ad aulam suam constituendam, totidem florenos & trecentas ar-
genti minas suppeditet.

Ufeldingam & Pittingam pro vidualitio acceperat mater,
Christophoro, usque ad mortem matris, Allenbacum, in ulterio-
re Spanhemii Comitatu, assignata est sedes; illiusque Præfecturæ
attributi sunt redditus.

His ita ordinatis, Marchiam suam regere Philibertus ince-
pit; non sine Cameræ Imperialis præscitu, quæ sedebat tum Spiræ.

Ad nuptiarum solennia extraordinarium pecuniae subsidium
Marchionatus obtulit Philiberto.

§. I V.

Lites de
Monast.
Herren-
sib.

Vix regimen adierat, quum graves ei cum Christophoro, Wirtenbergæ Duce, meritis & virtutibus claro, exortæ sunt lites. Cisterciensis regulæ Monasterium, à Comitibus Ebersteinii institutum, Alba Dominorum, *Herrenalb*, ut & Benedictini ordinis Cœnobium, Reichenbacum, litium harum fuerunt origo. In utroque Advocatiæ jura Ebersteinii atque Badenses', vel ut conditores, vel ut dotatores, ab antiquo exercerunt. (e)

Temporis progressu Albenses, in Wirtenbergico tracti naclii possessiones, Advocatum sibi quoque elegerunt Wirtenbergæ Comitem, cuius dignitas deinceps in Dualem conversa. Advocatia, inter duos divisa, non potuit non inter eos lites movere. Motte sunt plures, donec Christophorus primus, Marchio Badensis, & Eberhardus Barbatius, Wirtenbergæ Dux primus A. 1497. inter se transegerunt, ut uterque in terris, suæ ditioni subjectis, Advocatiae jura in posterum exerceret. (f)

(e) De Badenisbus testimonium solemne A. 1473. in Instrumento quotannis prælecto, quod extat in *Districta*, cuius rubrum: *Grund- und Adenmäßige Information Baaden - Baaden contra Würtenberg &c. Documento E* pag. 20.

(f) Litteræ transactionis extant in *Districta* alleg. lit. X. pag. 74. Memorantur ibi viel Malsch, Langensteinbach, Vtterispurg, Dietenhofen, Zwey Urbach, Spilberg, Stupfenrich, Loufensau, Neufaz, Rottenfol, Bern-

Exorta deinceps apud Germanos religionis mutatione, Ulricus Dux, sacra Protestantium amplexus, A. 1534. omnia Ducatus sui Monasteria seculo addixit, atque adeo Badensem quoque Advocatiam aboluit.

Obiit inter haec Bernhardus Marchio, filius Christophori, qui transactionem iniverat. At Philiberti, Bernhardo qui succefit, tutores rem ad Spirensem Imperii Canieram detulerunt, cuius mandatum poenale jubet, ut transactionem anni 1497. Ulricus observet. (g) Intervenit quoque Ludovicus, Palatinus Elector, atque A. 1539. arbiter pro Philiberto Laudum pronuntiavit. Wittenbergicus tamen in alia omnia discessit. Cum enim Philibertus A. 1558. Comitia Marchica habuisset, atque pecuniarium ab illis obtinuissest subsidium, Malscha & Steinbacum, vici Albenes, subfidiariam suam partem persolvere recusarunt, à Duce inducti. Philibertus praecipios ex civibus A. 1560. carceri mancipavit, qui denique facinus suum ingenue professi, Philibertum agnoverunt dominum. Wittenbergicus tamen pertinaciter refragatus est, manuque hostili cives coegerit, solum se ut agnoscerent. Albertus Bavarus & Palatinus Elector A. 1564. se conciliatores obtulerant, sed obtulerant frustra. Lis continuata in Imperii Camera, sub
succ-

bach, Gibrichingen. In vicis & locis his ditionis Badensis, Albenes possederant bona.

(g) *Diatriba alleg.* Lit. Z. pag. 79.

successoribus Philiberti, uti deinceps videbimus. Hæc de Alba
Dominorum.

§. V.

Monast.
Reichen-
bach.

Iu Ebersteinensis Comitatus & Wirtenbergæ Ducatus fini-
bus fitum fuit olim Reichenbacense Cœnobium. Vicinos villaæ
cujusdam colonos, reos delicti, Wirtenbergieus Dornstadii Prä-
fectus mancipavit custodiae, villam in Beierspronnenſi Wirtenber-
gæ solo sitam esse contendens. Wilhelmus, Ebersteinensis Comes,
& Philiberti nostri tutores villam ad Advocatiam Reichenbaen-
sis Cœnobii spectantem, Ebersteinensis esse juris statuerunt. Lis
ad Imperii Cameram delata, interjectis aliquot annis, quum Mar-
chionatus regimen adiisset Philibertus, inter eum & Wilhelmu[m],
Ebersteinensem Comitem, ac Valentini[m], Priorem Reichenbaen-
sem, ab una, & Christophorus, Wirtenbergæ Ducem, ab altera parte
A. 1557. res transactione decisæ est. Reichenbacensis Cœnobii &
Beierspronnenſi vici limites in perpetuum distincti sunt. Terminales
positi lapides, Badensibus & Ebersteinibus insigniis ab una, Wir-
tenbergicis ab altera conspicui. Intra hos lapides Wirtenbergicæ &
Ebersteinensis ditionis inclusa sunt jura. Anteriores ad Thonbacum
villaæ una cum Mospaco, de quo nata quoque fuerat controversia,
cœnobio Reichenbacensi quoad jurisdictionem inferiorem & Co-
mitatui

mitatui Ebersteinensi, quoad superiorem, assertae; compensatisque impensis, actioni, in Camera institutæ, renunciatum est. (h)

§. V I

Philibertum nostrum Ferdinandus I. Imp. multum ama-
verat. Postquam enim A. 1559. die 6. Junii Auguste Viñdelico-
rum feuda Imperii ei contulisset solenni ceremonia, atque de eligen-
do Romanorum Rege & Principibus, Francofurtum ad electionem
invitandis, quærcretur, Maximilianus Cæsar filio scriptit, Phili-
bertum Principem, omni elogio dignum, Austriaeque amicum, in-
ter primos ponendum. (i) A. 1565. mortua uxore, juvenis Marchio
nostrer ad militiam progressus est, Cæsari Imperioque vitam &
officia consecrans. Illo ipso tempore Bœcklinum à Bœcklinsau;
Marckelsheimensem Praefectum, de vicis Wittenweiler & Almans-
weiler investivit. (k)

A. 1566. Philibertus à Maximiliano II. Imp. ex Comitiis Expedi-
Augustanis Mense Mayo missus est, ut copias equestres & pede-
stres colligeret ac in Hungariam contra Turcas duceret, quod ma-
gna cum celeritate & fortitudine executus est. (l) Monasteria

Tom. III.

D

(h) *Districta alleg. inter Documenta Lit. I. iii. pag. 318.*(i) *Moser in Addit. ad Francisci T. Capitulat. Part. II. App. 3. pag. 813.*(k) *ALSAT. ILLVST. Tom. II. pag. 703.*(l) *ANONYMVS de rebus gestis sub Maximil. II. Imp. apud SCHARDIVM
Scriptor. Rer. Germ. Tom. IV. pag. 48.*

Marchionatus ad expeditionem hanc bellicam suas quoque praestiterunt angarias.

§. VII.

Bellis
Galiorum
civilibus
implici-
tus.

Anno sequenti expeditionem in Galliam suscepit Philibertus, quae animum ejus in diversa distinxit. Decennio postquam religiosa Pax Patavie (*m*) apud Germanos constituta est, Reformati quoque suis, Hugonottos quos vocant, pacem concessit Carolus IX. Francie Rex, publicato edicto, quod a mense, quo datum est, *Januarii* vocatur. (*n*)

Edictum hoc civilium oculo apud Gallos bellorum fax fuit & tuba; quorum quinque sub eodem Carolo intra undecim annos effeburuntur.

Bellum I.

Primum ipso conditi edicti anno effebuit, quo durante utraque jam factio apud Germanos quæsivit auxilia. Guisius Dux die 5. Julii hujus anni ad Electorem Palatinum, ut & ad Casimirum & Wolfgangum, Comites Palatinos, ad Wirtenbergæ Ducem & Philibertum nostrum Marchionem literas perscripsit, quibus ab Hugonotis, tanquam rebellibus, eos avertere atque ad suas partes perducere studuit. (*o*) Bellum hoc mense Martio A. 1562. cœptum, anno sequente eodem mense finitum, post

(m) Sub Romanjs Batava Cœtra; unde Paffau; ubi Transactio de Protestantismo Religioni A. 1552. inita est.

(n) Edictum Januarii publicatum A. 1562.

(o) *Memoires de Condé* edit. A. 1743. Tom. III. pag. 516.

quinquennium denuo in flamas erupit; quod A. 1567. evenit
mense Septembri.

§. V I I I.

In secundo hoc bello à Principe Condæo & Reformatis in auxilium vocatus est Fridericus III. Palatinus Elector, Simmerensium ex linea primus, qui Reformatorum sacra in Palatinatu magno cum zelo nuper plantaverat. Filius ejus natu junior, Casimirus, patri, quoad religionem, addictior, quam senior frater, (p) ex pecunia Gallica decies mille militum exercitum comparavit; quos inter sex mille numerati sunt equites. Casimirus in Henrici II. Aula diu vixerat juvenis; familiaris Condæo. (q)

Protestantium Germaniæ animos occupaverat suspicio, Austriae Hispaniæ & Germaniæ Domum cum Francia in perniciem eorum non solum in Gallia Belgioque, sed & in Germania conjurasse, eaque de re in Bajocensi Caroli IX. & fororis suæ Elisabethæ, Hispanorum Reginæ, Conventu A. 1565. cum Albano Duce fuisse transactum.

Tom. III.

D 2

(p) Ludovicus, qui Friderico III. Electori succedens, Lutherana sacra in Palatinatum reduxit, post septennium moriturus; unde Reformata sacra redierunt.

(q) BRANTOME in Libello, cui Tit. *Vies des hommes illustres étrangers de son temps* Part. I. pag. 283. exprobrat ei ingratitudinem animi notam, quod tot beneficiis ornatus à Rege contra eum bellaverit.

Rex Galliae, missus ad Electorem Lansaco, qui in Concilio Tridentino nuper fuerat legatus, expeditionem hanc quovis modo impeditare studuerat. Quin & Maximilianus II. Cæsar in gratiam Regis Galliae, qui triennio post filiam ejus duxit uxorem, bellatoribus Germanis, Condæus qui essent opem latrui, proscriptiōnem minatus est. (r) Condæus tamen & Casimirus identidem follicitarunt Philibertum⁹ nostrum, ut & ipse Palatinis suas jungeret copias. Cæsaris comminatio Philibertum aliquandiu retinuit. Consernit denique, à Casimiro edictus, ipsam Catharinam Medicæam, Regis Galliae matrem, sibi insinuasse, ut expeditionem maturaret. (s) Philibertus ergo cum Casimiro & exercitu ejus profectus est mense Novembri, sed non nisi centum stipatus equitibus; (t) cum quibus tamen mense frequenti, mutata sententia, rediit ad suos.

§. IX.

Fos de-
terit;
qua de
cauffa?

HUBERTUS LANGVETUS (u) in Epistola, duodecimo Januarii die A. 1568. Argentorato ad Augustum, Electorem

(r) HYBERTVS LANGVETVS, origine Burgundus, vir rerum politicarum peritus & egregie doctus, Electoris Saxonie, in Germania Rhenenii legatus, *Epistolarum secretarum Lib. I. Ep. 13.*

(s) LANGVETVS laco alleg. Videtur Regina credidisse, adventum Casimiri bellum cito finitum.

(t) Idem Lib. I. Epist. 9.

(u) Lib. I. Epist. 20.

Saxonie, scripta, hæc nuntiat: „ Credo Vestram Celsitudinem
 „ non ignorare, Philibertum, Marchionem Badensem, mutasse
 „ sententiam & rediisse in Germaniam. „ Philibertum quid induxerit, ut Casimirum tam celeriter desereret, silentio præterierunt scriptores. Num Cæsaris minæ? Num Aule Gallicæ artes? Id certum omnino, quod in sequenti tertio religionis bello Philibertus non Reformati, sed Carolo IX. copias auxiliares adduxit. Casimirus tamen in itinere constanter progressus ad Lotharingiæ Mußlipontem cum Condæo se junxit Februario mense.

Junctio hæc Galliæ Regem ab initio terruit. At Catharina Medicæa, ad confuetas suas rediens artes, sequente Martio mense, Condæo, pecuniae laboranti penuria, persuasit, ut invito Colinio pacem iniret; ex altera parte Regem inducens, ut Casimiriānos milites ex æterio suo persolveret, peregrinis hostibus ut Galliam liberaret.

§. X.

Post hæc nihil non impedit Regina mater cum filio Regge, Marchionem nostrum ut in suas partes pertraheret. Pertraheret, est deuique tertio Religionis bello apud Gallos flagrante. Præcessit eum Wolfgangus, Bipontii Palatinus Comes. (x). Hic

D 3

(x) Wolfgangi in Galliam transitum describit testis presens *de la Noue Discours politiques & militaires* pag. 963.

PHILIP.

enim, stimulante Electore Friderico, Hugonottorum sumitibus quatuordecim armatorum millia Martio mense A. 1569. cis in auxilium adduxit; Alsaticis Tabernis cum exercitu prosectorum peragravit Burgundiam, cum Colinio, Hugonottorum capite, ut se se conjungeret. Wolfgangus, capto super Ligerim Chariteo oppido, post trimestrem expeditionem, jamjam se juncturus Colinio die 11. Junii, tribus à Lemovico leucis, Neffunii ex Febre decessit. (y). At Philibertus, ut in prima, ita & in secunda expeditione suscipienda fuit lensus & dubius. Principem triginta trium annorum Carolus IX. sollicitare non desit, Germanicum militem Gallica ut compararet pecunia. (z) Philibertum & militiae gloria & rei familiaris rationes induxerunt, ut oblate accipe-

(y) *Memoires de Castelnau* Liv. VII. Ch. 6. pag. 241. *AVILA Hist. des guerres civiles de France* Tom. I. pag. 261. seqq. *THUANVS Historiar.* Lib. XLV. Cap. 9. & 10. *JEAN DE SERRES Inventaire général de l'Historie de France &c.* pag. 166. sq. *Recueil des Choses mémorables, avvenues en France sous le Règne de Henri II. &c.* pag. 166. seq. *BRANTOME vies des hommes illustres étrangers de son tems.* Part. II. pag. 179.

(z) *CASTELNAU* lib. VII. Cap. IV. *JEAN DE SERRES* loc. alleg. pag. 695. *RICHARDVS DINOTHVS Histor. Gall.* Lib. III. pag. 159. *AUBIGNÉ Hist. universelle* Lib. IV. Ch. 10. pag. 305. Hic quater mille equites à Marchionis confectos esse tradit. Alli numerus equitum minuantur. Vid. *Histoire de France sous les Règnes des trois Rois T.C. Henri François II. & Charles IX.* Liv. VII. pag. 484. *LANGVETVS* Lib. I. Epist. 43. eum se ignorare profitetur.

ret. LABOURERIUS, (a) illustris rerum Gallicarum scriptor & CASTELNOI Commentator, aliam addit rationem, quod nempe per matrem regio Gallorum fanguini fuerit conjunctus. (b)

§. X I.

Quidquid hujus rei sit, lentius rem egit Philibertūs, vel Lente rem agit. ab Electore Palatino retentus, vel quod incongruum ei videretur, contra Hugonottos pugnare. Lansacus(c) ergo missus à Rege, & post eum clarus ille nativitate, legationibus & Commentariis rerum sui ævi gestarum conscriptis, Michaël de Castelnau, (d) qui urgerent Philibertum.

Hic toties monitus, ad expeditionem sibi fatalem se denique accinxit, & intra quindecim dies cum Castelnoo prosectorum est Metas, (e) ad quam urbem aliae quoque Germanorum equitum turmæ, Regi militaturæ, advolarunt. Germanicis his copiis Dietzii duo Comités Hassi, filii Philippi Landgravii, ex Margaretha de Sala progeniti, ut & Rheingravii Comites, fratres,

A Castel-
noo ad-
ducitur
Metas.

(a) *Additions aux Mémoires de Michel Castelnau* pag. 724.

(b) Vide supra in vita Francisciæ.

(c) *Louis de S. Gelais, Seigneur de Lanfæc.*

(d) *MICH. CASTELNOVS*, quinque legationibus in Angliam sanctus A. 1592, decepsit.

(e) *CASTELNAV Memoires* Lib. VII. Ch. 5, add. *HUBERT. LANGVET.*
Lib. I. Epist. 22, 34, 41, 42.

Leininga-Westerburgius Comes, & fortis ille Germanorum belator, Caspar Schœnbergius (*f*) præfuerunt; atque adeo cohortes turmæque Profectancium Germaniaæ pro Hugonottis & contra Hugonottos promiscue pugnarunt. Claudius Aumalii Dux, Claudi Lotharingico ex sanguine Guislai Ducis filius, expectaverat Philibertum Metis, ut viribus junctis progrederecunt in Galliam. (*g*) Philiberti & reliqua copia quinque millibus equitum & quatuor nullibus peditum constabant. Primarium exercitus Germanici, pro Rege in Galliam adventantis, Duxem eum appellat **THUANUS** (*h*). Saeris Romanis eum addictum fuisse, **LABOURERIUS** (*i*) credit. Andegavensum Dux, Regis frater, Regium exercitum duxit, cui Philibertus se junxit. Hugonottorum Dux fuit Colinius.

§. X I I.

In proelio
Moncontori-
tano
occum-
bit.

Ad Moncontorium, Piætaviensis Provinciæ oppidum, die 3. Octobris A. 1569. ardens commissum est prælium. Opus erat decretoria pugna. Utrinque rerum gerendarum defeccerat nervus. Germanici in utroque exercitu milites meditabantur disces-
sum.

(*f*) Casparus de Schœnberg, filius Wolfii, Sachsenburgicæ lineæ. Galli eum & omnes hujus nominis Schomberg appellant.

(*g*) *Hist. de France sous les Regnes de Henri II.* Liv.VIII. pag.560. **THUANVS** *Historiar.* Lib. XLIV. Cap. 22. & Lib. XLV. Cap. 9.

(*h*) Lib. XLIV. Cap. 22.

(*i*) *Additions aux Mémoires de Castelnau* pag. 724.

fum. In secunda Regiorum acie mille equites duxit Philibertus. Andegavensis initio prælii Badensem inter atque Helvetios constitit; Badensi Aumalium Ducem adjungens, cuius agmen latus Principis dextrum tegebat. Prima Regiorum acies cum à Colinio premeretur, laborantibus in auxilium missus est cum Aumalio Philibertus, qui in confertos hostes magno irruens ardore, impietu cecidit primo. Infecutus eum novis cum copiis Andegavensis restituit pugnam. Magna tamen Regiorum facta est strages; & nisi Cossaeus, ad omnes casus intentus, in tempore accurritset, Hugonotti omnium judicio reportassent victoriam. (k) Praeter Philibertum nostrum Rheingravius natu major occubuit in prælio. Petrus Ernestus Mansfeldius, Gubernator Luxemburgi, quem Albanus Dux e Belgio cum copiis miserat, graviter vulneratus in brachio, (l) ut & Rheingravius junior. Schombergius, vulneratus

Tom. III.

E

(k) Idonei rerum, quas retulimus, testes sunt CASTELNAU *Memoires* Liv. VII. Ch. 9. POPELINIERE *Histoire de France* Tom. I. Liv. IX. pag. 137. & 139. THYANVS *Historiar.* Lib. XLVI. Cap. 1. pag. 738. seq. AVILA *Histoire des guerres civiles de France* Tom. I. Liv. V. p. 290. AUBIGNE *Histoire universelle* Liv. V. Ch. 18. pag. 438. CHAPPUY'S *continuator Annal. Nicolai Gilles* pag. 497. HENRICPETRI continuator Pauli Aemylli pag. 329. *Histoire de France sous Henri II. François II. Charles IX. & Henri III.* Liv. VIII. pag. 642. DE SERRES *Inventaire de l'hist. de France* p. 706.

(l) Mortuus nonnisi A. 1604. Luxemburgi etatis 87. annorum. THYANVS

PHILIB.

in latere, cum suis tamen in vietoriae signum pernoctavit in campo; (m) in quo tam gloriose Philibertus occubuit. Talem vitæ suæ exitum nuper sibi exoptasset moriens in lecto Wolfgangus.

§. X I I I.

Sepultus
Badæ.

Philiberti corpus ex Gallia reductum est Badam; ubi in Collegiata Badensi positum ei his verbis monumentum: **D E I G R A T I A P H I L I B E R T U S , M A R C H I O B A D E N S . C O M E S S P O N H E I M . N A T U S B A D E N E A N N O M D X X X V I , R E G N A V I T P A C I F I C E A N N O S X I I I . T A N D E M G A L L O R U M R E G I C O N T R A S U O S R E B E L L E S S U B D I T O S F O R T E M M I L I T E M S E S E P R E H E N S V I T A M S U A M I N G A L L I A S T R E N U E P U G N A N D O P R O P E M O N C O N T O U R I N I P S A P U G N A C L A U S I T , A N I M A M D E O C O M M E N D A T A M D I E I I I . O C T . A N . M D L X I X . R E D D I D I T , Q U I R E Q U I E S C A T I N P A C E .**

Princeps in Hungarico & Gallico bellis tanta pugnans virtute, tam præcoci morte Marchiæ suæ eruptus, non potuit non magnum sui apud omnes desiderium relinquere. Augustanæ

Lib. 131. Cap. 17, vocat eum tot palmarum Duceum, veterem ac fidem Austriae Domus clientem.

(m) Elogium ejus dedit LABOURERIVS *Additions aux Mémoires de Coquelle*, pag. 751.

Confessio*n*i, uti pater, adhæsit, eorumque sacra in suis terris Religio
promovit. Belgica historia nos docet, eum una cum Saxone, ejus.
Brandenburgico, Hasso & Wirtenbergico apud Margaretham
Belgii Gubernatricem A. 1567. pro Protestantibus Belgis intercess-
fisse. Et tamen paulo post contra Hugonottos copias Carolo IX.
non dubitavit adducere. Patuit tum Germanis Heroibus in Gal-
lia Martis theatrum. Protestantes ibi pro sociis religionis & con-
tra eos promiscue pugnarunt.

§. X I V.

Mechtildis Bavara, quam Wilhelmus ex Maria Jacobea, Uxor &
Philippi Marchionis Badensis; Philiberti patrui, filia, suscep-
rat, fuit uxor Philiberti, cum qua A. 1556. matrimonium contraxit.

Philibertus Christophori I. nepos fuit per filium Bernhar-
dum: Mechtildis ejusdem Christophori fuit proneptis per filium
Philippum. Tertio itaque gradu sponsus & sponsa erant inter se
juncti. Sponsalia sine prævia Pontificis dispensatione celebrata
fuisse ægre tulit Paulus IV. scripsitque A. 1556. Idibus Quinctilis
ad Cardinalem Episcopum Augustanum Ottонem, ut sponsalia
dissolveret, utque dissolutis succederent nova. Post varias dispu-
tationes denique A. 1557. die XIII. Jan. in Monasterio D. Eme-
rani Ratisbonæ Cardinalis pronuntiavit sententiam, ut Philiber-
tus 150. florenos Rhénenses, totidemque Mechtildis, pro dotan-

dis filiabus pauperibus Monachii, pœnae loco persolverent, atque deinceps matrimonio jungenterentur.

Mechtildis A. 1565. die 2. Novembris decepit. Ex coniugio quatuor liberi prodierunt. Philippus, qui patrî in ditionibus succedit; tresque filie: Jacobea, Anna Maria & Maria Salome; quarum fata non trauseunda silentio.

JACOBEA.

§. X V.

Jacobea, nata A. 1558. & in Aula Wilhelmi IV. Bavariae uxoris Wilhelmi Julii Ducus, avi sui materni, educata; desponsata A. 1585. Jo. Guillermo, Juliaci, Cliviae & Montium Duci, suæ gentis postremo. (n) Festivitatis nuptiarum ejus solemnia, Dusseldorfie die 16. Jun. eodem anno celebrata, DIETRICUS GRAMINAEUS, (o) MICHAEL AB ISSELT, (p) MICHAEL MAPPPIUS (q) & BERNHARD MOLLERUS (r) suse descriperunt.

Jacobeam comitatus est Philippus frater, cum 25. Equitibus, magnoque Nobilium, aliquorunque Aulicorum varii ordinis comi-

(n) REIDANVS in *Annal. Belg.* Lib. XI. pag. 258. Jacobea cum forore Maria Salome, Leuchtenbergensi Landgravia, confundit.

(o) Archigrammateus Bergensis, edita Colonia: Agrippinæ A. 1587. fol. cum figuris, sub tit. *Fürstliche Hochzeit.* vid. DITHMARVS in *Notis ad TESCHENMACH. Annales Civitatis* pag. 357.

(p) *Histor. sui temporis* pag. 894.

(q) *Annales Julia* Tom. III. pag. 96. fqq.

(r) Monasteriensis patria. MOLLERVS *Epicum Carmen elegans* 36. follis, quartæ formæ confundit, composuit.

tatu. Aderat quoque Eduardus Fortunatus Marchio, patruelis Jacobæ, cum non minore comitatu. Sed & ex Linea Bada-Durlacensi Jacobus Marchio, magna turba stipatus, comparuit; quos inter Otto Rheingravius & Emico Falckensteinius Comes. Maria Salome, Leuchtenbergensis Landgravia, natu junior Jacobæ foror, quoque ex Bavaria advenit. Equestres ludi, ignes festivi in Rheno, venationes, spectacula; omnia festivitatis genera Dusseldorpii celebrata sunt.

§. X V I.

Tot laetas solemnitates exceptit matrimonium infelix. Tragicus
Maritus mente captus, quandoque furiosus. Sibylla, natu nini-
nima mariti foror, dominandi avida, fratre aegroto, regimen af-
fectavit, reluctante Jacobea; quæ ambitione Sibyllæ denique vi-
ctima evasit. Adulterii enim cum Nobili quodam ex Hallis de
Landscheid (*s*) accusata, adversos quoque habuit Ducatum Ordines;
sterile Ducas sui matrimonium indignatos; secundarum nu-
ptiarum spe vana illectos. Delegati à Rudolpho II. Cæfare ex
Ordinibus Provincialibus Judices (*t*) Jacobeam, non omnino in-
nocentem, nec tamen fatis nocentem, A. 1597. damnarunt ad

E 3

(s) *DITHMARVS in Notis ad TESCHENMACHERY Annal.* p. 357. corruptorem Jacobæ Comitem Manderscheidum vocat, sed contra fidem auctorum.

(t) Negat *DITHMARVS* à Cæfare vel delegatis ejus Jacobeam suisse damna-
tam. Negat eam criminis objecti potuisse convinci.

mortem. Capite truncata est (u) Dusseldorfii occulite in palatio Ducali; (x) sepulta apud Canonicos Regulares S.Crucis. (y) Antonia Lotharingica, quae Jacobem succedit in thalamo, non fuit fecundior. Decreverat satum, Juliaci, Cliviae Montiumque Ducatus alias ut ad Domos transirent.

ANNAMARIA.

§. XVII.

AnnsMa-
ria uxor
Wilhel-
miRosen-
berg.

Secunda Philiberti filia, nata A. 1562. die 10. Jan. Wilhelmo Rosenbergae Dynastæ, Burggravio Bohemiae, Principis di-

(u) *TESCHENMACHER* in *Annal. Cliviae* pag. 357. sit, eam, nefiso quo facto, mortuam. *DITHMARVS loco alleg.* sit, eam criminis nondum convictam, nocturno tempore in lecto suffocatam fuisse. *REIDANVS* in *Annal. Belg.* pag. 390. sit, fauces laqueo ei fuisse præclausas, jussu feminatus. *HVBKERVVS* quoque *Tab. Genealog.* 246. strangulatam fuisse tradit.

(x) In Conclavi, quod à cygnis nomen habet. (Schwanenzimmer.)

(y) *TESCHENMACHER loco allegat.* ubi Jacobem laudes his veribus celebriatas producit:

- „ Principibus celsis Badenibus orta Jacobs
- „ Clivenfis quandam prima maritis Ducis.
- „ Si formam spectes, si cetera, femina, dicas,
- „ Digna haec fortuna pol! meliore fuit.

MOLLENYS inter alia ita scribit:

- „ Thermiacis Badena tulit quam cognita Nymphis,
- „ Quam bona bia septem præferret Juno puerilis,
- „ It comitata quibus &c.

gnitate conspicuo, (z) despontata est A. 1577. conciliante Rudolpho II. Imp. Jacobea vidua Wilhelmi IV. Bavariae Ducis, Annae nostræ avia, una cum avunculo ejus Alberto V. Duce Bavariae & Philippo fratre, Badensi Marchione, pacta dotalia cum Rosenbergio inierunt d. 23. Sept. Vidualitium Annae assignatum in Dynastia Gretzensi, in Circulo Bechinensi Bohemiae sita. Nuptiae anno sequente d. 27. Jan. maximo apparatu celebratae Crumlovii. Aderat avia sponsæ cum Alberto V. filio & Guilielmo nepote, Ducibus Bavariae. Aderat Philippus sponsæ frater & ipse Cæsar Rudolphus II. magna Comitum & Dynastarum, Principes hos comitantium, turba. (a) At sterile fuit hoc Annae cum Wilhelmo matrimonium.

Wilhelmus, qui jam ante duas conjuges habuerat, Catharinam Brunsvicensem & Sophiam Brandenburgicam, Joachimi II. Electoris filiam; ex quibus nullam suscepserat prolem, Anna defuncta, ad quartas festinavit nuptias, ducta Polyxena Pernsteiensi, quæ sobole quoque caruit. Wilhelmus ipse, gentis suæ postremus, A. 1593. diem obiit supremum. (b).

(z) Principalis ei dignitas, à Rudolpho II. Imp. concessa. **GOLDASTVS**
* de Rrgno Bohemicæ Lib. I. Cap. 15. pag. 126. in notis.

(a) **BALBINVS** in *Epitome Rerum Bohemicar.* Lib. V. Cap. 14. pag. 603. & *Miscellaneor. Decade II.* Lib. I. pag. 19. **BUCKLIN.** *German. Part. IV.* p. 231. & **BALBINVS**

(b) **KHEVENHILLER** *Annales Ferdinandei Tom. IV.* p. 1091. & **BALBINVS** in *Epitome* Lib. V. Cap. 14. p. 606. Genealogiam Rosenbergicæ gentis in *Originibus Guttensteinianis* **BALBINVS** exponit.

M A R I A S A L O M E.

§. X V I I I .

Maria Salome
lome
uxor
Landgra-
vii
Leuch-
tean.

Tertia Philiberti filia, nata A. 1563. d. 1. Febr. Georgio Ludovico, Leuchtenbergæ Landgravio, nupsit A. 1584. die Eri- ci post Catharinæ. (c) Obiit A. 1600. mater trium liberorum; ex quibus Georgius Wilhelmus stirpem propagavit, pater Maxi- miliani Adami, ultimi Leuchtenbergæ Landgravii, quo extincto Landgraviatus ille ad Albertum Bavariae Ducem, qui Mechtildem Leuchtenbergicam, Georgii Ludovici & Mariae Badenis filiam duxerat, transfivit. (d)

(c) WIGVLEJVVS HVND A SVLZEMOS Bayerisch Stammbuch Tom. II.

pag. 13.

(d) LVCAZ Fürstenaal pag. 1267. SPENER Histor. Insign. Lib. I. Cap. 50.

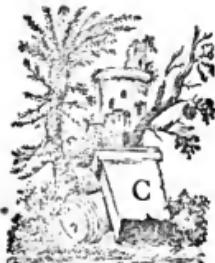
C A P U T

C A P U T I I I .

C H R I S T O P H O R U S I L .

PHILIBERTI FRATER

A. 1556 - - - - 1575.

§. I.

Christophorus, Bernhardi Marchionis post-humus, die 26. Febr. (a) A. 1537. prodit in lucem. Adolescens, pactione cum Philiberto fratre facta, A. 1556. ditiones Luxemburgo - Badenses accepit. (b) Pacti hujus, jurejurando utrumque firmati, eum non semel poenituit, sed nulla ratione per moveri potuit frater, ut a pacto recederet.

Christophorus
ditiones
Luxen-
burg. ac-
cepit.

Tom. III.

F

(a) Junglerus 26 Maji ponit.

(b) Vide supra in Philiberto.

§. I I.

Palatino,
dein His-
paniae
Regi ad-
dictus.

Ab adolescentia sua Christophorus Aulæ Palatinæ con-
stanter adhæsit. A. 1557. Ottonis Henrici, Electoris, consenu-
it Belgium ad Philippum II. Hispaniae Regem se contulit, qui
tum grave bellum contra Gallos moliebatur. In hoc bellicæ vir-
tutis demonstrandæ theatro comparuit Christophorus. Frater
omnia, ad expeditionem necessaria, ei suppeditavit. In Belgio
honorifice suscepimus, commendatione Emanuelis Philiberti, Sa-
baudiæ Ducis, supremi copiarum Belgico - Hispanicarum præfe-
cti, aulico Regis comitatui adscriptus est; menstrua quingento-
torum florènorum pensione donatus. Sanguinolento mox inter-
fuit prælio, quo ad Fanum S. Quintini cæsus est Gallorum exer-
citus & captus ex parte.

§. I I I.

In Sve-
ciam iter
fuscepit.

Composita Gallos inter atque Hispanos Cambresina Pace
A. 1559. Christophorus ad Aulam Palatinam, in qua novus tum
regnaverat Elector, Fridericus III. rediisse videtur; ubi A. 1561.
nobilis ejusdam feminæ, quam adamaverat, morte graviter af-
flictus, Sueicum iter suscepit. Orebroæ, in Comitatu Nericæ,
apud Suecos, cum aliquamdiu decubuisse ægrotus, delatus est
Holmiam, ubi Ericus XIV. patri suo Gustavo nuper in folio succe-
ferat. Sororem Rex habuit Cæciliam, quam Christophorus deinceps

petuit uxorem. (e) Consensit Ericus, sed ob perpetuas, quibus Suecia cum Danis agitabatur, turbas, dilatae sunt nuptiae. Eruperat enim bellum cum Danis. Christophorus, adductis A. 1563. Germanorum equitum turmis, utilem in bello hoc Regi operam navavit. (d)

§. I V.

Nuptiae, que jam Anni 1564. initio Calmariae celebrari debuerant, (e) nonnisi Novembri celebratae sunt Holniae. (f) At paulo post Ericum invasit suspicio, Christophorum atque Cæciliam, secreta cum Johanne Finlandiae Duce, quem suspicax Rex frater Gryphsholmia in Sudermannia captivum detinebat, confilia sovère. Brevi ergo intervallo post nuptias ab Aula dimissi, nave consensa, contenderunt Revaliam, Estoniae caput, ubi ab ingressu arcis prohibiti, insidiisque non seleni petiti, spem inter & metum totam hiemem transegerunt.

Tom. III.

F 2

(e) OLOF DALIN *Geschichte des Reichs Schweden* Tom. III. Part. I. Cap. IX.
§. II.

(d) DALIN loc. alleg. C. X. §. 2.

(e) Extant literæ invitoriaz ad Wilhelmm Ducem Brunsw. d. a. Febr. scriptæ; ad quas provocat DALIN loc. cit. §. 12.

(f) MESSENIUS *Chronologizæ Scandianæ* Tom. VI. p. 27. & 28. & DALIN loc. cit.

C H R T.**E T O P I L.**Domum
redit.

At veris initio Christophorus per Curlandiam, Prussiam & Vandalicas civitates uxorem suam deduxit in Belgiam. (g) Rodemacherae, quae ditionis Badensis in Luxemburgico Ducatu oppidum princeps, sedem fixit Christophorus, novamque ibi magnis sumtibus arcem exstruxit.

§. V.

In An-
glam
profici-
fetur.

Cæcilia, Regiae Aule afflcta splendori, mox Rodemacherae pertæsa, maritum induxit, ut eodem A. 1565. quo appulit domum, iter ad Elisabetham, Angliae Reginam, inviadam fusciperet, cuius matrimonium haud ita pridem Rex Erieus ambiverat. (h) Marchio, magnifice à Regina exceptus, paucos post meses rediit domum; relicta apud Reginam conjugé, quæ Londini filium Eduardum, de quo infra differimus, eodem anno in lucem produxit. (i) Regina, singulari Cæciliam amicitia fo-

(g) M E S S E N I U S & D A L Y N loc. alleg. Errat THUANUS *Historiar.* Lib. XXXVI. Cap. 17. ubi scribit, Christophorus ipso autumno Anni 1564 conjugem suam per Vandalicas civitates domum duxisse; cum sine demum hujus anni celebratæ fuerint nuptiæ.

(h) H U B E R T U S L A N G U E T U S *Epistolar.* Lib. I. Epist. I. ad Augustum de itinere hoc ita scribit: „ Ajunt Marchionem eo navigasse, ut renovet „ veterem cantilenam de conjungio inter Reginam & Suecum, quod „ non puto esse verum, nisi ita plane infantiant. „

(i) C A M D U X U S in *Annales rerum Anglicarum regnante Elisabetha* Part. L

vens, annum bis mille coronatorum Anglicorum pensionem as-signavit Christophoro, quamdiu in Anglia moraretur Cæcilia. (k)

§. V I.

Crescente tamen tere alieno, Christophorus anno sequente (1566.) claim venit Londinum, conjugem cum filio ut reduce-ret domum. Creditores, intellecto Christophori consilio, eum manciparunt custodie. At intercedente Regina, datusque fide-jussoribus, libertati restitutus est Marchio. (l) Paulo post ad fratrem Philibertum se contulit Badam, ubi alterum filium, Christophorum Gustavum, Cæcilia pepérit mense Augusto.

Eodem anno Franciscæ, matris suæ, hereditatem adivit Christophordis, à qua non Useldingæ modo & Pittinge dominia, & Pit-^{Domin.}
^{Uselding.}
qnae vidualitii jure possederat, sed & Russiaci Comitatuum, (*Comté de Rouffy*) qui à Carolo patre in filiam Franciscam transfiverat, accepit. Ab hoc tempore Christophorus plures per annos Rode-macheræ sedit; rem oeconomicam tamen haudquaquam restituens. Philibertus A. 1567. eum hortatus est literis, ut Aulæ suæ

F 3

pg. 94, edit. Elzevir. Anni 1639. THUANUS *Historiar.* Lib. XXXVII.
Cap. 4.

(k) LARRAY in *Histoire d'Angleterre* Tom. II. p. 105. scribit, pensionem hanc Marchioni in perpetuum dedisse Reginam.

(l) Languetus ad Augustam, Electorem Saxonie, Lib. I. Ep. 2. Lutetia 2. Jul.

C H R Y S-
T O P H I I.

imminueret splendorem. At circa id ipsum tempus Pittingense creditoribus oppigneravit dominium, cui redimendo deinceps Cæciliæ frater & Erici depositi successor, Johannes, Sueciæ Rex, duodecim thalerorum millia, Cæciliæ dotis nomine, filio ejus, Eduardo Fortunato, perfolvit. (m)

§. V I L

Alterum
ad Sve-
cos iter.

Ortis A. 1568. religionis causa in Belgio turbis, quæ Luxemburgicum quoque infestarunt Ducatum, Christophorus de securitate sua solitus, à Philiberto fratre petiit, ut in Comitatu Spanheimensi, vel alibi in Germanico solo, securam à bello commodamque ipsi fedem assignaret. Precibus his cum non annuisset Philibertus, A. 1570. vel initio anni sequentis cum conjugé & duobus filiis in Sueciam fecessit Christophorus; affinis huius Johannis, Sueciæ Regis, patrocinium implorans. Johannes A. 1572. Sonneburgum, Osiliae insulæ oppidum, Marchioni dedit in feudum; (n) variisque negotiis, in Germania expediendis, eum præfecit; Cæfari quoque per literas ejus curam commendans. (o)

1566. rem, uti refero, perficit. In securitatem debitorum res Cæciliæ ab Anglis in custodia retentæ. Bona hæc ut Cæciliæ restituerentur, Johannes, Sueciæ Rex, Cæciliæ frater, A. 1573. literis apud Elisabetham Reginam intercessit. DALIN loc. alleg.

(m) DALIN Tom. III. Part. II. cap. 12. §. 13.

(n) Literæ investituræ mense Janio datæ fuit; teste DALIN loc. alleg.

(o) Scriptæ hæc literæ d. 21. Julii & 26. Aug. A. 1572. DALIN loc. alleg.

§. V I I I.

At paulo post deceffit Christophorus A. 1575. d. 2. Aug. Obitus, Rodemacheræ, ubi & scribitur sepultus. Princeps nteliore fortuna dignus; quem infelicem conjugium reddidit. Regiam Principem, regio cultui assuetam, num Rodemachera aleret; fœminam deliciis & voluptatibus fluentem; quam nihilominus impense amaverat maritus.

§. I X.

Enimvero Cæcilia, Gustavi, Wæsæorum ex sanguine primi Sueciæ Regis & Margarethæ, natæ Abrahami Erichsonii de Loholm Westro - Gothiæ Gubernatoris, filia, antequam Christophoro nuberet, desponsata fuit Polonico Comiti Joanni Baptistæ, ex veteri Tenciniorum gente oriundo. (p) Fuerat ille Paulinus Belzenfis, & Sigismundi Augusti, Poloniæ Regis, ad Eri- cuum, Sueciæ Regem, legatus. Hic ante tempus nuptiarum cum fratre suo Johanne negotiorum causa nave profectus, à Danis est captus in mari & paulo post in custodia periit. Anno enim 1563. septennale bellum Suecos inter & Danos effervescere cœperat mari & terra.

(p) Okolszki *Orbis Poloni* Tom. III. pag. 41. & 22. ubi epitaphium ejus ex-

§. X.

Quo de-
functo
nubit
Chris-
tophor.

Tencinio mortuo Cæcilia Christophoro nostro, in Suecia tum Åula viventi, connubium promisit. Matrimonialia paæta Holmiae A. 1564. inita, Erico Rege, Cæciliæ fratre, consentiente. (q) Die XI. Nov. ejusdem anni celebratæ sunt nuptiæ. (r) In testamento Gustavi, quod A. 1560. Procerum Sueciæ consensu firmatum est; centies mille thalerorum dos constituta est Regiis filiabus. Dos hæc jussu Erici Regis, per Gerhardum Grammajum A. 1566. magna ex parte numerata est Christophoro. (s)

Mores
Cæciliæ.

Cæcilia, marito superstes, longissime vitam produxit, A. 1627. ætatis 87. defuncta; varii & inconstantis animi foemina, luxuria disfluenſ; quæ peregrinationibus perpetuis suas & mariti opes decoxit; neglecta plane cura liberorum. Virgo adolescens

Gustavi

hibet. Sepultus est in Krasnik. Pater Johannis Baptiste fuit Stanislaus Gabriel, Belzensis & Cracoviensis Palatinus, magnæ in Polonia auctoritatis Princeps.

(q) Instrum. extat in Tabulario Bada-Badensi.

(r) DALIN loc. alleg. Cap. 10. § 12.

(s) DALIN Toma. III. Part. I. Cap. 8. § 34. & Cap. 10. § 12. lit. z.

Gustavi Regis, patris sui, fene*c*tutem nimis libera ad*s*fixit. (t) Nupta virtutes inter & vitia fl*u*ctuans, maritum vel dilexit vel tintuit. Vidua in gratiam Catharinae Polonicae, quae Johannis, Sueciae Regis, fratris Cæciliae, fuerat uxor, facra mutavit. Reditibus apud Svecos donata, fluxis moribus turbidoque ingenio fratum & bonorum omnium animos offendit. (u) Postremo, Suecia relata, terras longinquas peragravit ignota, &, REIDANO (x) si fides est, rerum Belgicarum scriptori, flagitiosam ob vitam, a Carolo filio Antwerpiae comprehensa, remoto ab hominum accessibus loco inclusa est.

§. X I.

Christophoro Cæcilia sex filios peperit, quos ordine Liber
enarro. Christoph.

1. Eduardus Fortunatus, qui patri in terris Luxemburgicis, Philippo agnato, sine masculis mortuo, in Badenisibus successit.
2. Christophorus Gustavus, qui in lucem editus Bade A. 1566.
13. Aug. cœcus & claudus, miseram vitam traxit usque A. 1609. Rodemacheræ Anno ætatis XLIII. defunctus.

Tom. III.

G

(t) OLAUS CELSIUS in *Historia Gustavi I.* Tom. II. p. 430. seq.

(u) DALIN loc. alleg.

(x) *Annal.* Lib. XI. pag. 297. seq.

3. Philippus, Rodemacheræ natus die 15. Aug. A. 1567. Hic post Eduardi Fortunati, fratri sui, mortem ab Ernesto Friderio, Bada - Durlacensi, qui Marchiam Bada-Badensem occupaverat, benigne habitus est in Castro Edingæ, ubi libere commorabatur. At, mortuo Ernesto, cum successisset frater, Georgius Fridericus, altiora meditari cœpit Philippus, consilio de Marchia superiore occupanda suscepit. Eum in finem milites occulte conduxit, absenteque Georgio Friderico, qui Landgravium Hasso-Darmstadiensem festivitatis ejusdam occasione inviserat, consilium exequi decrevit. Sed prodita res. Philippus Etlinga ductus est cum asseclis Durlacum captivus; indeque translatus Hachbergam, quo in Castro post quindecim annorum capititatem A. 1620. die 6. Nov. decepsit; sepultus Sexavie; qui vicus est infra Hachbergam. (y) JUNGLERUS eum Principem non usque adeo bonæ mentis & judicij vocat.
4. Carolus, Rodemacheræ quoque natus A. 1569. die 7. Martii. Magnæ spei Principem vocat JUNGLERUS. REIDANUS autem nigris eum coloribus depingit, occasione matris, quam liberius viventem Antwerpiae truculenter

(y) Jo. LUD. GOTTFRIIDI Chronica Part. VIII. p. 1069.

tractaverit, addens Carolum brevi post morbo correptum, attritumque donec extingueretur; Nemesis divinæ exemplum. (z) Mortuus est Genuæ A. 1590. ex Hispania rediit. (a)

5. Bernhardus natus A. 1570. mense Decembri; obiit infans.
6. Joannes Carolus, natus in Suecia A. 1572. Eques Ordinis Melitensis, in bello Belgico militans A. 1599. decepsit.

JO. BERTELIUS, Epternacensis Monasterii Abbas, Synchonus scriptor, in Historia sua Luxemburgensi (b) de Eduardi Fortunati fratribus ita scribit: „Natu illorum prædictorum fratrum tertius (c) cum ad Regem sibi afflueri in Hispanias profectus esset, negotiis peractis, ad propria remeans in via morbo lethali correptus, succumbens moritur. Quarto (d) deinde dominia in Luxemburgensi principatu & Quinto (e)

Tom. III.

G 2

(z) REIDANUS loc. alleg.

(a) JUNGLERUS.

(b) Editionis Colonienſis A. 1605, pag. 190. sq.

(c) Bertelius Carolum intelligit; qui in ordine filiorum Christophori quartus est.

(d) id est, Philippo, qui tertio genitus fuit Christophori filius.

(e) Johanni Carolo.

CHRISTOPH.

Melitenis Equestris ordo contigit. Secundus (*f*) denique totus claudus in Bavaria apud consanguineos Ingolstadii aliquando vitam degit; postremo ad Castaloniam veniens in Comitatu Spanheimensi mansit & modo in Rodenmach moratur.

(*f*) Gustavus Christophorus,

CAPUT IV.

PHILIPPUS I.

PHILIBERTI FILIUS.

A. 1569. — 1588.

§. I.

atrem sagatis virtutibus clarum filius clarior Philippi tutela
togatis exceptit. Philippus II. Anno 1559.
die 19. Febr. natus, annis novendecim prä-
fuit Marchiæ; ex Lineæ Bada - Badensis
ramo seniore postremus. Tutelam ejus geslit Albertus V. Bava-
riæ Dux, & avia, Maria Jacobea Badensis, quæ Wilhelmo IV.
Duci fuerat matrimonio juncta. Intervenit Carolus II. Bada-
Durlacensis Marchio, qui agnationis jure sibi vindicavit tutelam,
Bavaroque in Comitiis Spirensibus A. 1570. eam ob cauffam in-

Tom. III.

G 3

tenderat litem. Maximilianus II. Imp. A. 1571. die 29. Aug. Philippum decimo tertio ætatis anno majorem ætate declaravit, adeoque liti imposuit finem.

In Reli-
gione
Romana
educatur.

Philippus, in Romana religione ab avunculo educatus Alberto, cum pervenisset ad regimen, in superiore Marchionatu eadem facra reducere studuit. Ab officiis remoti sunt, qui a Protestantium sacris discedere noluerunt.

§. I I.

Monas-
teria Albæ
Dominarum
& Rei-
chen-
bach.

Defuncta A. 1573. Albæ Dominarum Abbatissa, Spirensis Episcopus novæ eligendæ diem monialibus præfixit. Philippus Marchio sui id esse juris arbitratus, re cum Episcopo communica-ta, electionis designavit tempus. In eodem Monasterio A. 1580. & 1588. albergariae & sequelæ, ut vocantur, plurimaque alia jura Philippus, territorii dominus ab ipso monasterio sa-lutatus, exrcuit. Sed & in Reichenbacensi Benedictinorum Monasterio eadem sibi jura vindicavit, ut Acta Badensia hujus sevi testantur.

§. I I I.

Litium
cum
Schwar-
zac. ori-
go.

In haec tempora quoque incident lites cum Schwarzacensi Abbatia; quæ cum C A S P A R E B R U N N E R O, Abbe, A. 1573. ortæ. Inter alia de propriis Abbatæ hominibus, qui

servi D. Petri (a) vocantur, certatum est. Abbas A. 1573. varias ob caussas captus Ecclesiastico traditus est judici. Res ad Argentinensem, dein ad Moguntinum Antistites, denique ad Summum Pontificem provocatione delata. Temporalium Abbatiae jurium administrationem interea Philippus exercuit. Brunnerus Abbas literis A. 1579. & 1583. datis, territorii dominum eum agnovit. Inter haec Marchio hominibus propriis Monasterii interdixerat, ne mercatum Lichtenberga - Hanoicum, in vicino Lichtenaviæ oppido tum institutum, frequentarent. Delata inde ad Cameram Imperii controversia, A. 1585. fortiter agitata, sed non decisa. Denique Abbas, annua pensione contentus, depositus munus; mutata mox sententia, quæ egerat revocans. Philippus A. 1585. Romam profectus, a Gregorio XIII. obtinuit bullam, qua Schwarzacensis Abbatia, salvis Marchiæ juribus, in Seminarium, Patribus sodalitatis Jesu committendum, convertebatur. Bullamdecessoris Sixtus V. firmavit. At Imperii Camera, decreto d. 16. Oct. A. 1585. dato, se opposuit Bullæ. (b)

(a) *Savili Peters Lauthe.* Monasterium D. Petro dicatum.

(b) **ABBAS GALLUS** in *Chron. Mf. Monasterii Schwarzach.* Item *Distriba,* cui Tit. *Allgemeine Geschichte - Erzählung Schwarzach contra Baaden* pag. 3. seq. pag. 158. seq. *Species facti cum extraitu aliorum in Sachen des Durchlauchtigsten Hauses Baaden-Baaden &c.* pag. 4. 5. 15. 45.

§. I V.

*Ordinationes
foresta-
les Phil.*

In re venatoria & forestali Marchiae & vicinorum locorum multi à longo tempore invaluerant abusus. Communi super hos consilio cum Christophoro, Wirtenbergæ Duce, deliberavit Philippus, & in oppido Weil super difficultates, hinc inde natas, transegit. Quin & A. 1574. atque biennio post Ordinationes forestales emisit in publicum.

§. V.

*Castri Ba-
densis
exfru-
ctio.*

Castrum, quod Christophorus I. Marchio, a montibus descendens, prope oppidum Badam in vicino colle exstruxerat, pronepos destruxit Philippus; aliudque spatioius & ornatus a fundamentis erexit; quod circa A. 1579. perductum ad finem, Palatum substructionibus, cameris, cellis, rupi incisis, mirabile, temporibus bellicis omnem Principis familiam cum armamentario, militibus, ministerialibus, recipere, tegere, quin & contra tormentorum impetus defendere potuit. Novi hujus Castriformam, atria, coenacula, concilia, picturas item, quibus ornata erant, una cum hortis ejus oculatus rerum, quas viderat, testis descripsit G A M A N S I U S. At nonnisi levis ejus delineatio supereft. (c) Periit illud bellico incendio, A. 1689. una

cum

(c) In *Topographia Sueviae Merianæ* A. 1643. edita, pag. 12. ubi Castrum

cum oppido combustum; postquam per CX. annos substitutum.
Restituta pace reconstructum est illud, quod hodie cernimus; cui
denique Raetadiense succedit.

§. V I.

A. 1582. die 11. Sept. Rudolphus II. Imp. Philippo & ^{A&a} v-
agnatis ejus omnia majorum privilegia & jura, scripto Augustae
Vindelicorum diplomate, confirmavit.

A. 1583. Calendarium Gregorianum, quod plerique Ordini-
num Romano - Catholicorum, Cæsare auctore, receperant, in
Marchia quoque sua introduxit Philippus; Juliani Calendarii usu
in Marchia Durlacenſi manente.

Eodem anno, Februario mense, Philippus una cum Hu- ^{Eber-}
prechto, Comite Ebersteinensi, Philippi Comitis tute, Gernspa- ^{stein. ro-}
censes & vicorum quorundam adjacentium cives manumisit;
ex hominibus propriis eos liberos constituens. Ebersteinensem

Tom. III.

H

cum oppido Bada xeri incisum. Überior partium & picturarum hujus
Arcis descriptio subjuncta est Genealogiae Badenii MS. GAMANSII, de
qua in Badenianum Rerum Scriptoribus in Præfatione differunt. *

Rosam scuto Badensi in insignibns suis quum addidisset Philippus Badensis, Ebersteinii Comites, injuriam sibi factam arbitrati, intercesserunt. His aliisque litibus tollendis, institutum A. 1584. colloquium, sed de Rosa (*d*) nihil mutatum. Ab hoc tempore Badenses Ebersteinii Comitis nomine atque insignibus constanter sunt usi. Wolfgangi Bipontini filius, Johannes A. 1584. de relienda Graevensteineni Dynastia cum Philippo Marchione tractavit; sed Badenses reliutioni locum dare noluerunt. (*e*)

§. V I I.

*I. legatio
Venetas
decreta.*

A. 1585. Philippus noster & Ernestus Bada - Durlacensis, sumtu communi legatum, rerum historicarum peritum, Venetas mittere decreverant cum literis ad Venetorum Ducem, quibus petebant Marchiones, commendatias legato literas ut daret Senatus ad Civitatem Veronam, ut in ea & in Monasteriis Marchiae Veronensis inquireretur I. Quando majores eorum provinciam illam gubernandam acceperint. II. Quamdiu eam rexerint. III. Quid ab illis in Marchia praeclare gestum. Literæ hæc, lati-

(*d*) Rosa vetus est Comitum Ebersteinorum insigne. Aper, a nomine defunctum, junioris ætatis est, ortus haud dubie, ut Ebersteinum vetus a juniore distingueretur.

(*e*) *Nulla in Tabulario Bada-Badeni.*

no fermone scriptæ, in Tabulario Bada-Durlacensi superfunt. Legatio autem num habuerit locum, non liquet. Ex literis autem liquet, Marchiones non credidisse, maiores suos Italicæ fuisse originis, sed eos ex Germania cum Imperatoribus in Italiam perfectos, Urbi totique tractui Veronæ ab iisdem fuisse præfectos.

A. 1586. Sixtus V. Pontifex Philippo Marchioni Philip-pum, Episcopum Placentinum, Sedis Apostolicæ Nuntium, ad Rudolphum II. Imp. iter facientem, commendavit. (f)

§. VIII.

Inter hæc majoris molis opus perfecerat Philippus. An Statuta no enim 1588. die 2. Januar. Statuta provincialia (g) Marchiona-tus fui Bada - Badensis, in quibus digerendis laboratum est diu, perduxit ad finem. Statuta hæc nunquam fuere typis mandata, sed manu exarata in sciniis servantur. Veteres Marchiones, quæ per aliquot secula ordinaverant singuli, ea in unum Juris Statutarii Bada - Badensis Corpus, quinque partibus constans, colligi jussit Philippus, ad Juris provincialis Wirtembergici normam.

Tom. III.

H 2

(f) *Codex Diplom. Bad.*

(g) *Das Landrecht.*

In prima parte judiciarius ordo, processus civilis, & quicquid ei adhaeret, tractatur. Secunda pars de conventionibus atque contractibus; tertia de ultimis voluntatibus; quarta de successione ab intestato, quinta de criminiibus eorumque poenis mentionem Principis exponunt. (h) Opus haud exigui laboris tam justo & tam aequo Principe dignum.

§. I X.

*Obitus &
Chara-
cter ejus.* **D**ignus & ipse fuerat Philippus, vita ut longiore fruere tur. At ejusdem anni 1588. die 17. Junii, vigesimo nono aetatis Philippus decepit; vividi & praestantis ingenii princeps, literarum & literatorum amans & ipseque literatus. Singularis ejus in vetera Romanorum Monumenta & in literas elegantes amoris specimen est, quod Etlingensem Neptunum, monstro comitatum marino, lapidi insculptum, cum subiecta Inscriptione, quem sub Philiberto Bavarii tutores in Bavariam abstulerant, ipse ex Bavaria Etlingae suae, ubi olim repertus, non sine labore sumtibusque restituit. (i) Ingolstadii literis incumbens Rectoratum Academicum

(h) WOLFGANGUS ADAMUS SCHOEPFIIUS, Tübingerensis Professor; in *Dissertatione*, A. 1745. Tübinger edita, opus hoc suis laudibus extollit & summa ejus capita exponit.

(i) ALSATIA ILLUSTRAT. Tom. I. pag. 493.

A. 1572. & biennio post gessit. In eo tamen desideres, quod in elegantias nimis propensus, neglecta rei familiaris cura, ære alieno suam Marchiam oneravit. A. 1582. ab Ordinibus provincialibus ducenta florenorum millia impetraverat; (*k*) sed ob Aulæ fūe splendorem, quotidianos inter sumptus, aucta sunt debita, quæ Gallicum, Italicum, Belgicumque itinera, A. 1583. & sequente multum adauxerant. Consiliarii ejus, missi in Belgium Vice - Cancellario Zimmoero, ei denuntiarunt unamines, sua se deposituros esse munera, impensis nisi poneret modum. Philippus, qua erat animi docilitate, eos audivit benigne; sed impensas non minuit.

§. X.

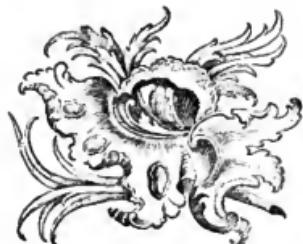
Sibyllam, Wilhelmi Ducis Juliaci & Cliviae filiam, sponsa.
 A. 1586. sibi despontavit Philippus. Ejusdem Sibyllæ frater, Johannes Wilhelmus, postremus Julianus Dux, Jacobæam, Philippi sororem, anno præcedente, ut vidimus, conjugem duxerat. Lahræ & Malbergæ Dynastiis assignatum est dotalidium Sibyllæ. Autore & suofo Sixto V. quem Romæ inviserat, sponsalia hæc contraxit Philippus, ut ex literis Pontificis, A. 1585-die XIII. Julii. Roma ad Marchionem scriptis, apparet. (*l*)

H 3

(*k*) *Species facti contra Schwarzach*, pag. 6.

(*l*) *Codex Diplom. Bad.*

Idem Pontifex aliis literis XII. Octobris nuptias cum Sibylla gratulatus est Marchioni. Sed ante consummatum matrimonium Philippus decepsit sponsus; Marchiam suam patrueli Eduardo Fortunato relinquens, qui corruptis moribus suis eam evertit.

C A P U T

C A P U T V.

EDUARDUS FORTUNATUS.

A. 1588 — 1600.

§. I.

ada nullum Principem vidit, cuius laetiora Introitus exordia; cuius nativitas felicioribus illustrata omnibus, quam Eduardi natales. In bellico Suecorum theatro pater ejus comparuit heros. Mater magni Gustavi Wasaei filia, qui Svecicum virtute folium sibi posterisque paravit. Nascentem in Britannia Eduardum magnanima illa Anglorum Regina, Elisabetha, una cum Galliae Regge in initiatione facrorum sibi filium adoptat, nomenque Eduardi, Angliae Regno tam carum, eidem imponit; *Fortunati* axioma subjungens, ut in ipso nativitatis exordio ei desponderet fortunam, redderetque faventem. (a) Verum enimvero præclara

(a) LANGUETUS Epistolar. ad Auguſtum Eleſtorem Lib. I. Epift. I. CAM-

EDUAR.
FORTUN.

haec Principis infantis ad magna, ut videbatur, prognati, omnia in adolescente deinceps disparuerunt; qui in juventa quoque inconstans semper & varius, adversæ suæ ipse fuit faber fortunæ; in omni sua vita levis; quin & præceps in morte. INFORTUNATUM dices morientem & vivum. Et tamen faverat adolescenti providentia, ut arescente Lineæ Bada-Badensis ramo seniore, ex Luxenburgicis rami junioris terris ad superiorem Badæ Marchiam vocaretur Eduardus; Lineæ suæ propagator destinatus a cœlo. Sed terras ille nactus, magnis debitis oneratas, oneravit majoribus; Belgicis in Aula Bruxellensi irretitus deliciis; Marchia sua quasi extorris; unde regimen infelix; quod vita ejus enarranda docebit.

§. II.

Eduardi
initia.

Natus A. 1565. d. XVII. Sept. Londini, ex Anglia Rodemacheram, Rodemachera Badam; denique A. 1570. cum parentibus in Sveciam translavit. Christophoro patre amissio, vix decennium agens, Luxenburgicas A. 1575. ditiones accepit; quas dein A. 1588. post Philippi Badensis obitum cum Marchia superiore conjunxit. Minor ætate Wilhelmum V. Bavariae Ducem, Principem plium & probum, accepit tutorem.

§. III.

DE NUS Rerum Anglicar. regnante Elisabetha Part. I. ad A. 1565. THUANUS Historiar. Lib. XXXVII. Cap. 4. p. 423.

§. III.

Eduardus viginti duorum annorum juvenis A. 1587. suscep- Iter Sve-
pto in Sveciam itinere, ad Comitia Wadstenensia se contulit, in cicum &
quibus avunculi ejus; Johannes Sveciae Rex & Carolus Suder-
manniae Dux, positis utrimque firmultatibus, ad concordiam re-
dierunt. Rex Svecie non sine pompa suum ex fratre nepotem,
Eduardum nostrum, exceptit; (b) qui Calmariam dein & Stege-
burgum secutus est Regem; brevi post cum filio ejus Sigismundo,
cui post Stephani Bathorii mortem Poloni eodem anno regnum
detulerant, in Poloniā abiturus. Nec inutile ei fuit hoc iter.
Sigismundus enim A. 1587. teloniorum Regiorum ordinationem
Eduardo concessit. A. 1588. eidem omnium metallifodinarum
Poloniæ tradidit jura. (c)

§. IV.

Ex Polonia redux A. 1589. cum Christophoro Gustavo, ^{Cum fra-}
Philippo, Carolo & Johanne Carolo fratribus, de succeſſione ter-^{tribus}
rarum hunc in modum tranſegit: Marchia ſuperior cum Span-
heimensi Comitatu ſoli cedat Eduardo; qui & onera, his ditioni-^{tranſigit.}

Tom. III.

I

(b) M E S S E N T U S *Chronologia Scandianæ* Tom. VII. p. 81.

(c) Vide Cod. Diplom. Bad. ad hos annos.

EDUAR.
FORTUN.

bus inherentia, in se suscipiat; fratribus annuae mille florenorum assignatae pensiones; quae singulorum morte, vel si ecclesiastica beneficia ejusdem valoris impetraverint, extinguantur. Idem fratres Luxenburgicas Dynastias cum oneribus teneant, matrque alimenta praebant: investituram feudorum suo & fratrum nomine accipiat Eduardus; at suae quisque ditionis conferat feuda; homagium nonnisi post impetratam Cæfaris confirmationem exigatur.

§. V.

**Regimē
adit.**

Eduardus non expectato Cæfaris consensu A. 1589. Marchiae superioris regimen adiit; atque hoc & sequenti anno ob æs alienum & turbas, quæ in Gallia agitabantur, varios conventus provinciales habuit; expeditionis Gallicæ suscipienda causa petens tributum. Furentes illa hieme Rheni aquæ inundationibus suis magna per Marchiam, Dachsländæ præsertim, damna dederunt; quibus reparandis Eduardus cum Ernesto Friderico, Durlacensi, mensi Februario, habuit conventum; eodemque tempore, acceptis ab Ernesto quadraginta florenorum millibus, eidem potiorem frumenti & vini partem, quæ ex conventione majorum a Durlacensibus superiori Marchiae in supplementum quotannis pendebantur, sub reliendi tamen lege, remisit. (d)

(d) Vid. Transactio Etlingenensis in Cod. Dipl. Bad. ad A. 1629.

§. V I.

Poſthæc in Alexandri Farnesii, Parmæ Ducis, & Gubernatoris Belgii Hispanici, Aula Bruxellis aliquandiu vixit Eduardus. Ibi Mariam, Jodoci ab Eyken, Bredæ Praefecti, filiam, occulto ſibi matrimonio junxit die 13. Martii A. 1591. impetrata ab Officiali Bruxellensi rituum publicorum omiffione. Johannes de Nivellis, Ecclesiae S. Gudulæ, quæ primaria Bruxellensium eft, presbyter, Cancellariae Brabantinæ facellarius, matrimonium confecravit.

Paulo post Eduardus, relicto Belgio, Badam fe contulit, Iter Italicum. ad Italicum ut fe iter pararet. Natalitia Christi eodem, quem memoravimus, anno (1591.) celebravit Mediolani. Comites itineris erant Maria conjux & Bornius, Collegiate Badensis Praepositus, qui ipſi a confessionibus erat. Inde Romam adivit, atque in redditu aliquantum temporis hæſit Murani, quod celebre maris Adriatici oppidum eft, in pulcherrima iſula prope Venetias ſitum. Ibi filiam ei Lucretiam peperit Maria, quam legatus Pontificis, (e) Venetiis degens, de baptifmatis fonte fuſcepit.

Tom. III.

I 2

(e) Epifcopus Vincentinus.

§. VII L

Legatio
ad Bava-
rum de
confir-
mando
matrim.

Post redditum ad Bade penates gravida iterum quum suisset Maria, matrimonium suum clandestinum esse diutius noluit. Ante omnes conciliandus erat Willhelmus V. Bavariae Dux, sub cuius tutela nuper vixerat Eduardus. Matrimonium ut ille probaret, Pistorium, hominem facundum & doctum, de quo supra differui, (*f*) qui Constantiae tum vixerat, ablegavit Monachium, rem omnem ut exponeret Duci: Eduardum nempe ante biennium legitimo matrimonio conjugem sibi adjunxit Mariam, obtentaque jam Summi Pontificis confirmatione, ne mutet sententiam, religione impediri. Sperare ergo Marchionem, matrimonium non improbatum iri a Duce.

§. VIII L

Respon-
sio Bava-
rii.

Bavarus, audita Marchionis legatione, ab initio in alia omnia discessit; multa de rebus ab Eduardo susceptis conquestus: Cæfare & se curatore ignaris nuper eum exegisse homagium. Bis eum, non salutato Duce, per Bavariam iter fecisse; Aule sue comitatum, contra quam promiserat, auxisse: instituis peregrinationibus multis, æs alienum, a decefforibus contractum, cumulasse; cui tamen exsolvendo Marchionatum omnem, fratribus

(f) Tomo I. in Praefat.

exclusis, acceperit solus. Questus est porro Dux, Eduardum, spretis Cæsaris missis, Juliacensem & Leuchtenbergicam caussam in contemnum Cæsar is ac Ducis neglexisse; a perversorum hominum consilis eum semper pendere; affignatas fratribus non exfolvere pensiones & monita Ducis contemnere; quem perpetuae creditorum Eduardi sollicitationes exagitent. Addidit Dux, eum peregre abeuntem terras suas Lutheranis commendasse Principibus, atque in Conventibus Circulorum iisdem suffragia sua, in detrimentum religionis Catholicæ permisisse. Hac & alia Pistorius, qua meliori potuit, ratione purgavit & denique Wilhelmum V. permovit, ut a matrimonio alienum se non fore profiteretur. Marchionem tamen monuit Bavarus, ut Cæsarem, Poloniae Regem & Marchionem Durlacensem, ceterosque, ad quos pertineat, de matrimonio suo redderet certiores. Relatio, quam de negotio hoc ad Eduardum misit Pistorius, scripta est die 30. Martii A. 1593. Ernestus Fridericus, Durlacensis, ob legationem hanc graviter succensuit Pistorio; deceptum ab eo Bavariae Ducem causatus. (g)

I 3

(g) Pistorius ea de re A. 1601. die XIII. Februar. literas dedit ad Carolum Orselaer, Praefectum Provincialem, (*Landhofmeijer*) quarum excerpta occurunt in Literis responsiis Alberti Archiducis Austriae, tutoris liberorum Eduardi Fortunati ad Georgium Fridericum Marchionem A. 1609. In literis his ita loquitur Pistorius: „Accidit, quod

§. I X.

Matrimo-
ni publico-
ratio.

Eduardus autem, accepto Bavari consenu, nuptias cum

Maria publice celebravit in palatio Badensi die XIV. Maii A. 1593. Adhibuit testes Richardum Roardum a Neuenstein, Marechalum; Joannem Aschmannum Cancellarium, Alexandrum Hæmel, Procancelarium, & Simonem Petrum Luon, Consiliarium. Franciscus Bornius, Præpositus Badensis, negotio aderat sacerdos, ipse Principis ecclesiastes & ab Ecclesiasticis consiliis. (h)

A. 1594. Clemens VIII. Pontifex legatum suum Ludovicum, Cardinalem Madrucium ad Comitia Ratisbonensia, in quibus de bello contra Turcas gerendo deliberabatur, abeuntem, commendavit Eduardo. (i)

„ metuebam. Illusterrimus enim Ernestus Marchio, qui me adjutor,
„ rem negotii vestri esse putat, mirabiliter in literis ad Bavaram in me
„ debacchatur, in mea fallaci loquentia & artibus malis circumseri-
„ ptum Bavaram scribit, ut Eduardi nuptias comprobaret, sed inju-
„ riam mihi fieri, & litera mea & ipse Serenissimus Dux pater testi-
„ buntur. Mirum illos homines sic ardere in me odio, ut ne quidem
„ a falsis criminationibus abstineant. „

(h) Bornius post occupatam ab Ernesto Friderico Marchiam superiorem, reliquo Eduardo, ad Ernestum transivit; a quo tamen paulo post carceri mancipatus est & denique dimissus. Vixit adhuc A. 1609.

(i) Cod. Dipl. Bad.

Hic eodem anno die 13. Maji testamentum condidit vivus & valens; atque Mariam, si fieret vidua, liberosque ex ea prognatos, Marchiae bonorumque suorum constituit heredes.

§. X.

Post hace Eduardus, indole sua ad voluptates propensus, Erneftes
Bruxellis apud Erneftum Archiducem, Belgii Hispanici Prore- Durlac.
gem, cuius Aula dignitate, splendore, elegantia, cum regiis il- Marchiae
lius ævi certavit, plerumque versatus est, debitorum a patre & super. fe-
a patre Philippo, cui in Marchia Badensi successerat, contra-
ctorum, incurius; annuas non solvens pensiones; bona mobilia,
a Philippo relicita, dilapidans. Cumulatum ita in dies æs alienum, obrutus debitibus Principatus in eo erat, ut distraheretur in
partes. Ad Cæsarem Rudolphum II. consugiunt creditores; qui-
bus immissio in bona conceditur. Bavarо & Lotharingo res
omnis commissa, qui eam commandant Fuggero. (k) Dur-
lacenenses fratres ad delendum commune Gentis suæ incendium cito
pede accurrunt; superioris Marchiae se constituunt sequestris; ne

(k) REIDANUS *Annal. Belgicor.* Lib. XI. pag. 297. scribit, Eduardum pre-
scripta a Cæsare pecunie summa non contentum, Marco Fuggero
ditionem suam & hereditarium in eam ius vendidisse, reservatis sibi
quoniam, donec superesset, septem & triginta Imperialium millibus.
Sed de venditione hac in Badensium scrinis nihil reperio. Eduardus
solvendo æri alieno terras suas oppignerare voluerat Fuggero, reserva-

EDUAR.
FORTUN.

antiquissimum Badenis Dornus patrimonium, unde origo eius & nomen, transferatur ad alios; consilium, quod nec ipsum Minois damnasset tribunal. Exterus cur exequatur, quod exequi possunt debentque agnati. Occupationem hanc Marchiae superioris A. 1594. ineunte Novembri factam, scripto, in publicum emisso, Ernestus Fridericus defendit, ut suo loco videbimus.

§. X I.

Edvardi
gesta in
Belgio. Eduardus Fortunatus, e terris suis exul, apud Albertum Austriacum, & Isabellam Claram Eugeniam, Belgii Hispanici Principes, (*l*) maximam temporis partem, transegit Bruxellis; in bello adversus Belgas Federatos stipendia meritus. Albertus, suis A. 1597. quas Mauricio, Arausionis Principi, Belgarum Federatorum summo belli Duci, opposuerat, copiis, Eduardum, novum ut conscriberet equitatum, in Germaniam misit. (*m*)

Anno

tis sibi annuis redditibus; sed occupatio Marchionatus, a Durlacensi fuscpta, omnem hunc tractatum abrupit.

(*l*) Ernesto Archiduci, qui A. 1594. decepsit, Fontanus (*Fuentes*) successit. At A. 1596. Philippus II. Hispaniae Rex consilio politico filiae suae, Isabellae Clares Eugeniae Belgium Hispanicum tradidit, quae nupsit Alberto Archiduci. Sub Regimine hoc felicissima fuerunt Belgii Hispanici tempora.

(*m*) HARAKI *Annal. Brabant.* Tom. II. p. 525.

EDUAR.
FORTUN.
In Sve-
cia,

Anno sequenti Eduardus ad Polonos ingressus est iter. Sigismundus, Sveciae Poloniæque Rex, expeditionem tum paraverat in Sveciam, Caroli Sudermanniaæ Ducis, patrui fui, ut conatus reprimeret; qui Rege absente, sumimam in Sveciae Regno fibi potestatem vindicaverat. Eduardus Gedano solvens cum Rege, adpulit in Sveciam die 30. Julii. (n) Recepta inde in fidem Calmaria, Rex sine Augusti cum exercitu Stegeburgum, Ostro-Gothiae Castrum, navigavit. Intervenientibus exterorum Principum legatis Regem inter & Sudermanniaæ Ducem de pace aliquamdiu tractatum est, sed irrito labore. Carolus collectis undique copiis ad Stegeburgum Regi occurrit. Die 9. Septembris certatum est pœlio. Sigismundus cum Farenbachio, suorum Duce, Carolum a fronte aggreditur; a tergo eum invadit Johannes Vejerus Starosta Prizkenis. Res in eo iam erat, victoria ut potiretur Sigismundus; sed interventu Eduardi nostri & Johannis, (o) Orientalis Frisiæ Comitis, utrimque ab armis discessum. (p) Sigismundus civium ut parceret sanguini, liberum

Tom. III.

K

(n) M E S S E N I U S *Chronologia Scandianæ* Tom. VIII. pag. 59. O L O F D A L I N *Geschichte des Reichs Schweden* Tom. III. Cap. XVIII. §. 9.

(o) Johannes hic filius erat Edzardi II. Orientalis Frisiæ Comitis ex Catharina Gustavi I. Regis filia, Cæcilia & Caroli Sudermanniaæ Ducis forore genitus.

(p) M E S S E N I U S *loc. alleg.* pag. 65. & DALIN *loc. alleg.* §. 14. L O C C E R - X I U S tamen, quod mireris, *Historia Suecæ*, Lib. VIII. pag. 439.

**EDUAR.
FORTUN.**

Carolo ad castra sua redditum concessit, atque in amicos tractatus, crastino die instituendos, consensit. Per multos dein dies de patis legibus disceptatum est, donec post adventum Svecicæ classis Sudermanniae Dux, viribus auctis, duriores Regi conditiones proponeret. Rex panico terrore percitus, omisso pacis negotio, fugit Lincopiam. Insecutus eum Carolus capto direptoque Stegeburgi Castro, ad pontem Stangebroensem, qui haud longe Lincopia distat, die 25. Sept. insignem illam regiis intulit eladem, quæ causa fuit, ut Svecico dein folio Sigismundus excideret.

§. X I L

**Eduar-
dus pacis
arbiter
inter Si-
gism. &
Carolum.**

Post memorabilem hanc pugnam, cui Eduardus quoque noster interfuerat, denuo actum de pace. Nominati utrimque sunt sex arbitratores, quos inter a parte Regis primum locum temuit Eduardus. (q) Institutis igitur in ponte Stangebroensi colloquiis, post multas difficultates die 28. Sept. signata est pax, Sigismundo Regi parum gloriofa; qua ille quinque regni senatoribus suarum partium, qui contra leges fecisse dicebantur, Caroli

Eduardum pugnæ initium fecisse scribit his verbis: „ Ubi Marchio Ba-
„ denfis Eduardos, Rege, ut quidam voldint, permittente, ut alii,
„ reprehendente eum hujus rei cauſa, vel quod verifimilius, culpam
„ in eum conferente, quod præceps animi effet, & inde furiosus ap-
„ pellaretur, & Polonicus miles Caroli exercitum pilis impetraverunt.

(q) DALIN loco alleg. §. 25.

Ducis potestati permisiss, confestim Holmiam fe iturum pollicitus est, ut intra spatum quadrimestre ordinum celebraret Comitia. Interjectis dein aliquot diebus, Rex missus ad Carolum legato, res sibi & Annae sorori ut & Eduardo Badensi in prælio nuper ablatas, repetiit. (r)

Restituta jam videbatur apud Svecos concordia; finito bello civili. At Sigismundus, infidias a patruo veritus, mutato Holmensis itineris consilio, contra omnium expectationem medio Octobri e Svecia in Poloniā abiit, ut anno vertente cum fortiore reverteretur exercitu. Eduardus Fortunatus, regiae fugae non confcius, illo ipso tempore apud Carolum avunculum, Sudermanniae Duce, morabatur; eoque verius anni finem relicto, per Gothiam, Daniam & Germaniam in Poloniā festinavit. In regno hoc redux prohibitus est, Regem adire, cui ob diurniorum cum Carolo Duce moram fides Eduardi videbatur suspecta. (s) Eduardus tamen, si audiamus REIDANUM, (t) paulo post cum Sigismundo in gratiam rediit; qui eum A. 1599. alegavit in Sveciam, ut ad Occidentale Sinus Codani litus Præ-

Tom. III.

K 2

(r) Aulæ ex conclavi Marchionis Badensis ablata repetiisse Regem scribit MESSENIUS Chronologia Scandianæ Tom. VIII. p. 74. add. DALIN §. 28.

(s) MESSENIUS pag. 76. & 78. DALIN §. 33.

(t) ANNAL. BELG. Lib. XVI. p. 491.

EDUARD.
FORTUN.

fectos castrorum tentaret. In expeditione hac Marchio intercep-tus a Danis, qui Carolo Sudermanniae Duci favebant, atque in vincula conjectus est, sed mox dimissus, post multos exantatos labores ad suos denique in Belgium rediit.

§. IIII.

**Mors ejus
violeuta.**

Obiit Eduardus A. 1600. die 8. Junii apud Westrasios Castellauni, quod Castellum Hunnorum vocant noviores. Castrum cum oppido in traetu, cuius nomen *Dorfum Hunnorum* (*Hundsrück*) milliari Germanico a Simmera in septentrionem distans. Castrum hoc cum Praefectura Castellaunensi, ut Comitatus Sponheimensis partem Eduardus cum Carolo, Comite Palatino Birkenfeldensi, in communione possederat. Carolus illo ipso tempore adierat Eduardum, ut de communibus Sponheimensis Comitatus negotiis cum eo tractaret. Extant literæ Caroli, ad Fridericum Electorem Palatinum, (u) Castellauno tum scripte, quibus narrat, Marchionem, ab ejus colloquio in conclave redditurum, offenso pede, gradibus scalæ lapideæ prolapsum graviterque vulneratum, paucas post horas animam efflasse. Falluntur itaque Scriptores, qui eum Bruxellis extinctum suisse tradiderunt. (x)

(u) Literæ hæc, d. 9. Junii datae, occurunt in Scripto Bada-Durlacensium contra Wirtenbergicos ratione Praefectorum Mundelsheim & Besigheim pag. 69.

(x) IMMORTI Notitia Procerum Imp. Lib. IV. Cap. IV. num. B. SPENNER in

 EDUAR.
FORTUN.

Eduardus in agone constitutus, testamento, nuper jam condito, Codicillum adjecit, quem **PISTORIUS**, fidus Eduardi comes, sermone latino consignavit; ubi de sepultura haec dispositio: „ Volumus corpus nostrum in Marchionatu nostro , jure „ nobis debito , Badenis in Ecclesia Collegiata mandari terrae „ cum honesto Epitaphio pro majorum nostrorum more. „ Sed dispositio haec quoad sepulturam caruit successu. Erectum quidem Eduardo Badæ cenotaphium ; sed corpus ejus in Parthenone Portæ Angelorum (*Engelpfort*) Præmonstratensum Ordinis, in Diœcesi & ditione Trevirensi, quod Castellauno quatuor leuis distat, (y) reconditum est. In Necrologio enim hujus cœno-

K 3

Sylloge pag. 627. METEREN Historie des Niederßind. Kriegs Lib. XXI,
pag. 949. ZECHIUS in Europ. Herald pag. 503. ANONYMUS AUCTOR Libri: Staat der Marggrafen von Baden pag. 31. Solus fere REXIDANUS Annal. Lib. XI. pag. 298. Castellauni eum periisse scribit his verbis: „ Eduardus anno supremo seculi decimi sexti , oclava „ Junii die, temulentus, in arce Castellauna gradibus præcepis devol- „ vitur, ac cervicibus, spina dorfi, brachiorum altero, cruce utroque „ fractis, vitam finivit. „ Qux addit REXIDANUS, superstitionem valde redolent: „ Firmabant domesticorum nonnulli, duabus ante ho- „ ris querulam vocem e fossa arcis semel iterumque auditam, vix mi- „ feras animæ meæ. „

(y) De Monasterio hoc vide **CAROLI HUGONIS Annales Præmonfrat.** Tom. I.

Pag. 173.

EDUARD.**FORTUN.**

bii legitur: „ Eduardus Fortunatus dedit pannum holofericum
 „ pro ejus sepultura. „

§. X I V.

**Chara-
cter.**

Eduardus Princeps fuit non sine dotibus ingenii, sed animo varius, inconstans, mutabilis in horas, ad voluptates nimis proclivis; non alieni appetens, sed prodigus sui; bonus cum bonis; neque tamen, ut in bivio Hercules, tam obscuratus in bono, ut illectus ad malam non deflechteret viam. Lutherana ille patris & avi religione relicta professus est Romanam. Relicto quoque ditionum suarum regimine, peregrinationibus continuis, ætatem contrivit. Imputantur Eduardo necromantice artes studiumque magiae; nec libero eum a culpa, sed & aliae superiorum temporum aulae eodem vitio laborarunt. Astrologi (*z*) more inventato Principum, Regum & Cæsarum credulitate multis retro feculis apud Francos, Germanos, Italos abusi sunt.

§. X V.

Uxor.

Uxor ejus Maria ab Eicken filia fuit Jodoci ab Eicken, Domini de Riviere & Ganshornes, Gubernatoris Bredæ, Prin-

(*z*) Inter Officiales aulicos fuerat Astrologus; Astrologiam cum Astronomia quum confunderet ignorantia ævi. Carolus Magnus, Ludovicus Pius in aula sua habuerant Astrologos, quorum unus, sed Anonymus, vitam Ludovici descripsit.

cipis Arausionensis Aulæ Marechalli; neptis Johannis ab Eicken,
proneptis Henrici. (a) De illa in testamento A. 1600. Castellau-
ni condito, ita constituit maritus: „Futura vidua nostra Maria
„Marchionissa, si nos vivendo superabit, volumus ut Badenis
„in Arcæ, quoisque filii nostri adolescent, habitet & viduita-
„tis beneficio, pro singularibus literis, ista de re confessis,
„fruatur; vel si nos citius moriamur, quam restitutio Mar-
„chionatus facta sit, volumus, ut tamdiu sit Casteloni, quous-
„que commode Badenis esse potest: manentibus omnibus vi-
„duitatis juribus, ut in literis sunt. „

Jam A. 1594 die 8. Sept. Eduardus scripto Trarbaci com-
posito, partem suam in Castellaun Mariae huic in vidualitum af-
signavit.

Haec obiit A. 1636. d. 21. Apr. in cœnobio quoque Engel-
fortiano sepulta. (b)

§. X V I.

Ex ea Eduardus tres filios, Wilhelmum, Hermannum Liberi.
Fortunatum & Albertum suscepit, quibus pater moritus Alber-
tum Archiducem, Belgii Principem, & Salentinum Comitem
Isenburgi testamento dedit tutores, quos decreto confirmavit Cæ-

(a) Genealogiam hanc exhibet KORNELIUS in *Münzbefülligung* Tom. XVI.
pag. 119. IMHOFFUS in *Notitia Procerum* Lib. IV. Cap. 8. §. 13. Mariæ
patrem male vocat Jacobum.

(b) HUGONIS *Annales Frumentariorum* Tom. I. pag. 173.

EDUAR.
FORTUN.

far. Anna Maria Lucretia, Eduardi filia, apud Italos A. 1592. die 7. Aprilis, quæ adspicerat lucem, A. 1654. d. 12. Sept. Castellauni defuncta, in monasterio Portæ Angelorum cum matre requiescit. (c) WILHELMUS natus maximus fratrum post patris ex Italia redditum, A. 1593. natus, Bada-Badenfem lineam continuavit.

§. XVII.

Herman-
nus For-
tun.

HERMANNUS FORTUNATUS natus Raftadii 23. Jan. A. 1595. (d) ditiones Luxenburgicas & Rodemacheram fortunarum sedem accepit. In bello tricennali Germanico, Hispanica primo, dein Imperialia secutus est signa. A. 1633. sub Comite Montecuculio militans ad Rhenum, prælio ad Brisacum, mense Junio ejus anni commisso, interfuit, in quo Sveci victores Comitem Montecuculium ceperunt. Idem A. 1634. in prælio ad Watwillam in Alsatia pugnavit. (e) Obiit A. 1664. Prima ejus uxor fuerat ANTONIA, Christophori, Dynastæ Crichingensis filia; vidua Hohenfaxii Dynastæ; quam A. 1627. d. 18 April. Badæ sibi conjugem adjunxit. Ex ea duos filios unamque filiam suscepit Hermannus.

C A R O-

(c) HUGO in *Annal. alleg.* pag. 174.

(d) Wilhelmus Solmenfis Comes de fontibus baptismatis eum suscepit.

(e) BOGISLAUS A CHEMNITZ *Belli Svecici Tom. II. p. 160. &c 349.*

CAROLUS WILHELMUS EUGENIUS, A. 1627.
 natus, a Ferdinando IV. Romanorum Rege in numerum cubiculiorum adscitus est; postea inter Canonicos Colonenses cooptatus, A. 1666. vivere desiit. **LEOPOLDUS**, qui eum exceperat, anno ætatis septimo vita excessit. **MARIA SIDONIA**, A. 1535. nata, Philippo Friderico Christophoro, Principi Hohenzollerano, Hechingensi, A. 1664. nupta, A. 1686. d. 15. Aug. decepit. Ex altera conjugie **MARIA SIDONIA**, Philippi Francisci Falkensteinii Comitis filia, quæ priori matrimonio Adamo Philippo, Cronbergico Comiti nupserat, **PHILIPPUM BALTHASAREM & MARIAM ELEONORAM SOPHIAM** genuit Hermannus. Ille A. 1662. Parisiis extinctus est; hæc Joannis Francisco Principi Nassovio Siegeni A. 1665. nupta, inter dolores partus vitam finivit A. 1669. Alii præter hos Hermanni liberi deceperunt infantes.

§. VIII.

ALBERTUS CAROLUS postremus filiorum Eduardi die 17. Aug. natus Castellauni, Sigismundum Sveciae & Poloniae Règem, Albertum Archiducem Austriae & Carolum Sudermanniae Ducem habuit patrinos. Hic post restitutionem Marchionatus superioris, Cœnobii Albæ Dominarum portionem Badensem, consensu Pontificis, ad quinque annos adeptus est, ut

Tom. III.

L

*Albertus
Carolus.*

EDVAR.
FORTVN.

ex redditibus Monasterii caperet alimenta. Albenes subdiri
 A. 1625. die 13. Maji juramentum ei fidelitatis præstiterunt. Sed
 vix anno transacto deceffit Albertus; seu fortuito sclopeti iictu, (f)
 seu alio infelici casu (g) extinctus.

(f) ANONYMI *Leben der Marggrafen von Baden* pag. 236.(g) IMHOFF. *Notitia Procerum* Lib. IV. Cap. 8. §. 14.

CAPUT

ARDINAE.

ohenzollern 1624. † 1648.

	I.		I.	
FERDI	HERMANNUS		BERNHARDUS	
MAXIM.	n. 12. Oct. 1628. Consil. bell. Cæsar. &		natus 22. Oct. 1622. † 1649.	
	Comit. Ratisb. Praes. † 2. Oct. 1691.		in itinere Italico.	
natus 23.				
† 4 Nov.	I.	I.	I.	I.
Ux. Lud	HENRICA	MARIA	FRAN-	MARIA
ftina Tho	nata 12. Jul.	nata	CISCUS.	JULIANA.
rignan 1	1634.	& denata		
	† infans.	1636.		
baudit:				
	2.		2.	2.
1 ^o CAROLUS BERNHARDUS		EVA.	MARIA.	
n. 14 Jan. 1657. † 6. Jul. 1678.				
1 ^o in proelio Rheinfeld.				

LUDO	2.	2.	2.
WILHUS	CATHARINA	HENRICA.	ANNA.
n. 8. Apr. 1 ^o	FRANCISCA.		
† 4 Ju			
Ux. Franc			

LEOP. WORG. AUGUSTA MARIA AUGUSTUS GEORGIUS SIM-
natus 28. TUS JOHANNAN. 11. Dec. PERTUS n. 14. Jan. 1706. Ux. Maria Vi-
1695. † 16. 1703. 1704. † 1726. 8. Aug. storia, Leop. Philip. Caroli Jof. Duciis Arem-
1696. 1709. nupta Aurelian. Duci. berg. filia, nupta 7. Dec. 1735.

I.
ELISAIRG. JOHAN. NEPOMUCEN. BERNHARDUS WENCESLAUS
us 11. Aug. 1736. † 11. Mart. 1737.

C A P U T V I.

W I L H E L M U S.

A. 1622 -- 1677.

§. I.

Wilhelmus primogenitus filiorum Eduardi Wilhelmi excol
Fortunati, Badæ A. 1593. die 30. Julii e terra.
lucem aspexit. Nomen ejus ex Ba-
varica domo illatum Badensi. Wil-
helmus V. Bavariæ Dux & Andreas, Cardinalis Austriacus, ejus
patrini fuerunt.

In Aula Bruxellensi una cum Hermanno & Alberto fratribus educatus est. Albertum Austriae Archiducem, Belgij gubernatorem & Salentinum Ysenburgi Comitem habuit tutores. Hi, de paterna hereditate pupillis restituenda solliciti, Georgio Friderico Durlacensi, qui Ernesto Friderico, fratri seniori, sine liberis

Tom. III.

L 2

WILL

desuncto, nuper successerat, actionem spolii in Aulico Cæsaris consilio A. 1606. die 26. Aprilis intendere cœperunt. Rei componendæ varii quidem cum Marchione Durlacensi A. 1608. & sequentibus instituti sunt conventus; de quibus in Durlaciensium rebus dicemus uberiorius. At exoptatum conventus illi extum cum non habuissent, Matthias Imp. A. 1615. Colonensi Electori atque Landgravio Hasso - Darmstadiensi rei cognoscendæ transfigendæque detulit officium. Habita A. 1616. & sequente hac super re Francofurti colloquia, sed irrito labore. Nec Aula Cæfarca decisionem litis festinavit.

§. I I.

Sententia Cæsar
ris jube-
tur resti-
tui. **M**edias denique inter belli tricennalis Germanici flammas, Georgii Friderici rebus prælio ad Wimpfenam inclinatis, ab Ambrosio Spinola, exercitus Hispanici Duece, occupata fuit Marchionatus superioris pars A. 1622. pauloque post die 26. Augusti a Ferdinando II. Imperatore lata sententia, qua Georgius Fridericus ad restituendum superiorem Marchionatum omnem cum clenodiis, tabulis, mobilibus & refusione sumtuum ac damnorum, nec non fructuum perceptorum & percipiendorum damnatus est. (a) Cæsar in folio sedens, præsentibus Judicii Aulici

(a) CAROLY CARAFÆ *Germania sacra restaurata* pag. 127. sq. Sententia legitur in *Grund- und Allgemeinen Information des Hochfürstl. Hauses Baden-Baden contra Würtenberg inter documenta* pag. 155.

confiliaris & exterorum Principum legatis, ipse pronunciavit sententiam; postquam Vice-Cancellarius Imperii, præmissa oratione, singulare Cæsaris in administranda, pupillis præfertim, iustitia studium magnis laudibus extulisset. Conclusit denique litis hujus, sub tribus Imperatoribus agitate, decisionem, urgentibus spoliatis Principibus, quin & intercedentibus Regibus, Electoribus, aliisque Proceribus, diutius non potuisse differri. Sententiam Pucherus Secretarius Imperialis prælegit. (b)

CAROLUS CARAFA Pontificis apud Cæsarem illo tempore legatus, vir doctus & gravis, negotium hoc non parum promovit. Wilhelmus, Vindobona discedens, de restituenda in superiori Marchionatu Religione Romana Carafæ suam fidem adstrinxit: (c) „ Quod sic postea præstítit, verba sunt ejusdem „ Carafæ, imo res tam feliciter, auspice deo, successit, ut „ omnes subditi, ita sacra Catholicorum suscepint, ut nun- „ quam abjurasse putarentur, & vere fese antiquos Catholicos „ pietate & religione referrent. „

§. III.

Executionem sententiæ Cæsar, litteris die 3. Septembris Executio
A. 1622. datis, fratri suo Leopoldo Archiduci, qui Episcopus Ar- fenten-
tia.

L 3

(b) THEATR. EVROPAEVM Tom. I. pag. 678.

(c) CARAFA in *Comment. de Germania sacra restaurata* pag. 128.

WILHELM.

gentinenis & Passaviensis tum fuerat, commisit; (*d*) aliisque litteris, eodem die scriptis, omnibus superioris Marchiae incolis, Wilhelnum ut agnoscerent dominum, (*e*) injunxit. Leopoldus Ruffaci in Allatia tum degens, die 10. Octobris, Carolo Ludovico Ernesto, Sultzio Comiti, Advocato provinciali Alsatiae, Isaaco Volmaro, terrarum Austriae in Svevia Cancellario & Reinhardo de Schauenburg, Advocato provinciali Ortenaviae, rem perficiendam tradidit. (*f*)

Delegati hi cum Wilhelmo Marchione singulas Marchionatus peragrarunt ditiones & ubique populos in ejus fidem adegerunt. (*g*) Inter alia Spanheimensis quoque citerioris Comitatus portio Badensis, quam Fridericus IV. Palatinus Elector A. 1600. occupaverat, restituta Wilhelmo. Crucenacum oppidum cum omni praefectura, sine A. 1622. presentibus missis Cæsar, iurandum fidei praestitit Wilhelmo. (*h*)

§. I V.

Transactio Vin-
dobo-
nensis.

Actum dein de estimatione fructuum perceptorum, certisque de rebus, quæ ex Cæsar's sententia Wilhelmo debeban-

(*d*) Littera Cæsar's extant in Distrība, cuius rubrum : *Grund- und Altenmaßige Information Baaden-Baaden contra Württemberg inter documenta p. 419.*

(*e*) *Ibidem* pag. 422.

(*f*) Literas has vide in *Distrība alleg.* pag. 418.

(*g*) Vide *ibidem* pag. 409. seq.

(*h*) Vide *loc. alleg.* pag. 411. & 417.

tur. Cæsar eum, ejusque agnatum, Fridericum V. Durlacen-
sem, vocavit Vindobonam, reliquæ lites amica ut sòporentur
conventione.

Vindobonæ A. 1627. comparuerunt Marchiones. A Cæ-
fare arbitratores nominati sunt Wolfgangus Wilhelmus, Comes
Palatinus Neoburgicus, Wratislaus senior, Fürstenbergæ Comes,
Judicij Aulici præfes; Otto de Nossitz, Liber Baro de Falckenau,
Wolfius Wilhelmus Liber Baro de Lamingern; denique Otto
Melander & Conradus Hildebrand, Legum doctores, Assessores
Judicij Aulici, qui die 27 Maji A. 1627. conventionem inter Mar-
chiones his legibus conciliarunt.

1. Fructuum, ex superiori Marchia Badensi perceptorum,
& damni nomine trecenta & octoginta millia florinorum affirma-
ta sunt Wilhelmo, quæ Fridericus Durlacensis ei persolvat.

2. Ad securitatem debiti ex inferiore Marchia terras quas-
dam, una cum regalibus ei tradat Fridericus, cui eas designandi
potestas relinquitur.

3. Designatio hæc antequam fiat, Comitia provincialia
convocandi jus competit Durlacensi, qui tributum, in illis de-
cernendum, æquis portionibus dividat. Wilhelmus in Durlacen-
sibus præfecturis, ipsi assignandis, subsidia pecuniaria pro rata
exigendi jus habeat.

4. Præfecturis assignatis ex æquo & bono utatur, fruatur Wilhelmus⁹, nec absque Durlacensis consensu in rem faciat impensas.

5. In iisdem jus pascendi Durlacensis sibi reservat.

6. Angariarum præstatio ulteriori conventioni reservata.

7. Designatio præfecturarum, quæ Wilhelmo tradendæ, in D. Bartholomæi festum rejeccta. Durlacensis omnium redditum juriumque illarum præfecturarum laterculum exhibeat Wilhelmo, ut dilucide appareat, eas fortè 38000. florenorum æquare. Reditus per quincunces computentur in centum; at jurum regalium ex more regionis æstimatio fiat.

8. Immisso in præfecturas primo D. Michaëlis festo peragatur. Reditus usque ad D. Martini diem conceduntur Friderico, sequentes Wilhelmo.

9. Quod si ante immisionem in bona partem debiti solverit Fridericus, in assignatione terrarum fiat pro rata deductio.

10. Liberum de cetero reliundi jus competit Friderico, sed nonnisi totam præfecturam aut omnes simul relivere liceat.

11. Aes alienum, quo Ernestus Fridericus & Georgius Fridericus, fratres, superiorem gravaverunt Marchiam, Fridericus dissolvat. Vetera tamen Marchionatus superioris debita, ab illis soluta, cum novis compensare liceat.

12. Acta omnia & documenta, quæ superiorē Marchiam & præfecturas, Wilhelmo tradendas, respiciunt, eidem exhib-

beantur. Documenta communia, prout ante occupationem, vel in superiore vel in inferiore Marchia fuerunt, restituantur Wilhelmo, aut penes Fridericum maneant. Documentorum, Wilhelmo Marchioni traditorum, duplex conficiatur laterculum, utriusque Marchionis sigillo munitum, cuius exemplum utriusque exhibeat.

13. Actioni omni ratione superioris Marchiae Fridericus renunciet.

14. Hic jura sua in Malsch & Ottersweyer, Wilhelmus autem sua in Langensteinbach, coram Cæfare & judicio Aulico prosequenda, sibi reservant.

15. Modii 1500. (°) frumenti, ut & quantitas illa vini, quæ Eduardo Marchioni, supplementi loco, ex inferiore Marchionatu præstata quotaanis, & per eundem Eduardum pro 40000. florenis oppignerata, vel, ut contenderat Fridericus, omnino vendita, si coram Cæfare & judicio Aulico probaverit Fridericus, non prætentur in posterum. Reluendi jus autem integrum sit Wilhelmo, si non probetur venditio.

16. Uterque Marchio iisdem gentilitiis utatur insignibus. Fridericus, quoad vixerit, præcedat Wilhelmum. Eo defuncto

Tom. III.

M

(°) Pag. 10. lin. 5. pro MD mille lege M D.

WILHE.

secundum pacia familiae, & observantiam antiquam, ex Principi-
bus regnantibus praecedat senior.

Conventionem hanc Cæsar die 9. Junii confirmavit Diplo-
mate, (i) sed executio ejus multis difficultatibus obnoxia fuit.

§. V.

Trans-
actio Et-
lingensis.

Leopoldo Archiduci curam negotii fine anni 1628. denuo
Cæsar commisit. Hic Carolo Ludovico Ernesto, Comiti in
Sultz, Judicii Cæfarei Rotvillensis Præsidi haereditario, ut & Isa-
aco Volmaro, Cancellario, ac Johanni Reinhardo de Schauenburg
suas partes demandavit. Institutus ab illis V. Julii A. 1629. Et-
lingæ conventus, ad quem Marchio uterque suos misit legatos.
Res ultimo ejusdem mensis hunc in modum transacta: Præfectu-
ræ Stein & Remchingen inferioris Marchiæ in securitatem debiti
trecentorum octoginta millium florenorum tradantur Wilhelmo,
territorii juribus Friderico Durlacensi servatis; qui homagium a
subditis exigat, eosdem defendat, ad conventus provinciales con-
vocet; ordinationes, constitutiones, jura provincialia, edicta, man-
data publicet, damnatos restituat in integrum, de causis matrimo-
nialibus cognoscat; jus metallifodinarum, sequelæ & armo-
rum; forestarum item & venationis jura, cum angariis eo perti-

(i) Utrumque Instrum. exhibet LVR : a Reicks : Archiv Parte speciali Conti-
nuat. II. IV. Abtheilung IXter Abfatz p. 952. sqq. & LONDORP Adh. Pu-
blica Tom. III. Lib. VIII. Cap. ii9.

nentibus, libere exerceat; sed absque agnati prejudicio. Secus si fecerit, suis juribus excidat, eaque ad reliquum pignoris tempus in Wilhelmum Marchionem devolvantur. Hic vicissim omnes harum præfectoriarum percipiat redditus, jurisdictionem criminalem atque civilem exerceat; subditos ut imperata faciant sacramento adigat; præfectos constitutat, a quorum sententiis ad Wilhelmum ejusque judicium Aulicum Badense provocatio fiat; lites de juribus territorii motae utrimque componantur per arbitros, vel si ea ratione non possint componi, ad judicium Aulicum Cæsarialis, Cameramve Imperii deferantur: Præfectoriarum redditus, quum non exæquent quincunces usuras, residua summa, Wilhelmo debita, ex Mulbergensi Præfectura quotannis Etlingæ ipso S. Georgii die ei pendatur: præfectus Mulbergensis de summa hac, constituto loco & tempore solvenda, fidem injurejando interponat; æs alienum ab Ernesto & Georgio Friderico Marchionibus superiori impositum Marchiæ, ut & census ac pensiones, detentionis tempore non solutas, in se recipiat Fridericus. Denique Vindobonensis transactio, & ea præsertim, quæ de Malscha, Ottersvira & Steinbaco ei fuerunt inserta, confirmantur. (k) Sed utraque hæc conventio deinceps, ut videbinus, mutata sicut Westphalica pace.

(k) Instrumentum transactionis Etlingenensis in Codice nostro Diplom. exhibemus.

§. V I.

Q

Malber-
gæ &
Lahræ
divisio.

In eadem hæc tempora incidit Dynastiarum Lahræ & Malbergæ Badenses inter atque Nassovios pridem agitata divisio, qua Nassoviis Lahra relicta, Malbergæ Dynastia omnis ad Bada - Badenses solos pervenit. Operæ pretium est, ut à seculi XIII. temporibus rem altius repetamus.

Malberga
a Duci-
bus Sve-
væ
Sec. XIII.
ad Imp.
redit.

M A L B E R G , Latine *Malli mons*, a Mallis sive Judiciis Pagensibus, ibi olim, ut videtur, habitis, suum nomen accepit. Calstrum cum oppido & Dynastia Ortenaviae in veteri Ducatu Sveviae situm allodium. Fridericus II. Cæsar & Sveviae Dux, in Concilio Lugdunensi A. 1245. cum suisset proscriptus, Henricus III. ex Stalekiis Argentiniensis Episcopus, qui & ipse praefecturas aliquot in Ortenavia tenebat, instinctu Pontificis Malbergam obsecrit ac in potestatem suam redegit (*l*) cum Ortenberga & Gengenbaco; quæ Ortenavia loca Bambergensis Ecclesiae feuda fuisse, in Literis, ad Argentinensem Episcopum A. 1248. datis, Pontifex declarat. (*m*) Feudalis Malbergæ & aliorum Ortenaviae locorum nexus, ab Ecclesia Bambergensi pendens, originem suam trahit ab Henrico II. Imp. qui Gengenbacense & Schutte-

(*l*) ANONYMUS illius ævi apud GUTTLEIMANNUM de Episcopis Argent. p. 288. seqq.

(*m*) Epistola hæc inedita extat in Registro Litterarum Innocentii IV. anno V. num. 562. in Tabulario Palatii Vaticanæ. Eam Codex Diplomat. dabit.

rense ejusdem Ortenaviae Monasteria, feudali ejusdem Ecclesiae
vinculo subjecit, splendidiorem ejus dignitatem ut redderet, quod
utriusque Abbatiae vinculum durat hodieque. (n)

Innocentius literis memoratis Henrico Antistiti id juris conces-
sus, ut nonnisi redditis sumtibus, quos in eorum expugnacio-
nen impendit, ad loca illa reddenda cogeretur. Extinctis in Fri-
derici II. Imperatoris nepote Conradi A. 1268. Ducibus Sveviae,
quin & ipso Svevico Ducatu, Malberga cum reliquis Castris haud
dubie, Rudolpho I. Germaniae Rege constituto, ab Episcopatu
Argent. ad Imperium rediit. Filius enim ejus Albertus, initio
regiminis sui A. 1298. idem Castrum Malberg, Egoni, Comiti
Friburgensi, pro mille marcis argenti oppigneravit. (o) Haec ex
documentis idoneis, quorum praecipuum Palatii Vaticani Tabula-
rio & docti ejus Praefecti, Illustrissimi Garampii, amicitiae de-
bemus.

§. V I I.

Sed & memorabilem ejusdem seculi XIII. Chartam Argentiniensis Civitatis Chartophylacium nobis suggerit; ex quo doce-
mur, Geroldseckios Dynastas Malbergae & Lahræ Dynastiarum
tum temporis jam suisse partipices, adeoque Malbergam, de qua
agimus, ab uno non suisse possessam.

Ad Geroldseckios transit.

M 3

(n) Tom. I. pag. 104. in nota.

(o) Codex Diplom. Bad. Tom. I. pag. 311. num. 192.

Geroldseckia Gens, in Ortenaviae & Alsatiae (*p*) partibus conspicua & potens, illa ipsa reitate duos Argentorato Episcopos dedit, Waltherum atque Henricum, (*q*) quorum ille libertatem Civitatis evertere, hic stabilire conatus est.

Waltherus ex Geroldseckiis Ortenaviae, Dynastiae Lahrensis possessor, matrimonio cum filia ultimi Malbergensis Dynastae, circa seculi XIII. medium, partem acquisivit Malbergæ; (*r*) quam in divisione bonorum ejus A. 1277. Henricus & Waltherus filii, una cum Lahrensi dominio acceperunt. (*s*) Parti hinc deinceps & illa Imperii portio, Egenoni, Friburgensi Comiti, ab Alberto Cæfare oppignerata, beneficio Imperatorum accessit, ea lege, ut clientelari ab Imperio nexus Geroldseckii Lahrenses tencrent Malbergam. Utraque fane Dynastia & Malbergæ & Lahrae, una cum feudalibus Imperii bonis, per matrimonium Adelheidis, (*t*) Hen-

(*p*) Castrum Geroldseck ad Vogatum rendera hodieque superfunt, haud procul a Tabernis Alsaticeis.

(*q*) WALTHERUS A. 1263. obiit dolore, quod ab Argentinensisibus vicitus. HENRICUS A. 1273. decepsit.

Ille ex Geroldseckiis Trans-Rhenanis Ortenavie, hic ex Alsaticeis ad Vogatum originem traxit. ALSAT. ILLVSTR. T.II. p. 621.

(*r*) BERNH. HERTZOG in Chron. Alsatiae Lib. V. pag. 113. & SPENER Hi.
stor. Insignium Lib. II. Cap. 4. §. 11. & Lib. III. Cap. 26. §. 9.

(*s*) Charta hanc Codex Diplomaticus dabit.

(*t*) Adelheidis A. 1419. nupsit Johanni. In pactis dotalibus conventum, ut

rici Geroldseckii filiae, A. 1426. ad Johannem, Moersæ atque Sarwerdæ Comitem, consensu Sigismundi Imperatoris, transivit. Fridericus Comes Moersæ atque Sarwerdæ Johannem fratrem, ex speciali Cæsariorum mandato, de horum dominiorum fœdis, ab Imperatore & Imperio pendentibus, (u) investitivit. Geroldseckii agnati, solennibus literis juri suo in utramque Dynastiam renunciarunt.

§. V I I I.

Successu dein temporis factum est, ut dominiorum illorum pars ad Badenses devolveretur. A. 1442. Jacobus Marchio dimidiad utriusque Dynastiae partem, cum Sarwerdensibus indi-visum possidendam, a Jacobo & Johanne Comitibus, sub reluendi tamen lege coemit. (x) Dimidiad hanc dein a Carolo, Jacobi filio,

Dimidiad
Lahræ &
Malber-
gæ ad Ba-
denses
devolvi-
tur.

post Henrici mortem omnia allodia ejus & feuda in Adelheidem filiam transirent.

(u) Tabulæ, quibus Imp. Friderico Comiti Moersæ & Sarwerda investiendi fratris munus defert, A. 1426. d. Mercurii post Dominicam Oculi Vindobonæ signatae sunt. Exprimuntur in illis feuda Imperii sequentia: Molburg, die Burg und Stätt mit Magnen und Wildpennen, Kippenheim, das Dorf mit einer Zugehörung, das Rit mit aller Zugehörung, die Dörfer Wytenveyler, Almersveyler, Nummenveyler, Schenheim, Kertzel, Tundeneheim und Altheim mit allen Iren Nutzen und Zugehörungen &c. Feuda hæc Imperii Sigismundus Johanni ejusque heredibus masculis confirmat.

(x) Instrum. extat in Tabular. Argent.

recepit Jacobus Comes Sarwerdæ; sed eam A. 1463. eidem Carolo & Civitati Argent. simul, iisdem, quibus ante, conditionibus vendidit. Marchioni tamen quartam Argentinensium partem reluendi jus speciatim concessit. (y) Christophorum Badensem, Caroli filium & successorem, jure hoc intra spatium septendecim annorum usum esse, (z) vel inde colligitur, quod inter eum & Jacobum Comitem folos nova dimidic: partis facta venditio A. 1480. Venditioni conditionem reluendi denuo Sarwerdensis adjecit. (a) Crescente autem Palatinis turbis Sarwerdensium ære alieno, Nicolaus Comes, suo & tutorio fratrum Johannis & Jacobi nomine, duarum quartarum, quæ ei remanserant, alteram A. 1485. Civitati Argentinensi indivisim & hereditarie vendidit.

Anno sequente idem Nicolaus 12000. florenos ab Argentinensibus mutuo accipiens, tres reliquas dominiorum partes in securitatem usurarum illis oppigneravit. Addita conditio, si Marchio, virtute literarum, quæ ei date sunt, quartam Argentinensium partem relueret, summa illa 12000. florenorum Argentinensibus restitueretur. (b) Usus est hoc jure reluendi Christopherus

(y) Singula haec Chartæ Tabularii Argentinensis nos docent.

(z) Adhuc A. 1477. Argentinenses una cum Christophoro Marchione & Jacobo Sarwerdensi Comite Pacem Castrensem intuita Lahre & Malbergæ jurarunt.

(a) Chartam hanc Codex Dipl. dabit.

(b) Chartæ extant in Tabulario publico Argentinensi.

stophorus Badenis atque receptam ab Argentoratenibus quartam Johanni & Jacobo Sarwerdenibus redditā. Hi vicissim, Marchioni dimidiā, quam hucusque titulo tantum pignoris habuerat, repetita venditione, A. 1497. hereditario jure reliquerunt, ea lege, ut pro dimidia quisque parte dominiorum fusciperet feuda, alteroque petente, alter intra trimestre spatium divisioni locum concederet. Venditionem hanc, uti praecedentes omnes, consensu suo Cæsar firmavit, atque investituram feudorum regaliumque Imperii, quoad partem dimidiā, Marchioni concessit. Literæ Maximiliani Romanorum Regis Friburgi Brisgoviae A. 1498. die 17. Aug. conscriptæ sunt. (c)

§. 1 X.

Ab hoc tempore Comites Sarwerdæ eorumque successores Naffovii Saræpontani (d) utramque Lahrae & Malbergæ Dy-

Malbergæ
ad Ba-
denes
transit.

Tom. III.

N

(c) In illis feuda Imperii exprimuntur sequentia: *Burg und Statt Malberg mit Iren zugehörigen Mannen und Wildpennen, Item dem Ried mit Iren zugehörigen Dörfern, Flecken, Leuten und Gütern, Item dem Dorf Kippenheim, Item den Dörfern Tchenheim, Kürzel, Tundenheim und Altheim mit allen und Ir Todes Rechten und Zughörungen.*

(d) Johannes Ludovicus Comes Naffoviae, ducta Catharina, Johannis Sarwerdeni Comitum postremi filia atque herede, dimidiā Lahrae atque Malbergæ partem seculo XVI. accepit. Gangolfus tum & Waltherus Geroldseckij de feudis Malbergicis id est de castro Malberg,

naftiam cum Badensibus indivisim possederunt. At A. 1629. ur-

Kippenheim, Almersweyler, Kertzel, Nonnenweyler, Wittenweyler, Ichenheim, Dundenheim & Altheim in Camera Imperiali litem intentarunt Nassovio; feuda illa masculina Imperii, a majoribus suis possessa, deficiente Sarwerdenium prole mascula sui esse juris cossifati. Sed produxerat a Nassoviis renunciationem tabulae, jurejuraado firmatae, quibus Geroldseckii agnati & ipse svus auctorum Theobaldus, suis in feuda haec juribus, in favorem Adelheidis & Sarwerdenium, post Henrici Geroldseckii mortem femel iterumque se abdicaverant. Allegatae quoque Sigismundi & Maximiliani Cæsarum literæ, quibus Adelheidis Geroldseckia & Catharina Sarwerdenis successionis redditæ capaces eorumque maritis investitura concessa est. Intelligenda his rebus sequens, tabula infervit,

Henricus de Geroldsek, Dominus in Lare, † 1426.

Adelheidis, uxor Johannis Comitis
Sarwerdenis A. 1419.

Ursula

Jacobus.

Johannes.

Nicolaus.

Johannes.

Jacobus.

Hi Christophoro Marchioni di-
midiam Lahrae & Malberga
vendunt A. 1497.

Catharina

ux. Johannis Ludovici Comitis Nassovii Saræpont. heres Comita-
tus Sarwerd. † 1547.

gente Wilhelmo Marchione, Adolphus Comes Salmenis, Episcopus Argentinensis Decanus & Administrator, ex mandato Ferdinandi II. Imp. transactionem instituit, qua utraque Dynastia, hucusque communis, forte divisa est. Lahra Sarapontanis, (e) Malberga Badensibus obtigit. (f). Titulus atque insignia utriusque Dynastiae penes utramque Domum manferunt. Lahra tamen ob centies mille florenorum summam, Nassoviis mutuo datum, ad Bada-Durlacenses pervenit, ut pignus; donec Nassovio-Usingana Domus A. 1725. redditia forte eam recepit.

§. X.

Wilhelmus, terris suis restitutus, plures circa id tempus ex fodalitate Jesu Spira ad se vocavit, quorum ope in iisdem Romana Nov. Col-
reduceret sacra. Illis denique A. 1632. in oppido Bada exstruxit Col- leg. &
legium, (g) quod eruditis viris ornare fategit. Inter eos fuit Joan- Monast.
instituit.

Tom. III.

N 2

(e) Ad Sarapontanos pervenit castrum & oppidum Lahr, Burgheim, Dillingen, Mietersheim, Altenheim & Hugswaile.

(f) Badenis pars haec complectitur loca: Castrum & oppidum Malberg, Kippenheim & Weiler, Wagenstatt, Sutz & Langenhardi, Kurtzeli & Schuttmzell, Ichenheim & Dundenheim, Ottenheim & Frieenheim, Oberweyer, Heiligenzell & Oberschopfheim.

(g) PETRI Suevia sacra pag. 123. sq. ubi tamen occasione hac varios committit errores. Add. CAROLVS CARAVFA Germaniae sacræ restaurata p. 128.

nes Gamansius, qui, postquam XXIII. Annos in Collegio. vixisset, Genealogicam illam Diatribam de Originibus Domus Badensis conscriptis, de qua supra (h) differui; cuius exemplum filius Wilhelmi Hermannus, Consilii bellici Cæfarei Praeses, Bibliothecæ Cæsareæ intulit.

Idem Wilhelmus A. 1663. die 31. Jan. instituit Etlingæ Jesuitarum Collegium; (i) in oppido hoc frequenter commoratus. Sodales hi multas in vicinia Parochias, & præsertim Bickeshiemensis Delubri, D. Mariae Virgini dedicati, sacra procurant.

Conditis his Collegiis Rectoratum Ottersvire, ubi Wilhelmus noster erexerat hospitium, nepos successor, in complementum quasi Collegii Badensis, A. 1679. adjunxit Ludovicus Wilhelmus. (k) Præter hæc Capucinorum Monasteria duo, alterum Badæ A. 1630. alterum Malbergæ A. 1671. construxit Wilhelmus. (l)

A. 1674. S. Sepulcri quæ vocantur Moniales, educandis puerilis evocatae sunt Leodio Badam. Monasterium earum, quod ab initio haud longe a Palatio constructum, Bada A. 1689. incendio deleta, in inferiore reconstructum est loco. (m)

(h) Tom. I. in præfatu.

(i) PETRI SVEN. ECCL. pag. 324.

(k) Ibidem pag. 658.

(l) Ibidem pag. 124. & 560. de priori Monasterio annotat, a Wilhelmo illud extructum, in memoriam reportatae apud Wimpinam contra Georgium Fridericum victorizæ.

(m) Ibidem pag. 126.

§. X L

Ceterum ad Aulæ Windobonensis voluntatem Wilhelmus Dignitatis a Cæsare illi collatæ.
fua confilia dirigen^s, sagatis togatisque dignitatibus ab ea admotus est. Legionis Cæsareæ Chiliarcha A. 1630. Summus vigilum præfectus A. 1632. constitutus est. Paulo post ad secretiora Cæfaris admissus confilia: A. 1635. ad tormentorum bellicorum præfeturam promotus, ad intima denique rerum Imperii & belli confilia A. 1639. admissus est.

Anno præcedente Philippus IV. Hispaniæ Rex Aurei Vel- Aureum
leris eum renunciaverat Equitem; Maximilianus Bavarus Ele- Velius.
tòr, mandato ab Hispaniæ Rege accepto, torquem, ordinis in-
signe, illi appendit.

§. X I L

• **J**am A. 1632. mense Augusto Spirensim civitatem, ab His- Gestæ
panis derelictam, novo milite armaverat Wilhelmus. Urbs pau- bello tri-
lo ante a Comite Emdensi & Philippo de Sylva, Ducibus occu- cennali.
pata Hispanis, misere habita fuit.

Wilhelmus ob multiplicem operam, Spirensibus navatam,
& pro conscribendis militibus, duodecies mille thaleros a Spiren-
sibus postulavit; missò ad Senatum Eltzio, qui Missi bellici vices
apud eum agebat. Recusante solutionem senatu, Syndicu^m civi-

tatis Tiffonem, cum quatuor senatoribus & duobus civibus Offenburgum, dein Brisacum in captivitatem abduxit. Senatus 6000. thaleros, Marchioni pendente, decrevit; quorum dimidia sere soluta est pars. Paulo post Elzius, cum civitate excederet, plurima tormenta & omnis generis sclopeta cum insigni apparatu bellico Stolhovam abduxit. Omnia haec ut restituerentur, utque obligatoria schæda, quam vi metuque extortam dicebant, aboleretur, in Osnabrugensi pacis conventu A. 1646. omni studio laboraverunt Spirenses. (n)

§. X I I L

Obficio
Benfel-
dae.

Gustavus Adolphus, Sveciae Rex, ad Lipsiam victor, Danubium & Rhenum versus fe extendere fategit. Cœsar militaris rei in superioris Rheni Circulo curam Wilhelmo nostro primaria cum potestate commisit. (o)

Hornius in Alsatiam cum exercitu missus, Benfeldam omnibus viribus oppugnavit. Urbs inferiore in Alsacia sita, Episcopatus Argentinensis patrimonium vetus, omnibus rebus ad defensionem instructa, defensorem habuit Bulachium, virum manu & animo validum.

(n) GAKRTNERE *Württemb. Friedens-Cantzley* Tom. IX. p. 464.

(o) CLEMENITZ *Histor. Belli Svecico-Germ.* Tom. I. Lib. IV. Cap. 25.

Hornius magno ardore obsidionem prosecutus est, exquisitissima bellicæ artis subsidia, vineas, fossas, cuniculos adhibens, Ellum flumen ab urbe avertens. Wilhelmus cum Offa & Comite Salmenſi Benfeldæ liberationem tentavit. Decem millium manus e vicinis præfidiis & ex turba provinciali collecta. Badenſis obſidentium propugnacula ter perrumpere conatus, ter re infecta repulſus est. Tertia pugna die X. Oct. A. 1632. pugnata. Præfidiarii denique, ſpe opis amissa, poſt ſex septimanarum obſidium, honestas conditiones stipulati, digreſſi fūnt oppido. (p)

Infecta eft Seleſtadii obſidio, cujus urbis liberatio quo- Seleſta-
que Cæfareis curæ. Wilhelmus cum duodecim equitum alis, quæ
die 16. Nov. Brifaci Rhenum tranſierunt, & cum peditibus, ex
Burgundiæ Comitatū delectis, in auxilium venerantur. Hornius
in occurſum mifit Rheingravium, qui incautos in hospitiis ag-
gressus, cecidit trecentos, ducentos cum præfectis & vexillis ce-
pit; vix evadente Wilhelmo. Seleſtadium die 2. Decembris in
Suecorum manus pervenit. (q) Harum urbium exemplum mox
fecuta Colmaria, Hornii quoque potestati ſe tradens. (r)

(p) P V F E N D O R F. *Rer. Svecic.* Lib. IV. §. 58. C H E M N I T Z Tom. I.
Lib. IV. Cap. 53.

(q) P V F E N D O R F. loc. alleg.

(r) A L S A T. I L L U S T R. Tom. II pag. 377. 385.

§. X I V.

Pellitur
ditioni-
bus.

Prävalentibus ita ad Rhenum rebus Svecorum, Wilhelmus, sua Marchia ejectus, Oenipontem secessit, unde Marchia superior per aliquod tempus inferiori accessit. (s)

A. 1633. Januario mense, Brisacenses præfidiarii, urbe validam manu egredi, tentarunt occupare Kentzingam, duce Wilhelmo; sed in itinere interclusi a Svecis, pars cæsi, pars capti sunt, pauci fuga elapsi. Wilhelmus a Svecico gregario milite comprehensus, vix liberatus sibi fugā consuluit. (t)

A. 1634. Cæfarei, junctis cum Lotharingo & cum Marchione nostro armis, Ottonem Rhingravium ad Gebvillam, superioris Alsatiae oppidum, castra habentem, aggredi statuerunt. Prope Watvillam die 2. Martii res ad proelium devenit; in quo Cæsareanis iterum, ut apud Bensfeldam & Selestatum, fusis, vix evasit Wilhelmus, (u) qui dein cum fratre Hermanno, & Cæsareanis, ex fuga collectis, Brisacum intrare decreverat; sed a Rhingravio interclusus, plerisque suorum dilapsis, cum reliquo

comi-

(s) KREVENHULLER *Annal. Ferdinand.* Tom. XII. pag. 228.

(t) CHEMNITZ. Tom. II. Lib. I. pag. 55. KREVENHULLER *loc. alleg.* pag. 652.

(u) CHEMNITZ *loc. alleg.* pag. 349. seq. PUFENDORF. *Rev. Spes.* Lib. VI. §. 26.

comitatu suo in Luxenburgensem se recepit Ducatum, sua Marchia extorris. (x)

§. X V.

Incertus & lubricus hic Wilhelmi status ad annum usque Refitulatur. 1634. duravit, quo Cæfareani ad Nordlingam viatores, Pace Pragensi cum Georgio Electore Saxonie A. 1635. inita, Svecos ex omni Germania expulsi videbantur, nisi Galli intervenissent, Svecis & Protestantibus Germaniae latrui auxilium. Tum vero utraque Marchia-Badenis magnam rerum conversionem experta est. Wilhelmus, superiore sua Marchia privatus, non modo rediit in eam, sed & inferiorem, quam Fridericus V. Durlacensis tenebat, Cæsaris voluntate & beneficio accepit, (y) adeoque solus ambas conjunxit; immutata jam rerum forte Friderico extorri.

§. X V I.

In periculoso hoc Protestantium statu dubiæ quoque fuerant Argentinensium res spem inter & metum positæ. Aperta Cesari conciliare studet,

Tom. III.

O

(x) CHEMNITZ loc. alleg. pag. 351. KREVENHULLER *Annal. Ferdinand.*
dei Tom. XII. pag. 1304.

(y) TRACHTERVS Bada-Badenis legatus in scripto, quod ordinibus, pacis causa Osnabrugæ coactis A. 1646. exhibuit, Wilhelmmum Cæsaris sententia in Marchionatum inferiorem introductum fuisse afferit. Extat hoc scriptum in *Districta Bada-Badenum contra Durlacensem* A. 1739, impressa, inter Documenta pag. 114.

eorum in Svecos studia Cæsari pridem displicuerunt. Wilhelmus, urbis amicus, cum Cæsare eam reconciliare A. 1635. quovis modo studuerat. (z) Urbs obtulit conditions, quibus Cæsar cum subscrivere vellet, excepto de Ecclesiis non restituendis articulo, protractum est negotium; Mockelio Gallorum interveniente legato, qui Regis sui contra Cæsareanos promisit auxilium; atque adeo adhibita Wilhelmi Marchionis opera caruit successu. (a)

Idem A. 1637. apud Maximilianum, Electorem Bavariae, Cæsarei exercitus Ducem, pro monasteriis Herrenalb, Frauenalb, & Reichenbach intercedens, ab oneribus militaribus immunitatem obtinuit, quoad partem Badensem. (b)

§. X V I I.

A&a in
Comitiis
A. 1640.

In Comitiis A. 1640. de Pace inter Ordines Germaniae restituenda, Ratisbonæ magno cum apparatu celebratis, Cæsarei legati vices Wilhelmus noster peregit; auspicatus Comitia gravi oratione, qua ad concordiam reducendam auditores strenue horatus est. (c) Nata hinc præcipuis quibusdam, post Electorales, Principum Germaniae Domibus occasio, ut de alternando, sedendi

(z) *CHRMNITZ* Lib. IV. pag. 1022.

(a) *PVFKENBORG*. *de reb. Svec.* Lib. VII. §. 88.

(b) *Scriptum Bada-Badenium contra Frauenalb.* Documentor. pag. 340.

(c) *Mercurius historicus bellii tricenalnis Germ.* scriptus pag. 90. *LONDORP.*

A&a publ. Tom. IV. Lib. IV. Cap. 44.

& suffragandi in Comitiis ordine pragmaticam inter se conderent functionem. In veteribus Comitiis Principum olim potentiorum suffragia praesertim quarebantur. In Comitiis, Wormatiæ A. 1495. habitis, quibus Pax Publica stabilita, quum Eberhardus Barbatus, Wirtenbergæ Comes inter Principes cooptaretur, ante Badenses Hassos, Pomeranos locum occupavit, Principibus prærogativam hanc ægre ferentibus. In Comitiis Ratisbonensibus, A. 1576. habitis, inter Wirtenbergicam, Pomeranam, Hassiacam & Badenensem Domos jam fuerat conventum, ut Wirtenbergicus cum solo alternaret Pomerano, Pomeranus alternaret cum singulis; Wirtenbergicus Hassum atque Badensem constanter præcederet. (d) In Comitiis, de quibus agimus, post multas concertationes inter Principes memoratos decretum, ut Mecklenburgi Dux quoque reciperetur in numerum; ita quidem, ut æquaretur Pomerano, & cum ipso alternaret Wirtenbergico. (e) De recipienda quoque inter Principes alternantes Holsteinensi Domo in Comitiis A. 1641. & A. 1653. varia decreta (f) edidit Cæsar, sed ob pérpetuum plororumque diffusum nonnisi A. 1740. certis sub conditionibus res tandem transacta est.

Tom. III.

O 2

(d) ZACHARIAS ZWANTZIG in *Theatro Præcedentiar* Parte II. Cap. 25.

(e) Conventionem hanc exhibet LVNIG Reichs - Archiv Parte speciali, andrea Abtheilung, num. 104.

(f) Exhibit ex LVNIG Reichs - Archiv Parte generali Tom. I. pag. 661. sqq. & LONGBORG. Acta publ. Tom. V. pag. 444.

Protectio
Gallica.

Prævaluerunt inter haec in Imperio arma Gallorum, qui cum Marchionatum Badensem A. 1641. armis petiissent, Wilhelmus cum omni ditione Gallicæ se protectioni commisit, eaque de re ad singula ditionis suæ oppida atque coenobia die 21. Febr. literas perscripsit. (g) Per Germaniam late tum se extenderant Galli. His Svecorum foederatis maluit se, quam Svecis committere; prospiciens sacris, quæ in Marchiam reduxerat.

§. X V I I I.

Pax West-
phal.

Eodem anno Præliminaria Pacis, ut vocant, instituta Hamburgi, quibus conventum, ut Osnabrugæ & Monasterii de ipsa pace ageretur. Negotium hoc cum servare cœpisset, missus a Marchione nostro legatus Ludov. Nicolaus Trachter A. 1646. ineunte Febr. inter legatos Principum Imperii locum occupavit, intercedente frustra Durlacensi legato. (h) Trachterus literis ad Directorium Moguntinum dic 26. Martii A. 1646. datis, Durlacensi contradixit. (i) Longa inde & difficilis de restitutione agnati ejus Friderici V. Durlacensis tractatio. Cæfareani, conditionibus fine Maji A. 1647. oblatis, Præfecturas Remchingen & Stein, re-scissa Vindobonensi & Etingensi transactione, Friderico restituen-

(g) Literas has vide in scripto Bada-Badenium contra *Frauenalb Documentorum*.
pag. 341.

(h) METERN *Acta Pacis Westphal.* Tom. II. pag. 224. sq.

(i) Instrumentum extat in *Tabulario Bada-Badeni*.

das esse declararunt; sed Ritburgensem Domum, prope Etlingam, compensationis loco, tradendam Wilhelmo, annuamque pensionem, ex inferiori Marchionatu antea præstari solitam, eidem relinquendam censuerunt. (k) In aliis dein propositionibus, die 29. Junii eodem anno exhibitis, Cæsareani nullam amplius Ritburgensis Domus injecerunt mentionem, (l) annuae quoque pensionis abolitione concessa. At Durlacensis quatuor præfecturas sibi restituendas esse contendit. (m) Post multos ultro citroque tractatus Westphalica tandem pace definitum est, ut omni illa actione fructuum perceptorum & percipiendorum, damni, sumtuumque sublata, dueæ Præfecturæ, Stein & Remchingen Durlacensi restituerentur, abolita quoque annua, qnam memoravimus, pensione. Præterea inter utramque lineam perpetua alternatio or-

O 3

(k) *M E T E R N loco alleg.* Tom. IV. pag. 564. Extat quoque Instrumentum hoc Cæsareanorum in scripto Bada - Badenium contra Durlacenses impresso A. 1739. pag. III.

(l) Instrum. extat in Tabulario Bada - Badenfi. Addita tamen a Cæsareanis tum clausula: „ Si tamen alteruter pars plus juris sibi competere existimat, „ verit, id ipsi per hanc determinationem ademptum non intelligatur, „ sed de eo coram competente Judice experiri reservatum est. „ De clausula hac, Instrumento Pacis inferenda, multum laboratum est, sed irrite labore.

(m) Ibidem pag. 905. Add. P Y F F E D O R F. Rerum Svecicarum Lib. XIX. §. 107, & 125.

WILHE.

dinis in Comitiis, aliisque Imperii & Circulorum conventibus stabilita. Durlacensi ob senioratum regiminis, prærogativa ordinis, quoad viveret, servata. (n) Stolhova, deductis Gallorum præsidii, redditis Wilhelmo. (o)

Hic cum Landgravio Darmstadiensi Delegatus dein Cæsar-
is fuit, restituendus cum fuisset Palatinus Elector; eumque in fi-
nem A. 1650. Norimbergæ versatus est mense Aprili. (p) Ad
quinque myriadum Imperialium summam, Svecis pro exaucto-
randis militibus Instrumento Pacis concessam, Wilhelmus pro sua
parte 35244. florenos contribuit. (q) Summa hæc rerum West-
phalicæ pacis, quoad Bada-Badensem.

§. XIX.

Wilhel-
mus Ju-
dex Ca-
merzelm-
perial.

Quadriennio post pacem Germaniae redditam (1652.) Philippus Christophorus a Scettern, Trevirensis Elector & Spi-
rensis Episcopus, Sanctioris Tribunalis, Cameræ Imperii, quod
vocatur, Judex, Presesque primarius obiit. Ferdinandus III.
Imp. in supremo hoc Judicio successorem ei substituit Marchionem

(n) Instrum. Pacis Art. IV. §. 26.

(o) MEIER'S *Alla Pacis Westphal.* Tom. VI. *Beilage zum Vorbericht* pag. 8. &
Alla Executionis Tom. I. pag. 230.

(p) Idem *Allor. Execut.* Tom. II. pag. 104. & 131.

(q) *Alla Pacis Westphal.* Tom. VI. pag. 633. & *Alla Executionis* Tom. II. p. 146.
& pag. 426.

Wilhelnum. Munus hoc Calendis Quincilibus ejusdem anni quum fuisset ingressus Spiræ, (r) ubi tum Tribunal constitutum, per totos triginta quinque annos summa cum dignitate & gloria illud administravit, omnemque operam impedit, ut durantibus belli Germanici turbis fere pessundatum, pristino redderetur splendori. Sollicitudini ejus præsertim debentur ea, quæ in Comitiis Ratisbonensibus A. 1654. de Camerali Judicio & administratione Justitiae fuerunt decretata. In servida illa lite, quæ mortuo Ferdinando III. Palatinum inter & Bavaram de Vicariatu Imperii A. 1657. agitata est, Wilhelmus cum Camera Ferdinandi Mariæ, Electoris Bavariae, fecutus est partes. (s) Eodem anno die 19. Oct. centum quinquaginta sententias Cameræ, inaudito exemplo, iussit publicari. (t) A. 1666. & sequenti operam multam Wilhelmus impedit, ut Cameræ ejusque status interni instituere, tur examen. Non unum hac super re in Comitiis impetravit decretum; quæ caruerunt successu. De eiusdem Judicij sustentatione foliatus, A. 1671. rem eo redigit, ut ordinandæ Matriculas & rationibus conficiendis, Imperii Deputatio, quam vocant, de-

(r) Literæ Collegii Cameralis ad Electorem Moguntinum de Introductione Wilhelmi Margravii Badeniae; extant in Modestini & Poppioni (Ludolfi) Colloquiis familiaribus de Statu Cameralis Judicij in Imperio Superiori pag. 338.

(s) LONDORF, Acta Publ. Tom. VIII. pag. 132.

(t) ZECHIUS Europ. Herold. Tom. I. pag. 503.

WILHELM.

cerneretur. (u) At pensiones, ei ipsi debitæ, non fuerunt solutæ. Ultra XL. millia thalerorum ab Imperio A. 1703. eo nomine nepos ejus repetiit Ludovicus Wilhelmus. In Comitiis Ordines die 16. Martii ejus anni decreverunt, ut mensis Romanus, quem stylo publico appellant, debito delendo solveretur (x) Ludovico.

Nec prætereundum silentio, quod gravi illo Gallorum contra Batavos bello paulatim in Germaniam serpente, Wilhelmus de Cameræ Spirensis securitate solicitus A. 1674. ad Cæfarem Leopoldum, ad Comitia Imperii, ad Electorem Palatinum literas scriperit, a belli periculo Spira ut redderetur immunis Cameræque Judicia peragerentur tranquille. Sperabat Wilhelmus Gallos non læsuros esse urbem, quæ nullum auxilium eorum hostibus præbeat. (y) Nec spes eum decepit. Spira durante hoc bello neutrarum partium fuit, mansitque illæfa. (z)

§. XX.

Lites de
Monast.
Herren-
alb.

Eminens Judicis Camere dignitas dedit occasionem, ut diuturnæ de Albensi & Reichenbacensi Cœnobii lites, de quibus supra

(u) LUDOLF. *Historia suflationis Cameræ Imp.*

(x) Theatr. Europ. Tom. XVI. Part. II. pag. 41.

(y) LONDORP. *Acta Publ.* Tom. X. pag. 271. seq.

(z) L. B. DE HARPPRECHT *urkundliche Nachrichten von den Kaiserl. Common-gerichts Schicksalen in Kriegszeiten.*

supra jam sermo, sub Wilhelmo nostro renovarentur. Christophorus, Wirtenbergæ Dux, ut supra ostendi, (a) Albæ Dominorum Abbatiae vicos, a Badensibus possessos, A. 1560. vi armata occupaverat, subditisque jurejurando adactis, prolibuerat, ne subsidiariam partem, a Philiberto Marchione illis impositam, persolverent. Lis ad Cameram delata pro Badensibus A. 1595. die 27. Aug. decisa est. Wirtenbergico injunctum, ut, relictis in possessione juris collectandi Badensibus, de non turbando in posterum cautionem praestaret. (b) Wirtenbergicus non restituit loca, sed A. 1603. Ernesto Friderico Durlacensi, qui superiorem inter haec occupaverat Marchiam, in compensationem praefiturarum Badenium Altensteig & Liebenzell, de quibus subortæ quoque fuerant lites, Praefecturas Malsch & Langensteinbach reliquit. (c) Conventio huic, Badensibus damnosæ, Georgius Fridericus intercessit, frater Ernesti; sed irrito conatu. Wilhelmus, quem A. 1622. ex Consilio Aulici decreto reciperet ditiones, redditæ est ei quoque Praefectura Malschenfis, sola Langensteinbaci Praefectura apud Durlacenses manente. Insecutum est denique

Tom. III.

P

(a) In Philiberto §. 4.

(b) Sententia haec extat in M E I C H S N E R. Tom. IV. Decr. 35. & in Diatriba sèpius allegata: *Grund- und Adenmasige Information Baaden - Baaden contra Wirtenberg inter documenta pag. 131.*(c) *Datriba alleg. p. 20. & 31. & inter Documenta p. 140.*

A. 1629. die sexto Martii Ferdinandeum Edictum, quo Protestantes Ecclesiastica bona, a Transactionis Passaviensis temporibus occupata, Catholicis restituere jubebantur. Albæ Dominorum Abbatia restituendis annumerata. Virtute Edicti hujus Wilhelmus Marchio Malscham & Ottersviram, (d) quoad reditus Monasticos, reservatis sibi territorii juribus, Nicolao Abbatii A. 1631. restituit; annoque sequente, instituta contra Wirtenbergæ Ducem apud Confilium Aulicum actione, reliqua Advocatæ Albæ Dominorum loca, quæ in Marchica ditione sita, atque in transactione A. 1497. enumerata, (e) sibi ut restituerentur postulavit. Lis durante bello tricennali protracta; post Pacem Westphalicam A. 1654. & 1661. fortius agitata, ad nostra usque tempora inter indecisas refertur. (f)

§. XXI.

Reichen-
bacum
Wirten-
bergæ

Reichenbacense cœnobium, in quod Philibertus, A. 1557. transfigens, sua vindicaverat jura, (g) eodem tempore, quo Mar-

(d) *Ibidem* pag. 22.

(e) Ex locis, hac transactione Advocatæ Badensi relatis, Durlacenses, virtute permutationis, A. 1603. *Langensteinbach, Uttersbach, Dietenhofen, Urbach, Spielberg*; Wirtenbergici vero *Loffenau, Neufatz, Rothenjoh, Bernbach*, possident hodieque. *Distr. alleg. p. 36.*

(f) *Ibidem* pag. 22.

(g) Vide Philibertum §. 5.

chiam superiorem Ernestus Fridericus sibi vindicaverat, a Fride-
rico, Wirtenbergæ Duce, occupatum est A. 1595. Joanne Hige-
lio, Priore ejus, expulso. (h) Querenti ea de re Durlacensi Er-
nesto Wirtenbergensis respondit, Hirsaugiensis Monasterii, ad se
pertinentis, jura in Reichenbacum ad se quoque pertinere; Ba-
densium & Ebersteinensium juribus se non derogaturum.(i) Hir-
saugiense Monasterium ante Pacem Religiosam a Wirtenbergæ Du-
cibus seculo addictum, ut Ecclesia mater, jurisdictionis ecclesia-
sticæ partes (k) in Reichenbacensi exercuerat Prioratu. Hirsaug-
iensium jura ad se devoluta esse, filiamque matris sequi fortunam
Wirtenbergensis contendit. Higelius Prior, coenobio exul, ad
Rudolphum II. Imperatorem confugit, atque ab eo Mandatum,
quod vocant, A. 1596. d. 7. Junii impetravit, quo Wirtenbergicus
intra sex hebdomadas Reichenbacenses in integrum restituere ju-
betur. (l) Restitutio tamen non facta. Wirtenbergicus possesso-

Tom. III.

P 2

(h) BEZOLDI *Documenta rediviva Virginum sacrar.* pag. 271. *Petrus Sov.*
Ecclesiast. pag. 705.

(i) Act. vide in Distr. paulo ante allegata: *Baaden contra Wirtenberg in Docu-*
mentis pag. 167.

(k) Abbas Hirsaug. Reichenbacensem instituerat Priorem atque inspectionem
in coenobium habuerat. *Petrus Sov.* *Ecclesiast.* pag. 704. *Distr. alleg.*
pag. 381.

(l) Exstat mandatum in *Distr. alleg.* pag. 169.

nem suam ut novo titulo fulciret, Ebersteinensium quoque jurium in Reichenbacum partem pro XXIII. millium florenorum summa A. 1602. coemit; (m) & ab hoc tempore abolita Badensi Advo-tia, in suum jus transtulit omne Cœnobium. Instituti quidem sunt rei transigendæ Stutgardiaæ conventus A. 1605. Reichenbaci A. 1606. 1618. 1619. & A. 1614. Pforzheimii. Litigatum in Camera; sed irrito semper labore. Wilhelmus A. 1622. terris restitutus avi-tis, obtinuit, ut Leopoldi Archiducis, cui Cæsar rei exequendæ curam commiserat, legati Johannem Fridericum, Wirtenbergæ Ducem literis monerent, amicabili compositione ut item termi-naret. (n) Sed executorum monita caruerunt effectu.

§. X X I I.

Wilhelmo ex parte restituatur. Post Edictum denique Ferdinandum, de quo modo diffe-rui, restituto Reichenbacensi cœnobio, (o) Wilhelmus A. 1630. Stut-gardiam misit legatos, qui non restitutionem tantum Monasterii Al-bæ Dominorum, sed & Badensem Reichenbacensis Cœnobii partem, cum Ebersteinensi petierunt; quam virtute Pacis Castrensis cum

(m) Instrumentum exstat p. 331. *Diatribæ alleg. Emilio venditio hæc pactis Eber-steinensium cum Badenisibus adversabatur, quibus conventum, ut neu-ter absque alterius consensu ex Ebersteinensi Comitatu alienare quid posset. MEYERN Acta Pacis Wylphal. Tom. IV. pag. 54.*

(n) *Diatribæ alleg. pag. 173.*

(o) *Vide literas Cœfaris ad Wirtenbergiaæ Ducem ibidem pag. 391.*

Ebersteinenibus initæ, (p) reliuere potuerunt Badeneses. Wirtenbergæ Dux, auditis legatis, ad condominium cœnobii Reichenbacensis & jurisdictionis communionem anno sequente Wilhelmum admisit. Homagium a Reichenbacensium subiectis, utriusque Principis nomine, præstitum. (q) At A. 1632. in alia omnia discessit Eberhardus III. Wirtenbergæ Dux.

Irruentibus enim Svecis victoribus, terras suas cum reliquissel Wilhelmus, Reichenbacense quoque Cœnobium illi ablatum est, Monachique ejecisti. Cæsar literis die 22. Sept. A. 1663. Vindobonæ datis, jura sua reservavit Marchioni; (r) qui Svecis ad Nordlingam fusis, in Marchiam redux, restitutionem hujus Cœnobii apud Wirtenbergæ Ducem egit constanter. Dux, neftas moras, ad Pacis usque Westphalicæ tempus rem distulit. Senatus Imperii aulicus occasionem opportunam ut expectaret, A. 1635. suafit Wilhelmo. (s) Quum autem in Westphaliae tractatibus de restitutione Domus Wirtenbergicæ in Herrenalb & Reichenbach mentio injiceretur; (t) Wilhelmus, de juribus suis

P 3

(p) Conventio hæc extat loc. *alleg.* pag. 317. Add. Tom. II. pag. 326.

(q) Acta vid. *ibid.* pag. 393. sqq.

(r) Literas has exhibet Diatriba' pag. 396.

(s) Decreta hæc vide *ibid.* pag. 397.

(t) Singula, quæ de restitutione horum cœnobiorum, Wirtenbergicæ Duci facienda, in Tractatibus Pacis Westphal. acta fuerunt, vide in METERN

WILH.

follicitus, Scutgardiam misit legatum; Ducis ea de re ut cognosceret aniimum. Hic verba illa generatim posita, Badensibus juribus fraudi non futura ostendit, curaturum se addens, ut quam primum satisfiat Willielmo. (4) Marchio his promissis contentus, apud internuncios pacis jura sua ulterius non prosecutus est; plures post annos de Reichenbacensi Albensique Cœnobiis novam in Consilio Aulico item A. 1654. Wirtenbergico intendere coactus, quæ durat hodieque.

Hæc de Reichenbaco & de Alba Dominorum quæ, sunt Monasteria virorum.

§. XXXIII.

*Albam
Dominarum re-
format
Durla-
ensis.*

Alba Dominarum, Ordinis S. Benedicti Partheno, a Bertholdo Ebersteinensi Comite A. 1148. conditum, multis quoque sub Willelmo litibus præbuit occasionem. Ebersteinii Comites, eorumque successores Badæ Marchiones, ut Advocati & Domini, ab antiquo in cœnobium exercuerant jura, quæ sanctimoniales, libertatem affectantes, nonnunquam impugnaverant; Cæfarem Dominum solum agnituræ. Ernestus Fridericus, Marchia superiore potitus, visitandi jus una cum Ebersteinensi Comite exercens, moniales & ipsam Abbatissam, corruptos ob mores, man-

Act. Pacis Westphal. Tom. III. pag. 438. Tom. IV. pag. 53. seq. pag. 81. 93.
138. 158. 561. Tom. V. pag. 460. 517.

(4) Vide *Acta* pag. 315.

cipavit custodiae, & Augustanae Confessionis sacra in monasterium introduxit. Episcopus Spirensis, cuius Diœcesi Alba Domina- rum fuerat subjecta, non Ecclesiastica modo, sed & secularem suam jurisdictionem laesam esse contendens, virtute Constitutionis de pignorationibus (x) Mandatum a Camera Imperiali obti- nuit, (y) quo Marchioni & Ebersteinensi Comiti injunctum, ut Abbatissa & Monialibus captivitate liberatis, privilegia & docu- menta, quæ Gernspacum transtulerant, cœnobio restituerent. Marchio & Ebersteinensis Comes, rejeçtis, quas in Camera ipsi al- legaverant exceptionibus, (z) revisorio judicio sibi prospiciendum putarunt, exhibitoque Deputatis, Spiræ A. 1600. agentibus, li- bello docuerunt, nullam Spirensi secularem in cœnobio jurisdi- cionem competere, sed omne territorii jus ad Ebersteinenses & Badenses spectare. Ecclesiasticam vero Episcopi jurisdictionem Pa- ce Religionis suspensam, adeoque reformati & coœrcendarum Monialium auctoritatem penesulos Ebersteinenses & Badenses, utpote ditionis dominos, esse. Denique Marchio jurisdictionem Cameræ, quoad hanc item declinavit, quod Pacis Religiose in- terpretatio reservata Comitiis.

(x) Constitutio hæc pignorationis in Comitiis A. 1555. lata in *Ordinatione Ca- meræ*, occurrit Part. II. tit. 22. & 23.

(y) Mense Mayo 1598.

(z) Pertinet huc in primis exceptio malefici & rei controverſie,

§. X X I V.

Wilhel-
mus mo-
niales re-
stituit, **I**n eo statu res erat, Willhelmus A. 1622. patris sui hereditatem cum adiisset. Abbatiae Albæ Fœminarum subjecti cum ceteris Ebersteinensis Comitatus subjectis jusjurandum fidelitatis ei præstiterunt. (a) Monasterii redditus A. 1625. assignati fuerunt fratri ejus Alberto. (b) Promulgato autem Ferdinandi II. Imp. edito A. 1629. restituendæ quoque hujus Abbatiae necessitas Marchioni injuncta. Diversæ regulæ Moniales Cœnobio introducendi potestatem ei concederat Pontifex. Sed Cameræ & Episcopi Spirensis auctoritate permotus, una cum Comitatus Ebersteinensis usurpatoribus pristinæ regulæ Moniales A. 1631. in monasterium reduxit, Advocatæ & territorii juribus, quæ ante occupationem habuerat, sibi diserte servatis. (c) Et tamen litem no-

vam

(a) Instrum. extat in scripto Bada-Badenium contra Frauenalb A. 1722. edito, pag. 284.

(b) Vide Eduardum Fortunatum §. 18.

(c) Conf. Relatio HAFFNERI Doctoris ad Marchionem Willhelmu[m] de introductione Monialium in Cœnobium Albæ Dominarum d. s. Martii A. 1631. scripta. Extat in scripto allegato pag. 120. Marchio non Advocatæ modo, sed & superioritatis territorii jure sibi & Condominis Ebersteinensis servavit. (*Die Hohe Landesfürstliche Ober- und Herrlichkeiten und was denselben anhängig, desgleichen das Hoffgericht und darunter begrißene Fäll, auch Kastenvogtey, Schutz und Schirm, auch andere Gerechtigkeiten &c.*) Adde script. alleg. pag. 369.

vam Wilhelmo A. 1638. intentarunt Moniales. Cameræ tum judex erat Phil. Christoph. Spirensis Episcopus, qui & Trevirensis Elector. Camera contra Marchionem tria expedivit Mandata; quibus ei injunctum, ut via facti omessa, juris ordinem servaret. (d) In eadem sententiam Ferdinandus III. Cæsar ex Comitiis Ratisbonensibus A. 1641. ad Marchionem rescriptit. (e) Hic jura sua fortiter vindicans, ab Episcopo devotus est diris. Episcopus Galliæ regis opem se imploraturum professus est. (f) Continuos hos inter motus composita tandem fuit Westphalica pax; virtute cuius, ex anni restitutorii legibus, Wilhelmo & Ebersteinensibus Cœnobium debuisset restitui. Restitutio, in Conventu Deputatorum Imperii A. 1650. decreta, caruit successu. (g)

§. X X V.

Eninvero Schwarzacensis atque Schutterani Abbatum Cum illis
transfigit
post Pa-
cem
West-
phal. intercessione Wilhelmus novo Diplomate die 16. Jun. A. 1655.

Tom. III.

Q

(d) Extant *loci alleg.* pag. 403. sq.

(e) *Ibid.* pag. 406.

(f) *Ibid.* pag. 64. & 371.

(g) *Scriptum alleg.* p. 83. Adde METERN *Acta Executionis* Tom. I. p. 579. 757.

Tom. II. pag. 174. 768. Ebersteinenses jam A. 1651. in possessionem dimi-

dimis sue reductos esse afferuerunt pacis executores; *Acta Executionis*

Tom. II. pag. 174. factum esse sperantes, quod fieri debebat, revera ta-

men neque tum, neque postea ad nostram usque statem est perfectum.

dato accidente Wolkensteinii & Cronsfeldæ Comitum consensu, pristina jura confirmavit monialibus, easque cum omni dictione in suam & sociorum tutelam de novo recepit. Casimirus Comes Ebersteinensis, cui ex Pacis Westphalicæ legibus Monasterii pars dimidia debebatur, partim ætate, partim contentiobus cum Wolkensteinii & Cronsfeldæ Comitibus suit impeditus, quo minus novæ huic conventioni consensum præberet. Eadem conventione servata sunt Badensibus regalia, a majoribus possessa; de quibus in posterum ne lites orientur, sequente transactum est modo:

1. Causæ Criminales, ubi ex Constitutione Carolina carnicis requiritur opera, ad Marchionem & Ebersteinenses Comites pertineant. Reliqua delicta Abbatissæ ejusque Monialibus vindicandi jus esto.

2. Ab inferioribus Abbatissæ judiciis ad judicium Portæ Cœnobii (*h*) & inde, more olim recepto, ad Badenses & Ebersteinenses præfectos judiciumque Aulicum Marchionis fiat provocatio.

3. Ad annum provinciae censum, (*i*) ut & ad omnia Imperii onera, contribuant Moniales; subditorum Cœnobii censum

(*h*) Das Pfortengericht zu Frauenalb.

(*i*) Die öförlische Landfchatzung.

exigant Albenfes præfecti, qui Marchieis ac Ebersteinensibus eum transmittant.

4. Jus conductus per Cœnobii ditiones, absque molestia Cœnobii ejusque subditorum Marchio sociisque exerceant.

5. Iisdem, urgente necessitate, competit jus sequelæ atque delectus (*k*) ad defensionem provinciae.

6. Jus venandi feras majores in Albenfibus silvis Marchioni, at feras minores capiendi jus Abbatissæ afferitur.

7. Præfectos suos Abbatissa constitutat; qui Badensibus & Condominis, munus adituri fidem adstringant, conventionem hanc literasque protectionis se sancte servaturos. Præfectus, a Condominis vocatus, consensu Abbatissæ, in Comitiis provincialibus, ubi Cœnobii ejusque subditorum causa vertitur, compareat atque in præsentia Abbatissæ & Conventus Cœnobii, ut & legatorum, a Condominis missorum, administrationis suæ rationes exhibeat.

8. Gabella vini (*l*) dimidia ex parte adscribitur Condominis; altera pars una cum salmonum decimis (*m*) ad Cœnobium spectet.

Tom. III.

Q 2

(*k*) *Ausſchufz.*

(*l*) *Ohmgeild.*

(*m*) *Lachszeihenden.*

9. Religio Romana in Monasterio & in omni ejus ditione perpetuis temporibus illibata perfistat. Omnis in Religione mutatio Abbatissae & Conventui ipsisque Condominis eorumque heredibus & successoribus interdicitur. (n) Paœa conventa, tam sollicitæ conscripta, finem litibus imposuisse crederes. Sed nec ita finis turbarum, quæ seculi hujus initio vehementius commotæ sunt, uti suo loco videbimus.

§. XXVI.

Comitis-
tus Eber-
stein. ad
Badenses
transit.

Quinquennio post (A. 1660.) Ebersteinensis Comes Casi-
mirus, gentis sue postremus, decepsit. Orta hinc Wilhelmo no-
stro cum Lothario, Spirenii Antistite, disputandi materia, quæ
ut clarius intelligatur, ad secula superiora regredimur.

Jam A. 1389. dimidia Comitatus Ebersteinii pars sub Ru-
dolpho VII. Marchione emtionis titulo ad Badenses pervenit. (o)
Christophorus Marchio communionem Comitatus pacemque per-
petuam Castrensem A. 1505. cum Bernardo Ebersteinensi ini-
vit; (p) qua alienatio terrarum prohibita & reluendi jus
utrique assertum. Philippus Ebersteinius fine mascula so-

(n) Instrum. hoc legitur in *Scripto alleg.* pag. 374.

(o) Adi Tom. II. pag. 122.

(p) Ibid. pag. 266. &c 326.

bole A. 1589. obiit. Tum vero Philippus & Johannes Jacobus, Ebersteinenses aguati, exclusis Philippi filiabus, (q) bona occuparunt. Hæ item ad Cameram detulerunt, quæ A. 1620. pro illis decisa. Revisionem auctorum, quam vocant, petiit Johannis Philippi, qui patri Philippo successerat, patruus tutor. Camera Spirensis, lata die 5. Decembr. A. 1621. sententia, revisioni huic, quoad bona Ebersteinensia avita, suspensivum, quem vocant, adjudicavit effectum, dictumque tutorem ad revisionis juramentum admisit. At postquam Johannes Philippus, Christiani Brunsvicensis, Administratoris Halberstadiensis, quem Ferdinandus Imperator hostem dixerat, exercitum fecutus, Mœno fluvio prope Höechstam, submersus, periiisset, Ferdinandus Cæsar, adversariorum precibus motus, revisione posthabita, omnia Johannis Philippi, in perduellionis reatu mortui, bona adversariis addixit. Executorem ejus rei Leopoldum Wilhelmum, Archiducem, Argentinensem Episcopum nominavit. Hic Cæsaris mandato obtemerans, Isaacum Volmarum suo nomine ablegavit, qui medios inter belli strepitum, d. 30. Mart. A. 1624. in oppido Episcopali Ruffaco, & die 24. Oct. ejusdem anni Gernsbaci amplam conciliavit transactionem. Jo-

Q 3

(q) Ex tribus Philippi filiabus Johanna nupsit Comiti Zollerensi, Sibylla Comiti Cronsfeldio, Maria Christophoro Francisco, Wolkensteinio Comiti; qui uxoris nomine causam contra agnatos strenue egit, vitorque evasit.

WILH.

hannes Jacobus Ebersteinius Comitatus Feuda servavit; reliqua bona majorum, sive allodia gentis transierunt ad filias. (r) Ita locorum Forbach, Bermersbach, Gaußbach, Langenbrand, Au, Weissenbach, Reichenthal, Hilpertsau, Oberzuroth, Lautenbach, Hoerden, Ottenau, Seelbach, Freyolzheim, Muckensturm, & Michelbach dimidia pars, contra familie Ebersteinis leges, ad foeminas pervenit.

§. XXVII.

*Lis de eo
cum Spir.
Episco-
po.* Casimiro autem, Ebersteiniorum omnium postremo, si ne prole, ut dixi, defuncto, feuda Comitatus ad se rediisse Domini contenderunt directi. Unde dimidia quoque Gernsbaci & vicorum Scheuren ac Stauffenberg pars ad Episcopum Spirensem pervenit; qui per legatos A. 1661. a locorum istorum incolis pro parte illa exegit homagium. Occupavit etiam Episcopus vicum Neuenbürg, contradicente tamen vidua gravida & filia, quam enixa est die 20. Maji A. 1661. Albertina Sophia Esther, quæ A. 1679. Friderico Augusto, Duci Neustadio - Wirtenbergico nuptrui collocata, jura sua in vicum istum sœpiissime repetit. Sed legati, præter hæc loca septem

(r) Transactio Ruffacensis A. 1624. inita extat in Diatriba tit. Facti species contra Spirensem Ecclesiam a Bada-Badenibus impressa A. 1763. pag. 33.

quoque vicos, Seelbach, Hilperzau, Lautenbach, Reichenthal, Weisenbach, Langenbrandt & Gauspach, ad Episcopum, ut Dominum directum, pertinere contenderunt. Vici hi ex numero illorum XVI. sunt, qui in transactione Russacensi A. 1624. pro allodialibus agniti. Hos nunc, tanquam feuda Spirensis Ecclesiae, ultimi vasalli morte, quoad partem dimidiam, sibi vindicavit Episcopus. At Wilhelmo nostro & allodiorum Ebersteinensium professoribus in contraria euntibus, ad præstationem homagii non admissi sunt legati.

§. XXVII

Tredecem annis post mortem Casimiri (1673.) Philippi Transfiliarum heredes, Cronsfeldii & Wolkensteinii Comites, allodium Comitatus Ebersteinensis partem, transactione Russacensi ipsis adjudicatam, Episcopo Spirensi vendiderunt. Wilhelmus Marchio, vi Pacis Castrensis, Badenses inter & Ebersteinios antiquitus initæ, reluendi jus sibi competere; Episcopus definitum relutionis tempus a Badensibus neglectum esse, contendit. A. 1676. die X. Martii facta conventio, ut allodialis pars, a Spirensi nuper acquisita Episcopo, Badensibus, emtionis pretium redditur, relinquetur. Septem autem illi vici, de quibus controversum, pro Spirensibus habeantur feudis, donec allodiales eos esse probarint Badenses. Jus conductus parti sit utriusque commune. Tributa Imperii ab utriusque colligantur præfecto. Spi-

rensis Episcopus in oppido Gernsbacensi & omni Ebersteinensi Comitatu jus Diocestanum in Catholicos exerceat. Ratione Protestantium Westphalica Pax observanda commendatur Episcopo. (s) Hæc de forensibus Wilhelmi bellis, nunc ad bellum sanguinolentum progredior.

§. XXXIX.

Bellum
Turci-
cum.

Mahometes IV. Turcarum Sultanus A. 1663. bellum contra Hungariam paravit. (t) Leopoldus Imperator apud Germaniae Proceres & apud Gallie Regem quæsivit auxilia. In Comitiis Ratisbonæ, quæ ab eo tempore perpetua esse coeperunt, Cæsar ipse dicto anno comparuit. Wilhelmus noster & Fridericus Bada-Durlacensis iisdem interfuerunt. Virtute Comitialis decreti, quod tributi matricularis ordinarii triplum imposuit Statibus, Wilhelmus noster per totam Marchiam fecit delectus & omnia præparavit ad bellum. Secundo genitus filiorum ejus, Leopoldus Wilhelmus, totius exercitus, quem Germania collegit, Supremus ab Imperio constitutus est belli Dux. (u) Summi Vigilum Magistrorum

(s) Transactioni huic, feudalis vicorum memoratorum qualitatibus intuitu, litteris de 17. Nov. 1677. Durlacensis intercessit.

(t) RICAUT *Hist. de l'Empire Ottoman* Tom. III. p. 4. seq. Ordinatus erat campanæ Turcicæ pulsus, hodieque durans, item publicæ preces & færiae. Vide *Recessus & Decret. Imperii Part. IV.* num. 1. sq.

(u) *Reichs-Feldmarschall.*

stri munus (x) Gustavo Adolpho; Friderici VI. Durlacensis fratri, commissum. Gothardiana victoria, quam plenam A. 1664. a Turcis reportarunt Germani, bellum in vicennales convertit inducias, quae factæ sunt die X. Augosti in Turcicis apud Vasvarum castris. (y)

In ipsis his Ratisbonæ Comitiis Cæsar Domui Badensi die 11. Aprilis dedit Diploma, quo Marchionibus regnantibus tribuit Serenissimi axiomata.

§. XXX.

Belli Turcici finis civili Germaniæ bello ob Wildfangia-
Turcæ
cum Carolo Ludovico, Electore Palatino A. 1665. fere dedit ^{de Wild-}
fang.
initium. Leopoldus Imperator, literis, die 20. Aprilis Vindobonæ scriptis, Wilhelmmum rogavit, ut ad Electorem Palatinum se
quantocius conferret; suaque & Cæsaris auctoritate ad mitiora
eum perduceret consilia. (z) Interventu ejus Principes, Electro-

Tom. III.

R

(x) General - Hæctimeijster. Decreta Imperii vide loc. alleg. num. 3.

(y) *Theatrum Pacis* Tom. II. pag. 195. RICAUT *Histoire des Turcs* Tom. III.
pag. 115.

(z) Literæ extant in *Diarie Europæ* Part. XII. Append. pag. 52. Confer II-
brum, cui Titulus: *Defensio Juris Regalis Palatini in homines proprios, si-
te juris Wildfangiatus* pag. 185. *

ri Palatino contrarii, præviam hoc anno pactionem Oppenheimii signarunt die 15. Nov. quam Cæsaris nomine firmavit Wilhelmus; (*a*) qui A. 1668. una cum Friderico Durlacensi componendis turbis inter Lotharingiae Ducem & Electorem Palatinum, ut & inter Moguntinum & Palatinum, Legati Cæsarei quoque geserat munus. (*b*)

Paulo post ipsi Wilhelmo de servitiis militaribus & hominibus propriis in utriusque ditione lis cum eodem Palatino exorta, quæ amica transactio A. 1669. sopia est Spiræ.

§. XXXI.

Gesta reliqua. Inter haec (A. 1666.) Wilhelmus Eugenius, Lineæ Rodemacheranæ Badensis, donatione mortis causa, Luxemburgicas Domus hujus terras Wilhelmo nostro reliquit.

Hic sexennio post (1672.) Spanheimenses super terras cum Christiano II. Comite Palatino Birkenfeldensi conventionem inivit. Placuit inter alia, ut exercitium Religionis privatum & publicum, ad anni decretorii normam, in Comitatu citeriore observaretur. (*c*)

(*a*) Diarium Europæum *loci allegato* pag. 324. & 330.

(*b*) Diar. Europ. Part. XX. pag. 113. & 149. Theatr. Europ. Tom. X. pag. 755.

(*c*) Lege Commentationum cdi titulus: *Kurz - gefaßte, jedoch gründliche Abrei-*

Quadriennio ante mortem (1673.) die 22. Martii , nepoti ex primogenito , successori suo futuro , ut & liberis suis , aetate minoribus , propiciens , Mariam Magdalenam , conjugem suam & Hermannum filium , tutores ; Philippum Wilhelmum , Palatino - Neoburgicum , sapientissimum Principem , honoris causa , curatorem constituit.

§. XXXII.

A 1677. die 22. Maij , aetatis octoginta , regiminis LV. annorum , extinctus est Wilhelmus ; magnum Germaniae lumen . Obitus & Chara-cter. Dignus tamdiu qui viveret ; tamdiu qui regnaret , imo qui regnaret diutius ; dignus meliora qui in tempora incidisset . At animum ejus ad virtutem acuit adversitas ; optima virtutis palæstra . Natus ex prodigo patre ; ex coniugio , quod impugnarunt agnati . Natus paulo antequam Marchia ejiceretur pater ; in exilio mortuus , ipse ad trigesimum usque vitæ annum fuit patria extorris . Restitutus Marchiæ , viginti totos sex annos spem inter & metum transegit ; vel a Svecis , vel a Gallis , Svecorum foederatis , Marchia expulsus ; a Cæfareis restitutus ; prouti fors armorum hostibus vel amicis favere videbatur ; nonnisi pace , apud Westphalos constituta , tranquillus . Tum vero gloria vita ejus periodus incepit , quam per sex lustra sine interruptione felix peregit ; Mar-

Tom. III.

R 2

*nung des Fürstl. Baden - Badischen vermeintlichen Paritions - Berichts ad Re-
fcriptum Cœsar. de dato 10. Dec. 1722.*

chiaæ suæ restaurator, stator & pater; lenitate, iustitia & moderatione conspicuus. Frugalitatis & parsimoniæ rarum exemplar; sine quibus rei domesticæ vulnra nunquam sanasset. Cæsari & Imperio fidus; cum finitimis amicitiam colens; Ludovico XIIII. ejusque successori carus. (d) Hujus indolis Princeps, ad artes togatas natus, Bellonam miles si novercam expertus est, mirabitur nemo. De Romanis majorum suorum sacris, in Marchia restituendis, sollicitus, moderate id, & secundum leges, quas Religiosa Pax, nondum consecrata Westphalica pace, Germanis præscribit, facere constituit; ut ipse in Epistola, ad Senatum Populumque Argentinensem perscripta, diserte declarat. (e) Habitus cor-

(d) Contractus matrimonii, quod inter filium Ferd. Maximil. & Ludovicam Christinam, Sabaudicam Principem, Lutetiae Parisiorum educatam, conciliavit Wilhelmus, his verbia rem exprimit: „Comme ainsi soit, que „ le feu Roy Louis le juste d'immortelle memoire ait en une parfaite „ amitié pour le Serenissime Prince & Seigneur, Guillaume Margra- „ ve de Bade & de Hochberg, & que lui pour la conserver ait en tout „ rencontre, fait paroître, le respect, qu'il portoit à Sa Majesté, „ mesmes essayé par ses services de meriter ses bonnes graces, & „ qu'ayant la même passion, d'avoir par les memes voyes, part en l'a- „ mitié de Sa Majesté à present regnante & pour la posseder de plus „ en plus, ait fait entendre à sa dite Majesté le desir qu'il avoit de „ marier &c. &c.

(e) Scripta est hæc Epistola Badæ die 12. Martii 1626.

poris formæ mentis respondit. Ex omnibus ejus dictis & gestis eluxit gravitas; tanto Principe digna, qui tot inter magnates iuria dispensat; qui tot Principatum, Comitatum, Dynastiarum, Dominiorum totius Germaniae possessiones, ad Themidis severæ leges, æqua lance distribuit.

§. XXXIII.

Wilhelmus sepultus est in crypta Marchionum Collegiatæ ^{Sepulta-} Badensis. Hæc A. 1754. cum aperiretur, occurrit sarcophagus, ^{rum} in quo jacet Wilhelmus; vestitu Hispanico & aurei velleris torque ornatus. Nummus adjectus, cujus una pars Badensiū repræsentat insignia, pars altera annum mortis designat. (f)

Fœcundis matrimonij duobus felix fuit Wilhelmus. Primo ^{Uxor} conjugem sibi ascivit A. 1624. ex Comitum Hohenzollerensium stirpe, ^{& ill-} Catharinam Ursulam, Joannis Georgii filiam. Numerosa in- ^{ter me-} trim. de prodiit soboles, quam secundum ordinem nativitatis expono.

R 3

(f) Guilielm. D. G. Mar, Bad. & Hac. Landg, in Sauf. Gr. in Sp. & Eb. D. in

R. B. I. & M. In aversa nummi parte legitur :

Mortuus
Anno 1677.
die XXII. Maii
ætatis sue
LXXXI.

1. Ferdinandus Maximilianus natus die 23. Sept. 1625.
2. Leopoldus Wilhelmus die 16. Sept. 1626.
3. Philippus Sigismundus die 25. Aug. 1627. Melitenfi ordini adscriptus, in prælio ad Orbitellum A. 1646. inter Gallos & Hispanos commisso, in ætatis flore extinctus est.
4. Wilhelmus Christophorus die 12. Octobris 1628. in Coloniensi Ecclesia A. 1641. in Constantiensi A. 1645. Canonici catus accepit. Rectoratus in Weyersheim ad altam turrim in Alsatia A. 1646. ei delatus. Sed A. 1652. die 25. Aug. fortuita sclopeti explosione vitam amisit.
5. Hermannus gemino partu, eodem, quo Wilhelmus Christophorus, anno & die, lucem aspexit.
6. Bernhardus A. 1629. die 22. Octobris Romæ, quo instituit iter, A. 1649. decepsit.
7. Isabella Eugenia Clara, nata die 14. Novembris A. 1630. post biennium obiit.
8. Catharina Francisca, die 19. Novembris A. 1631. Vesontio ne monasterium ingressa est.
9. Claudia A. 1633. die 15. Maji infans decepsit.
10. Henrica & Anna gemellæ, die 12. Julii A. 1634. in lucem editæ. Illa expiravit in cunis; hæc longissime vitam pro-

duxit; quam A. 1708. die 31. Martii commutavit cum morte. Sepulta est Badae in choro Ecclesiae Collegiatæ, ubi in eadem cum patre crypta requiescit. (g).

Nati post hos Maria, Franciscus & Maria Juliana infantes puererunt. Mater in puerperio quo hanc peperit, A. 1648. mortua est.

§. XXXIV.

Secundas nuptias Wilhelmus A. 1648. cum Maria Magda-
lenæ, Oetingensi Comite, Ernesti filia, inivit, cui ab aula Cœsa-
rea, ubi in Imperatricis Comitatu diu vixerat, vicies mille flo-
norum promissæ est dos. Ex hoc matrimonio sequentes liberi
prodierunt:

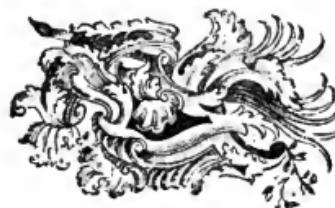
1. Philippus Wilhelmus natus A. 1652. intra triennium morte
abreptus.
2. Maria Anna Wilhelmina, in lucem edita A. 1655. die 8. Sept.

(g) Reliquæ ejus A. 1754. detegit; quas nummus ostendit argenteus cum in-
scriptione: „Anna Marchionissæ Baden. & Hochberg. Sereniss. March.
„Wilhelmi. S. C. M. Spiræ Cameral. Judicis & Catharinae Ursule Com. de
„Hohenzollern filia Princeps nata 12. Jul. 1634. denata 31. Mart. 1708. Ba-
„dæ & 2. Apr. ibid. apud suum genitorem sepulta est. Requiescat in Pa-
„ce. Amen.“

Ferdinandum Augustum Lobkowizium Principem Ducemque Saganensem A. 1680. naœta maritum.

3. Carolus Bernhardus A. 1657. die 14. Januarii natus, in legione Cœsarea Portiensi Locum tenentis Praefecti (*Obrift-Lieutenant*) munere decoratus A. 1678. in prœlio ad Rhinfeldam occidit. (h)

(h) *IMHOFFUS* in *Notitia Procerum Imperii* Lib. IV. Cap. 2. §. 19. eum fortissime pugnantem, incerto periisse fato scribit; nec vivum, nec mortuum post pagnam repertum. Unde alii igne, qui ponti subiectus est absumtum, alii undis hauustum suisse crediderunt.

CAPUT

C A P U T V I I.

FERDINANDUS MAXIMILIANUS.

W I L H E L M I F I L I U S.

§. I.

Primogenitus Wilhelmi Marchionis filius, Ferdinandus Maximilianus, die 23. Sept. A. 1625. medias inter belli Germanici flamas lucem aspergit Badae. Easdem inter turbas Badenibus terris cum patre nunc expulsus, nunc redditus, puericam & adolescentiam spem inter & metum transegit. Bella, quæ illum & patriam tamdiu vexaverunt, perhorrescens, incubuit literis, coluitque literatos. Pacis amans, auctoritate sua lites aliorum non infrequenter compostrit.

Irruentibus Svecis A. 1631. ex Bada-Badenibus plures (a) bona mobilia Argentinam transtulerunt, quæ nescio quam ob

Tom. III.

S

(a) Hos inter Henricus Carolus Orsclarius, Staufenbergensis Praefectus & Badenensis Collegii Sodales Jesu.

F E R D.
M A X I M.

caufam fisco Senatus addixit. Longo post tempore Bavanicum regimen, quod Heidelbergæ sedebat, Argentinensium, in Rheno navigantium, navibus, Palatinatum transeuntibus, A. 1647. manus injecit. Ferdinandus noster, Civitatis Argentinensis amicus, dissidentium conciliavit animos, eodemque anno Badae rem inter partes transegit. In compensationem rerum distractarum certa pecuniae summa ab Argentinensibus soluta est. (b) Hæc durantibus belli tricennalis turbis, quas Osnabrugensis Pax tandem sedavit.

§. I I.

Matrim.
cumPrin-
cipe Ca-
rinæ.

Vulnera, Marchiæ Badensi inficta, pater & filius Ferdinandus, vivo patre, quum paulatim sanassent, vigesimo octavo ætatis anno de matrimonio cogitare coepit. Missus ab eo & a patre Wilhelmo in Galliam Krebsius, Cancellarius & a consiliis status, ut apud Ludovicum XIV. Ludovicam Christinam, Carinianam Principem, peteret pro Ferdinando uxorem. Hæc vi-ginti septem annorum Princeps filia erat Thoma: Francisci de Sabaudia, Principis Cariniani, multis & magnis bellorum, nunc pro Hispanis, nunc pro Gallis gestorum, facinoribus clari & Mariae Borboniæ. (c) Neptis erat Caroli Emanuelis, Ducis Sabau-

(b) Transactio Ferdinandi sigillo munita, extat in Tabulario Civitatis Argent.

(c) Maria Borbonia Caroli Comitis Suectionensis filia fuit; neptis Ludovici Borbonii, Principis Condei, qui frater fuerat Antonii Regis Navarræ.

diæ, Cyprique Regis. (d) Krebsius nudo capite Principis sui mandata Galliæ Regi exposuit, qui stans stantem & ipse non te-
ctus legatum, audivit, annuitque petito. (e)

Wilhelmus hoc filii conjugio gloriae Badensis Domus prospexit. Hoc enim vinculo & Borboniam regiam & Sabaudicam Ducalem Domos sibi affinitate conjunxit, atque adeo Ludovici XIV. qui Wilhelmi virtutes amaverat, sibi conciliavit favorem. Alsatia Austriaca, Monasterensi Pace nuper adquisita, Regem hunc Badensibus terris vicinum constituit. Vinculo cum Sabaudica domo evenit, ut Ferdinandi nostri filius Ludovicus cum Eugenio Sabaudico Principe, Thomæ nepote, post decennium nato, & ipse Thomæ per filiam nepos, sanguine jungeretur.

§. I I I.

Pacta dotalia Galliæ Rege & Regina, Regis matre, præ-
sentibus, die 15. Martii A. 1653. confecta sunt. Pater sponsæ
talia.

Tom. III.

S 2

Vide SAN-MARTHANOS FRATRES in opere, cuius rubrum: *Histoire Genealogique de la maison de France Tom. II. p. 204. IMHOFFIUS in li-
bro, quo Illustrum familiarum in Gallia Genealogias exponit, Claff. I.
Tab. 17. & 19.*

(d) IMHOFF. loc. alleg. Tab. 32. pag. 75.

(e) WIQUEFORT P' Ambassadeur Part. I. Lib. I. Sect. 4. pag. 40. ubi observat,
Krebsium, primi ordinis legati charactere conspicuum, nonniū secundū

F R D.

MAXIM.

sexcenta millia librarum Turonensium, certis temporibus eidem solvenda, dotis loco, promisit. Rex centum millia librarum adjectit. Paternæ maternæque hereditati Ludovica renunciavit; servato tantum succedendi jure, reliqui si descendentes perierint. Triginta millia librarum Turonensium quotannis ex Dynastia Malbergæ, ex Comitatu Ebersteinensi, aliisque Marchiæ ditionibus solvenda, ut & habitatio in Castro Malberg, dotalitii nomine assignata sunt Ludovicæ. (f) Ferdinandus III. Imp. in matrimonium consensit.

Nuptiæ.

Anno sequente Lutetiæ Parisiorum celebratae sunt nuptiæ. Non diurna fuit Ferdinandi nostri in Aula Gallica commoratio. Conjux amica, sed non amica focrus. (g) Ferdinandus rediit Badam solus, conjugé relicta Pariis, quam deinceps reliquo vitæ tempore non vidit; sedecim per annos ut viduus vivens.

Thomæ, focro suo, qui Gallici exercitus duxtor A. 1656. die 22. Januarii Taurini decepsit, die 30. Martii exequias Badæ celebravit. (h)

ordinis accepisse honores, more, quo Germanorum Principum legatos Galliæ reges excipiunt.

(f) Paœta haec dotalia exhibet *Guichenonius Preuves de l'Histoire Généalogique de la Royale maison de Savoie* pag. 613. *Lunig Reicks-Archiv* Parte speciali Fortsetzung der anderen Continuation pag. 957.

(g) *Imhoff. Notitia Procerum* Lib. IV. Cap. VIII. §. 16.

(h) *Guichenon. Libro alleg.* pag. 1041.

§. I V.

Filium, trimestrem quem abstulit conjugi, tanta cum eu-
ra & follicitudine educavit, ut adolescentem Principes senes mira-
rentur. Heraldicæ artis & historiarum studiosus Parenſ
novum Domus ſuæ gentilitium ſcutum excogitavit, novas teſ-
feras addens; quibus præcipuas Regum Principumque Europæ
cum Badenſibus cognitiones, affinitates, edoceret filium, eum-
que ad virtutum exercendarum gloriam tanto magis inflammaret.
Clypeum in quatuor regiones distinxit, quarum duæ inferiores
referebant areolas Badenſes, at ſuperiores, preter Spanheimen-
ſes teſſellas, Legionenſia, Caſtellana, Sicula, Neapolitana, Hie-
roſolymitaña, Svecicaque oſtentabant iſignia. Svecicam teſſe-
ram a Cæcilia, Guſtavi regis filia, quæ proavia ejus fuerat, re-
petiit. Hieroſolymitanam adjecit ob Mariam Sabaudicam, Phi-
lippi, Marchionum Hachberga- Saufenbergensium poſtremi, uxo-
rem; cuius pater, Ludovicus Sabaudiæ Dux, in Cypri regnum
juſ quoque acquisiverat; (i) Sicula & Neapolitana a Marchione
Badenſi, Austriae Duce, qui cum Conrado Sveviæ Duce &
Neapolitano rege, confobrino ſuo Neſpoli A. 1268. capite plexus

S 3

(i) Ludovicus matrimonium inivit cum Anna de Lufignan, filia Jani Regis
Cypri.

F E R D .

M A X I M .

est, derivavit. Legionensia & Castellana, a Catharina Hispanica, Ludovici Wilhelmi proavia, Duci Sabaudiæ nupta, defumfit. (k)

§. V.

Negotia
eius po-
litica.

Media in pace Wilhelmus, pater Ferdinandi, ad vicinorum exemplum, A. 1663. novum mercibus, Marchiam transiuris, imposuerat vectigal, (l) quod Argentinenses solvere recusarunt. Senatus, apud Marchionem frustra intercedens, suis prohibuit civibus, nundinas ne frequentarent Badenses. Sed Ferdinandi Maximiliani intercessione Argentinensibus A. 1665. vectigal remissum. (m)

Galli A. 1664. copias contra Turcas ducturi, semel iterumque cum mutassent iter, nata est Ferdinando suspicio, Mazarium periculosa Alsatiae & vicinorum Principum libertati agitare consilia. Unde de foedere adversus Gallos inter Archiducem, Helvetios, atque Badenses ineundo, perpetuoque milite sustentando, ad Argentinenses prescripsit, suumque cum illis communicavit propositum. At Gallicis copiis per Germaniam ad Hungaros profectis, disparuit suspicio.

(k) Scutum Ferdinandeum hoc in aula Badeni se vidisse testatur S P E N K E R in *Historia Insignium Lib. II. Cap. IV. § 14.*

(l) Pfundzoll, quatuor denariorum in singulos florenos.

(m) Acta hujus rei in Tabulario Argent. servantur.

Triennio post, irruentibus in Belgium Hispanicum Gallis, Ferdinandus noster, de Germanica tranquillitate sollicitus, Austriae Domum, intuitu ditionum ejus in Brisgovia & Svevia, Palatinos, Hassos, Brunsvicenses, Wirtenbergicum, Badenses, Waldeckium, ut & Ortenaviae Nobiles, immediatos quos vocant, in defensorium fœdus compellere studuit; eumque in finem Friedum, Civitatis Argentinensis Syndicum, A. 1667. Badam evocavit mense Decembri, ut cum eo & Plittersdorffio Barone, qui Leopoldi Cæsar, hac de re mandata acceperat, ceterisque vicinorum Principum legatis, undiqueaque confluentibus Badam, confilia in commune conserret. Argentinenses die 24. Decembris fœderi, quod in nullius injuriam vergat, se accessuros professi sunt. Ferdinandum tamen nostrum monuerunt, ut plurium fœciorum accessione fœdus augeret & Brunsvicensem in primis atque Hassiacam Domos in consilio partes vocaret. Ferdinandus brevi post iter Heidelbergam suscepit, ut eadem de re cum Electore Palatino tractaret. Sed infœcta mox A. 1668. Pax Aquisgranensis Germanicos Proceres belli metu exemit.

§. V I.

Regnaverat illo tempore apud Polonus Casimirus IV. de- Candidatus folii Polon. Cardinalis ingenii Princeps, adversitatum impatiens; ex Jefuita Cardi- nali, ex Cardinali Rex. Cœfatica & Svecica bella, infelici- bus fatis gesta, & intestinæ regni turbæ animum ejus ita frege-

FERD.
MAXIM.

rant, ut de regno abdicando non semel cogitans, consilium denique A. 1668. exequeretur; relicto Poloniae folio, in Galliam transiens, ubi quinquennio post Niverni decepsit. Jam aliquot annis ante abdicationem ejus de fratre Ferdinandi juniori, in spem folii Polonici Bada evocando, Varsaviæ deliberatum, ut in Hermanno docebimus. Spes, quæ regnante Casimiro evanuit, eodem abdicante apud Badenses revixit; ita tamen, ut non de Hermanno, sed de Ferdinando nostro, in regem promovendo, cogitaretur. (n) Commune Casimirum inter atque Badenses sanguinis Svecici vinculum per Ceciliam, Gustavi I. regis filiam, Poloni nondum erant oblii. Sed res aliter cecidit. Ex regio Jallonianarum sanguine Michael ad Polonicum promotus est folium. Natio Regem sibi dedit Piaſtum.

§. V I I.

Mors
violenta. Brevi post fortuito & subito casu Ferdinandus patri, filio Marchiæque eruptus est; quam ille suo nomine nunquam; nomine patris rexerat ſepe; quoties nempe hic aberat, ut Cameræ Imperii, juris dicendi cauſa, Spiræ judeſ p̄fideret. Perit anno quadragesimo quarto ætatis, Aeræ vulgaris 1669. Electorem Paſatinum Ferdinandus cum Wilhelmo patre, Leopoldo fraſtre & filio ſuo Ludovico inviferat. Instituta venatio. Elektor hospit-

(n) SPENNER *Sylloge Genealogico-Historica* pag. 639.

hospi tes eadem secum rheda quum extra portam Heidelbergensem duceret, infesta explosione sclopeti tam graviter vulneratus fuit Ferdinandus, ut brevi post die 4. Novembris ex vulnera decederet. (o) Avus & nepos cum magna Principum ac legatorum pompa tristissimum ei funus duxerunt.

Exanime corpus Ecclesiæ Collegiatæ Badensi majorumque Sepultus sepulcro illatum est. Cor, sejunctum a corpore, in Parthenone Lucidæ Vallis; viscera in Collegii Patrum Societatis Jesu Ecclesia recondita sunt.

Singulare Wilhelminæ familie fatum. Frater Wilhelmi, Albertus Carolus A. 1626. atque duo filii ejus, Wilhelmus Christophorus A. 1652. & Ferdinandus Maximilianus, de quo agimus, quadraginta trium annorum spatio sclopetorum explosionibus fortuitis, adeoque patruus & duo ejus nepotes ex fratre simili mortis genere violento perierunt.

§. VIII.

Infortunata tanti Principis mors, Marchiæ tanto magis lugenda, quod filius vera fuerat magni patris, tum adhuc vivi, imago; moderatione, iustitia, ceterisque moribus, qui patrem,

Tom. III.

T

(o) *Diarium Europ.* Part. XXI. pag. 57. LUDOLFFI *Schaubühne* Tom. IV.
pag. 634.

F E R D.
M A X I M.

aliquando moriturum, ex asse reddidisset. Patrem lugentem non pingimus. Facies ejus tegenda est velo. Ferdinandus præceps in morte, immortalis in filio; quem non Marchiæ modo suæ, sed toti Europæ, orbique Christiano heroicis facinoribus, admirandum reliquit.

§. I X.

Uxor &
filius.

Ludovica Christina, Ferdinandi Maximiliani conjux, nata A. 1627. maritata 1654. mortua 1689. die 8. Julii Lutetiae Parisiorum, ubi nata & viginti per annos vidua vixit. Nulla potuit ratione moveri, in Germania ut jungeret maritum; Francicæ Aulæ irrita deliciis; quam tamen non semper adire ausa est. Monpenseir, quæ & ipsa tum in Aula hac vixit, magni animi & ingenii Princeps, Ludovicam aliquando Aula exclusam fuisse, in *Commentariis* memorat. (p) Cum ea Ferdinandus unicum filium genuit **LUDOVICUM WILHELMUM**, qui dein avo successit.

(p) *Mémoires de Mademoiselle de Monpenseir* Tom. VII. pag. 2.

C A P U T V I I I .

LEOPOLDUS WILHELMUS.

WILHELMI FILIUS.

§. L

¶

Leopoldus Wilhelmus, A. 1626. qui aspicerat lu- Leopoldi
cem, adultiori ætate Aulæ Imperiali con- initia.
stanter adhaesit. Confiliis bellicis Vindobo-
nae admotus, Leopoldi Bohemiae atque
Hungariae Regis, Custodum præfectus, (a) eundem in Regem
Romanorum electum & coronandum A. 1658. fecutus est Fran-
cofurtum. (b)

Brevi post Pomeranicæ interfuit expeditioni; quam Su-
chius Comes, Austriacorum Dux, adversus Carolum Gustavum,
Sveciæ Regem, perpetuis Poloniæ Daniamque bellis infestan-

Tom. III.

T 2

(a) *Kriegs-Rath, Leibgarde-Hofchier-Hauptmann.*(b) *Theatrum Europ. Tom. VIII. pag. 125.*

LEOP.
WILHE.

tem, A. 1659. suscepit. (c) Verum extincto in Hasniensi obsidione Carolo Gustavo, Olivensis Pax A. 1660. hoc bellum finivit.

§. 41.

Bellum
Transyl-
vano.

Transylvania miseris tum agitata civilibus turbis, quarum auctor Ragoczius, inquieti animi Princeps, qui Polonico bello Turcarum in se concitaverat odium. Barczajus, Turcarum opibus adjutus, Ragoczium evertit, sed post breve Imperium ipse a Jano Keminio, Ragoczianæ factionis capite, principatu & vita privatus est. Caesar partes Keminii contra Turcas suscepit, quod periculum esset, ne Varadino & Claudiopoli, Hungariæ propugnaculis amissis, tota pedetentim Transylvania in Turcarum potestatem transiret. Missus igitur a Cæsare A. 1661. in Transylvaniam exercitus. Leopoldus Wilhelmus noster una cum Strenbergio Comite Campi Mareschallus Locumtenens a Cæsare nominatus est, ut sub Montecuculio, Cæfareanorum Duce, copiis pedestribus præcesset. (d) Vix ad Levam oppidum procecerat exercitus, cum missi a Keminio nuncii iter ut acceleraret rogarent. Hunc enim omni Transylvania pulsum in Hungariam concessisse Tibiscum. Halyum Budensem præfectum cum ingenti exercitu

(c) SPENER in *Sylloge Genealogico-Histor.* pag. 619. Expeditionem hanc describit PUFENDORFUS in *Rerum Brandenburg.* Lib. VIII. §. 28. fqq. & *Commentarius de rebus Caroli Gustavi;* Lib. VI. §. 67.

(d) *Diarium Europ.* Part. VII. pag. 366.

eius vestigiis inhærere. Actum de sua & de Transylvanorum salute, nisi quantocuyus succurrerent Cæsareanorum auxilia. Monteculius tum magnis itineribus cum equitatu prægressus, reliquum exercitum Leopoldi nostri curæ permisit; quo ad Zattmarinum Hungariae sub finem Augusti assumto, Transylvaniam una cum Keminio ingressus est. Halyus, novum Keminio æmulum cum opposuisset Abassium, vitandi prælii causa Vasarhelinum in intiam Transylvaniam abiit. Cæsareani partim inopia commeatuum, partim morbis afflicti, nulla re admodum memorabili gesta, in Hungariam redierunt. (e)

Anno sequente segniter administratum est bellum, quod de Pace Temeswarie ageretur cum Turcis, sed A. 1663. abruptis illis tractatibus, majori ardore effebuit bellum.

§. III.

Turcae prospéro rerum suarum cum uterentur successu, Leopoldus Imperator Ordinum Imperii auxilia; coactis exercitus Ratisbonæ Comitiis, imploravit. Res in annum sequentem protracta. Tum vero decretus Cæsari mense Martio exercitus, cui supremus belli Dux Leopoldus noster præfectus est. (f) Af-

T 3

(e) WAGNERUS in *Historia Leopoldi Magni Imp.* Part. I. pag. 94, fqq.

(f) DIARIUM EUROPE. Part. XI. p. 124. LONDORI. Ad. Publ. Tom. IX, pag. 25t.

LEOP.
WILM.

signaturem ei 1500. florenorum in singulos menses stipendium. Cæsar Diplomate Lintii die 24. Mart. dato, exercitum Imperialium Ducibus, omnibusque Imperio & Austriae Domui subiectis, injunxit, ut exercitus Imperii, in Hungaria militaturi, Leopoldum agnoscerent Ducem. (g) Hic Georgium Fridericum, Waldeccii Comitem, Ordinum decreto accepit Legatum. Equitatus Ulrico Wirtenbergæ Duci commissus; sed peditatus & rei tormentariæ cura Francisco Fuggero Comiti delata. Johannes Adolphus, Holstiae Dux, & Gustavus Adolphus Durlacensis Marchio, Friderici VI. frater, supremi Vigiliarum Magistri constituti sunt. Ipse Fridericus VI. una cum Episcopo Monasteriensi directorium Senatus bellici gescit. (h) Leopoldus Wilhelmus de conscribendis celeriter copiis, de maturando exercitus in Hungariam itinere, de belli feliciter ineundi ac prosequendi ratione consilia atque animi sui sensa Ordinibus in Comitiis Ratisbonæ, mense Martio, A. 1664. proposuit; quæ maximam partem approbavit Imperium. (i)

(g) LUNIGGI Reichs-Archiv Parte speciali Fortsetzung der andern Continuation IVte Abtheilung, dritter Abfatz pag. 960. LONDORP. Ad. Publ. Tom. IX. pag. 266.

(h) Vid. Receff. Imp. Tom. IV. pag. 10. LONDORP. loc. alleg.

(i) LONDORP. Tom. IX. pag. 248. Copiarum, aduersus Turcas ductarum, numerum exposit RICAUT. loc. alleg. pag. 64.

Paulo post idem ad Comitia prescriptis defectus, quos in illustratione exercitus Imperii in singulorum Circulorum copiis inventis, quibus ut afferret remedium, æs se contraxisse alienum. (k)

§. I V.

Leopoldus denique in Hungariam profectus, trajecta sub Proelium ^{a S. Gott-} finem Junii Muhra, cum Montecuculio, supremo Cæsareanorum hard. Duce, prope Rackerspurgum copias conjunxit; quo & reliquæ foederatorum copiae properarunt. Turcæ, Muhra relicta, contendent ad Rabam; cujus transitus aliquoties a foederatis prohibitus. Denique ad Fanum S. Gotthardi cum insigni agmine transferunt; eo ipso loco, ubi Leopoldus Marchio cum legionibus Imperii tum habuerat castra. Milites ejus, recens conscripti & rudes in armis, fame & itineribus confecti, primo statim impetu dissipati a Turcis, qui ad numerum quindecim millium armatorum aucti, vallo & fossa se munire cœperunt.

In hoc rerum discrimine Foederatorum duces, habito consilio, cum omnibus copiis aggredi Turcas statuerunt, antequam universus eorum trajiceret exercitus. Montecuculus sinistrum; Colinius cum Gallis dextrum Turcarum aggressi sunt cornu. Leopoldus Badensis eos a fronte adoritur; cœduntur Turcæ; proelio superstites flumen absorbet. Plena ut esset Christianorum victoria, & illa duo Turcarum agmina, quæ superius ac inferius

(k) LONDORP. loco aleg. pag. 168.

LEOP.
WILM.

flumen transiverant, ad internacionem deleta sunt. Cruenta
hæc San-Gothardiana pugna Calendis Augusti continuis octo ho-
ris pugnata est. Septendecim Turcarum millia periisse dicuntur.
Signa & torineta bellica magno numero in fœderatorum pote-
statem venerunt. Præcipua nobilitatis viri utrinque desiderati
sunt non pauci. (l)

§. V.

^{Gesta post pro-} Leopoldus noster febre maligna correptus, biduo post
prælium Furstenfeldam secessit, unde literis ad Comitia scriptis,
omnium, quæ evenerunt, Ordines reddidit certiores. (m) Pro-
baverant ei virtutem suam Georgius Fridericus, Comes Waldeccius,
Johannes Adolphus, Dux Holsatiæ, Gustavus Adolphus
Bada-Durlacensis, sub quo tres equi occisi sunt.

Leopoldo adverfa valetudine laborante, exercitum Impe-
rii duxit Waldeccius Comes, quum vix quinque armatorum mil-
lia ad bellum supereffent. (n) Eluctatus autem e morbo, Fursten-
felda

(l) Late prælium hoc describit MONTICUCULI *Memoires* pag. 400. RE-
CAULT *Histoire de l'Empire Ottoman* loc. cit. pag. 96. seq. & WAGNER-
RUS in *Historia Leopoldii Imperat.* Part. I. pag. 159. fqq.

(m) Literæ extant in *Diario Europæo* Part. XL. pag. 423. & LONDORP. *Adm.*
Publ. Tom. IX. pag. 274.

(n) LONDORP. loc. alleg. pag. 274.

felde se contulit Vindobonam, ubi de restituenda apud Hungaros re bellica Imperii cum Friderico VI. Marchione Durlacensi & Bernhardo Monasteriensi Episcopo communicavit consilia. Waldeccio tamen mandaverat Leopoldus, ubi nova inminuerit pugna, ut sine mora ei mitteret nuntium, quo ipse ad exercitum se ocios conferret. (o) Verum inter haec composite sunt (1664) cum Turcis vicinales inducere. (p) Rectores & Duces exercitus Hungarici ab Imperii Statibus die 21. Octobris dimissi sunt. (q) Leopoldo Wilhelmo redditæ impensæ. (r)

§. V I.

Ille tum Vindobona in Hungariam abiit, ut discendenti-Reliquia bus foederatorum ducibus valediceret. Ex Hungaria Vindobona redux, Ratisbonam se contulit, ut deposito summi Ducis munere, de rebus, in magistratu suo gestis, Ordines doceret. Legio ejus ex Hungaria in Luxemburgicas terras profecta est, Hispanica ut mereret stipendia. (s)

Tom. III.

U

(o) Ibid. pag. 279.

(p) RIC A U L T loc. cit. pag. 111. seq.

(q) LONDORP. loco alleg. pag. 289.

(r) Ibidem pag. 293.

(s) DIARIUM Europ. Part. XII. pag. 5. &c 38.

LEOP.
WILH.

Post hæc Leopoldus in Aula Vindobonensi quadriennium transegit. Warasdinensem præfecturam (*t*) A. 1669. post Trautmannsdorffii Comitis mortem ei Cæsar commisit. Novum hoc munus ut auspicaretur, eodem anno, relicta Vindobona, in Hungariam abiit. Satellitii præfectura, (*u*) quam hucusque geferat, Wallensteinio Comiti, Francisco Augustino collocata. (*x*)

§. VIII.

Obitus.
Uxores
& liberi.

Obiiit Warasdinii, ipsis Calendis Martiis, A. 1671. Prima ejus uxor fuerat Sibylla Catharina, Comitissa de Millefimo & Carreto, (*y*) Comitis Czerninii de Chudenicz, (*z*) vidua, cum qua matrimonium A. 1659. inivit Leopoldus. Hæc Castrum & Dynastiam Lobosizii in Circulo Prachensi Bohemiæ, liberum Czerniniæ Gentis allodium, quod a priori marito acce-

(*t*) *Das Warasdinische Generalat.*(*u*) *Hatzchier Hauptmann.*(*x*) *Diarium Europ.* Part. XX. pag. 421. & 467.(*y*) *Comites de Millefimo Carretanos*, qui ex Italia habuerunt originem, inter nobilissimas Bohemia stirpes collocat *BALBINUS Miscellaneorum Regni Bohem.* Decad. II. Lib. II. Part. III. lit. f.(*z*) *CZERNINIOS* a Wladislai II. Bohemiæ Regis, qui seculo XII. vixit; fratre Henrico derivat idem *BALBINUS* in *Epitome Rerum Bohemicarum* Lib. III. Cap. IX. pag. 219.

perat, per pacta dotalia Domui Badensi reliquit, (a) quæ eam
hodieque obtinet ut allodium Badense. Sterile tamen fuit conju-
giuni. Defuncta A. 1664 Sibylla, post biennum secundas nu-
ptias Leopoldus initit cum Maria Francisca, (b) Egonis Comitis
Fürstenbergici filia, Wolfgangi Wilhelmi, Comitis Palatini Neo-
burgici, vidua, Ex ea frequentes prodierunt liberi, qui sine pro-
le omnes defuncti sunt.

1. Gemelli Principes die 20. Jan. A. 1667. nati, quorum alter
mox ex vivis excessit. Alter, cui Imperatorem & Impera-
tricem patrimum & matrinam Leopoldus pater elegerat, (c)
Leopoldi Wilhelmi nomen accepit. Hic linguae virtio
laborans & fere mutus, in Bohemicis Lobosicci terris vixit
& die 11. Aprilis A. 1716. decepsit.
2. Carolus Fridericus Ferdinandus natus A. 1668. obiit 14. Se-
ptembr. A. 1680.
3. Catharina Francisca,
4. Henrica &
5. Anna, deceperunt infantes.

Tom. III.

U 2

(a) ZECHII *Europäischer Herold* Tom. I. pag. 504. HIERONYMUS DICZ-
LIUS in *Geographia & Genealogia Imp.* pag. 775.

(b) Nata erat A. 1633. Wolfgangus Wilhelmus A. 1651. deceperat.

(c) *Diarium Europ.* Tom. XVII. pag. 10.

LEOP.
WILH.

Wilhelmus avus, suis ex Leopoldo Wilhelmo nepotibus, eorumque matri, Franciscæ Mariae, Fürstenbergicæ, Malbergenfem Dynastiam & Ebersteinensem Comitatum pro certa pecunia summa A. 1675. relinquere voluerat, sed, intercedente Durlacensi Do-
mo, a proposito Wilhelmus discessit.

C A P U T

C A P U T I X.

H E R M A N N U S.

W I L H E L M I F I L I U S.

§. I.

Wilhelmus pater toga sola; Hermannus filio-
rum quintus, toga & fuso illustris, in utroque
statu cum dignitate & gravitate nec mediocri-
cum fortupat versatus est. Natus die 12. Oct.
1628. gemellus Wilhelmi Christophori frater.* Sacris destinatus,
Colonensis & Paderbornensis Ecclesiarum Canonicus, literis Col-
onia Ubiorum scriptis, Gamanium, Collegii Jesuitici, a Wilhel-
mo Marchione patre ejus instituti, sodalem, hortatus est, ut de
origine Domus Badensis Diatribam conscriberet. Conscriptis eam
Gamanius, atque Hermanno nostro, protecotori suo, dedicavit. (a)

U 3

(a) Vide Introitum Tomi I. hujus Historiae Badensis.

§. II.

Candidatus filii Polonici apud Polonos postremus, liberis carens, ab uxore sua, Maria Luisa Gonzaga, Caroli Mantuae Ducis filia, inductus est, ut Ludovici II. Condæi, ex Borbonio, Franciæ Regum sanguine filium, Henricum Julium, octodecim annorum Principem, vivo sibi successorem, ab Ordinibus designandum, sollicite expeteret. Reginæ animo id consilii infederat, ut Princeps, destinatus successor, filiam Annæ, sororis sue, Eduardo, Palatino Principi nuptæ, duceret uxorem. Exploravit Senatorum animos Casimirus. In Conventibus minoribus, qui Comitia præcedunt, & in ipsis Comitiis res fortiter agitata & ambitione commendata. Inexpectata propositio Ordinum mentes turbavit. Tum vero pro Hermanno Badensi, vel ejus ex fratre nepote, Ludovico pueru sexenni, eligendo, pugnarunt permulti. Inter alia urgebant, Regis successoris conditiones, (b) ab ipso Casimiro in Comitiis Warsaviæ die 6. Julii propositas, in Hermanno & Ludovico, Marchionibns concurrere. Eos a Cæcilia Svecica, Johannis Regis Sveciæ sorore, Sigismundi, Poloniæ Regis, duorum præcedentium Regum patris, amita recto ordine descendere. Adeo-

(b) Conditiones has vide in LENGNICH *Geschichte der Preußischen Lande unter der Regierung Johannis Casimiri* pag. 276.

que post abdicationem Christinæ & renunciationem Casimiri Regis in Sveciae regnum, pace Olivenſi factam, legitimos esse regni Svecici heredes. Hoc autem ut Poloniæ regno jungatur, non Reipublicæ tantum, sed & Catholicæ multum interesse religionis. Badensibus potentes Germaniæ Principes necessitudine junctos, non facile denegaturos subsidia militum, ubi illud flagitaverint publicæ rationes; utrumque Marchionem esse cœlibem, adeoque Ludovicam Mariam, Reginæ ex foro Anna (c) neptem, quam amaverat Regina, in matrimonium Hermanno Badensi, vel Ludovico, ubi adoleverit, posse collocari. Addiderunt, Austriacam Domum electioni Badensis, quem ipse Pontifex, pluresque Germaniæ ac Italiae Principes Ordinibus Poloniæ commendaverant, non fore contraria. Denique Marchionibus non deesse forores, vel consanguineas, quæ stabiendiæ inter caput & membra concordiæ Magnatibus Poloniæ nubant. (d) Polonici folii spes induxit Hermannum, ut Ecclesiasticum statum cum militari conmutaret. Verum enimvero res, tam contrariis agitata sententiis, caruit successu. Septennio post Rex regni pertœ-

(c) Anna hæc Caroli Mantuani Ducis filia, nupferat Eduardo Comiti Palatino, fratri Caroli Ledovici Electoris.

(d) Politicum hoc scriptum extat inter *Acta Polonica*, in *Appendice Diariorum Europæ* Part. VIII pag. 221. Adi quoque *Puffendorf. Rer. Brandeb.* Lib. IX, §. 10.

fus abdicavit se regno, unde Interregnum & electionis libertas, quam petebant Poloni.

§. III.

Ex Clerico miles. **H**ermannus, induens sagum, A. 1663. Burgundici Circuli copias in Hungariam contra Turcas deduxit, de quo bello jam actum. Biennio post grave periculum a Gallis imminentibus Belgio. Marchio Castello-Rodericus, qui Caracenæ, in Lusitaniam evocato, in Belgii Hispanici præfectura successerat, copias auxiliares quum petiisset a Cæsare, octo veteranorum millia in Belgium deducenda tradebantur Hermanno. Sed Ludovicus XIV. Galliæ Rex per Grammonvillium legatum Vindobonæ apud Cæsarem intercessit, fœderisque Rhenani Principes permovit, ut subsidiariis Cæsaris militibus transitum denegarent. Impetrata tamen tria peditum millia, quibus Hermanni industria bis mille adjecti sunt; quos copiarum præfetti, sub calonum, famulorum & satellitum specie secum duxerunt, qui omnes innoxio itinere appulerunt in Belgio. (e)

At A. 1667. res in eo cum esset, bellum Gallo-Hispanicum ut in flamas erumperet, Moguntinus & Colonensis Eletores, legationibus lites componere studuerunt; ita quidem, ut urbibus aliquot Belgii Hispanici Electorum vel Principum custodiæ

(e) WAGNERUS in *Historia Leopoldi Magni Imp.* Part. I. pag. 194.

dæ permisſis, reduceretur concordia. In hoc negotio suam quoque operam impendit Hermannus, sed irrito labore. (f) Bellum in flamas erupit. Galli facta in Hispanicum Belgium irruptione, multas urbes brevi in potestatem redegerunt.

§. I V.

Castello-Rodericus, viribus impar, externa ubique cum ^{Acta cum} ^{Brandenburg.} circumspiceret auxilia, ad Fridericum Wilhelmum, Brandebur- gicum Electorem, misit Hermannum, qui eum cum Hispanis pertraheret in fœdus. Ostendit Marchio, auctum esse de Belgio, nisi aliorum Principum opibus subleventur Hispani. Hos pace Pyrenæa securos, infestis Gallorum armis ante petitos, quam de sociis fibi prospicere potuerint. In Hispanico consilio reperiri magnates, qui Belgicas provincias onerosas magis, quam proficias, Gallo relinquendas existimarent; sed prævaluisse Domus Austriae & communem omnium utilitatem, quæ provincias has a dominatione Gallorum immunes esse velit. Cliviam hac ratione Electori tutam præstari. Commune periculum communibus viribus propulsandum. Cæfarem, egregia quæque pollicitum, majori rem ardore gesturum, ubi Electorem in consilio partes venisse

Tom. III.

X

(f) DIARIUM EUROPAEUM Part. XVI. Append. pag. 90. & seq.

BOUCLIER d'Etat & de Justice Art. I. pag. 24.

H E R M.

cognoverit. Cum Anglis, Gallis, Belgis diligenter de fœdere agi. Anglos tria militum millia submississe ac Hispanorum causæ plurimum studere. Belgas, quibus præ ceteris immineat periculum, missuros pecuniam, quod miles terrestris fortitudinis sit expers. Luneburgicum quoque a fœdere haud esse alienum. Elector cum eo XV. millionum conficiat exercitum, assumptisque Hispanorum quinque millibus, per Limburgensem ditionem, Metim versus exercitum ducat, vel cum Cæfare has copias jungat. Hispanos pro ratione auxilii pecuniam Electori daturos.

§. V.

Electoris
ad Mar-
chionem
repon-
sio.

Elector habitu suorum consilio, Badensi respondit, de irruptione Gallorum Belgique periculo se pridem follicitum cum Belgis, Svecis, & nonnullis Germaniae Principibus conferere consilia; cum Cæfare quoque, Belgis ac Luneburgicis de conservandis Hispanorum provinciis se sine mora acturum. Esse sibi egregias copias, quas brevi augere possit, modo ab Hispanis expeditetur pecunia. Sed de subsidiorum ratione & de præmio post bellum sibi prius cavendum, quam tantæ rem molis aggrediatur.

Badensis de pecunia nullam subesse difficultatem ostendit, sed honorem commodumque Electori post bellum præmii loco futurum. Petuit tamen ab Electore Badensis, ut declararet aperente, num in fœdus cum Cæfare atque Hispano descendere velit.

Annuit Elector, modo super subsidiis conveniat & securitas tibi
adversus Svecos præstetur.

§. V I.

Accepto hoc responso rediit Bruxellas Badensis & brevi Fœdus
eius cum
Hispaniæ & Galliæ. post literis significavit Electori, devinctos ei summopere Hispaniæ & Galliæ. nos, qui auxilium, quod ab Imperio expectant, magnanimitati atque exemplo ejus debituri sint. Eos operam datus, ut quamprimum cum ipso transfigant, talesque ineant rationes, quibus communis Hispaniæ & Electoris utilitas promoveatur. Hæsit tamen negotium, pecunie inopia quod laborarent Hispani. Blaspielus, qui res Electoris apud Belgas curabat, moræ pertæsus, fuggerente Badensi, Mechliniam mense Octobri se contulit, ut cum ipso Castello-Roderico sermones misceret. Hic in conditiones, a Badensi Marchione propositas, cum Blaspieldo convenit, ut nempe XV. militum millia submittat Elector, eaque Hispanica comparentur alanturque pecunia. Præmium, finito bello, Electori promittitur. Sed & Svecos in belli societatem trahendos Hispanus promisit. Pactum hoc, quod absque speciali mandato iniverat Blaspielus, improbabit Elector, qui consiliorum Hispanicorum lensorum perofus, illo ipso tempore cum Galliæ Rege fœdus contraxit, quo in præsenti bello nullius partes se amplexurum & in concilianda tantum inter Gallos & Hispanos pace

operam collocaturum sponpondit. Lisola in Aula Hispanica tum Cæsaris legatus, ingenue fassus est, graviter ab Austriacis Hispanisque peccatum, quod generosa promissa, Badensi Marchioni ab Electore facta, neglexerint, causamque neglectus dissensui inter Hispanicam & Cæfaream Aulas adscriptit. (g)

Verum enimvero quam Fridericus Wilhelmus, Brandenburgicus Elector, deseruerat causam, eam Sveci, Angli & Batavi omni studio defendendam censuerunt. Fœdus illud prognatum est triplex, cuius partus Pax Aquisgranensis, quæ Gallos inter atque Hispanos quietem A. 1668. restituit.

§. VII.

Bellum
Gallo-
Belgi-
cum.

Quadriennio post turbata haec quies, quum Ludovicus XIV. Belgis foederatis bellum inferret. Studia Europæ trahebantur in partes. Misso in Sveciam legato Cæsar de foedere tractavit cum Rege. Nimis lente autem cum procederet res, Gallia denique modum invenit, quo in fœdus suum Svecos perduceret. Anna eis promissa sunt subsidia, in bello hoc si manerent tranquilli; Cæsare vel Imperio bellum moventibus, socia Gallis arma coniungerent. Fœderis hujus culpam in Lobeovicum Principem, primarium Aulæ Cæsareæ administrum, conjecit Badensis; pro-

(g) PUFENDORF. *Rerum Brandenburgicar.* Lib. X. §. 30. sq.

ditorem appellans; quod in Gallos propensior, falsis rationibus
Cæfarem a Svecis averterit. (h)

Cæsar, isto cum Electore Brandenburgico födere, copias
Batavis submittit. Sed pertraçtis in societatem quoque Hispanis,
A. 1673. fortius bellum instaurat. Prodiit hinc XXX. millium
exercitus, qui Montecuculio duce militavit ad Rhenum. Her-
manno rei tormentariae cura commissa est. (i) Montecuculius
Egra, ubi convenerant copiae, verus Rhenum profectus, Tu-
rennium, Franconia pulsum, in Palatinatum rejicit, atque deinceps
una cum Principe Arausionensi, obsidionem aggressus est
Bonnæ; (k) qua capta exercitum in hiberna deduxit. Montecu-
culio Vindobonam profecto, Bouronvilius & Hermanius Mar-
chio, exercitus Cæfareani curam agentes, hyemem Bonnæ
transegerunt. (l)

§. V I I I.

In Comitiis Ratisbonensisibus denique A. 1674. mense Mayo ^{Holz-}
bellum aduersus Gallos decretum. Elector Brandenburgicus, qui ^{heim.}

X 3

(h) PUENDORF loc. alleg. Lib. XI. §. 35.

(i) WAGNER. in Hist. Leopoldi Magni Part. I. pag. 318. MÜLLER ^{Holz-}
terris Europa Part. V. pag. 119.

(k) MÜLLER loc. alleg. pag. 144. THEATRUM EUROPI. Tom. XI. pag. 343.
RAMSAY *Histoire du Vicomte de Turenne* Lib. V. pag. 490.

(l) MÜLLER pag. 159.

HERM.

anno præcedente pacem Vossemensem cum Gallis iniverat, nunc fœderatis accessit. Turennius ante adventum ejus summam rei tentaturus, trajecto Alsatiae Inferioris flumine Brusea, fœderatis ad Enshemium haerentibus, apud Holzheimium, duabus ab Argentorato leucis confedit. Hos inter vicos die 24. Aug. pugnata est pugna. Sub Bouronvillio Hermannus noster & Baruthinus Marchio dextrum cornu, in quo Cæfaree, Monasteries & Baruthinæ legiones erant, duxerunt; Lotharingie & Holsatiæ Dukes cum Lotharingicis & Limburgensibus copiis tenuerunt sinistrum. Nox pugnantes diremit; utraque parte sibi adscribente victoriā. (m) Elector cum viginti Brandenburgicorum millibus post prælium se fœderatis conjunxit. Sed dissidia Ducum & prudentia Turennii fœderatorum intervertit consilia; qui aliis minoribus præliis, quibus Hermannus quoque interfuit, (n) ad Muhlhusium, Turckhemiumque a Turennio exagitati, nulla re memorabili gesta, fine anni trans Rhenum regressi sunt; infelicitis expeditionis invidia in Bouronvillium rejecta. (o)

(m) THEATRUM EUROPAE. Tom. XI. pag. 519. WAGNER. Histor. Leopold. Part. I. pag. 354. RAMSAY Histoire du Vicomte de Turenne Lib. VI. p. 528. seq. Memoires des deux dernières Campagnes de Monsieur de Turenne en Allemagne pag. 72.

(n) MÜLLER veruirtes Europa Part. VI. pag. 455.

(o) PUFENDORFUS & WAGNERUS loc. alleg. pag. 358.

§. IX.

Montecuculius anno sequenti exercitum Germanicum duxit. Ille bellum in Alsatiam quoque translatus, copias suas ad Oberkircham in Ortenavia collegit; sed Belgicæ tardius advenerunt. Ad excipiendas eas Montecuculius cum exercitu, die 24. Maij Spiram verus contendit, relicto ad defensionem Brisgoviae, Hermanno nostro Marchione, qui assuntis Circuli Svevici copiis, Gallorum ad Brisacum motus observavit. (p) Turennius ut Cæfareanos præverteret, coacto celeriter exercitu, ad Achenhemium castra locavit, accitisque Brisaco navibus, uno infra Rhinaviam milliari, Vaubruno Duce pontem construxit, belli theatrum ex Alsatia ut in Ortenaviam transferret. Hermannus quidem cum Cæfareanis & Svevicis copiis e Brisgovia ad Rhenum progressus est; Gallos prohibiturus ab opere. (q) Sed tanto cum ardore rem aggressus est Turennius, ut difficultatibus superatis, sexto die Junii Rhenum trajiciens, ad Wilstadium Kintzingam inter & Schutteram amnes, castra metaretur. Offenburgum tamen, cui validum præsidium impofuerat Marchio, missus a Turennio Vaubrunus frustra tentavit. (r)

(p) THEATRUM EUROPE. Tom. XI. pag. 667.

(q) Ibid. pag. 667.

(r) Ibid. pag. 668.

§. X.

Turennii
obitus.

Montecuculius cum paullo ante ad Spiram Rhenum transiisset, accepto Turennii transitu, unde venerat redux, in transRhenana ripa proprius hostem accessit. Varia utrimque consilia mutuis Ducum artibus cum fuissent elusa, Montecuculius denique Buhl am inter & Saspacum, Turennius ad Gamshurstum, Acheram versus, uterque pugnandi cupidus, copias explicere. Turennius, exusto Saspaçco, prope cemeterium ejus, loco opportuno, aliquantum declivi, confedit. Ibi hostium exercitum, ab altera Saspaçi parte opportune quoque dispositum, tubo speculatorus, tormenti iectu occubuit, exercitus sui pater & dux. (s) Hermannus Badensis prope tormenta, quibus praeerat, versatus, tormentarium interrogasse scribitur, an, quem eminus ipsi ostendebat albo vectum equo, ferire se posse globo consideret? Annuit tormentarius, directoque, Badensis jussu, in eum locum tormento, percussit Turennium. (t)

§. X I.

(s) RAMSAY *Histoire du Vicomte de Turenne* Lib. VI. pag. 560. sq. *Memoires des deux dernières Campagnes de Mr Turenne* pag. 212. sq.

(t) MÜLLER *terwirrtes Europa* Part. VII. p. 735. *Theatrum Europ.* Tom. XI. pag. 670. in ipsa imagine procelli. WAGNER. *Histor. Leopold.* Part. I. pag. 386. BASNAGE *Annales des provinces unies* Tom. II. pag. 616. GERAUD VAN LOON *Histoire Métallique des Pays bas* Tom. III. Part. III. Lib. II. pag. 162.

§. X I.

Post mortem ejus Gallicus exercitus, Lorgio Duce, in Gest^a re-
Alsatiam rediit; non modicum in redditu damnum perpetruss^u. In-
fecutus eos Montecuculius in Alsatia Inferiore Hagenoe obsidio-
nem aggressus est. Sed post adventum Condei, qui novas e Bel-
gio adduxerat copias, relicta Hagenoa, exercitum Gallis admo-
vit; usque frustra tentatis, Tres Tabernas acceſſit; oppidi hujus,
quod valido praefidio muniverant Galli, obsidionem facturus.
Hermannus noster cum dextro Cæſareanorum cornu strenue ag-
gressus est opus, dispositisque tormentis magno urbem impetu
quaſſavit; (u) Montecuculio ad Hochfeldam cum ſinistro cornu
hærente, ut obſervaret Condeum. Sed inter medios hos apparatus
Montecuculius, acceptis Vindobona litteris, opera ſolo aquavit,
obsidionem folvit, atque reliquum anni tempus haud procul
Lauterburgo otiosum tranſegit. Per Sveviam & Franconiam
dein diſtributi ſunt milites. Montecuculius cum Badeni præ-
toriam stationem cepit Eslingæ, (x) breviq^e post Vindobonam,
conceſſit. (y)

Tom. III.

V

(u) *Theatrum Europ.* loco alleg. pag. 676.

(x) Ibid. pag. 677. WAGNERUS pag. 413. Ehingam nominat.

(y) WAGNERUS Part. I. pag. 392. Montecuculium intentatae a Badeni ac-
cusationis cauſa Vindobonam abiisse fecribit,

§. X I L

Expu-
gnatio
Philippi-
burg. **C**arolum Lotharingiae Ducem in Montecuculii locum exercitui Cæsareo Rhenensi Leopoldus Imperator A. 1676. præfecit. Bournonvillio, qui in Hispaniam abierat, Fridericus VI. Durlacensis Marchio suffectus, eique Hermannus noster adjunctus est legatus. (z) Vindobonæ in confilio bellico decreta Philippburgi obſidio, quam urbem Cæsareanī laxa obſidione, positis hinc inde stationibus atque castellis, per hiemem incluerant. Primo vere (a) Rochedortius Mareschallus, cum insigni agmine Nancejo proſectus, magnam vim annonæ & apparatum bellicorum Philippburgum transferre decrevit, cui excipiendo Fayus, urbis Gubernator, cum nongentis præſidiariis in adverſam Rheni ripam tranſierat. Intellecto confilio Hermannus, coactis celeriter copiis, Altstadii prope Weiffenburgum Alſatiæ conſistens, Schultzium cum tormentis delectisque peditibus montium fauces prope Cleburgum jussit occupare. Rochedortius tranſire non ausus, re infecta, unde venerat, recessit. (b) Expugnata dein munitione, quam in opposita Rheni ripa quingentorum militum præſidio firmaverant Galli, ipſa Philippburgi ſucepta obſi-

(z) WAGNER. *Hift. Leopoldi* Part. I. pag. 413. BASNAGE *Annal. des provinces unies* Tom. II. pag. 672.

(a) Martio Menſe.

(b) *Theatrum Europ.* Tom. XI. pag. 853. seq. WAGNER. *Iac. alleg.* p. 413.

dio, in qua Hermanno nostro post Fridericum Durlacensem præcipuae demandatae sunt partes. (c) Lotharingus, rejecto Luxemburgico Duce, qui Gallicum hoc anno exercitum ad Rhenum superiorem ducebat, Lauterburgum inter & Weissenburgum, dein mutato consilio, Spiram inter & Germershemium tuendæ oppugnationi confedit. Turenianum propugnaculum aliasque urbis partes Hermannus duodecim tormentis, in suggestu dispositis, tanta vi quassavit, ut die secundo Augusti opus exterius impetu caperetur. Quingentos milites, quos Luxemburgi Dux in urbem suam introducere voluerat, disjecit Hermannus. (d) Infecuta est urbis traditio die 17. Septembr. Hermannus Fayum, qui summa virtute urbem defenderat, publice collaudatum, gladio, gemmis distincto, donavit. (e)

§. X I I I.

Philippopoli capta fœderati A. 1677. Gallæ viscera peti-
turi, inter se convenerant, ut Lotharingiae Dux per Lotharin-
giam in Campaniae partes; Isenacensis Dux, cui summa Imperii,

Tom. III.

Y 2

(c) *Erat van Loon Histoire Metallique du Pays bas Tom. III. pag. 115.* Hermanno nostro soli obſidionem urbis adſcribens.

(d) *Theatrum Europ. loco alleg. pag. 858.*

(e) *Ibid. pag. 863. ubi & deditioſis leges occurunt.* BASNAGK loco alleg.

HERM.

post Friderici Durlacensis mortem, delata, per Alsatiam in Burgundiam; Arausionis Princeps in Picardiam penetraret. Lotharingicæ expeditioni Hermannus interfuit; sed ea, uti & reliqua sc̄ederatorum confilia, caruerunt successu. Galli potius, Crequio Duce, Friburgum Brisgoviae, impetu in eam factō, versus anni finem, ceperunt.

Argentinenses litteris, A. 1678. die 13. Jan. Rotwilæ datis, Hermannus commonuit, ne annona Selestadium alioque subvecta, hostes juvarent. Marchioni responsum, nullam culpam admissam; rumores, qui ad eum perlati sunt, fictos esse & falsos.

§. X I V.

Expedi-
tio
A. 1678.

Ineunte vere, Lotharingus Friburgum recuperare decreverat, eamque ob causam Hermannus, coactis bis mille agrestibus, militarem viam, quæ dicit Friburgum, subvehendis tormentis, jussit reparari, haud procul Argentorato Rhenum transi-

pag. 703. MULLER veruirrit Europa Tom. III. pag. 110. seq. hic obdictionem hanc late describit: Add. Kurtze und warhafte Beschreibung altes dessen, was fonderlich denk- und merckwürdig in jüngster Belagerung der Festung Philippensburg von Tag zu Tag sich begeben hat. Scriptum hoc impressum est Argentorati A. 1676. Prodit tum quoque: Acclamatio votiva ad Casarem ab Philippensburg captum.

turus. Sed lente ex hibernis quod advenirent copiae, Crequius Gallorum Dux, Lotharingum prævertit, transitoque duobus pontibus Rheno, Brisacum inter atque Friburgum confedit. Rhinfeldam dein oppugnaturus, Choiseulium cum parte copiarum præmisit, qui cum Staremburgio, sub ipsis Rhinfeldæ mœnibus, prælio conflixit; in quo Carolus, Hermanni nostri frater, occubuit. Oblissum a Gallis oppidum, magna Cæforeanorum virtute defensum est. Crequius denique, omissa Rheinfelda, magnis itineribus Offenburgum contendit; quod si cepisset, non Brisgovia modo, sed & Svevia Gallis patuisset. Crequium ut anteverteret Lotharingiae Dux, diviso in quatuor partes exercitu, per abrupta & confragosa Silvae Nigræ juga periculofum ingressus est iter, illudque perfecit. (f) Primum agmen cum re tormentaria Hermannus noster & Chavignacus; alterum Saxo Princeps cum Schulzio; tertium Caprara; postremum Lotharingus ipse duxit. (g) Badensis tormenta Offenburgo invexit, sub quaæ se recepit Lotharingus. Pugna tamen evitata utrimque.

V 3

(f) Itineris hujus memoria in tabula argentea, majoris molis supereft in San-Blaiana Abbatia. Tabula Carolum Lotharingum & militie prætos, qui eum secuti sunt, anaglypho opere repræsentat.

(g) *Theatrum Europ.* Tom. XI. pag. 1152. WAGNER Histor. Leopoldi Part. I. pag. 442.

§. X V.

Argenti-
na a Gal-
lis tenta- Crequius spe capiundi oppidi dejectus, omnem impetum in Argentinenses convertit, occupatoque Kehlæ munimento, reliquas Argentinensium ad Rhenum munitiones invasit.

Confirmandis Argentinensibus Mercium & Piccolomini, celebres belli Duces, dein ipsum Badensem cum insigni praesidio in urbem eorum introduxit Lotharingus. Petierat a Senatu Crequius, ut munimenta sibi traderet ad Rhenum, receperoque in urbem praesidio Helveticō, Cæfareanos dimitteret, atque ita agrorum suorum populationem averteret. His conditionibus impletis, Argentinensium finibus se excessurum spoponderat. Conditiones has ne acciperet Civitas, Hermanni nostri oblitae sunt confilia, qui omnem Cæsaris exercitum propediem ad futurum pollicitus, animos civium a praesenti periculo ad belli studia convertit. Rhenenses munitiones inter haec ab Argentinensibus fortiter defensæ, excitante hortanteque Hermanno; sed tandem a Gallis occupatae. Recedens paulo post in Lotharingiam Crequius cives metu liberavit. Hermannus Argentinæ cum incidisset in morbum, Lotharingiæ Duæ Archium Comitem praesidio urbis præfecit. (h)

(h) *Theatrum Europ. & W a x x r. locis allegatis.* Editum illo tempore

§. X V L

Post pacem, Neomagi & ad SanGermani sanum conclu- ^{Gesta}
sam, Elector Brandenburgicus, e re sua futurum existimans, ut ^{post Pa-}
^{cem} ^{Neomag.} cum Ludovico XIV. fœdus & amicitiam coleret, cum Pomponneo
eius legato de fœdere, cum Rege ineundo, tractavit. Leopol-
dus autem Imperator Gallicis, quas vocant, Reunionibus com-
motus, ad Ratisbonæ Comitia A. 1680. Electorem invitavit, ut
de defendendo contra Gallos aliosque hostes Imperio cum Cæsa-
re atque Ordinibus rationes iniret. Sed & Hermannus Badensis
ex itinere tum apud Electorem divertit, in defensorium ut eum
perduceret fœdus, quod ad conservandam Imperii majestatem
plurimum valere judicabat. Imperium, priuina ab ejus origine,
nunquam in tanto verfatum periculo; cui avertendo opus esse di-
cebat Hermannus, ut de perpetuo armorum apparatu inter se
conveniant Ordines. Magnis sine fuitibus rem quidem geri non
posse; at præcavendæ dominationi externæ ad dura festinandum
remedia. Elector generatim respondit, communi quæ consensu
decreta aut decernenda, ad ea ratam suam partem se libenter
collaturum. At Cæfaris omnino ut sequatur confilia, nec patriæ,
nec utilitati suæ convenire professus est. (i)

scriptum: *Relation de l'Attaque & de la prise des Forts du Rhin apparte-
mans à la Republ. de Strasbourg.*

(i) PUFPENDORF *Rerum Brandenburg.* Lib. XVIII. §. 6.

§. XVIII.

Marchio
Consilii
Bellici
Præfes.

Hermannus, postquam & alias Electorum & Principum Aulas, quas Cæsar præfenti rerum statu sibi conciliare studuerat, invisiſſet, Vindobonam redux, in Monteculii, eodem anno defuncti, locum, bellici Senatus Cæfarei creatus est Præfes; (*k*) eaque dignitate ornatus, brevi post Tartarorum legatos audivit. (*l*) Continuati inter hæc Gallicarum, de quibus jam supra, Reunionum progressus. Paucos intra annos plures Imperii Belgique Hispanici ditiones & oppida in Galliæ potestatem redactæ. Cæſar cum Hispanis, Batavis, Svecis A. 1683. pepigit fœdus, sed irruentibus hoc anno Turcis, de pace cum Gallis ineunda, instituti sunt Ratisbonæ conventus. Res tamen protracta. Speraverat Cæſar, Turcis debellatis, æquiores pacis conditiones se obtenturum a Gallis. Hermannus Badensis & Emmericus Vindobonensis Episcopus consilii hujus dicebantur auctores, quibus eam ob causam succensuerant Galli. (*m*) Vicennales induciæ tandem A. 1684. Ratisbonæ Cæſarem inter & Gallos conclusæ sunt.

§. XIX.

(*k*) *Theatrum Europ.* Tom. XII. pag. 163.

(*l*) *Ibid.* pag. 288.

(*m*) *PUFENDORF. Rerum Brandenburg.* Lib. XVIII. §. 104.

§. XVIII.

Sub initium Turcici, quod indicavimus, belli Hermannus <sup>Gesta
belli Tur-
cico.</sup> una cum Lambergio Comite in Hungariam profectus, Arrabonis & Comariæ urbium munitiones inspexit easque & omnem Schutiae insulam ad defensionem contra Turcas paravit. (n) In Vindobonenſi obsidione, a Turcis eodem anno suscepta, consiliis suis Christianam rem strenue adjuvit Campi Mareschallus atque in proelio ad Vindobonam, quo viicti castrisque exuti sunt Turcae, inter ceteros Christianorum heroes magna cum fortitudinis laude pugnavit Hermannus. (o) Cæsar eum in Hungariam misit anno sequenti (1684) ad obsidionem Budæ, ut ibi imperaret, donec Carolus convalesceret Lotharingus. (p) Hunc inter & Marchionem dudum intercesserat frigus, in similitatem excrescens. Sunt, qui belli Turcici, ab initio male gesti, & obsidii Budæ sublati

Tom. III.

Z

(n) *Theatrum Europ.* loco alleg. pag. 527.(o) *Ibid.* pag. 550. WAGNER *Hist. Leopoldi* Part. I. pag. 6ii. Idem pag. 552. Hermannum Promareschalli tum in exercitu Cæsareo munus obiisse tradit.(p) Hermannus appulit in castris d. s. Ost. *Histoire des Troubles d'Hongrie* Part. IV. pag. 410.

causam diffensui eorum adscribunt. (q) Non una profecto occasione patuit, Carolum Lotharingum nec Bada-Badenis, nec Bada-Durlacensis, Marchionum, fuisse fautorem.

Circa idem tempus Schulzius, Cæsareanorum dux, de sua contra Teckelium expeditione felici in superiore Hungaria litteris Hermannum redditum certiore. (r)

Turcicus rerum politicarum interpres Maurocordatus, Mähometis V. Sultani nomine, literas ad eum prescripsit A. 1686. quibus Cæsari obtulit pacem. Cæsaris nomine respondit Hermannus, nondum esse tempus differendi de pace. Sultanum rupisse inducas, bellum esse continuandum. (s)

§. X I X.

Legatus
Cæs. ad
Comitis.

Ab alia parte cum Russicis legatis, qui Vindobonam ad venerant, A. 1687. ex mandato Cæsaris, de foedere tractavit Her-

(q) PUFENDORF loc. alleg. §. 94.

(r) Litteras exhibet auctor libri, cui titulus: *Die Ottomannische Pforte* Tom. II. pag. 279.

(s) Vide Literas in *Ottomanische Pforte* loco alleg. pag. 367. Similes & litteras A. 1689. ad Marchionem datas, indicat idem auctor pag. 489.

mannus. (*t*) Passavensis Episcopus, Cæsaris ad Comitia Imperii legatus, sub finem anni hujus quum incidisset in morbum, Imperator ei suffecit Hermannum, quem in literis, die 5. Dec. Posonii datis, (*u*) Consiliarium suum intimum, Consilii bellici Præsidem, Campi-Mareschallum & Arabonii limitis Præfectum appellat. Cæsar in literis his multum in Hermanni laudes excurrit; ægre eum a se dimitti ostendens, quod in Turcico bello egregia illius opera utebatur.

Mense Augusto anni 1688. Hermannus de suo Ratisbonæ adventu & in promovenda causa publica studio, remotis levioris momenti disceptationibus, literas ad Imperii Principes prescripsit. (*x*)

§. X X.

In sublimi hoc munere per triennium versatus, in iisdem *Obitus*. Ratisbonæ Comitiis die 2. Octobris anno Aeræ 1691. ætatis 63. apoplexia e vivis sublatus est cælebs; Musis, Marti ac Themidi

Tom. III.

Z 2

(*t*) *Ibid.* pag. 377.

(*u*) Extant literæ credentiales in LONDORI. *Actis Publicis* Tom. XIII. p. 597.

Alias Cæsar's literas in eandem rem, die 26. Apr. prescriptas, exhibet idem loco alleg. pag. 598.

(*x*) LONDORIUS in *Actis publ.* Tom. XVI. pag. 199.

carus; verum Dominus Badensis Palladium; totius Germaniae elo-
giis cumulatus. Marchiæ, bellicis flammis combustæ, corpus
ejus non potuit conferri. In D. Emerani æde, comitantibus
Principum Ordinumque legatis, sepultum est Ratisbonæ. (y) In
Cæfarei Præsidis Comitiorum dignitate Lobkovizius Princeps
Hermannus succedit.

(y) Die 30. Octobr. Versus in mortem ejus conditi leguntur in *Theatro Europ.*

Tom. XIV. pag. 89.

C A P U T X.

LVDOVICVS WILHELMVS.

A. 1677 - - - - 1707.

§. I.

andem rerum ordo nos dicit ad celebratum Introit-
illum toto orbe heroem, Principem Lu-
dovicum Badensem, qui in Hungarico
belli theatro per decennium tanta cum
gloria comparuit terror Turcarum.

Bada & Sabaudia, seculo superiore ad finem vergente, duos heroes, ex fratre & forore genitos, (a) ostentarunt Europe, quorum alter vix parem, alter vix superiorem apud suos invenerunt & exterminos. Ludovicum & Eugenium intelligo Principes; nota illa belli fulmina; quorum memoria nonnisi cum omnium rerum oblivione peribit; quorum alter ex alterius pro-

Z 3

(a) Pater Eugenii Principis fuit Eugenius Mauritius, cuius foror Louis Chri-
stina genuit Ludovicum Badensem.

LVDOV.

WILL. gressus est schola; uterque alterius laudator & æstimator vir-tutis.

Ludovici
natales.

Auspicatum *Ludovici* nomen Domni Badensi Marchio no-ster intulit primus. Lutetiae Parisiorum A. 1655. die 8. Aprilis in lucem productus, Ludovici, apud Gallos regnantis, insignitus est nomine; quod Principi, magnis rebus gerendis destinato, fuit augurium felix. Eduardi nomen ex Anglia, Wilhelmi ex Bavaria, Ludovici ex Gallia ad Badenses pervenit. Ludovicus no-ster Borboniae Genti per matrem, Bada-Badenium propagatricem, affinitate conjunctus, axioma hoc suæ intulit Genti; ipse filiam dein suam Familiae Aureliano-Borboniae genitricem in redhosti-mentum missurus.

§. II.

Parisiorum
deduci-
tur Ba-
dam.

Ludovica Christina in regia Galliarum urbe, artium, ele-gantiarum metropoli, filium suum educare decreverat. Ipsa enim origine Sabauda, Gallicis moribus pertinaciter assueta, nullo modo potuit induci, Lutetiam ut commutaret cum Bada. At uxoris consilium Ferdinandus Maximilianus improbavit & sacer; qui unanimes decreverant, Ludovicum Wilhelmmum infantem, in-scia & invita matre, in Germaniam transferre. Pater biennio post nuptias ad penates redierat. Lassoheus, origine Sabandus, (b)

(b) Carolus Mauritus de Laflolaye ejusque frater cum Ludovica Christina A. 1653. venerunt Lutetiam. Alter Ferdinandum Maximilianum fecutus est Badam, alter manusit Lutetiae. Prioris posteri hodieque florent spud

inter aulicos Marchionis Officiales, consilii particeps, sub specie invisendi fratrī Lutetiam profectus, Ludovicum nostrum, Principem trimestrem, festinato itinere salvum & sospitem transtulit Lutetia Badam; ubi sub Patris & sub Avi praefidio togatis virtutibus educatus est puer, ad fagatas praeferunt destinatus a coelo.

LVDOT
WILHE

§. III.

Quartuordecim annorum ephesus patrem amisit, atque Egregia adeo Wilhelmi avi sui, cuius successor futurus erat, subiit tutelam. Tanto sub Principe tantæ indolis Princeps, ad sublimia natus, non potuit non ad summa eniti. Decimo nono ætatis anno (1674) Germanici exercitus expeditioni ad Rhenum contra Gallos interfuit spectator & actor. Inde sub Montecuculio, magno bellicæ scientiæ magistro, Turenii æmulo, militans, in Goldschurana velitatione, haud procul Kehla, & occiso (1675.) Turenno, Gallicum exercitum, cum in Alsatiam rediret, perpetuis velitationibus plures per dies persequendo vexavit. In Philippopolitano obsidio, quod Fridericus VI. Marchio Bada-Durlacensis A. 1676. suscepserat, prima cum expugnanda fuisset vallatio, ipse, Durlacensi agnato & Hermanno patruo insciis, inter expugnatores comparuit; quos inter caesus est Fridericus Augustus, Guel-

Badenfæs. Posterioris filius in Aula Ducum Aurelianenum vixit, quem filio hujus A. 1724. Augusta Maria Badenfæs desponsaretur.

LUDOV.
WILHE.

pherbytanus Princeps. Cæfaream legionem, morte ejus vacan-
tem, Ludovico nostro Badensi sponte sua obtulit Cæsar; juvenis
herois ardorem hoc præmio exornans.

§. I V.

Alia.

Anno sequente (1677) Galli Brisgovicum obfederunt Fri-
burgum. Schulzius & Portia Comes defenderant urbem. Lu-
dovicus noster, qui inter præsidarios fuerat, Gallos, suburbium
Neoburgense aggressos, fortiter repulit, cumque in eo jam fuis-
sent, ut caperent urbem, Schulzio auctor fuit, ut urbe relicta, se
in arcem reciperet; quod consilium, seculo hoc nostro, eadem
in urbe executus est Harschius. Ludovici consilium contemptit
Schulzius, arcemque cum urbe tradidit hostibus. (c)

A. 1678. sub Carolo IV. Lotharingo, Cæfaris & Imperii
exercituum ductore, prope Stauffam Brisgoviae, Gallos tanto
cum ardore adortus est, ut penetrans agmen eorum, desertus a
fuis, in hostium potestatem venisset, nisi fortiter pugnans dextra
ipse sua sibi viam aperuisset, redux ad suos. Ludovicus sua ma-
nu legionis Gallicæ præfectum occidit. (d) Lotharingus de eo
jam tum auguratus est magna.

§. V.

(c) BASHNAGE *Annales des Provinces unies* Tom. II. pag. 816.

(d) Idem loco cit. pag. 886.

§. V.

Inter ardentes has belli Gallo - Germanici flamas avo Regi-
 suo in Marchia Ludovicus succedit. Regimen Marchiae bellicum
 ejus non retardavit ardorem ; quin potius acuit. Ab eo enim
 tempore Vindobonensi Aulæ , in qua patruus ejus Hermannus,
 Cæfaris Leopoldi gratia floruerat, dicavit se totum. Cæfar ei
 XXIII. annos nato, non modo veniam ætatis, sed paulo post in
 dignitate Judicis Cameræ Imperialis avo succedendi spem ei lar-
 gitus est; quam Ludovicus, bellicæ virtutis amantior, nunquam
 ambiverat. Illuxit denique Pax Neomagensis A. 1679. quo Mar-
 chia cum pendentibus inde terris restituta Ludovico ; quam in flo-
 rentem ut reduceret statum quovis modo allaboravit.

§. V I.

Ditiones suas in TransRhenana ad dextram Rheni ripam Reunio-
 Germania dum restauraret Ludovicus, in Cis Rhenanis ejus nova ne Gal-
 est exorta tempestas. Brisacensis Reunionum, ut vocant, Came-
 ra, præter alias a Galliae Rege instituta, ut in jura ejus, Mon-
 asteriensis, Pyrenæa & Neomagensi Tractatibus Pacis adquisita, in-
 quireret, Beinhemium, Alsatiae inferioris oppidum, cum Leu-
 tenhemio vico ad Marchionatum Bada-Badensem pertinens , ut

LVDOV.

WILLM. & Grevensteinem Praefecturam, in Westrasiae finibus, cum Spanheimensi Comitatu, vel quod loca in folo Alsatico sita, vel quod a Veldentiae Comitatu, Metensis & Virodunensis Episcopatum feudo, Spanheimensia pendeant, die 22. Martii A. 1680. Gallico addixit imperio. (e) Luxenburgicas Badenium terras jam A. 1678. die 30. Dec. adeoque statim post Pacem Neomagensem, cum Hispanis die 17. Sept. conclusam, sibi vindicaverat Gallia. (f) Ludovicus noster, scripto in lucem edito, causam suam egit; (g) libello quoque in Comitiis exhibito, Imperii opem implorans. (h) Ludovico nostro cum Durlacensi, Nassovia, Palatina aliisque Domibus, Rheno vicinis, controversia haec Gallica fuit communis; Vicennialibus Induciis, Ratisbonae initis, A. 1684. utcunque sopia.

Anno aetatis vigesimo octavo, (1682.) in Germaniam inferiorem Belgiumque iter Ludovicus suscepit; eodemque anno. Calendis Februarii creatus est Cæsareus Campi Mareschallus Generalis Locumtenens.

(e) Arrest du Conseil souverain d'Alsace feant à Brissac. Recueil des Arrests &c. pag. 231. seqq.

(f) Mémoires des Contraventions faites par la France au Traité de Paix conclu à Nimmege entre Sa Majesté Catholique & le Roi tres Chrestien pag. 44. seqq.

(g) Exstatim LONDORFII Actis publ. Tom. XI. p. 138. Prodiit quoque scriptum sub titulo: *Marchio-Badensis Vindiciae adversus praetentiones Gallicas ratione Praefectoriarum Beilheim & Grevenstein, nec non utriusque Comitatus Sponserim, A. 1681.*

(h) Ibid. pag. 284. 297. & 474.

§. V I L

Induciae vicennales, post Gothardianam victoriam Imperatorem inter & Turcas ad Vesvariae vicum initae, ad finem cum vergerent, Turcarum Imperator Mahomethes IV. non expectato earum fine A. 1683. hostilia in Christianos arma, quae universae Germaniae exitium minitabantur, corripuit. Ferro & igne viam sibi ad Vindobonam usque aperuerant Turcae, urbemque per duos fere obsederant menses, quum Johannis III. Poloniae Regis & Caroli Lotharingiae Ducis virtute ad ipsa urbis moenia proelio vici, castris relicitis, in fugam conversi sunt. Ludovicus interfuit pugnae & cum Hollweileriana, Heisteriana, Wirtenbergica cohortibus urbem ingressus, juncto cum oppidauis robore, reliquos hostes ex vallo obsidionali ejecit. (i) Res die 12. Sept. evenit. Hermannus patruus ejus, Campi Mareschallus, inter liberaatores urbis quoque visus est, manu atque confilio fortis; ut in ejus vita ostendimus. Vindobona liberata, (k) de Turcis ex Hungaria, quam fere omnem tenebant, expellendis deliberatum.

Tom. III.

Aa 2

(i) *Theatrum Europ.* Tom. XII. pag. 549. sqq.(k) De obsidio hoc varia obseruat DEMETRIUS CANTIMIR, Moldavie Princeps, in *Historia Othomanica*, Gallice edita, Lib. IV. pag. 88. Cantimirus ille tempore vixit.

§. VIII.

Prælium
Barca-
neuti.

Barcanum, munita superioris Hungariæ arx, haud præcul Strigonio, a Cæfareis oppugnatum, antequam oppugnaretur Strigonium. Turcæ impedituri expugnationem Barcani, vieti sunt prælio die 10. Oct. quatuor millibus eorum in acie, duobus millibus in palude occisis; quorum equites plerique. Primario-rum Ducum multi vel enecti vel capti. (l) Ludovicus in prælio hoc duxit equitatum; (m) cuius opportuna conversio Turcis intulit terrem. Barcani portam cum legione sua Ludovicus effre-git. (n) Eadem fata mox experta est Strigonium. Prosperos hos Christianorum successus capite suo expiavit belli auctor Vizirius, Kara Mustapha, strangulatus Belgradi. Caput ejus Hadrianopolin Sultano allatum, indeque reportatum Belgradum; Belgrado capto Vindobonam translatum. (o) Expeditione hujus anni finita, Joannes Sobieskius, Poloniæ Rex, redivit in Regnum.

(l) ZETLERI *Hungaria* Part. II. pag. 309.

(m) *Histoire des Troubles d'Hongrie* Part. III. pag. 347.

(n) *Ottomanische Pforte* Tom. II. Lib. XI. p. 350. WAGNERI *Historia Leopoldi Magni Imp.* Lib. VIII. pag. 623.

(o) Servatur in Vindobonenſi armamentario in memoriam urbis ab eo ob-fuisse.

§. I X.

Strigonium, quæ Hungariae Primatis sedes, in Cæsaris posttestatem cum fuisset redacta, ille de expugnanda quoque Regni Hungariae Regia, Buda nempe, fuit sollicitus. Ludovicus Badensis, obsidioni præludens, Vicegradum ad Danubium, quam Viciam vocant, Strigonium inter & Budam A. 1684. Junii mensis expugnavit initio. Victoria tamen ante fuerat reportanda a Turcis, qui cum XXV. millium exercitu obsidionem impedire studuerant. In Viciano hoc proelio mediam aciem cum Starenbergio & Gondola tenuit Ludovicus, tantaque constantia hostium impetus exceperit, ut tribus peditum millibus amissis, in fugam verterentur. (p) Julio mense suscepta oppugnatio Budæ, quæ a Christianis munita, sub Turcis munitor, nonnisi multo sanguine expugnanda effuso. (q) Seraskierius, princeps post Vizirium belli dux, cum ingenti exercitu in vicinia stetit, laboranti quovis modo ut succurreret urbi.

§. X.

Prærium acre die 22. Julii Carolo Lotharingo, Cæsaris Turcis fororio, belli duce, commissum, cui Maximilianus Emanuel, sublata.

Aa 3

(p) WAGNER. *Histor. Leopoldi* Lib. IX. pag. 636. *Theatrum Europ.* Tom. XII.
pag. 670.

(q) CANTIMIR *Histoire Ottomane* Lib. IV. pag. 102.

LUDOV.

WILHELM. Elector Bavariæ, futurus mox Cæsaris gener, Ludovicus Badensis, & consanguineus ejus Eugenius Franciscus, quem supra memoravi, viginti tum annorum adolescens, interfuerunt victores. Lotharingus in literis, ad Cæsarem scriptis, Ludovici nostri fortitudinem in primis extollit; (*r*) qui non modo in pœlio fortiter pugnavit, sed & cum Goetziana & Sabaudica cohortibus tam acriter prosecutus est Turcas, ut plurimis in fuga occisis, onerarios mille camelos & mulos cum bellicis tormentis in suam potestatem redegerit. (*s*) Post hæc in ipsa quoque obsidione heroem se præstitit Ludovicus; hostes, eruptionem non semel facientes, repellens in urbem. (*t*) Nihilominus post trimestres labores, quos aëris inclemencia, morbi, aliaque mala. non semel interruperant, Calendis Novembribus sublata fuit obsidio Budæ; in qua viginti quatuor millia militum Cæsar amicis. Paulo ante Ludovici patruus, Hermannus Badensis, a Cæsare missus est, ut Carolo Lotharingo ægrotante, exercitu præcesset.

§. X I.

Pugna ad Strigon. Felicioribus successibus insequens annus Hungaricos Austriae illustravit Annales. Neuheufelium a Cæfareanis obfessum.

(*r*) Extant hæc literæ in libro, cui tit. *Ottomanische Pforte* Tom. II. pag. 265.

(*s*) *Anonymous Libri* cui tit. *Histoire des Troubles d'Hongrie* Tom. IV. pag. 51.

(*t*) *WAGNERUS loco alleg.* pag. 644.

Turcæ Strigonium obsident. Durante obsidione Vicegradum expugnant. At brevi infecuta est ad Strigonium pugna, in qua dextrum cornu rexit Lotharingiæ Dux. Turcæ illud frustra aggredi, & ad sinistrum conversi, a Bavarо repulsi sunt atque fugati. Fugientes exceptit Ludovicus noster, qui eos expectaverat prope Danubium. (u) In hoc prælio triginta tormenta bellica, viginti vexilla, sedecim mortaria per Cæsareanos capta sunt; septies mille Turcæ perierunt. Expugnata eorum castra; in quæ Ludovicus inter primos irrupit. (x) Strigoniensem victoriam fecuta est Neuheufelii expugnatio die 19. Augusti. Ex præfidiariis, quorum tria millia numero, ducenti residui. Infelicia haec fata Turcis contra Tekelium suspicionem injecerant, qui vincitus Constantinopolin ductus est. Vizirius Ibrahim eum in vincula conjecit; Solimannus successor libertati restituit. (y)

§. X I L

A. 1686. expeditionis initio Cæsar Ludovicum Badensem ^{Expu-}
Præfectum Equitatus creavit. (z) Repetenda fuerat hoc anno ^{gratio} Budæ.

(u) *Theatrum Europ.* Tom. XII. pag. 824. sq.(x) *WAGNER. Hist. Leopoldi* Lib. IX. p. 662.(y) Tekelius eodem anno liberatus quo captus. *CANTIMIR. Hist. Othomanæ* Lib. IV. pag. 106. & 112.(z) *Theatrum Europ.* Tom. XII. pag. 1004.

LVDOV.

WILH.

obsidio Budæ, quam ante biennium infelici successu Cæfareani tentaverant. Carolus Gustavus, Friderici Magni, Marchionis Durlacensis frater, Sveicas & Franconicas adduxerat copias. (a) Obsidioni interfuit quoque Ludovicus Badensis; suoque exemplo Cæfareanos fugientes non semel ad pugnam revocavit, ferrea bis glande vulneratus. Urbs die 21. Junii obsideri cœpta, secundo Septembri capta. Quin & arx Budæ paulo post a Ludovico nostro subacta; qui cum octodecim Cæfareanis cohortibus Colozam, Simotorniam, (b) Funskircham, Dardam, ubi Effeckianum octies mille passuum pontem combussum, (c) Soclosiam, Caposvariam, ubi equus, cui insederat, occisus, expugnavit. (d) Occupatis his in inferiore Hungariae urbibus, expeditionem mense Novembri finivit.

§. X I I I .

Tum denique Sultanus per interpretem suum, Maurocordatum, literas ad Senatus Bellici Præsidem, Hermannum, Mar-

Turcæ
pacem
petunt.

(a) *Histoire des Troubles d'Hongrie* Part. V. Lib. XVIII. pag. 92.

(b) Ibidem Part. V. Lib. XX. pag. 312. CANTIMIR *Hist. Ottomanne* Lib. IV. pag. 114.

(c) ZEILERI *Hungaria* pag. 358. 476. *Troubles d'Hongrie loc. alleg.* pag. 333.

(d) Expugnaciones has urbium pluribus describit Auctōr. anonymous in vita Ludovici Badensis Germanice scripta pag. 9. seqq. & WANZERUS in *Historia Leopoldi* Lib. IX. pag. 727.

Marchionem Bada - Badensem, ut supra jam annotavi, (e) misit, quibus Cæsari obtulit pacem. (f) Cæsar felici rerum successu, födere cum Venetis, Polonis, quin & cum Russis fidentior, bellum continuare decrevit. Tres Marchiones ex Badenium Domum militaverant Cæsari. Ludovicus Wilhelmus noster, quem Vindobonam ex Hungaria redeuntem Cæsar die 27. Nov. supremum exercitus sui ducem creavit. (g) Patruus ejus Hermannus, inter liberatores Vindobonæ, Campi Mareschallus, Cæsareorum peditum duxit cohortes; (h) in Gallicis ad Rhenum & Turcicis in Hungaria bellis quoque illustris, Cæsarei Consilii bellici Praeses. His Bada - Badensis Bada - Durlacensis Carolus Gustavus, Friderici Magni frater, annumerandus; qui sexies mille Svevos & Francos auxiliares Cæsari in Hungariam adduxit. (i)

§. X I V.

Insequens annus (1687.) in Hungaricis Annalibus inter Victoria Mohaz. feliores ponendus. Ludovicus Badensis cum Maximiliano,

Tom. III.

B b °

(e) In vita Hermanni Marchionis.

(f) Literas cum Responso Cæsaris vide in Ottomannische Pforte Tom. II. Lib. XIV. pag. 367. seqq.

(g) General - Feldmarschall. Anonymus in vita Ludovici Wilhelmi pag. 14.

(h) Histoire des Troubles d'Hongrie Part. III. pag. 26.

(i) Ibid. Part. V. Lib. XVIII. pag. 145.

LUDOV.

WILLM.

Electore Bavariae, & Carolo Lotharingiae Duce die 14. Augusti contra Solymannum, Vizirium Turcarum, Karæ Mustaphæ successorem, octogies mille militum ducem, nobilem illam ad Mohazium, (k) ubi Ludovicus Rex a Solymanno Sultano A. 1526. cæsus fuit, reportavit victoriam, Ludovicianis manibus quasi parentaturus. Castra Turcarum prope Dardam, cis Esseckianum pontem, omnibus rebus instructa, a Cæfareanis direpta sunt. Lævum aciei Christianæ cornu cum Electore tenuerat Ludovicus. Hic cum Piccolomino, quem in auxilium ex cornu suo miserat Lotharingus, opportunum in vicinia locum occupavit, unde prælii fors omnis peperdit. Cornu hoc Solymannus aggressus est, sed infelici successu. Elector cum Ludovico audacter verhus hostem procedens eum in fugam conjectit. Viginti tria millia Turcarum occisa; bellicus commeatus omnis cum Vizirii tentorio, quod oppido simile, cum castris, tormentis bellicis & Cancellaria Turcica in Christianorum potestate pervenit. (l) Vizirius per medium Cæsareanorum agmen, temerario, at felici conatu, fuga se recepit Esse-

(k) Vocatur etiam pugna ad Siclos. *Theatrum Europæum* Tom. XIII. p. 10. sq.
Oppidum Siclos quatuor milliaribus a Mohazio distitum.

(l) MART. ZEILERUS in *Hungaria* Parte I. pag. 270; CANTIMIR *Histoire de l'Empire Ottoman* Tom. II. pag. 122. WAGNER. *Hist. Leopoldi* Part. II. Lib. X. pag. 19.

ckium. (m) Victoriae hujus Christianæ victima non modo Vizierius fuit, sed & ipse Sultanus, Mahometes IV. die 8. Nov. depositus. In locum ejus constitutus est frater Solymannus, qui ex captivitate quadraginta annorum translatus ad solium.

Tum quoque Josephum, Leopoldi filium, die 9. Dec. folio suo imposuit Hungarica natio; que a Turcica servitute liberata, hereditarium Domus Austriacæ succedendi jus bona fide agnoscit. (n) Josephinæ Coronationi Ludovicus noster, ab Hungaria expeditione redux, interfuit Presburgi, ubi Ludos Equestris in honorem novi Regis instituit. (o)

§. X V.

Expeditione sequentis anni (1688) militiae pedestris imperium Ludovico commissum. Albæ Regalis expugnatio, die 8. Maji facta, expugnationi Albæ Graecæ prælufit. Cæsareanus exercitus, LVII. mille militibus Germanicis constans, Hungaricis & Croaticis auctus est. Copiarum harum, quæ omnes ardore plenæ, duxor Ludovicus, sexto Quintilis pontem apud Valovariam transfivit; prope Butschinum aliquandiu consistens.

Tom. III.

B b 2

(m) *Hist. de Prince Ragozi* pag. 93.

(n) *Hist. d'Emeric Comte de Tekeli* pag. 261.

(o) Ludos hos describit Auctor Anonymus *Vita Ludovici* pag. 25.

At Marchio noster expedita cum manu per Sclavoniam, (p) Sifacum versus, ad Savum in Croatiam progressus est, ut Croaticis adactus copiis, per Savum descendens, in Bosniam penetrans trajecto ad Brodam Savo, hanc exercitus partem versus Belgradum duceret; maior dum ejus pars per alteram descenderet. Enimvero ex oppido Sclavoniae Possega tormenta bellicâ secum abducens per montes & valles die 31. Jul. Sifariæ, die 4 Aug. Nardæ, die 7. Sissaci appulit, ubi Croatis associatis militibus flu-men Unnam transivit, repulsisque hostibus, qui cum exercitu quindecies mille militum ex altera fluvii ripa confederant; die 15. Caftanovizam, dein Jasenewizam, Dubizam, Gradiscam & Brodam expugnavit. Recedentibus autem magis magisque Turcis, qui proelio rem committere noluerant, insignem eorum manum ad Gradiscam assecutus, cecidit. Ad Brodam dein ponte sternens Savum, variis operibus eum ita munivit, ut fluvius, ab hostibus liber, in Cœfareanorum potestate maneret, atque adeo in Bosniam transitus illis omni tempore pateret. (q)

(p) Crediderunt multi, expeditionem hanc Ludovico commissam, ut ob veteres cum Dunewaldo inimicitias seorsim imperaret; sed ille criminacionem hanc re ipsa confutavit. WAGNER. *Hist. Leopoldi* Part. II. Lib. X. pag. 55.

(q) ZETLER in *Hungaria* Part. I. pag. 276. *Anonymi Vita Ludovici* pag. 29. seqq.

§. X V I.

Mense Septembri in Bosniæ Sclavoniaeque confinio, haud Victoria ad Tervenizam. procul Terveniza, novam a Turcis victoriā reportavit Ludovicus. Nuncio enim accepto, Tobolium, exercitus hostilis in Bosnia Ducem, cum quinque millibus Turcarum ad Derventam (Terman) consedisse, veritus, ne munitionibus nondum perfectis, pontem ad Savum invaderent, ipse Turcas aggredi statuit. Impedimentis ergo in alteram ripam trajectis, & peditatu omni ad tuitionem pontis relicto, cum tribus millibus equitum nocte ineunte profectus, prope Tervenizam, Bosniæ vicum, quindecim mille Turcas invenit, qui conspecto Christianorum agmine in loco editiore, & natura munito, aciem instruxerant. Ludovicus neque hostium multitudine, quos numero longe inferiores crediderat, neque loci iniquitate deterritus, per dumos & fossas suos equites duxit ad pugnam. Piccolominum dextræ, Castellum sinistræ alæ præfecit. Hanc magno furore aggressi sunt Turcæ, sed bis repulsi, tertioque magna clade affecti; quinque millibus occisis, bis mille captis. Ludovicus ipse sua manu quinque Turcas occidit. Occisos inter fuit ipse Tobolius. Militaria signa numero XXX. hostibus erēpta. Castra cum omni bellico apparatu & impedimentis in Ludovici potestatem venerunt. Prœlium die

Lvdo.v.
WILH.

5. Sept. commissum. (r) Ludovicus inde variis Bosniæ urbibus, Banjalucca, Brusza & Woritzianis faucibus occupatis, exercitum in hiberna deduxit.

Hæc in Croatia, Bosnia, Sclavonia feliciter Badensis dum gereret, alter exercitus, Lotharingo & Bavarо Ducibus, ad utramque Savi ripam a tergo securus, Belgradum usque progressus est. Urbs hæc, vetus Taurunum, nono Augusti obsideri cœpta, sexto Septembris capta; Bosnicæ victoriae, quam pridie illius diei Ludovicus reportaverat, effectus. (s)

§. X V I I.

Novum Martis Turcici theatrum Ludovico Badensi annus 1689. aperuit; quo ille ex Servia in Bulgariam, a Danubio ad Nissavam transtulerat bellum; periculo conatu, quod Danubius Cæsareani exercitus hucusque fuerat nutritius pater.

* Prudentia bellica duas ille sibi paravit victorias; unam prope oppidum Nissam, in Serviae & Bulgariæ confinio, ad Nil-

(r) Descriptionem hujus prælli dedit Castellus Comes in Literis ad Hermannum, Marchionem Badensem, Vindobonam scriptis, quas *Theatrum Europæum* Tom. XIII. pag. 298. exhibet. Adde MART. ZEILERUM in *Descriptiones Hungariae* pag. 951. WAGNERUM in *Histor. Leopoldi* Part. II. Lib. X. pag. 56. & Anonymi *Breviarium Vitæ Ludovici*, Germanice scriptum, pag. 32. sq.

(s) *Theatrum Europæum* loco alleg. pag. 299.

favam; alteram ad Danubium prope Widdinum, in Valachiae limitibus.

Bellum, a Ludovico XIV. Galliae Rege A. 1688. Germanis illatum, copiarum Imperialium partem vocavit ad Rhenum. Elector Bavariae & Lotharingiae Dux, cum exercitu ad illas oras fuit missi. Belli Turcici summa Ludovico Badensi commissa est foli, qui novas jam gloriæ palmas suo ductu collegit; Croyaci Duce primas post eum bellici Imperii partes tenente. (t) Exercitus nonnisi viginti quatuor millium fuit, quibus ille Turcas, numero & opportunitate rerum multo superiores, præliis, expugnationibus urbium, transitu fluminum, in Bulgaria prosecutus est, fortuna favente.

§. X V I I I.

Nissa, quæ & Nessus vel Naissus, versus Hænum mon- Victoria
tem, Serviæ Civitas est, ad quam die 24. Septembris sanguino-^{ad Nif-}
lenta pugnata est pugna, quæ ut posset committi, plures præcef-
ferant pugnæ. Ludovicus ad Semendriam & Sizonizam usque
progressus, Moravam Calendis Augusti transivit. Fine anni ex-
tremum Ludoviciani exercitus agmen Turcæ aggressi, graves
pœnas dederunt; vel occisi, vel in fugam conjecti, quod die 29.
Augusti evenit. (n) Postridie illius diei Ludovicus exercitum

(t) RICAUT *Hist. de l'Empire Ottomann* Tom. III. pag. 207.

(n) MARTINUS ZEILER in *Hungariæ Descriptione* Part. I. pag. 285. *Thea-*

LVDOV.

WILH.

Turicum omnem, qui Jagodinam inter atque Palanckam in castris munitis Cæsareanos expectaverat, multis millibus eorum interfectis, disjecit, universa castra cum 105. tormentis bellicis multisque vexillis occupavit, atque Nissam versus prosecutus est hostem. Ad urbem hanc denique fese fixerant Turcæ, castris ad vicini montis summitem usque probe munitis. Ludovicus, dextro cornu hostes a tergo in monte aggressus, eos descendere coegerit. Sinistrum in planicie versus Nissavam flumen stetit, eos firmiter expectans. Prælium die 24. Sept. commissum; decretrium fane, quo militaris prudentia Ludovici summum culmen ascendit. Quadraginta ille Turcarum millia cum sedecim millibus armatorum aggressus, tanta arte pugnam instituit, ut post cruentum certamen pulsi loco superiore hostes, in fugam conjicerentur. Ultra decies mille Turcæ hac pugna ceciderunt. Impedimenta, tormenta cum castris & cum urbe Nissa redacta sunt in protestatem Ludovici victoris. (x) Sed & totum Serviæ regnum Victoria hac in Cæsaris potestate firmatum.

In ipso Nissenſis prælii ardore Ludovico allatae sunt literæ, quibus excidium Badæ avitarumque ditionum depopulatio ei nunciata est. (y)

§. XIX.

trum Europæum Tom. XIII. pag. 639. WAGNERUS in *Hist. Leopoldi*, Parte II. Lib. XI. pag. 115. sq.

(x) MARTIN. ZEILERUS loco alleg. pag 286. *Theatr. Europ.* I. cit. p. 864.
WAGNERUS pag. 118.

(y) WAGNERUS *Hist. Leopoldi* Lib. XI. pag. 110.

§. XIX.

Tum vero rem majoris consilii animo agitavit Ludovi- Widdin-
cus; secum deliberans, an versus dives illud Bulgariae empo- nens.
rium, urbem Sophiam, olim *Sardica* dictam, ubi Vizirius castra posuerat, cum exercitu procederet, atque adeo totius Bulgariae dominum constitueret Cæsarem; an versus Danubium rediret, loca munita, quæ adhuc in Turcarum manibus erant, ad Nicopolin usque occupaturus. Posterius hoc prævaluuit consilium.

Piccolomino igitur Nissæ præfecto, festinavit Widdinum; ubi novas ad Danubium laureas collegit. Venit eo, videt Turcas & vincit Ludovicus die 6. Octobris, Widdinum expugnat; (z) unoque hoc prælio Bulgariam subigit, Walachiam & Transilvaniam Cæsari aperit. Bulgarica hæc omnium bellicarum expeditionum Ludovici pulcherrima fuit, quam solus ille suo direxit arbitrio; qua Turcicus limes terminatus Nicopoli; Christianus intra sexennium ad milliaria Germanica centum adauctus.

Inter hæc conjuratio contra Ludovicum Badensem detecta est. Exteri quidam voluntarii milites vivum eum, vel mortuum,

Tom. III.

Cc

(z) *Theatrum Europ.* loco alleg. pag. 647. WAGNERUS Parte II, Lib. XI.
pag. 122.

LUDOV.
WILH.

Turcis tradere decreverant. Unus ex conjuratis rem prodidit; reliqui carnificis manu perierunt. (a)

Cæfareanorum in Hungaria exercituum tam stupendi progressus Byzantinam Aulam induxerat, ut de pace reducenda serio cogitaret. Coaluisse ea, nisi inter conditiones primam posuisset Cæsar, Moldaviæ & Walachiaæ ut renunciaret Sultanus. (b) Bellum ergo continuatum decennio, nonnisi Carolovicensi pace A. 1699. finiendum. Exercitum victorem in Transilvaniae & Walachiaæ limitibus per hiberna Ludovicus dispositus; ipse, contracto herculeis laboribus morbo, Hermanstadium profectus, Carolostadiensem Praefecturam Croatiae, virtutis sue præmium, ab Imperatore accepit. (c)

§. X X.

Expedi-
cio Tran-
sylvan.

Mortuus inter haec Michael Apafius, Transilvaniae Princeps; (d) filio Michaeli relicto, cui faverat Cæsar. Tekelius, Sultano favente, ambiverat Principatum, & cum XXIV. milium exercitu Transilvaniam A. 1690. intravit; stabilemque pedem ibi figere cœpit. At Ludovicus, confirmata superiore Hun-

(a) RINCK Leben Kayser Leopolds Part. III. pag. 916, ad annum 1689.

(b) Hist. des Révolutions d'Hongrie Lib. IV. pag. 128.

(c) Theatrum Europ. loco cit. pag. 649.

(d) Cujus primos regiminis annos exposuit JO. BETLENIUS *Rerum Transilvan.* Lib. IV. & LAURENT. TOPPELTINUS in libello: *Origines & Occasus Transilvanorum* pag. 241.

garia, cum dimidio militum numero intra mensis spatiū omni Tekelium Transilvania expulit. (e) Clauenburgi Provinciæ Statuum convocavit Comitia, in quibus proscripti sunt Tekelii afflæ, qui in Walachiam fugientes, Turcarum & Tartarorum co piis adaucti, nova irruptione in Transilvaniam facta, apud Cron stadium repulsi, ad Walachos redire coacti sunt. (f)

Ludovico apud Tranfilvanos haerente, Vizirius Nissam, Widdinum, Belgradum rursus in Turcarum potestatem rededit, atque adeo expeditioni hujus anni imposuit finem, favorablem Turcis; apud quos Kiuperlii, Vizirii nempe principis nomen, ab aliquo tempore genti pergratum, successibus his multo gratius evasit. Tali sub Vizirio Turcici Imperii gloria restauranda videbatur. Spes fuit adaucta, cum brevi post, mortuo Sultano, (g) Vizirius auctoritate sua successorem ei dedisset Achmetem II. fratrem defuncti; hebetis ingenii Principem, quem pro lubitu suo se recturum speraverat. Kiuperlius ergo omnes Imperii Turcici vires intendens, a Tekelio consiliis & armis adjutus, una A. 1691. expeditione unoque prælio omnem Hungariam Cæsari se ereptu-

Tom. III.

C c 2

(e) CANTIMIR Hist. Othomanæ Lib. IV. pag. 185. WAGNERUS Lib. XI.
pag. 140.

(f) ANTON. MARIA DEL CHIARO *Istoria delle Moderne Rivoluzioni della Valachia* Part. II. Cap. VL

(g) Solimannus III. die 22. Junii 1691. decepsit.

LUDOV.

WILH. rum speravit. Centies mille armatorum exercitus, eo duce & auspice, apud Belgradum Julio mense confedit.

§. XXI.

**Victoria
ad Salan-
kem.**

Ludovicus cum sexaginta sex mille Christianis ad Petri-varadinum confidens, versus Salankenum progressus, ab ho-ste deceptus est. (h) Vizirius enim celeri itinere castra ejus præ-tergreffus, Petrivaradinum inter & Ludovicianum exercitum me-tatus est castra, ad Danubii ripas; ut omni commeatu, terra ad-vehendo & aquis, intercluderet hostes. Astuto confilio respon-dit eventus. Legio tota Buquoii, multis cum supplementis legio-num, 250. commeatum carri, ut & centum onerariae naves a Turcis intercepti sunt; qui successibus his exercitum Christia-num quod inclusum tenerent, audaciores sunt facti. (i)

At Ludovici Badensis animus infractus & constans ex an-gultiis his erumpere & per Turcarum cadavera militibus suis viam aperire decrevit. Aperuit eam per cædes & strages. Turcæ, dextro Christianorum cornu fuso, victoriam per bihorium te-nuerunt. Reduxit eam cornu sinistrum, Ludovico ducto-re tandem hostes prosternens; tanta cum virtute & fortitudi-

(h) CANTIMIR *Hist. d'Ottomanus* Lib. IV. pag. 214.

(i) RICAUT *Hist. de l'Empire Ottomanus* Tom. III. pag. 246. sq.

ne, ut in omni hoc bello nunquam; in alio vix unquam fuerit
acrius certatum.

Pugnæ tam memorabilis dies fuit 19. Aug. a tertia hora
usque ad noctem. Ultima ante noctem favit Christianis. Tor-
menta bellica 158. & decies mille tentoria erpta sunt Turcis:
Turcarum qui in proelio vel cæsi, vel vulnerati sunt, numerus
ad vicena millia ascendit. (k) Vizirius & Seraskierius aliquique du-
ces magno numero perierunt. (l)

§. XXXI.

Cæsar, Ludovico gratulatus victoriam, summum exerci-
tuum suorum Imperatorem (m) eum constitutus; (n) quaæ bellicarum
dignitatum supra, paucis ante ipsum collata. Piccolominus a
Ferdinando III. Imp. eam accepit. Post eum Cæsareos exercitus
Campi - Mareschalli Generales, ut vocantur, duxerunt, ad
annum usque 1664, quo Montecuculius, reportata ad St. Got-

Ladovi-
cus Ge-
neralis
Locum-
tenens.

Cc 3

(k) RICAUT loco alleg. pag. 247. Turcarum jaæturam generatim ad 25000.
computat. Ludovicus Badensis in Epistola ad Budæ præfectum, d. 21.
Augusti scripta, 9000. cætorum, totidem vulneratorum computavit.

LONDORPII Allorum Tom. XVIII. pag. 140.

(l) CANTIMIR Lib. IV. pag. 214.

(m) General-Lieutenant.

(n) Literæ datæ die 27. Aug. 1591.

LUDOV.

WILH.

hardi Fanum contra Turcas victoria, sublimi eodem axiomate ornatus est. Montecuculio mortuo, Carolus IV. Lotharingiae Dux & Ludovicus Badensis apicem hunc bellicorum honorum sub eodem Leopoldo obtinuerunt. Successor ejus Josephus Cæsar, reportata apud Taurinos A. 1706. a Gallis victoria, Eugenium, Sabauidæ Principem, eadem militari dignitate decoravit. Consanguineum hunc suum heroem sedecim annis præcessit Ludovicus, ætate & honoribus prior; bellica prudentia & virtute æqualis.

Nec immemor uxoris Ludovici nostri fuit Cæsar Leopoldus, qui proelio vix finito ex vexillorum, Turcis creptorum, numero ei duo transmisit, ut in Domo Badensi tam gloriose victoriæ servarentur monumenta.

Historiam hujus pugnae Ludovicus victor ad Cæfarem, ad Electorem Brandenburgicum, & ad Praefectum Budæ prescripsit. (o) Eadem celebrata est nummo, quem inter Badenses exhibemus.

§. XXXI.

*Fructus
victorie.*

Broda & Gradisca ad Savum, Lippa ad Marofiam, victoriæ præmia, ex ditione Turcarum transferunt ad Cæfarem. Hac clade Tekelius magnis excidit ausis; pila inconstantis fortu-

(o) Extant narrations haec in LONDORPII *Actis* Tom. XVIII. pag. 140. & in *Theatro Europæo* Tom. XIV. pag. 5.

næ; faveat quæ habere cum crederet, adversam expertus est; nunc Cæfari, nunc Turcis suspectus. (p)

Ante prælium, præliique initio Vizirius ei non modo Transilvanicam Daciæ, sed & Hungaricam Pannoniæ promiserat coronam. (q)

Turcæ fuga se receperunt Belgradum. Ludovicus post tam cruentam victoriam milites suos Petrovaradinum reduxit; Hungariam Cæfari servasse contentus. Mense Septembri, Danubio transito, versus Tibiscum perrexit; Varadinum Majus obsedit; mense Novembri arctam obsidionem commutavit in laxam. Urbs die 3. Jun. anni sequentis in Cæfareanorum manus pactione pervenit. (r)

§. X X I V.

Annus, qui tot victorias fecutus est, (1692) minus fer-
vidus fuit. Perpetuae in Aula Turcica in bellicis & civilibus re-
bus mutationes, Byzantina incendia, Sultani inertia, Martis re-
tardarunt ardorem.

Languorem hunc Turcici exercitus ne in commodum suum
verteret Badenis, graves in Hungarico Christianorum exercitu

(p) *Histoire d'Emeric Comte de Tekeli* pag. 331.

(q) *Histoire des revolutions d'Hongrie* pag. 130.

(r) *Anonymi vita Ludovici* pag. 83.

LUDOV.
WILH.

grassantes morbi & valetudo Marchionis aduersa, impediverunt. Utraque pars laetata bello, cogitavit de pace, pro qua conficenda operam suam Britanni Batavique apud Turcas impenderant.

Ludovicus, Danubio relicto, ad Tibiscum progressus, paulo post Tibisco & ipsi valedixit Hungariae, Vindobonam mense Octobri contendens. Cæsar anno sequente eum misit ad Rhenum, ut suum & Imperii exercitum contra Galliam duceret, atque adeo proprios Badæ sue defenderet lares.

§. X X V.

Honores
a Cæsare
detulit.

Ludovicus honoribus & beneficiis a Cæsare cumulatus, bellico consilio A. 1693. Vindobonæ habito, Majo mense, interfuit. Post discessum ejus allata est Aurei velleris torques, quam Carolus II. Rex ex Hispania Ludovicō nostro transmisit. Missus regius eum in itinere secutus est. Eugenius Sabaudiae Princeps, qui Ludovicum comitatus est, torquem collo ejus appendit. (s) Cæsar ei Burgoviæ Marchiam habitandam regendamque concessit. (t) Bada cum Castro & maxima Marchie parte in ruinis jacebat, A. 1689. combusta. Exercitus Hungarici Imperium Croyaci Dux suscepit, successor Ludovici, qui in periculoſa illa,

ad-

(s) *Theatrum Europ.* Tom. XIV. pag. 446.

(t) *Ottomannij the Pforte* Tom. II. pag. 632.

fed gloriæ plena Hungarici Martis alea, summa cum gloria duo lustra transegit; recuperator & restaurator Hungariae; cuius limites ultra centum milliaria Germanica ad Transilvanos usque adauxit. Verum enimvero Ludovicianæ gloriæ Danubius fuit faventior quam Rhenus. Sed fata novum hoc ei destinaverant belli theatrum.

§. XXVI.

Anno superiore jam Circuli Svevici Ordines, literis ad Imperatorem scriptis, Ludovicum Badensem ab eo belli ducem ^{ad Rhe-} nam, petierunt. Petito invitus tandem annuit Imperator; Ludovicum, Turcarum flagellum, ab Hungarico exercitu ægre dimittens. Ad-dita conditio, ut ad Danubium quamprimum rediret atque victoria contra Turcas arma porro proferret. Ludovicus quoque ordinatis Sveviæ rebus A. 1693. rediisset in Hungariam, nisi Sveviæ & Franconiaæ Ordines, repetitis a Cæsare precibus, obtinuissent, ut Gallorum consiliis invigilaret ad Rhenum. (u) Enimvero Ludovicus noster die 13. Febr. Vindobona profectus, suscepto in Bohemiam itinere conjugem suam Schlackenwerdam comitatus est. Inde Noribergam se contulit, ubi Daniæ Regis, Monasteriensis

Tom. III.

Dd

(u) *Theatrum Europæum* Tom. XIV. p. 307. 446. ubi literæ quoque Ordinum Sveviæ ad Ludovicum perscriptæ occurrunt; quibus ad defendendam communem patriam submissis precibus eum invitarunt.

LYDOV.
WILHE.

Episcopi, Marchionis Baruthini, Principis Oettingensis, aliorumque Principum legati confluxerant; cum Ludovico de belli gerendi ratione communicatari consilia. Norimberga ille profectus est Ulmam, ut ibi cum Sveviæ Ordinibus quoque de belli ratione tractaret. (x) Vallum & aggerem jam agitaverat animo, quibus Germaniam tegeret.

§. XXXVII.

Vallo te-
git Ger-
man.

Vallum nempe duxit a Rheno ad Nigram Silvam atque Heilbronnam usque, ubi tanta arte castra posuit, ut dextra & sinistra eorum pars, in collibus posita, bellicis instructa tormentis, aditus omnes præcluderent; atque adeo exercitus mediocris, numero & audacissimo hosti inexpugnabilis esset.

Galli ad Philippopolin mense Mayo, Lorgio duce, Rhenum transgressi, Heidelbergam obsederunt; quam urbem Heidersdorffius, Cæfarei & Circuli Franconici exercituum Præfctus, cum expedita manu infederat. Ludovicus literis die 16. Maii scriptis, ad strenuam defensionem eum hortatus, promtum ei promisit auxilium. At triduo post urbs cum castro in hostium manus pervenit. Heidersdorffius, dignitatibus spoliatus, morte scelus expiavit. Urbs flammis deleta. (y) Lorgius inde

(x) *Ibid.* pag. 447.(y) *Theatrum Europ.* loco alleg. WAGNERUS Histor. Leopoldi Tom. II. p. 251.

versus Ludovicum progressus est, ut eum vel ex castris suis de-
pelleret, vel ad proclum ineundum adigeret. Sed neutrum even-
tit. Ter repulsus a transitu Neccari, in Wirtenbergicum Duca-
tum & in Stratam Montanam effudit se Lorgius, pluribusque oppi-
dis captis tributa imperavit.

§. X X V I I I .

Delphinus inter haec novis cum cōpiis ex Flandria adve-
nit; Lorgianas aucturus. Junctio ad Neccarum facta die 25, Ju-
lii. Ludovicus & ipse augmentum copiarum die praecedente ac-
ceperat; a Saxone Electore & Landgravio Hasso-Cassellano ad-
ductum. Ludovici castra prope Heilbronnam stabant semper in-
viēta. (z) Elector dextrum, Landgravius sinistrum cornu, Ba-
densis medianam aciem tenuit. Delphinus in castris his aggressurus
Badensem die 2. Aug. Nicro trajecto, suos eduxit ad pugnam.
Sed omnia vel natura vel arte tam bene fortiterque deprehendit
munita, ut mutato consilio sine pugna recesserit. (a) Pars Galli-

Tom. III.

Dd 2

Cufus ea occasione nummos tristia urbis fata repræsentans; quem exhibet LOON *Histoire métallique des Pays bas* Tom. IV. pag. 124.

(z) Castrorum situm, æri impressum, exhibet Aucto^r *Theatri Europ.* Tom. XIV.
pag. 454.

(a) Annotat F K U Q U T R R E S in *Commentariis suis* p. 114. in eo peccasse Lor-
gium, quod e regione oppidi Lauffen oppugnaverit castra Badensis, ubi

LVDOV.
WILH.

ci exercitus in Belgium, pars in Italiam missa. Cum reliquis triginta millibus Lorgius ad Kuppenhemium oppidum, haud procul Raftadio, confedit. Badenis de hostium reditu certior factus, relictis prioribus castris, Nicrum transivit, atque Heidelberga, quam initio anni occupaverant hostes, ceterisque oppidis receperis, Silvae Nigræ aditum Lorgio praeclusit, atque Mazelium, qui cum valida Gallorum manu ad occupandam Tubingam fuerat missus, rejecit. Lorgius paulo post exercitum in hiberna cis Rhenum deduxit. Magna gloriae Ludovici nostri accessione; quod exercitus, imminentes Germanie, ipse copiis longe numero inferior, repressit, rebusque infectis in Alsatiam redire coegerit. (b) Tantam Ludovicus castra metandi scientiam praे aliis belli ducibus, possedit, ut Turcae & Christiani eam non semel mirati sint.

§. XXIX.

Coufiliis
de fuc-
cione
Hispan. **H**æc dum aguntur ad Rhenum, Ludovicus XIV. immimentem Hispaniae Regis improlis propiciens mortem, suis iuribus invigilans, de dissolvendo, quod præcipui Europæ Proceres

munitissima erant. Addit, eum vel ad Wimpfenam vel ad Neckari Ulmam Neckarum flumen debuisse trahicere, ut a tergo Badensem invaderet; a qua parte castra ejus minus fuerant munita.

(b) *Quincy Histoire militaire de Louis le Grand* Tom. II. p. 653. sqq. *Theatrum Europ. & Wagnerus locis allegg. Rapin Thoyras Histoire d'Angleterre* Tom. XI. p. 196. *Burnet Histoire d'Angleterre* Tom. II. p. 110.

adversus eum contraxerant, fœdere cogitavit. A. 1693. singulis fœderatis æquas pacis conditiones ostentans, inter alia obtulit, ut stabiendiæ Belgarum securitati, Belgicæ Hispanorum provinciæ, extincto sine mascula prole Carolo II., ad Electorem Bavariæ, qui illas tum rexerat Præses, devolverentur; Austriaca si consenserit Domus. (c) Consilio hoc Bavarus alienandus a Cæsare; Anglus in Galliæ partes perducendus credebatur. (d) In Aula Hispanica gliscebant tum due factiones; quarum una, auctore Portocarrero Cardinali, Austriacum Principem, altera, cuius caput Regina mater, Electoris Bavariae filium, Josephum Ferdinandum, Carolo II. successorem destinabant. Wilhelmus III. Angliæ Rex, una cum Fœderatis Belgis pactione A. 1689. pro Austriaco se declaraverat Principe. (e) Periculum erat, ne Anglus & Batavi mutarent sententiam.

§. X X X.

Praecavendæ rei Cæsar Ludovicum Badensem A. 1693. in Ludovicus ei iter in Angliam. Belgium Angliamque ablegavit, qui sub specie confiliorum de

Dd 3

(c) *Mémoires & Negotiations de la Paix de Ryswick* Tom. I. pag. 47.

(d) *LARREY Histoire d'Angleterre* Tom. IV. pag. 732.

(e) *Mémoires & Negotiations secrètes du Comte d'Harrack* Tom. I. pag. 27. seqq.

Fædus Leopoldi Imp. cum Fœderatis Belgis & Wilhelmo III. Rege

LUDOV.
WILH.

bello, socios confirmaret in foedere atque Cæsareæ Domus in Hispaniam Belgiumque Hispanicum asserteret jura. Occulte rem tractari voluit Cæsar, ne Regina Hispaniæ, detecto consilio, fortius Bavari caussam urgeret. (f) Ludovicus noster die 20. Dec. venit Bruxellas & per octiduum cum Electore versatus, Calendis Januarii Hagam Comitum abiit, navi vectus curfiora, quam Belgii Federati Ordines ei miserant in occursum. Cum his per quatriduum de rebus, ad Cæsarem pertinentibus, deliberavit, indeque ad Cantii litora Gravesandam translatus, a loci magistratu exceptus, postridie, Cotterelio equite, a Rege ad eum obviam misso, Londinum intravit; ibique in Regio Palatio, quod in adventum ejus adornari Rex iussicerat, hospitio exceptus est. Kensingtonii cum Wilhelmo III. magno illo politicarum & bellicarum rerum Magistro, de succeßione Hispanica; de rebus ad Imperium Germaniæ spectantibus, multos longosque habuit sermones. Nemo non creditit, ad ineundas modo belli, contra Gallos gerendi, rationes cum Rege, atque communicandi hac super re consilii sui caussa in Angliam advenisse Ludovicum. (g) Hic honoribus & muneribus cumulatus, a Rege die 23. Januarii

A. 1689. initum, quo de Hispanica quoque succeſſione tractatum, exhibet Du Mont *Corps Diplom.* Tom. VII. pag. 229. & 241.

(f) *Memoirs & Negotiations du Comte d'Harrach* pag. 40.

(g) LARREY loc. alleg.

Kensingtonio discessit, atque in Belgium redux, Vindobonam contendit, ut de negotii sibi commissi successu Imperatorem doceret.

§. XXXI.

Londinense hoc Marchionis iter Anglorum Historici non parum extollunt; Angliae suæ gloriosum ducentes, quod Imperator, inter Europæ Proceres dignitate primus, tanti fecerit Regem suum, ut Ludovicum, Principem natalibus clarum, quo majorem belli ducem illa ætas non viderat, ipsi mitteret legatum. Unde mira animorum alacritate a summis insimisque suscepimus, omnibus officiorum generibus prosecuta est natio. (h) In adventum ejus cufus est nummus, in cuius parte adversa Wilhelmus Rex conspicitur ante portam palatii, capite ad aperto, pileum manu tenens & Ludovico advenienti porrigena dextram. E longinquo satellites Regis, cum inscriptione: **R E C E P T I O B A D E N S I S L O N D I N I**. Stat femina, digito labia premens; ad cuius pedes Imperii Angliaeque Regni comparent insignia, cum Epigraphe: **J U N X I T L I B E R T A S, A U X I T S E C R E T U M X. J A N. 1 6 9 4**. Inter Badenses nummum hunc suo loco exhibemus.

(h) **LARREY** loc. cit. **RAPIN THOYRAS** *Hist. d'Angleterre* Tom. XI. p. 196.
BURNET *Hist. d'Angleterre* Tom. I. p. 114. *Histoire de Guillaume III.*
Tom. II. pag. 54.

§. XXXII.

Ludov. Rhenum transiit. **R**edux ex Anglia Ludovicus Heilbronnam & Wirtenbergicum Asperge Castrum novis munimentis instruxit; continuo inter se vallo hac loca conjungens, a Wirtenbergicis terris ut Gallos arceret. Hi sub Lorgio Mareschallo (i) ad Philippopolin undecim die Junii Rhenum transgressi, ad Bruchsaliam & Grambam castra posuerant. Inde Wislochium delati, occupato Ladenburgo, Neccarum transierunt, in Stratam Montanam irruptionem facturi.

Badenis, collecto ad Sonthemium exercitu, infecutus est hostes; quos assutis ad Wislochium Saxonis copiis, impetu inopinato opprimere studuit. Sed Lorgius, post velitationes aliquot, Junii sine, se in Palatinatum recepit. Ludovicus autem e regione Philippopolis & paulo post ad Durlacum confedit, novisque copiis auctus, ipse Rhenum transire decrevit. Simulato diversis in locis transitu hostibus illudens, die 15. Aug. tribus leucis supra Schreckam copias traduxit atque ad Hagenbacum posuit castra

(i) *RINCKTUS in vita Leopoldi Imp.* pag. 102. aliique Scriptores Germani Delphinum hoc anno cum Lorgio militasse scribant; sed silent Gallici Scriptores, Quincius, Hodius, & ipse Auctor Theatri Europaei &c. qui Lorgii & Ducia de Joyeuse, Mareschallorum, modo faciunt mentionem.

castra ad Rhenum; (*k*) imperatis per Alsatiam tributis. Subito incremento autem quum cresceret Rhenus, reditu ne intercluderetur, in Germaniam cum exercitu rediit die 22. Sept. (*l*) eo ipso nimirum tempore, quo hostes eum aggressuri Lauterburgum accesserant. (*m*) Transitus hic Rheni, quem felicibus auspiciis Ludovicus suscepit, a Batavis celebratus est nummo, in quo representatur victoria, inter Rhenum, Danubium Mosamque consistens, addita inscriptione: PETROWARADINO LIBERATO, HUYO RECEPTO, RHENO TRAJECTO.

§. XXXIII.

Continuatum anno sequente bellum ad Rhenum. Ludo-
vicus cum Ordinibus Sveviæ Franconiaæque de modo gerendi de-
liberavit Noribergæ. Paulo post Stutgardiam & Heilbronnam
adivit, novis munitionibus & coniectis comateibus Sveviæ ut
securitati prospiceret.

Tom. III.

Ee

(*k*) Creditur id intendisse Ludovicus, ut, Gallis interclusis, Argentorati obſidionem aggredieretur. **RINCKIUS** in vita Leopoldi Imp. Tom. III. pag. 103.

(*l*) **QUINCE** Hist. militaire de Louis le Grand Tom. III. pag. 29. seqq. **Theatrum Europ.** Tom. XIV. pag. 597. **RAFIN THOYRAS** Hist. d'Angleterre Tom. XI. p. 202.

(*m*) **DE LA HOPE** Hist. de Louis XIV. Tom. V. pag. 139.

LUDOV.
WILH.

Lorgius die 5. Junii Philippiburgi denuo Rhenum transi-
vit; Bruchsaliam inter & Brettam castra metatus; Stratam vastra-
turus Montanam. Baruthinus Marchio, adversam inter Ludovi-
ci valetudinem, collecto ad Heilbronnam exercitu Cæfareo, in
castris ad Sinshemium confedit. Advenit die 10. Junii Ludovicus
Guutzburgo, ex morbo languescens, atque acceritus Hassia-
cis & Brunvicensibus copiis, quum 50000. armatorum nume-
rum compleset, Neccarum prope Gemundam transivit, ad pu-
gnam ut alliceret hostes. Hi proelium evitantes versus Heidel-
bergam recesserunt, atque Reno die 22. Julii ad Manhemium tra-
jeço, insignem copiarum partem in Flandriam ablegarunt. Ba-
densis quoque magnam militum manum fœderatis, Namureum
obsidientibus, in auxilium misit. Quominus tamen Rhenum
transiret, frequentes hostium stationes impediverunt. Ita reliqua
anni pars, nulla re gesta, transivit. (n)

§. XXXIV.

Ludovi-
cus Rhe-
num
transit.

Exercitum Gallorum Rhenensem A. 1696. ægrotante Lor-
gio Choiselius, Francie Marechallos, duxit; qui ad Philippibur-

(n) QUINCY Hist. militaire de Louis le Grand Tom. III. pag. 156. se. 19. Thea-
trum Europ. Tom. XIV. p. 754. sqq. DE LA HODE Hist. de Louis XIV.
Tom. V. pag. 172. WAGNERUS Hist. Leopoldi Tom. II. p. 288.

gum die 30. Maji Rhenum transiens, Brettam petiit, qua Ludovicus suum duxerat vallum.

Hic collecto exercitu, reliquas dum expectat copias, (o) inter Sintzheimium, Eppingam & Stebacum, Bretensis Praefecture loca, confedit, castraque tanta arte muniuit, ut Choifelius, qui jussu Regis sui foederatos aggredi debuerat, re infecta ad Philippiburgum, unde venerat, retrocesserit. Ludovicus, aucto incrementis exercitu, quum ad defensionem valli Thungium Comitem reliquistet, ultimo Augusti prope Moguntiam Rhenum traje-
cit; afflumtoque Hassiae Landgravio, qui cum copiis ex Belgio advenerat, Neostadium ad Hardam contendit; ad quod oppidum, Spiram versus, confederat Galli; ab obcidione Philippiburgi & Landaviae exclusuri foederatos. (p) Ludovicus castris Neostadio inter & Hafelocum, e regione hostium positis, Hardam, vicinum Neostadio Castrum expugnavit. Consilium ejus fuerat, hostes intra munitamenta invadere, eumque in finem injunxerat Thungio, ut ex superiore Rheni parte impetum in Alsatiam ficeret, hostes, divisis copiis pugnantes, ut facilius oppimeret. Sed Galli, depulso aliquoties Thungio, tanta constantia Rheni ri-

Tom. III.

E e 2

(o) Exercitus Germanicus hoc anno sexaginta sex millium esse debuerat; sed vix dimidium hujus numeri complevit. DE LA HODE Tom. V. p. 112.

(p) Philippiburgi obcidionem animo tum agitasse Ludovicum, tradit quoque RAPIN THOYRAS Hist. d'Angleterre, Tom. XL pag. 281.

LUDOV.
WILH.

pas tutati sunt, ut spe victoriae abjecta Badensis, cum Gallorum
castra per dies aliquot oppugnasset tormentis, redditum pararet
trans Rhenum; quem ad Wormatiam die 7. Oct. transivit. (g)

§. X X X V.

Dux
exercitus
Circulor.
Imp.

A. 1697. quinque Circuli, Rhenanus superior atque infe-
rior, Franconicus, Svevicus, Westphalicus, initio Francofurti
adversus Gallos födere, supremum copiarum fuanum ducem,
Cæsaris consensu, Ludovicum rearunt, literisque, die 24. Jan. &
die 8. Februarii ad eum datis, summam belli & convocandi jus ei
tribuerunt. Delatum sibi munus lubens Ludovicus suscepit, lite-
risque, die 28. Martii scriptis, Ordines monuit, ut quæ de cogen-
do milite Francofurti decreverant, celeriter executioni manda-
rent; (r) quod tamē non factum.

Expeditionis hujus anni initio cum copiis suis ad Bruchfa-
liam confederat Badensis, quum Choiselius Marechallus, supre-
mus Gallici exercitus Dux, die 3. Julii prope Fortalitium Ludo-
vici Rhenum transiret; Kuppenhemium inter & Raftadium castra
mecatus. Prope Muckensturmum oppidum, in hostium conspe-
ctu, foederati quoque sua castra locarunt. Galli, prælium decli-

(g) *Quincy Hist. militaire de Louis le Grand* Tom. III. pag. 230. seqq. *Theatrum Europ.* Tom. XV. p. 12. *Rinck in Vita Leopoldi* Tom. III. p. 1116.

(r) *Theatrum Europ.* Tom. XV. p. 225. sqq.

nantes, mutatis aliquoties castris, sine denique Augusti trans Rhenum redierunt.

§. XXXVI.

Inter haec Ludovicus Marchionem Baruthinum & Thun- Ebern-
gium Comitem cum parte copiarum ad Wiselochium collocave- burgum
rat, atque Moguntiae die 24. Aug. transiverat Rhenum, Ebern- expul-
burgi ad Navam Castrum obſidionem facturus. Ex Castro hoc Gal- gat.
li, durante bello, frequenter fecerant eruptiones, atque fœderatis, in Belgium a Rheno superiore euntibus redeuntibusque, in-
tulerant damna. Die octavo Septembris incepta obſidio. Ca-
ſtrum post vigesimum diem fœderatis traditum, eodem prorsus
tempore, quo de induciis Cæſarem inter Galliaque Regem Ris-
vici initis, Ludovico nuncius advenit. Reductæ trans Rhenum
fœderatorum copiæ. Choſelius, qui obſervando Ludovico Pfe-
dershemium acceſſerat, in hiberna diſceſſit. (s)

Cunctatio Circulorum, tardus militum ad expeditionem ad-
ventus, præcipuorum belli apparatus defectus, ducum diſſen-
ſus, impedimenta fuerunt, quæ Ludovici ad Rhenum retardar-
unt progreſſus; (t) id quod paulo ante Carolo Lotharingo quo-

Ee 3

(s) *Quinze Hjſt. militaire de Louis le Grand* Tom. III. pag. 312. sq. *Theatrum
Europ.* Tom. XV. pag. 130.

(t) *Vita Johſephī*, Lipſiae edita, 1712. p. 46.

LUDOV.
WILH.

que evenisse comperimus; qui rebus maximis quoque alibi gestis, exercitum Imperii adversus Gallos ducens, partam bellica virtute gloriam fere ad Rhenum anisit. (u) Servatae tamen Sveciae & Franconiae laudem Hungaricæ gloriae Ludovicus adjecit.

§. X X X V I I .

Pax Risi-
vic.

Ad Tractatus ille pacis, Risiwi institutos, Carolum Ferdinandum de Plittersdorf ex Aula sua misit legatum, (x) qui, libello die 17. Sept. conciliatoribus Pacis oblato, praeter Spanheimensem Comitatum, Praefecturas Beinheim & Grevenstein, petuit quoque, ut restituantur Marchioni omnia feuda, quæ feudalis Curia Badensis variis trans Rhenum Nobilibus hucusque concesserat; ut & ea, quæ in insulis Rheni, vel ex alterutra parte fluminis, per munitiones Castris Ludovici, aliоve modo a Marchiis terris abrupta. Præterea in Luxemburgico Ducatu Rodemacheriae Dynastiam cum reliquis, ad eam pertinentibus, repetuit Marchio. Has, ut & Germanicas terras, Instrumento Pacis Hispanico (y) Germanicoque (z) recepit. Sed, quam petierat, danni reparacionem obtinere non potuit.

(u) BASNAGX *Annales des Provinces Unies* Tom. II. pag. 89.

(x) Credentiales, quas vocant, Plittersdorffia a Marchione datæ Muckenfur-
mii d. 18. Jul. extant in *Memoires & Negociations de la Paix de Ryswick*
Tom. III. pag. 41. Postulata Badenia leguntur ibidem p. 28.

(y) Art. X.

(z) Art. XIV.

§. XXXVIII.

Durante ad Rhenum bello inter Polonici solii vacantis Candidatos quoque Ludovicus comparuit, quem, ob magnitudinem rerum in Hungaria gestarum, perplures dignissimum reputabant, qui Sobieskio succederet; victor terrorque Turcarum. Inter conditiones Regis eligendi haec quoque fuerat, ut debita militibus stipendia ab eo solverentur. Tanto oneri ferendo impar erat Ludovicus, qui bellicis expeditionibus privatas suas opes exhauserat. Nec defunt, qui perhibent, Brandenburgicum Electorem Fridericum, Borussiae inter Reges primum, omnes sumtus in electionem faciendo obtulisse Ludovico, si Polonicam ei promotus ad solium promitteret Borussiam. (a) Sed & Daniæ Regem apud Poloniae Magnates pro Ludovico nostro eligendo laborasse, temporis illius Acta dubitare non finunt. Nec deerat commendatio Cæsaris. In serinis Badensibus litteræ superfunt, quas Leopoldus die 27. Maii ad legatum suum in Polonia, Episcopum Passavensem, perscripsit, ut si Poloni Jacobum Sobieskium, Carolum Lotharingum, & Neoburgi Ducem, quos prius commendaverat, corona excluderent, commendaret Ludovicum.

(a) *Histoire d'Auguste II. Roi de Pologne* Tom. I. p. 74. sq.

§. XXXIX.

Spe sua
excidit.
Enimvero ex Magnatibus Polonicis Ludovicō nostro ad-
hæserunt non pauci. Sed plerorumque oculos in se converte-
rant Contius Princeps & Elector Saxonie. Electionis die divisa
inter eos cum essent eligentium suffragia, Castellanus Culmensis
eum reliquarum factionum, quae spe omni exciderant, legis
tractavit, ut accessione sua Saxonis caufam redderent victricem.
Tum vero Brandenburgicus bis centies mille thaleros, in usum Ba-
densis ante destinatos, Castellano numeravit, ut ad promoven-
dam Saxonis electionem distribuerentur. Ejus exemplum reli-
qui legati secuti sunt. Contiani nihilominus præevaluerunt. Sa-
xonici ergo, quibus nullum aliud prorogandi remedium super-
erat, electioni denique se renunciatus professi sunt, idem si fa-
cerent Contiani. Magnus coronæ Thesaurarius ad Saxonicos
conversus, Ludovicum nostrum Regem proposuit. Neutri parti
arrisit sententia. Bifida infœcta electio; aliis Contium, aliis Sa-
xonem eligentibus, qui denique folium concedit. (b)

§. X L.

(b) *Histoire d'Auguste II.* loco alleg. pag. 112, 113, 119. GOTTFRIDUS LENGA-
KICH in *Historia Polona* pag. 278. Jo. DAN. CRAMERUS in *Commenta-
riis rerum memorabilium annorum 1694 - 1698.* p. 176. sq.

§. X L.

Gerinania, Risicensi pace quiescens, de Kehlæ munimento, Marchioni nostro concedendo, in Comitiis tractavit. **A. Kehl.** no præcedente jam delegatis Ordinum, Hage Comitum pacis causa agentibus, per legatum suum Plittersdorffium die 21. Oct. proposuerat Ludovicus, ut in compensationem damnorum & præmium laborum ab Imperio Kehla ipsi relinqueretur. Legati Ordinum, petitionem justam arbitrati, legatis Cæfareis rem fortiter commendaverant. A. 1698. die 30. Martii petitum suum in Comitiis Ludovicus repetiit. (c) Nassovio-Saræpontani Comites quidem, intellecto Badensis consilio, intercesserunt die 18. Julii, afferentes, Kehlæ munimentum in agro vici Kehlæ fuisse a Gallis exstructum. Kehla vicus, munimento vicinus, quatuor dominos habet, Badensem Marchionem, Nassoviæ Principem, Civitatem Argentinensem Nobilesque Bœcklinos. Nassovii partem Bœcklinis dederunt in feudum. Nassoviorum portio ad eos pervenit cum Lahra, cuius, ut & Malbergæ Dynastæ possessores fuerunt conjunctim Badenses, qui alternatim cum Nassoviis de feudo hoc investiverunt, donec A. 1629. decreta divilio, vi cuius Malberga & feuda Malbergica,

Tom. III.

Ff

(c) Acta haec extant in FABRI *Staats-Cantzley* Tom. IV. Cap. IX. pag. 480. s^q.
adde *Theatrum Europ.* Tom. XV. pag. 393.

LVDOV. ad Bada-Badenes; Lahra & feuda Lahrenfia ad Sarapontanos
WILH. pervenerunt. (d)

§. X L I.

Badenfi- Factum tamen est Imperii decretum die 22. Dec. quo Lu-
bus cedi- dovico Kehlæ munimentum, feudi nomine ab Imperio concessum
tur.
est, ea conditione, ut masculis ejus heredibus extinctis, ad Im-
perium reverteretur. Cæfari atque Imperio reservatum est præsi-
dii jus, additumque, ut pacis Westphalicae & Riscicensis sanctiones
in munimento hoc observet Ludovicus, liberumque adeo reli-
gionis exercitium præsidarii relinquat. (e) Sententiam Co-
mitiorum Cæsar firmavit A. 1699. die 7. Martii. Munimentum
paulo post traditum Marchioni, qui edito, Augustæ die 13. Apr.
1699. signato, liberum religionis exercitium, tribus religionibus,
in Germania probatis, in munimento hoc concessit. (f) Investitu-
turae Ludovici nomine, Adamus Ignatius Heunisch A. 1700. a
Cæsare accepit Vindobonæ. Litteræ feudales d. 24. Dec. per-
scriptæ sunt.

(d) FABRY *Staats-Cantzley* loc. alleg. pag. 484. CRAMERUS in *Commen-
tarii* A. 1698. pag. 13. sq.

(e) Decretum hoc Comitorum vide in eod. FABRY loco alleg. pag. 493. Au-
gustana Confessionis Ordines sua intercessione religioni Evangelicae
prospexerunt. Vid. SCHAUROTH *Conclu. Corp. Evangelicor.* Tom. II. p. 85. sq.

(f) Extat in FABRY *Staats-Cantzky* pag. 509. & in *Theatre Europ.* p. 537.

LUDOV.
WILH.

Inter hæc Marchio Bada - Durlacensis libello d. 31. Dec. exhibito, in Comitiis petuit, ut deficientibus Ludovici masculis Durlacensi quoque lineæ concederetur successio. Petito huic de-nuo se oppofuit Sarreponitanus die 13. Mart. A. 1699. (g) At Cœfar, litteris 30. Jan. A. 1700. datis, Friderico Magno, Marchioni, & successoribus ejus, extincta mascula Ludovici stirpe, spem fuc-cedendi concessit.

§. X L I I .

In Comitiis deinceps sibi prius deliberatum, qua ratione duo ^{Suffen-}
Imperiū munimenta ad Rhenum, Philippopolis & Kehla suffen-^{tatio}
tanda & munienda sint. Collegium Electorale Franconico, Sve-
vico & Superiori Rhenano Circulis suffentationis eorum onus im-
ponere voluerat. Refragati sunt reliqui. Conventum est deni-
que, Marchioni & Thungio, Philippopolis Praefecto, rescriben-
dum, ut rerum utriusque Caſtri necessariarum laterculum confi-
cerent; sumimamque pecunia, munitionibus restaurandis adhibi-
tare, ab universo praestandam esse Imperio. (h) Ludovicus suam ea
de re tentiam cum Ordinibus scripto communicavit. (i) Neque

Tom. III.

Ff 2

(g) Acta vide in FABRI *Staats-Cantzley* Tom. IV. pag. 496. seq. CRAMERUS
loc. alleg. pag. 22.

(h) CRAMERUS in *Commentariis* A. 1699. pag. 18. sq.

(i) *Theatrum Europ.* Tom. XV. pag. 390.

LUDOV.**WILH.**

tamen res ita terminata fuit; ut non identidem querelæ & gravamina nova nascerentur; Rheno præsertim furente & munimenta arietis instar quassante. Circulis, a Rheno longinquis, res curæ non fuit. His æquum videbatur, onus viciniores ut ferrent, quos munimenta defendunt. Ludovicus nonnunquam a Senatu Comitiali rogatus est, ut ad ruinas reparandas sumptus suppeditaret, donec de tota re tranfigeretur. (k)

§. X L I I I.

**Lis de
nono
Electo-
rato.**

Revixit inter hæc de nono Germanorum Electoratu controversia, bellicos inter tumultus quiescens, & novas vires acquirere coepit. Ernestum Augustum, Luneburgo-Hannoveranum Ducem, re cum plerisque ex Electoribus communicata, Leopoldus Imp. A. 1692. Electorali dignitate ornaverat. Sed Trevirensis, Colonensis & Palatini Electores, quibus inconsultis res tractata, ut & plerorumque ex ordine Principum animi, vehementer commoti sunt; auctoritatem eorum, in re tam gravi, neglectam esse conquesiti. Antonius Ulricus, Brunsvico Guelphbytanus Dux, juniores gentis suæ ramum, prætermisso seniore, ad id honoris effectum indignatus, plerosque concitavit. Ludovicus noster, cuius officia non satis remuneratus est Cæsar, dissidenti-

(k) CRAMERUS in *Commentariis rerum memorabilium* A. 1699. pag. 17. sq.

bus se junxit una cum Durlacensi Marchione. (l) Hannoveranus
A. 1692. Vindobonae cum investiretur Elector, Principes plures
mense Januario anni sequentis protestati sunt; (m) paulo post Ra-
tisbonae coëntentes in foedus, quod 1695. Francofurti firmatum. (n)

§. X L I V.

Magnis animorum motibus res coepit agitari A. 1700. Conven-
postquam Coloniensis, Trevirensis & Palatinus Elector, deserta-
Principum caussa, in novi Electoratus erectionem consenserint. (o)
Habitus mense Februario Goslariae Conventus, in quo foederati,
publicis Ratisbonæ consiliis se non interfuturos, declararunt, ni-

Ff 3

(l) Ludovicum nostrum & Guelferbytanum Ducem præcipuos turbarum de
novo Electoratu autores designat Author scripti apud *TRUCCILIUM*
in *Razmischen Reichs Staats - Allis* seculi XVIII. Tom. I. Cap. 7. pag. 618.
Ludovicus tamen non nisi post pacem Riviicensem dissidentibus se con-
juxasse videtur. Inter foederatos enim, qui literas ad Cesarem Ratisbo-
nae signarunt d. 23. Jul. 1692, nulla ejus injicitur mentio. *Theatrum Eu-
rop.* Tom. XIV. pag. 324. Silet eum quoque *CORTREIUS* in *Observa-
tis Historico - Politico - Jurid. de novo Electoratu* pag. 9.

(m) *CORTREIUS* loc. alleg. pag. 26.

(n) *Theatrum Europ.* Tom. XIV. pag. 313. & 792. & *FABRI Staats - Cantzley*
Tom. V. pag. 239.

(o) Decretum d. 18. Nov. A. 1699. factum exhibet *CORTREIUS* p. 36.

LYDOV.
WILHE.

si abolitis querelis, quas, missa legatione, Cæsari expofuerunt. Agitation fuit Norimbergensis Conventus, quem infequente Julio menfe celebrarunt foederati. Omnia ibi ad mutuam defensionem ordinata. Decretus XXIV. millium armatorum exercitus, quem necessitate urgente foederati se duplicaturos profelli sunt. (p) Cæsaris responsum, delegatis Principum hac super re datum, quum non arriſſet plerisque, Wirtzburgenſis, Monasteriensis, Saxonici duo, Guelpherbytanus, Holsaticus, legati, una cum Bralliardo, Ludovici nostri, & Hartmanno Fischoro, Durlacensi legato, renitentibus reliquis, ad Galliae Regem, Pacis Westphalicae vindicem, ſibi confugiendum cefuerunt. Decreto Norimbergæ facto die 5. Aug. Chamojum, Gallicum ad Comitia Imperii legatum, rogarunt, ut totius rei nuncium ad Regem perferret.

§. X L V.

Intercef-
fio Gallica
& Svec.

Rex Gallie de abolendo nono Electoratu in Comitiis per Chamojum & per Villarsium Vindobonæ apud Cæfarem egit. (q) Sed Cæſar ſalva conſeſſione ſua, quam fecerat, nihil aliud Prin-

(p) Receffus uterque Goslariensis & Norimbergensis cum reliquis aetiis, huc ſpectantibus, extat in *F A N K S Staats - Cantzley* Tom. V. Cap. 6. & 15. & in *Actis publicis de nono Electoratu apud CONTRARIUM* pag. 85. fq.

(q) Acta ſingula exhibet idem *F A N K S loco alleg. & Theatrum Europ.* Tom. XV. p. 711. fq.

cipibus largitus est, quam ut solemnitatis gratia res denuo in Principum tractaretur Collegio, atque publica lege caveretur, ne in posterum absque omnium Ordinum consensu Electoratus erigeretur. (r) Nec optimiores conditiones impetrare potuit Sveciae Rex, cuius intercessionem, fuadente Gallorum Rege, quoque imploraverant foederati. (s) Hi Majo mense anni MDCCCI. denuo convenerunt Francofurti, ut de foedere cum Gallis faciendo, communicarent consilia. Ludovicus XIV. ad Conventum hunc quoque miserat legatum. Binderus, Cæfaris legatus, variis promissis denique rem eo perduxit, ut foederati ad Comitia se reddituros, atque in controversia de successione Hispanica nullius se amplexuros esse partes policerentur. (t) Ab hoc tempore sensim sensimque mitigati sunt Principum animi. Sub Cæsare Josepho in Comitiis A. MDCCVI. certa sub lege ab illis agnitus est nonus Elector. (u)

§. X L V I.

Intercessio Gallica in hoc gravi negotio non parum offenserat Cæsaris Aulam, quæ Ludovicum Badensem, ad fententiam

Ludovici
de Cæsare
querelam

(r) FABRI *Staats-Cantzley* Tom. V. p 285, sq.

(s) THUCLELIUS *Acta publica* Tom. I. Cap. 7. p. 645.

(t) Acta hujus Conventus exhibet FABRI *Staats-Cantzley* Tom. VI. Cap. 4.

THUCLELIUS *Acta publica* Tom. I. Cap. 7.

(u) Acta publica de nono Electoratu apud CONTRARIUM in *C. J. Publici* Tom. IV. p. 159.

LVDOV.
WILH.

diam suam non absque minis identidem revocare laboravit. Sed ille, propositi tenax, Schlackenwerda, ubi tum morabatur apud Bohemos, ad Greifium Baronem, Aulse suæ Marechallum, die XX. Octobris A. MDCC. scripsit Vindobonam; illi diserte injungens, ut Locumtenentis Generalis Cæsarei dignitatem nomine suo in Imperatoris manus resignaret. Addit Marchio, non posse sibi vitio verti, quod Principatus sui jura, quovis modo defendat. Dignitatem, a majoribus acceptam, sibi omni pretio esse cariorum; nec admissurum se, ut ea, tot seculis illibata, Electorum Imperii exponatur ludibrio: bellicam dignitatem, a Cæsare sibi collatam, a Principis Imperii dignitate multum differre; easque res a Cæsare male confundi. Conqueritur acriter, post maxima in Domum Austriacam merita; post XX. expeditiones bellicas, cum laude susceptas, quibus suas quoque fortunas everterit, nullam a Cæsare se gratiam retulisse. Connivente eo occupatum ab Hannoverano Lauenburgicum Ducatum; Hadelensem terram a Cæsare ut sequestre detineri; licet utriusque possessio dimidia ex parte, conjugi suæ Franciscæ Sibyllæ debeatur. In electione Regis Poloniae se neglectum a Cæsare; promissas sibi, bello finito, pensiones caruisse effectu, rerumque fuarum nullam plane habitam esse rationem. Aliorum Principum, qui ad Austriacæ Domus incrementa nihil contulerint, dignitatem augeri, suamque diminui. Concludit denique, sibi consultius videri, ut bellicum

mu-

munus, a Cæsare acceptum, deponat, quam libero Imperii Prin-
cipe indigna committat. (x)

LUDOV.
WILHELM.

§. XLVII.

Enimvero imminentis Europæ bellum, Carolus II. Hispano-
næ Rex, morti vicinus, si decederet, prævidit Marchio. <sup>Cum eo
redit in
gratiam.</sup> Praevidit, quanto belli duces experti mox habendi sint pretio. Nec conje-
cta sane Ludovicum sesellit. Duodecimo enim, postquam lite-
ras has scriperat, die Carolus Hispanus, Austriacæ senioris lineæ
postremus, decepsit; nova belli materia.

Exacerbatum' Ludovici nostri animum omni modo Cæsar
mitigare & ad suas partes reducere laboravit. Ineunte A.MDCCI.
ab eo vocatus est Vindobonam, ubi Hispaniae Regis obitus &
Gallorum de occupando illo Regno conatus Aulæ Cæsareæ com-
moverant animos. Ludovicus, bellicis Imperatoris consiliis
præfens, bellum non facile fuisse, sed difficultates ejus at-
que pericula magna cum gravitate exposuit; (y) Cæsar is
utilitati magis, quam bellicæ fuisse gloriæ inserviens. Bel-

Tom. III.

Gg

(x) Literæ hæc leguntur in *MOSKENS Continuatione Chronicæ Stevæ CRUSICK*
Tom. II. pag. 599. in *FABRI Staats-Cantzley* Tom. V. pag. 649, in *Atlas
publicis apud CORTEKRIUM Corp. Gür. Publ.* Tom. IV. pag. 95. in *Vita
Johanni*, quæ Lipsie prodidit A. 1712. pag. 211.

(y) *Theatrum Europ.* Tom. XVI. p. 57.

LUDOV.

WILH.

lum tamen prætulit Cæsar. Missus eo anno sub Eugenio duce in Italiam exercitus.

§. X L V I I I.

Cæsaris
munera.

Saucium Ludovici animum sibi desponsurus Cæsar, Provincialem Ortenaviae Praefecturam ipsi & ab eo descendantibus masculis in feudum contulit Vindobonæ. Eadem, ut supremo exercituum Cæfareanorum duci, menstruam quinquaginta millium florenorum pensionem, durante bello, destinavit; addita lege, ut ejusdem summae dimidia pars, ob Imperialium ad Rhenum munimentorum curam, tempore pacis ei quoque exsolveretur. (z) Postremo curaturum se Cæsar promisit, ut conjugis ejus, Franciscæ Sibyllæ, in successionem Lauenburgicam jurium ratio sine mora habeatur. (a) Ludovicus mense Mayo Vindobona reversus est donum. Reduci Diploma die 16. Junii allatum, quo Cæsareani in Germania exercitus renuntiatus est Imperator.

Eodem tempore Circuli Bavariæ Ordines, Wasserburgi convenientes ad Oenum, Franconici Svecicique Circulorum exemplo, Ludovico nostro, propter officia, superiore bello præsum-

(z) Titulo *Gubernatoris generalis*.(a) *Theatrum Europ.* loc. alleg. pag. 60. Unde eodem anno prodiit sententia, Marchioni favens, cuius mentionem facimus infra in vita Francisci Sibylle.

ta & accepta in terris Marchicis danica, remunerationis loco,
decem in singula familie capita decreverunt florenos. (b)

§. X L I X.

Bellum de successione Hispanica anno hoc in Italia quum Bellum
cepisset initium, quinque Circuli Germaniae, Franconicus, Sve- ob fuc-
vicus, uterque Rhenensis atque Bavarius, ob imminentem ex cess. Hi-
Gallia tempestatem, defensionis mutuae foedus, quod jam anno span.
superiore duo priores Circuli Heidenheimi contraxerant, (c) communibus tabulis Heilbronnae signarunt mense Augusto. (d) Ludovicus, securitati prospecturus Germaniae, antequam bellum Germanos inter Gallosque ardere inciperet, munitiones a Reno superiore ad inferiorem ducendas esse statuit; probatoque Cæsari & Sueviæ Ordinibus confilio, fortiter aggressus est opus. Sed cunctati sunt Francones, metu Gallorum, donec gravibus Leopoldi & Marchionis nostri Ludovici, Ordinumque Siveviæ literis moniti, (e) officii atque salutis sue rationem habuerunt. In Cir-

Tom. III.

G g 2

(b) *Theatrum Europæum* Tom. XVI. pag. 11, & 19. & FABRI *Staats-Cantzley* Tom. VI. pag. 308. & 364.

(c) *Heidenheimischer Affectionis-Recens.*

(d) Utrisque foderis tabulæ leguntur in FABRI *Staats-Cantzley* Tom. VI. Cap. 7.

(e) Literas has exhibet *Theatrum Europæum* loco alleg. pag. 34. sq. & FABRI *Staats-Cantzley* Tom. VI. pag. 375. 381.

LUDOV.

WILH.

culo quoque Rhenano superiore, ad quem Ludovicus die 8. Oct. literas dederat, res non sine difficultate transacta. (f)

§. L.

Obſidium
Landavie.

A. 1702. menſe Maio Cæſar & Anna, Angliae Regina, una cum Ordinibus Belgij foederati Ludovico XIV. bellum declararunt. (g) Magno huic foederi quinque primum Germaniae Circuli, (h) denique univerſum accessit Imperium. Decretum in Gallos bellum Ratisbonae die 30. Sept. (i) Placitum publicavit Cæſar die 6. Octobris. (k) Ante clarigationem Ludovicus, Rheno trajecto, ad Langencandelium posuerat caſtra initio veris, & Weiffenburgo, Lauterburgo, Billighemio, aliisque in vicinia locis occupatis, ad obſidionem Landaviae ſibi viam paraverat. In Palatinatus & Epifcopatus Spirensis diotionibus annonam & comitatum omnem collegit, ut ignaros confilii ſucepti hostes percelleret. Obſidium, in confilio bellico a Cæſare decretum, a

(f) Literæ ad Circulum Rhen. ſuper, extant in *Theatro Europ. Joco alleg.* p. 35.

(g) Du MONT *Corps Dipl.* Tom. VIII. pag. 115. LAMBERTY *Memoires* Tom. II. p. 107. 113. 114.

(h) Superior & Inferior Rhenannus, Aufriacus, Franconicus, Svevius, jam ante inter ſe foedore juncti. Tabulas accessionis exhibet THUCELLIUS in *Actis Seculi XVIII.* Tom. II. Cap. 15. & LAMBERTY Tom. II. p. 137.

(i) THUCELLIUS loco alleg. Cap. 18. pag. 71.

(k) Idem pag. 730. FABRI *Staats-Cantzley* Tom. VII. Cap. 13. p. 665. & 707.

LUDOV.
WILH.

Ludovico inchoatum est die 16. Junii. Res ut felicius procederet,
 Josephus, Romanorum Rex, in castris ad Landaviam Vindobona
 na die 27. Julii advenit. Urbs egregiis munitionibus a Vaubanis
 instructa, fortiter defensa est a Melaco, Regiorum exercitu
 Legato, qui cum tribus Gallorum milibus præsidium urbis age
 bat.

§. L I.

Catinatus quidem, Francici exercitus dux, motis Deditio
 Weissenburgum versus castris, auxilium obfessis ferre decrever
 rat. Sed adventante cum copiis Ludovico Marchione, re infecta
 difcessit. Mirantur Scriptores bellam artem, qua ille aditus
 omnes ita infederat, ut de introducendis in urbem auxiliis, fru
 stra laboraretur. (l) Lorica exterior fossæ (contrescarpe) die 16.
 Aug. pulsis Gallis occupata. In expugnatione Suectionensis Co
 mes, Eugenii Principis frater, aliquique primi ordinis militares vi
 ri ceciderunt. (m) Castellum, civitatem tegens, die 9. Sept. im
 petu captum. Postridie urbs ipsa in Romanorum Regis potesta

Gg 3

(l) LA HODE *Hist. de Louis XIV.* Tom. V. pag. 363. GATIEN DE COUR
 TILZ in libro cui tit. *Mémoires du Marquis D^e sur la guerre d'Espagne
 de Bavière & de Flandre* Tom. II. pag. 24.

(m) LA HODE loc. alleg. pag. 364. & *Theatrum Europæum* Tom. XVI. p. 652.

LUDOV.
WILHE.

tem pervenit. (n) Prodiit nummus, Landaviam exhibens & Aquilam Imperii, cum inscriptione: CAESAREO AUSPICIIO, REGIS VIRTUTE, BADENSIS FELICI DUCTE, GALLO EST EX UNGUE RETRACTA. (o)

Josephus, occupata Landavia, mense Octobri in Austria rediit.

§. L I I.

Gallorum
confilia. Inter hæc Bavarus Elector, fordere cum Gallis factò, Ulmam (p) & vicinas Svevia civitates armis suis occupavit. Arduum hoc Bavari confilium bellicas Ludovici rationes mutavit; qui omnibus modis impediendum esse ratus est, ne copiarum Barbaricarum cum Gallicis fieret conjunctio. Catinatus, supremus Gallorum exercitus dux, Villarfum, Regiorum exercituum Legatum, cum maxima copiarum parte ex Inferiore Alsatia misit versus Huiningam; ut transito ibi Rheno cum Bavaris iunctiōnem tentaret. Ludovicus Badensis interceptis Ricoulci, Francici apud Bavarum legati, literis ad Chanillardum scriptis, confilium Aulæ Gallicæ intelligens, omnem operam impedit, ut a

(n) *Leges deditiones exhibet LAMBERTY Mémoires Tom. II. p. 202, & Théâtrum Europæum loco alleg. pag. 652.*

(o) *VAN LOON Hist. Metalliq. des Pays-bas Tom. IV. pag. 386.*

(p) Ultima die 8. Sept. inopinato impetu capta; quo ipso Landaviam se liberturos speraverant Galli, sed frustra. *Mémoires du Marquis D* Tom. II. pag. 30. & 34.*

Rheni transitu prohiberet Villarsium. Catinatio itaque Thun-gium Comitem opponens, Hagenoam, Bischvillam, aliaque loca, a Gallis relicta, munivit præsidii; ipse cum exercitu, supra Argentoratum transiens Rhenum, die 22. Sept. e regione Huningæ ad Fridlingam confedit; aliquot diebus antequam Villarsius Huningam advenerat, ibique vallo munire se coepit. Fridlinga Ludovicus copias ad Nigram Sylvam dimisit, quæ Bavaros prohiberent a transitu. Villarsius Rheni ripam, Huningæ oppositam, una cum interjacente insula, parte operibusque munivit. Inter haec Neoburgi civitas ad Germanicam Rheni ripam septem leucis infra Huningam sita, a Laubanio, exercituum Gallicorum Legato, Brisaci Præfecto, d. 13. Oct. subito impetu, Cæsareis ejectis, occupata est.

§. L I I I.

Ludovicus Badensis, nuncio accepto, veritus, ne Gallis Prolixi
eo loco Rhenum transituris, ipse intercluderetur commeatu, quem ^{ad Frid-}
^{lingam.} Friburgo accipere solebat, cum parte copiarum Neoburgum ver-
sus die sequenti progredi decrevit. Vix ingressus est iter die 14. Oct.
summo mane, quum Villarsius cum copiis suis apud Huningam Rhe-
num transivit. Badensis, ab itinere instituto regressus, equitatum
prope Fridlingæ Castrum, milite præsidario instructum, & pedita-
tum in editiore colle vicino, arboribus consito, ubi S. Odilie

LYDOV.
WILH.

Ecclesia & vicus, (*q*) collocavit. Bordius (*r*) copiarum legatus, a Villarlio missus, tanto ardore peditatum aggressus est, ut magna utrinque caedes committeretur, in qua Bordius perii. Germani restaurata ter pugna, quinque tormenta denique reliquerant Gallis, qui tanten Bordio cæso, non satis caute descenderunt collem, a tribus turnis, quas Ludovicus noster in auxilium misserat, non parum turbati. Equestris ergo pugna successit pedestri. Uterque equitatus, dum in monte pugnaretur, in planicie spectator constiterat. Badensis tandem Magnacum, Campi - Mareschallum, aggressus est, magno ardore; sed post acre certamen, cum vincere non posset, recessit. Magna utrinque caedes in planicie & in colle. In colle Carolus Wilhelmus, hereditarius Durlacensis Princeps, vulneratus vix vivus evasit. Biduo post Castrum Fridlingæ, (*s*) a quo pugna nomen accepit, Villarsius occupavit. Proelii dies est XIV. Octobris in Badensium terrarum Annalibus memorabilis.

§. L I V.

Post prælium Villarsius per jocum dicebat: Legatus Francie in ludo chartarum Vindobonæ Ludovicum Badensem non feneret mel

(*q*) Vulgari sermone TULLICKEN.

(*r*) Des Bordes, Lieutenant-General.

(*s*) Fridlings Castrum est Domus Bada-Durlac. e regione Huningæ; de qua vide Tom. I. pag. 388.

mel devici. A legatione discedens idem me in alea Martis facturum ei diserte promisi. Ludovicus recedens copias suas apud Stauffam, Brifgoviae oppidum, collegit, victoriam, dubiam reddere quam voluerat Gallis, (t) nova ut everteret pugna. Sed Villarsius Inferiorem in Alsatiam regressus est: junctione cum Bavariis in aliud tempus rejecta. Villarsius ergo vicit, sed victoriae fructibus ne frueretur, Ludovicus prospexit, qui brevi post omnem exercitum suum tripartito divisit. Pars Nigræ Sylvæ imposita, Gallorum cum Bavaris ut impediretur conjunctio. Aliam ad recuperandum a Gallis Neoburgum destinavit. Tertiam Principi Meinungensi, quem Tallardus ad Mosellam urgebat, in auxilium misit. (u) Villarsius copias, Catinatio ad Argentoratum relictas, cum suis coniunxit; apud Tabernas Alsatia-

Tom. III.

Hh

(t) Ludovici Badensis Literæ ad Leopoldum Imp. extant in *Theatro Europæo* Tom. XVI. quibus rem dubiam facit, Gallisque victoriam non ascribendam esse docet. Conf. *Memoires du Marquis D** Tom. II, pag. 35. P. BARRE *Histoire d'Allemagne* Tom. X. pag. 412. seq. ROUSET *Histoire Militaire de Prince Eugène* Tom. II. pag. 63. victoriam Ludovico ascribit, quem, pulsis Gallis, loco potum esse contendit; sed recedente equitate, ab hostium persecutione abstinuisse Badensem.

(u) *Memoires du Marquis D** pag. 37.

LUDOV.WILHE.

cas confidens, ut Badensem, qui relictæ Brisgovia in Alsatiam redierat; ab aditu Lotharingiae intercluderet. (x)

§. L V.

LUDOV.VALLUSCONTINET.

A. 1703. Galli de transferendo in sinum Germaniae bello cogitarunt; ut Electori Bavariae, socio laboranti, ferrent auxilia. Villarflus in vicinia Argentorati duobus pontibus factis, cum valido exercitu Rhenum transiens Kehlæ obsidionem die 25. Febr. aggressus est, ad Nigram Sylvam ut sibi patefaceret aditum. Ludovicus, viribus impar, ab Offenburgo & Kinzinga amne, quem variis operibus muniverat, Stolhovium versus & Bühlam intra vallum se recepit, quod a Rheno Stolhovium & inde per Bühlam usque ad montes perduxerat; interiora Germaniae ut sarta tecta manerent; Gallorumque cum Bavaris ut impeditret junctionem.

Raßad.Palatium.

Vallum hoc A. 1701. coeptum, (y) tam singulari arte Ludovicus munivit, ut nomini eo mortuo (z) expugnari potuerit, maximis licet viribus illud invaserint hostes. (a) Tantam in vallo hoc fiduciam posuerat, ut eo ipso tempore, medios inter belli

(x) *Quincy Hist. Militaire de Louis le Grand* Tom. III. pag. 595. sq.

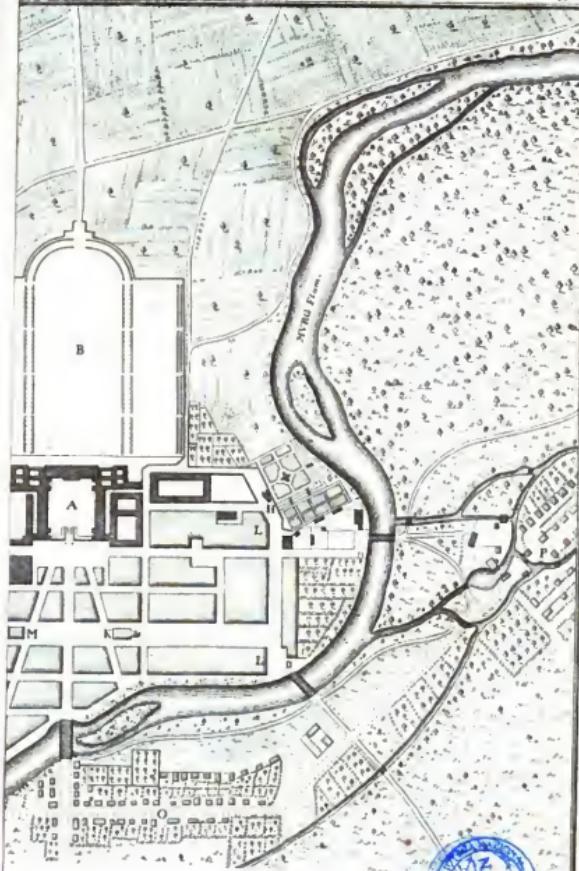
(y) Vid. supra ad A. 1701.

(z) Expugnatum est hoc vallum A. 1707. a ut infra dicetur.

(a) *Quincy* loco alleg. Tom. IV. p. 44. & Tom. V. p. 390.

STADI^I ICHNOGRAPHIA.

N° 1

furores, pulcherrimi illius Raftadiensis Palacii exstrucionem
continuaverit, in quod XII. millions impedit. Palatium hoc,
Pace Risvici facta inchoatum, sub finem vitæ Ludovici opus de-
cennale fere perfectum.

LUDOV.
WILH.

§. L V I.

Ad inopinatam hanc Gallorum irruptionem omnis con-^{LITERÆ}
tremuit Germania. Ludovicus in litteris ad Episcopum Passa-^{ad Ordines}
vensem, Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, qui Commisarii Prin-
cipalis Cæsarei vices Ratisbonæ agebat, de defectu copiarum &
apparatum bellicorum multa conquestus, ea, quæ contigerunt,
prævidisse se scribit; nec aliud jam sibi superesse consilium, quam
ut, copiis plerisque Kehlae impositis, tractuque Rhenum inter &
Nigram Sylvam relicto, intra Bühlense se recipiat vallum. Ad-
dit, Germaniæ salutem Villarsii imprudentiæ deberi, qui contra
bellicas artes in oppugnandi Kehla suum tempus consummat: ne-
que hosti tam potenti potuisse resisti; si Kehla neglecta debilera
suum impugnasset exercitum; quo prostrato facile quoque op-
pressa fuissent auxilia, quæ hinc inde ad eum transire debuerant,
ad eoque omnis Germania superior hosti fuisset aperta. Hortatur
denique Ordines, Ratisbonæ agentes, ut ad celerem se defensio-
nem accingant. In eandem sententiam Ludovicus prescripsit ad
Sveviæ Ordines, illis graviter injungens, ut fine cunctatione Ni-

græ Sylvæ imponant præfidia, & ad defendendam præfertim Kinzingæ vallem, quantascunque possint colligere copias, Comiti Fürstenbergio mittant. (b)

§. L V I I .

Villars.
Vallum
aggrega-
tur.

Kehila die 9. Martii in potestatem redacta, (c) Villarsius Stolhova-Bühlense vallum mense Aprili adoriri decrevit; sperans fore, ut eo disjecto & prostrato Badensi, arma victoria per universum circumferat Imperium. (d) Ludovicus vix X. mille tum habuerat milites & VII. tormenta. In Comitiis tamen centum viginti millium exercitus fuerat decretus. Anglorum & Batavorum legati apud Ordines Imperii identidem conquesti sunt, nullam rei communis bellicæ haberii rationem. (e)

In hoc rerum diserimine copias Batavorum Ludovicus accepit, quæ Gootio Duce in Weissenburgensi vallo confiterantur, Landaviae præfido ut essent adversus Tallardum, qui cum alio Gallorum exercitu ad Rhenum conisederat.

(b) Literæ hæ extat in FARRI *Staats-Cantzley* Tom. VIII. p. 423.

(c) Leges deditioinis exhibet LAMBERTY *Memoires* Tom. II. pag. 510. *Add. de Theatrum Europaeum* Tom. XVI. Part. 2. pag. 34. & DE LA HODE *Hist. de Louis le Grand* Tom. V. pag. 373.

(d) Vid. *Campagne de Mr. de Villars en Allemagne l'an 1703.* Tom. I. p. 23. 30. & 31.

(e) *Theatrum Europ.* loc. alleg. p. 43. Add. FARRI *Staats-Cantzley* Tom. VIII. pag. 441. seq.

§. L V I I I .

Villarsius die 19. Aprilis cum copiis selectis Blainviliū *Repulſus*. misit, ut haud procul Bühla montem descendens, a tergo Cæſaranos aggrediſſus, loco eos opportuno dejiceret. Sed ille rem periculi plenam intelligens, re infecta discessit. Paucis interjectis diebus, Villarsius ipſe Badenſem a fronte fortiter oppugnare decrevit. Sed aliquoties repulſus, nonnullis fuorum millibus amifſis, ſpem valli rumpendi abječit; prefertim irruentibus aquis, quibus vallum ſuum Ludovicus muniverat. (f) Ludovicus ad Passavienſem Epifcopum, Cæſaris Legatum, & ad Comitia Ratisbonenſia de Gallis repulſis ſcribens, diſerte proſitetur, vallo Bühlenſi totum ſe Imperium ipsamque Aſtriacam Domum magno liberaffe periculo; tranſitumque Nigræ Sylvæ vix alia parte Gallos tentatuſos eſſe, obſervat; quod indole locorum, vel mu-

Hh 3

(f) Singula hæc exæcte deſcritbit LAMBERTY *Mémoires* Tom. II. p. 52a. seq.
Theatrum Europ. loc. alleg. pag. 44. RINCK *in vita Leopoldi* pag. 1448.
 Adde *Campagne de Mr. de Villars* Tom. I. p. 25. 39. 47. Existimaverant
 Galli, Badenſem, viribus suis diffiſum, primo ſtatiſ impetu derelictu-
 rum eſſe vallum. Villarsius in Legatos exercitus ſui eventus bujuſ
 culpan conjetct, ſcriptisque ad Regem literis profeſſus eſt; rem ſibi
 ab illis ita fuſſe proponitam, ut non perdiſſicilis videtur.

LUDOV.
WILH.

nitionibus opportune dispositis, imperviae redditæ sint montium sauces. (g) Repetitis enim literis Ordines monuerat Ludovicus, ut omnes aditus arborum dejectu præfidiisque munirent. (h) Et tamen res molliter ab illis peracta. (i)

§. LIX.

Bavaro
jungitur.

Villarsius, ineunte Majo, per Kenzingæ vallem, per montium abrupta, occupatis, Haufenæ & Hornbergæ munitimentis; & pulsis ubique militum stationibus, exercitum ad Villingam usque transduxit. (k) Trajecto inter hæc Rheno Tallardus prope Offenburgum posuerat castra; impediturus Ludovicum, Fürstenbergio Comiti ne mitteret auxilia. (l) Ludovicianus exercitus, post discessum Batavorum XIII. mille vix compleverat armatos. Cum his aliquandiu se continuit in vallo; veritus a tergo ne appropin-

(g) Campagne de Villars Tom. I. pag. 136.

(h) FABRI Staats-Cantzley Tom. VIII. pag. 459. & 460.

(i) Iste id fatetur Villarsius in literis ad Regem. Campagne Tom. I. p. 98. ita scribens: „En vérité, Sire, il ne falloit pas deux cens travailleurs, „pour arrêter l'armée de Votre Majesté - - - - & l'on peut „dire que la feule opinion, que les ennemis ont eu de l'impossibilité „de notre dessin, l'a rendue possible. „

(k) Camp. de Villars Tom. I. pag. 98. & 110. DE LA HODE Histoire de Louis le Grand Tom. V. pag. 380. BURNET Hist. d'Angleterre Tom. II. p. 246.

(l) Theatrum Europæum loco alleg. Camp. de Villars Tom. I. p. 176.

quare eumque adoriretur Villarsius, cuius bellicos conatus Stirramius Comes, Bavaram continens, observare quoque iussus est. (m) Villarsius frustra cum tentasset Villingam, (n) Donechingae primo, dein Möringae castra habuit, invisoque ad Dullingam Bavarico, brevi post versus Ulmam profectus est. Bavaricus, post multas cum Villarsio de belli gerendi ratione lites, Junio denique mense in Tirolensem Comitatum irrupit, quem brevi in potestatem rededit.

§. L X.

Medio tempore Villarsius in munitis, Lauingam inter & Motus
Dillingam, castris confedit, observaturus Badensem. (o) Hic au-
to pedetentim exercitu & XXX. milibus armatorum completis,
cum Bühlense vallum munivisset praesidiis, sub finem Junii Lan-
genaviam verbus in Ulmenium dictiōnem procepsit, proelium de-
trectante Villarsio, ipsa ut Gallorum castra oppugnaret. (p) Ba-
ruthino hunc in finem accerito Marchione, Gundelfingam discep-
tit; in conspectu hostium, Wittislingam inter & Haushemium,

(m) *Campagne de Villars* Tom. I. p. 176.(n) *Theatrum Europ.* Tom. XVI. Part. a. pag. 49. & 50.(o) *Campagne de Villars* Tom. I. p. 343.(p) *Theatrum Europaeum* loco alleg. pag. 330. sq. *Campagne de Villars* Tom. I.

p. 347. 348. 354.

LUDOV.
WILHE.

castra metatus. Ex castris his die VIII. Julii literas ad Secken-dorfium dedit, quibus ei miserum exercitus fui, omnium rerum inopia laborantis, statum exponit. Graviter etiam de ipso con-queritur Cæfare, quod jam inde ab obsidione Landaviae vix 15000. ei persolverit florenos, & ad frequentes ipsius literas non reddiderit responsum. Negat denique, ab exercitu suo, satis me-diocri, aliorum dimittere se posse copias, licet Seckendorfius fla-gitet opem. (g)

§. L X I.

Cauſe
lentoris.

Sub finem tamen mensis Ludovicus, mutata sententia, in-signe suorum agmen ablegavit Villingam, impediturus, ne Bur-gundiae Dux, qui exercitum Tallardi ad Rhenum ducebat, per Nigram Sylvam Villarsio auxilia mitteret. (r) De cetero ad fi-nem usque Augusti nihil memorabile ad Danubium evenit. Ba-denensis, munitionibus Gallorum, tempestatis injurya & appara-tuum defectu prohibitus, non potuit Villarsium aggredi. Accef-sit denique podagræ inorbus, qui toto fere menfe Augusto Ludo-vicum vexavit. Nihil ergo magnæ rei suscepimus. (s) Satis ille adquisivit gloriae, quod in tanto apparatum & rerum omnium defe-

(g) Literæ hæ extant in Libro *Campagne de Villars* Tom. II. p. 43. 8

(r) *Camp. de Villars* Tom. II. p. 57.

(s) *Ibidem* p. 125.

defectu, Bavarica & Gallica suis intervertis confiliis. Et tamen Vindobonensis Aula, quam Ludovicus non solum accusavit cunctationis, vice versa jam cunctationis accusavit Ludovicum; ut ex literis, a Villarsio interceptis, apparuit. (t)

§. L X I I .

Sub finem denique Augusti Ludovicus, cum ad defensio-
nem castrorum Stirum reliquisset Comitem, adverso Danubio, Augu-
stam occ. cupat.
Ehingam contendit, ut trajectis ibi copiis impetum in Bavariam
faceret. (u) Elector Bavarus, a Tirolensi expeditione, quae in-
felicem exitum habuerat, redux, monente eum identidem Villar-
sio, Augustam Vindelicorum, quae magno ad bellum usui vide-
batur futura, in suam potestatem redigere studuit. Sed Electo-
rem prævenit Badensis, qui itineribus, artificiose compositis,

Tom. III.

II

(t) *Campagne de Villars* Tom. II. pag. 138. *BURENET. Hist. d'Angleterre* Tom. II.
pag. 348. hoc de re ita scribit: „ Le Prince de Bade ne put faire autre
chose, qu'observer Mr. de Villars & n'osa l'attaquer. Il est vrai, que
biens des gens l'en blamerent: Les uns l'accusent de manquer de coura-
ge & les autres le soupçonnant d'intelligence avec l'Enemi. Mais
la plus part en rejettent uniquement la faute sur son armée, qui
étoit d'un coté très foible & de l'autre très mal pourvue, a toutes
sortes d' regards. „

(u) *Theatrum Europæum* Tom. II. Part. II. pag. 226.

LUDOV. **WILH.** quum XX. amplius leucis absuisset, urbem hanc, inspectante Bavario exercitu, in ditionem accepit. Expeditionem hanc, quam, inopinante Bavarо, Ludovicus susceperebat, ipsi admirati sunt hostes. (x) Occupata Augusta, Galli cum Bavaris tenebantur inclusi. Bavaria omnis patebat Cæfareis. (y)

§. L X I I I .

Clades Stirumii. **L**udovicus castra sua inter Licum & Wertacum tanta arte munivit, ut Villarsius contra eum nihil tentare sit ausus. (z) Stirumium denique Comitem accersivit; viribus junctis ut petrent hostes. Sed confilia haec Galli interverterunt cum Bavaris, ad Schwenningam prope Hochstadium adorti Stirumium; qui multis fuerunt amissis, Nordlingam versus se recipere coactus est. (a) Post adversa haec fata Badensis nihil habuit antiquius,

(x) *Campagne de Villars* Tom. II. p. 184, 201, & 206. *QUINCY Hist. milit. de Louis le Grand* Tom. IV. p. 132. *DE LA HODE Hist. de Louis le Grand* Tom. V. pag. 386. *Continuation de RAPIN THOYRAS* Tom. XL pag. 527.

(y) *Campagne de Villars* Tom. II. pag. 218.

(z) *Ibid.* pag. 209.

(a) *Theatrum Europ.* Tom. XVI. Part. 2. pag. 227. seq. *Campagne de Villars* Tom. II. pag. 223. *DE LA HODE Hist. de Louis XIV.* Tom. V. pag. 386. *Memoirs du Marquis D** Tom. II. pag. 69, & 70. *

quam ut, evitato prælio, hostium moraretur progressus. Frid-
berga tamen, vicinum Augustæ oppidum, paullo post ab eo in
potestatem accepta. Augusta vero sub finem anni recepta a Ba-
varo. (b)

Mense Sept. Brisacum Cæsareis eripuerat Burgundiaë Dux; quam urbem mox infecuta est expugnatio Landavie; postquam fœderati, sub Nassovio & Hasso ducibus, in auxilium venientes urbi, a Tallardo, Gallorum duce, prope Spiram acceperant cladem. (c) Summa hæc rerum, a Ludovico gestarum A. 1703.

§. L X I V.

Imperterritus ille mense Aprili anni sequentis, omnia ad Tallardus expeditionem necessaria, Aschaffenburgi instruxit. Minus pro-
spera nuperæ expeditionis fata multiplices contra eum excitave-
runt rumores; insulsoſ & temerarios. Electores Franco-
furti agentes, publice illius acta probarunt. (d) Tallardus die
13. Maij ad Brisacum & Rhinoviam cum XIII. armatorum milli-

Tom. III.

li 2

(b) *Campagne de Villars* Tom. II. pag. 169, & 432.(c) *D e L a H o d e Hist. de Louis le Grand* Tom. V. pag. 381. seq.(d) *Campagne de Mr. le Marshal de Tallard en Allemagne 1704.* Tom. IV.
pag. 50, 55, & 155.

LYDOV.
WILH.

bus Rhenum transfivit; Electori Bavariæ atque Marfinio, qui paulo ante Villarsio in imperio militari successerat, auxilia adducens. Promovendæ junctioni ad Danubii fontes, una cum Marfinio, proprius accessit Elector; Dutlingam inter & Villingam castra metatus. Tallardus per vallem Abbatie D. Petri montes Nigræ Sylvæ trajecit, armaque sua cum Electoralibus die 17. Maji ad Villingam conjunxit. (e) Thungius, Wirtembergæ Dux & Stirinius Comes, Cesarei exercitus duces, junctionem impedituri, cum Electore & Marfinio prolium tentare decreverant; sed prohibuit Ludovicus, (f) non consultum arbitratus, fortu-

(e) *Campagne de Tallard* Tom. I. pag. 176. seq. D E L A H O D E *Histoire de Louis XIV.* Tom. V. pag. 406. *Theatrum Europ.* Tom. XVII. pag. 16. sq. Non existimavent Ludovicus transitum hunc successurum esse Gallis. Tallardus in litteris ad Chamillardum, Regium Administrum, ea de re ita scribit: „ Si vous voulez favor, Monsieur, ce que dit Mr. de Bade „ sur le passage des Recrues, j'adrai l'honneur de vous rapporter ses „ propres termes, que voici: Mr. le Maréchal croit passer en Baviere, „ pour moi je ne le crois pas, je n'en reponds pourtant point. „ *Campagne de Tallard* Tom. I. pag. 48.

(f) *Theatrum Europæum* loco alleg. *Memoires du Marquis D** pag. 117. ubi hec annotat: „ Ils reçurent ordre du Prince de Bade qui étoit „ absent de différer le combat jusqu'à son arrivée; ordre qui fut fatal „ & qui leur fit perdre l'occasion de battre l'Electeur & Marfin & fa- „ voris en même temps le passage de l'armée François en Baviere. „

nām belli se absente subiri. Facta junctione, Ludovicus advenit die 19. Maji, cum Gallis Bavarisque ut consereret manus. At illi, relicta Villinga, magnis itineribus Ulmam contendenterunt; Tallardo redeunte ad Rhenum. Ludovicus ad Danubium usque infuscatus est hostes, qui in munitis castris Lauingam inter & Dillingam confederunt.

§. L X V.

Hæc dum aguntur Marlboroughius Anglorum in Belgio Marbo-
dux, Villaregium & Buferium, Gallicos duces, Brabantiae, roughii
Flandriæque munimentis inclusos, bellum cum trahere vidisset,
Annæ Britannorum Reginæ consensu, ex Belgio in Bavariam
arma transferre decrevit, eoque confilio cum præcipua copiarum
Anglicarum parte Neccarum ad Heilbronnam trajecit; castris in *
oppidi hujus vicinia positis. Ibi cum Ludovico Badensi, cum
Engenio Principe & Wirtenbergæ Duce de belli rationibus com-
municavit consilia. Placuit, ut ambo conjungerentur exercitus
& Imperii summa alternis vicibus penes Badensem & Marlbo-
roughium esset. Eugenius ad Stolhovienfe vallum exercitum
duceret, observaturus Tallardum; qui ad famam de Marlboroug-
hii adventu in Alsatiam redierat; numerosiores Bavarо ut addu-

Lvdo. Wilm. ceret copias. (g) Marlinoius auctor fuerat Electori, ut ante Marlboroughii & Badensis junctionem cum Badensi confiligeret. At redditum Tallardi exspectans Elector, munitis Lauingam inter & Dillingam castris continere se maluit, quam dubio certamini se ac fociorum fortunas committere.

§. LXVI.

Prælum ad Schellenberg. Inter hæc Marlboroughius & Badensis ad Luzhusium in Ulmensi ditione die 21. Junii copiis junctis, Elchingam inter & Langenaviam in conspectu hostium conferderunt; quos in castris, arte & natura municiis, aggredi non ausi, secundo Danubio sub finem Junii, Donawerdam properarunt; e regione illa in Bavariam irruptionem facturi. (h) Confederat ibi in Schellenbergæ monte cum insigni Bavarorum & Gallorum manu Comes Arcanus, quem in ipsis propugnaculis die 2. Julii adorti sunt Fœderati. Marlboroughius primum impetum fecit. Cum exercitu Cæsareo eum secutus est Badensis. Magna utrimque virtute pugna-

(g) *Mémoires du Marquis D^e loc. cit. Hist. militaire du Prince Eugène par Dr Mont Tom. I. pag. 29. De La Houe Hist. de Louis XIV. pag. 406.*

(h) Crediderat Marlinoius, solum Marlboroughium Donawerdam petiturum; Ludovicum autem tuendæ Nordlingæ & Norimbergæ paullo superius cum exercitu constiturum. *Campagne de Marfin Tom. I. p. 227. & 229.*

tum. Fortissimi Duci munia dum explet Ludovicus, vulnus accipit in pede. Post pugnam cruentam, Wirtenbergæ Duce hostium munimenta invadente a tergo, plenam denique Fœderati reportarunt victoriam. Hostes, superstites proelio, Danubium transierunt natando. (i) Insignis hæc ad Schellenbergam Victoria, euso in honorem Badensis apud Germanos celebrata est nummo. (k)

(i) Historiam proelii hujus Hompeschius, Batavorum dux, qui intersuit proelio, percepit ad Batavos; excurritque in laudes Ludovici Badensis, LAMBERTY *Memoires* Tom. III. pag. 85. Plura de hoc proelio vide in *Campagne de Mr. le Maréchal de Marfin en Allemagne 1704.* Tom. I. pag. 237. seq. *Theatrum Europ.* Tom. XVII. pag. 88. QUINCY *Hist. militaire de Louis XIV.* Tom. IV. pag. 250. *Continuation de RAPIN THOYRAS* Tom. XI. pag. 567. BURKE *Hist. d'Anglet.* Tom. II. pag. 389. FEUQUETERES *Memoires* pag. 284. ROUSSETUS in *Hist. Milt. Eugenii Principis*, gallice scripta, Tom. II. pag. 97. Marlboroughium, pugnandi & vincendi cupiditate flagrantem, eo die hostes aggressum esse scribit, quo penes eum fuerat summa Imperii, ut solus vitorize laudem reportaret. Adde DE LA HODE *Hist. de Louis XIV.* Tom. V. pag. 408.

(k) In ejus parte adversa Ludovicus comparet armatus, cum Inscriptione: LUDOVICUS WILHELMUS MARCHIO BADENSIS EXERCITUS CAESAREI GENERALIS LOCUMTENENS. In adversa nummi parte Donawerda conspicitur civitas cum munitionibus ad Schellenbergam. Danubius sub hominis specie ad

§. L X V I I

*Sequelæ
victoriarum.* Accepta hac clade Bavarus Donawerda & Neoburgo relictis, a Danubio ad Licum, a Lauinga ad Augustum Vindelicorum transtulit castra, Tallardi adventum expectans. Ludovicus, misso Herbevilio Duce, recepit Neoburgum, variis agminibus longe lateque Bavariam devastans. (l) Raina quoque, Bavariae oppidum, cum Dillinga a foederatis occupatum. (m) Inde Ingolstadii obsidionem Ludovicus aggressus est, cui promovendæ Marlboroughius Rainam inter & Donawerdam confedit. (n)

Obsidione durante Herbevilius Dux, Ludovici Badensis jussu, Ratisbonensem Civitatem, a Bavaris paulo ante desertam,

Cæ-

fluminis ripas confidet, coronam tenens vallarem. Additur inscriptio:
**HOSTE CAESO FUGATO CASTRIS DIREPTIS
AD SCHELLENBERGAM DONAWERDAE.** In margine legitur: **VIRTUTE PRINCIPIS ET SOCIORUM VIA
VICTORIIS INSEQUENTIBUS APERTA.** VAN LOON
Histoire Metallique des Pays-bas Tom. IV. pag. 418.

(l) *Theatrum Europ.* Tom. XVII. pag 89. *LAMBERTY Memoires* Tom. III. pag. 92. *Campagnes de Mr. le Marechal Tallard* Tom. II. pag. 113.

(m) *Theatrum Europ.* loc. alleg.

(n) *Campagne de Mr. Marfin* Tom. I. pag. 199.

Cæfareo milite occupavit. Imperii Ordines, Ratisbonæ haerentes, hoc graviter commovit; qui, literis ad Ludovicum datis, de laesa Ordinum majestate multum conquesti sunt. (o)

§. L X V I I I

Tallardus interea Julio mense cum XXX. armatorum millibus Nigram Sylvam transvit Hornbergæ, obesseque frustra per aliquot dies Villingæ oppido, Ulmam contendit. Ibi Danubio sub initium Augusti trajecto, cum Electore & Marfinio ad Augustam suas copias conjunxit. (p) Eugenius Princeps, ex Stolhovensi vallo progressus, (q) per Wirtenbergæ Ducatum magnis itineribus Tallardum fecutus est; ad Hochstadium die quinto Augusti castra metatus. Galli tum & Bavari, motis Augusta castris, Danubium transferunt Lauingæ; inopinato impetu ut aggredierentur Eugenium. Sed ille versus Schellenbergam se recipiens, a Marlboroughio petiit auxilia, qui copias suas Eugenia-

Tom. III.

Kk

(o) *Theatrum Europ.* Tom. XVII. p. 15. sq.(p) *Campagne de Tallard* Tom. II. pag. 27. sq.

(q) Reprehendunt Galli Villerojum, quod post discessum Eugenii, Stolhovienfe non invaserit vallum, tragicorum ad Danubium eventuum spectator.

DE LA HODE HIST. DE LOUIS XIV. Tom. V. p. 409.

Lvdo.v.WILK.

nis conjunxit undecimo Augusti. Galli & Bavari in priora castra, Lauingam inter & Dillingam, redierunt. (r)

§. L X I X.

Proutium
Hoch-
stad.

Res denique die 13. Augusti, prope Hochstadium, Neoburgici Ducatus oppidum ad Danubium, prælio sanguinolento decisa, quo Galli Bavarique, maxima clade accepta, captoque Taldardo, non Bavaria modo, sed & omni trans-Rhenana Germania ejeclti sunt. (s) Hochstadiensi huic prælio non interfuit Ludovicus, in obsidione Ingolstadii durante prælio occupatus. Marlboroughius, incredibili pugnandi ardens cupiditate, urbem hanc Ludovico oppugnandam comisit, ne ab eo retineretur a pugna. (t) Verisimilis fententia est, ambo Duces consilium de Hochstadiensi prælio oculuisse Badensi; veritos, ne diceret te-

(r) *Campagne de Marfin* Tom. I. pag. 299. seq.

(s) *LAMBERTY Memoires* Tom. III. p. 94. sq. *Campagne de Marfin* Tom. I. pag. 325. seq. *Memoires de la guerre d'Espagne* loc. cit. pag. 136. sq. *Histoire Militaire du Prince Eugène* Tom. I. pag. 27. sq. & Tom. II. pag. 101. seq. *DE LA HODE Hist. de Louis XIV.* Tom. V. pag. 415. *Theatrum Europ.* Tom. XVII. pag. 97. *RAPIN THOYTRAS Contin.* Tom. XI. pag. 570. sq. *QUINCY Hist. militaire de Louis XIV.* Tom. IV. pag. 271. *BURNETT Hist. d'Angleterre* Tom. II. pag. 391. *FEUQUISERES Memoires* p. 250.

(t) *Theatrum Europ.* Tom. XV. pag. 91.

merarium & audax. (u) Post reportatam victoriam, obsidionem Ingolstadii Aussassio, Circuli Franconici copiarum Præfecto, Ludovicus commisit, ipse cum maxima copiarum suarum parte se victoribus junxit. (x)

§. L X X.

Decreta deinde in castris ad Ulmam (d. 25. Aug.) Landaviae obsidione, (y) Marlboroughius, Eugenius atque Badensis, relicto ad Ulmam Thungio, (z) versus Rhenum profecti sunt. Trajecerunt eum ad Philippiburgum & deliberationibus die 8. Sept. Spiræ institutis, Gallos cum Electore, Germersheimium inter atque Landaviam sedentes, aggredi statuerunt. Sed illi, non expectato hoste, maximis itineribus versus Argentoratum se receperunt. Fœderati ad Weissenburgum usque Gallos fecuti, ibidem substiterunt, tegendæ obsidioni Landaviae, quam Ludovicus noster, (die 12. Sept.) cum potiore exercitus parte suscepit. Josephus, Romanorum Rex, secundæ huic obsidioni, ut primæ, inter-

Tom. III.

Kk 2

(u) *Mémoires de la guerre d'Espagne* Tom. II. p. 156. &c 165. *Hist. militaire du Prince Eugène* Tom. I. p. 30.

(x) *Theatrum Europ.* Tom. XVII. p. 103.

(y) *LIBERTY Memoires* Tom. III. p. 108. & 109.

(z) Urbs hæc d. 10. Sept. Thungio tradita. *LAMBERTY* Tom. III. p. 109. ubi leges deditiois exhibet.

LUDOV.
WILHE.

fuit. Advenit ille die 27. Sept. At strenue urbem defendantem Laubanio, nonnisi d. 24. Nov. ea in foederatorum potestatem transivit. (a)

Fata Ba-
variae.

Bavaria inter haec durissime habita. Electrix, Jo-
hannis Sobieskii Regis Poloniæ filia, Ordinesque Bavariae multis
precibus follicitarunt Ludovicum, apud Cæfarem ut intercederet,
ferro & flammis omuino ne periret Bavaria. Romanorum Rex,
interventu Ludovici, in castris ad Landaviam cum Bavaris die 7.
Novembbris transegit, ut oppida eorum Cæfari traderentur,
omnisque Ducatus haberetur clementius. (b)

§. L X X I.

Varia.

Durante Landaviae obfidione, militaris quidam ordinis
homo, qui se Comitem de Ravescot dixit, salvi conductus literis
munitus, ad Marsinium, Hagenoæ castra habentem, se contulit,
eique consilium suum profiscendi Vérsalias aperuit, ut de maxi-
mi momenti rebus colloquèretur cum Rege. Profectus est, at-
que Chamillardo, Regios inter Administros præcipuo, declara-

(a) LAMBERTY *Memoires* Tom. III, pag. 112. *Campagne de Marfin* Tom. II.
pag. 40, 68. & 316, seq. *Leges deditioñis extant ibidem* pag. 344. *Ad-*
de Thæatrum Europ. Tom. XVII, pag. 39, sq.

(b) LAMBERTY *Memoires* Tom. III, pag. 108, & 114. *Thæatrum Europæum*
Tom. XVII, pag. 103, sq.

vit, magnam sibi cum Josepho, Rege Romanorum, intercedere familiaritatem: haud difficile sibi fore, vel Hungaros, Austriae hostibus, vel Bavaris, inter venandum, eum tradere captivum. Abhorruit Rex facinus; proditorem in Alsatiam remisit; injungens Marfinio, ut quam celerrime regni finibus eum juberet excedere. Chamillardus quoque literis, datis secundo Novembris, rogavit Badensem, ut omne hoc negotium Regi Romanorum aperiret. Aperuit, finitoque Landaviae obsidio, respondit nomine Regis Romanorum, de propenso in eum Regis Galliae animo gratias per solvens. (c)

Paulo post 8. Dec. idem Ludovicus Aschaffenburgo literas ad Marfinium dedit, quibus Gallos milites eorumque Praefectos, certis de causis Ulmae detentos, jussu suo libertati restitutos significat. (d)

§. L X X I I .

Tam felices A. 1705. successus, animos foederatorum ^{Castrum ad} Sirkium.
adeo exercent, ut in annum sequentem de arduis rebus, Mo-

Kk 3

(c) Marfinii, Chamillardi & Ludovici Badensis literas hac de re vide in Libro, ^{Si}epius alleg. *Campagne de Marfin* Tom. II. p. 200. 219. 231. Tom. III. p. 11. & 17. Chamillardi sententiam de scena hac ex Literis ad Marfinium Tom. II. p. 268. & 291. discimus.

(d) *Campagne de Marfin* Tom. III. p. 64.

Lydov.Wilm.

fellam inter & Rhenum gerendis, agitarent consilia, quæ vero magna ex parte caruerunt successu. Castrum Ludoviciani ad Saram (*Sarlovic*) decreta obsidio, in Campaniam Galliamque adiutus ut foederatis pateret. Avertendæ tempestatæ prope Sirkium ad Mosellæ fluenter Galli, Villarsio duce, castra posuerunt. Marlboroughius, collecto prope Trajectum ad Mosam exercitu, ineunte Majo, ad Mosellam contendit, ut, Villarsio pulso, Castro illo Ludoviciano potiretur ad Saram. Res ut felicius procederet, vires conjungere statuit cum Ludovicu Badensi, cujus exercitus ad Rhenum superiorem prope Lauterburgum confederat. Marlboroughius eum ægrotantem invistit Raftadii, (e) facileque ad suam sententiam perduxit. Diviso agmine Ludovicus progreditur. Primum, sub Wirtenbergæ Duce, die 14. Junii Marlboroughio se junxit. Ludovicus autem in Hunnorum Tractu ad Rammersburgum usque cum pervenisset, doloribus ex vulnere, nuper accepto, correptus, copias suas Frilio Comiti ducendas commisit, ipse ad medicatos profectus est fontes. (f)

(e) Marlboroughius diem constituerat Ludovicu, quo Crucenacum veniret, sed cum ille, morbo impeditus, non comparuisset, Marlboroughius, contento id factum existimans, Ludovicu succenfuit.

(f) Thermæ, quæ dicuntur *Schlängenbad*.

§. LXXXIII.

Frisius, varia ob impedimenta, quum lentius progrederetur, Marlboroughius, re infecta, a Mosella ad Mosam se recepit in Belgium, cujus Ordines Fœderati frequentibus literis ab eo petierant, ut Villaregium, Gallorum ducem, compesceret, qui Marlboroughio ad Mosellam hærente, Huyum & Leodium urbes in potestatem redegerat. Marlboroughius, perpetuus Ludovici æmulus, qui laudibus ejus obtrectandi nullam occasionem prætermisit, (g) in literis, ad Villarsium datis, a Badensi se deceptum conquestus est, qui ad constitutum non advenerit tempus, ut junctis viribus castra ejus aggrederentur. (h) Idem Marlboroughius in eandem fententiam ad Angliae Regem, (i) & ad

(g) Jam anno superiore Marlboroughius in obsidione Landaviæ in Ludovicum nostrum fuerat iniquior, ita ut gravissimæ inter eos lites orirentur, de quibus mentionem facit Marlarius in litteris ad Chamillardum. *Campagne de Marfin* Tom. II. p. 225.

(h) Literæ hæc exhibentur in *Continuation D E RAPIN THOYRAS* Tom. XII. pag. 33.

(i) Cardonnelius, Marlboroughio ab Epistolis d. 13. Jun. scriptam misit in Angliam narrationem, qua exposuit causas, ob quas Marlboroughius a Mosella recedere fuerit coactus. In narratione hac graviter in Ludovicum invehitur. Extat in *LAMBERTUS Memoires* Tom. III. p. 469.

LUDOV.

WILL.

Belgas Foederatos scribens, Ludovico Badensi attribuit, quod pro missis suis non responderit eventus. Jaſtaverat enim Hochſtadienſi ſimilem ſe ad Sirckium reportaturum victoriam; ad Moſellam ut experiretur Villarsius, quod ad Danubium Tallardus expertus eſt. At Villarsii caſtra omnes duces quum inexpugnabilia ju dicaffent, Marlboroughius, qui Villarsium prævenire neglexe rat, diluendæ culpæ ſuæ Ludovicum cunctationis incuſavit; (*k*) ſi cunctatio diſtenda, quod a Rheno ſuperiore ad Moſellam qua tordecim dierum iter varia ob impedimenta impedit.

§. L X X I V.

Ludovici
confilia.

Ludovicus, ſinito thermarum uſu, ſub finem Julii quum fe contulifet Moguntiam, Almelous, Ordinum Foederati Belgii nomine, Welsiusque Comes, Cæſaris legatus, eum adierunt, ut de bello ad Rhenum, majori ardore instaurando, cum eo delibera rent. Nec animi ſui ſenſa legatis Ludovicus oculuit: a Cæſare ſe negligi, a foederatis contemni; iuſſulos paſſim, & apud Batavos præſertim, de ſe haberri sermones. (*l*) Rebus ad bellum gerendum

(*k*) Continuation DE RAPIN THOYRAS Tom. XII. pag. 34. DE LA HODE Hift. de Louis XIV. Tom. V. p. 442.

(*l*) LAMBERTY Memoires Tom. III. pag. 501. Literarum Helveticarum auctior Tom. VI. Ep. 36. pag. 209. de ordinibus Foederati Belgii ſcribit:

rendum necessariis se destitui: nec aliud jam sibi supereesse remedium, quam ut bellico imperatoris se abdicet munere. Legati, multis in medium allatis rationibus, Ludovicum permoverunt, ut cause communis se non defuturum promitteret. Addidit, talem jam rerum statum esse ad Rhenum, ut Galli aut eliciendi sint ad proelium, aut Hagenoënsi ex vallo pellendi. (m)

§. L X X V.

Exequendis consiliis his Ludovicus properavit ad Rhe-
num, ubi eo absente copiis praeuerat Thungius. Munitis hic <sup>Gesta
ejus in
Alsatia.</sup> prope Lauterburgum se continuit castris, quæ pontis Rhenani ope Stolhoviense defendebant vallum, hostibusque claudebant. Villarsius cum Marsinio a Mosella redux, Thungium loco pellere decrevit. Hoc frustra cum tentasset, Rhenum transivit ad Kehlam, die quinto Sextilis. Secutus eos Thungius, ad Stolhoviense vallum castra metatus est. Badensis ad exercitum redux, Vil-

Tom. III.

LI

„ Ne se reprochent-ils - point la manière indigne, dont leurs écrivains „ ont traité le Prince Louis de Bade ? Prince aux sages conseils & à „ la bonne conduite duquel, ils doivent tous les succès de leurs ar- „ mes &c. „

(m) Literas Almeloï ad Ordines Fœderati Belgii de deliberationibus cum Lu-
dovico habitis d. 29. Julii exhibet L A M B E X T Y Memoires Tom. III.
pag. 499.

LUDOV.**WILH.**

larium Bischofshemii in Ortenavia harentem, aggredi statuit; sed ille, non expectato Germanoru[m] adventu, in Alsatiam rediit. Ludovicus, Rheno prope Lauterburgum trajecto, expugnatoque Gallorum ad Pfaffenhoium & Moteram vallo, Septembri & Octobri mensibus, Drufenhemium atque Hagenoam in conspectu Gallici exercitus in potestatem accepit. Inde Fortalitium Ludovici laxa obsidione cingens, exercitum suum ad utramque Rheni ripam per hyemem dispositum. (n) Finita A. 1705. expeditione Ludovicus Heidelbergæ cum Marlboroughio multos habuit sermones. Hic deinceps Vindobonam profectus est, bellicis ut interesset consiliis. Ludovicus, a Moguntino Electore rogatus, ut idem iter susciperet, iter recusavit. (o)

§. L X X V I .

Reditus
trans
Rheum.

Ineunte vere anni 1706. Villarsius & Marfinius magnis cum exercitibus in Alsatia comparuerunt, ut recuperato, quod Cæsarei superiore anno occupaverant, ad Moteram vallo, Fortalitium Ludovici obsidione liberarent. Badenis menfe Mayo ad Marlboroughium jam literas dederat, quibus mise:um exercitus sui,

(n) *Quincx Hist. Militaire de Louis le Grand* Tom. IV. pag. 533. sq. *D'E LA HODE Histoire de Louis XIV.* Tom. V. pag. 443. *Theatrum Europæum* Tom. XVII. Part. 2. pag. 18. *RINCK Vita Johanni* Tom. II. pag. 50. seq.

(o) *Theatrum Europ.* loco alleg. p. 20.

omnium rerum penuria laborantis, statum exponit; non enim nisi sex mille armatis constabat. Subjungit, ad vicinos Principes Circulosque frustra se misisse nuntios, urgentes auxilia. Unde eo se necessitatis adductum, ut, relicta Alsatia, redeat trans Rhenum. (p) Ludovicus ergo ad hostis adventantis famam, Motera & Bischvilla relicts, Drusenhemium indeque trans Rhenum Stolhovam receffit. Paulo post Galli Hagenoam & Drusenhemium oppida, apparatu bellico omni instructa, cum insula Marchionatus, quam vocant, in potestatem redegerunt. Badensis, propter paucitatem suorum, reliquo æstatis tempore Stolhoviano se vallo continuuit. Thungius quidem die 13. Sept. ad Philippburgum Rhenum transfivit, sed, nulla re gesta, mense Novembri in Germaniam rediit. (q)

§. L X X V I I.

De cunctatione Statuum Imperii in Comitiis Germanicis Inqui de
graviter conquesti sunt Batavi; saucium Ludovici animum delini- eo fer-
re studentes. (r) Et tamen Marlboroughius, ex Anglia Hagam mones.

Tom. III.

L 1 2

(p) LAMBERTY *Mémoires* Tom. IV. p. 60.(q) QUINCY *Hist. Militaire de Louis le Grand* Tom. V. pag. 51. seq. DE LA
HODE *Hist. de Louis XIV.* Tom. V. pag. 493. Continuation DRAPIN
THOYRAS Tom. XII. p. 128.

(r) LAMBERTY loc. alleg. p. 85. & 99.

LVDOV.

WILHE.

Comitum appellens, non occulte iniquos de eo sparsit sermones, (s) qui apud permultos sane fidem invenerunt. Non defuere, qui alieni ab Austraciā Domo animi Ludovicum accusarent, quod Bayari & Coloniensis procriptionem, contra juris ordinem factam, improbabasset. (t) Ludovicus, missis ad vicinos Imperii Circulos & ad Batavos literis, omnem suspicionem a se amovere laboravit, veramque infelicitis expeditionis causam in rei militaris Germaniae defectibus posuit; (u) quod etiam in literis, ad vicinos Electores & Ducem Wirtenbergae datis, repetuit Palatinus Elektor. (x)

§. L X X V I I I .

Cauſe
cuncta-
tionis.

Neque vero soli Ordines Imperii, sed & ipse Imperator, suo defuerunt officio. Hungariae bello hic præsertim intentus, copias suas abduxerat Rheno; nonnisi duas ibi relinquens cohortes; (*Regimens*) ex foedere fedecim mille armatos cum ibi alere debuisset. Invidiam facti tamen a se ut averteret, Rhenensem exercitum, omni apparatu bellico affluentem, ostentavit foedera-

(s) *Theatrum Europ.* Tom. XVII. Part. 3. p. 176.

(t) *LAMBERTY* pag. 96.

(u) Exhibentur hæc literæ in *Theatro Europæo* loco alleg. p. 29. Adde *LAMBERTY* p. 98.

(x) *Theatrum Europ.* loco alleg. pag. 30.

lis. At Ludovicus sub finem hujus anni Janum ex Praefectis militaribus ad Batavos misit, qui de vero rerum statu eos doceret, omnemque sinistrorum eventuum caussam illis bona fide exponebat. (y) Tarditate & negligentia Germaniae Ordinum per biennium (1705. & 1706.) Mars quievit ad Rhenum. Sufficerat Cæsari, Ludoviciano ibi vallo Germaniam esse tutam a Gallis.

§. L X X I X.

Tam dubii, tam iniqui sermones; tam multiplices rerum Obitus & temporumque vicissitudines animum Ludovici & corpus affe-^{Chara-}
rant. Reficiendis viribus Schlangenbadenses thermas iterum in-
visit. At redux, condito testamento, quo conjugi, liberis,
Marchiæque prospexit, die 4. Jan. A. 1707. ætatis anno LII. Ra-
stadii in Palatio suo decepsit; in Ecclesia Collegiata Badensi majorum suorum cryptæ illatus. Heros sane dignus vita longiore, vi-
ta postremos per annos feliciore; imo vita longissima. Amplifi-
cator gloriae Domus Badensis; verus rerum Germanicarum sta-
tor ad Rhenum; ringente invidia. Inexpugnabile illud vallum
ejus, quod a Philippopoli ad Stolhovam, a Stolhova ad Bühlam

L 3

(y) LAMBERTY *Memoires* Tom. IV. pag. 98. 99. Add. Literæ Ludovici ad Ordines Belgii, supra allegatæ, in *Theatro Europæo* Tom. XVII. Part. 3.
pag. 29. & 30.

LVDOV.
WILH.

& ad penetralia usque Sylvæ Martianæ Germaniam contra Gallos defendit, Ludovici opus est; quod ab initio belli usque ad mortem ejus impenetrabile, eo vix mortuo superatum a Gallis. Januario mense Ludovicus decedit; vallum Majo mense perrumpitur; ipso vivo per tot annos invictum, & per illos quoque annos invictum, quibus dux curvit exercitu. Documentum, quod omnes Ludovicianæ gloriae obtrectatores prosternit & æmulos. Illustris ille Domus Lotharingicæ heros, Carolus IV. Leopoldi Imp. affinis, an non gloriam, apud Danubium partam, ad Rhenum quoque imminuit. Marlboroughius audaci sua ad Danubium Bavicum victoria tam elatus, ad Hungaricum progredi debuisset Danubium, ibique campos & fluvios, Ludovici Badensis victoriis fignatos, computare.

§. L X X X.

Virtutes
ejus militares. P ræcipua ejus qui narraturus est gesta, iuveniet Heroem, qui viginti sex bellicas expeditiones, viginti quinque urbium & castrorum obsidiones suscepit; qui tredecies aperto Marte conflixit; victor fere semper, nonnunquam æquo Marte, nunquam victus discessit: In castrametatione Pyrrhus alter & Cæsar, in quo magni exercituum duces, quod imitentur, inveniunt, inveniunt, quod discant. Postremis bellii Germanici annis si visus est cunctari, id Ordinum, non Ludovici tribuendum est moræ. Cunctatorem fane non experti sunt Turcae. In Hochstadiense præ-

lium si difficilis, quam duo ejus Collegæ, consenit, condonandum id Germanico Principi, propius qui introspexit periculum, cui exponebatur Germania, quam exteri, quos gloriae cupido magis, quam Germaniæ incenderat amor. Ceterum prudentia & moderatio, clementia & humanitas, intemerata fides, promissorum sanctimonia, non sicutæ fuerant Ludovici virtutes. Expersi vindictæ, arrogantiæ hostis, otii ac voluptatis contemtor, bello paceque magnanimus.

§. LXXXI.

Domesticas ejus virtutes si spectes, matrimonium con-
cors, sobole foecundum, opibus felix & dives; opulentius quod
esse debuerat, nisi in erciscenda hereditate Lauenburgica adverfa-
rios expertus esset, nimis potentes. Hi enim ex omnibus allodialibus
Lauenburgicis bonis & terris, quæ sane permultæ, præter dimi-
diā Lauenburgico - Bohemicæ successionis portionem, uxori
ejus nihil reliquerunt. Cæsarea connivebat Aula; quæ & in nono
Electoratu erigendo & in Lauenburgica successione adjudicanda
Hannoveranæ Domui nimis favere visa est, in detrimentum Ludo-
vici Badensis; qui post tot victorias, pro Cæsare reportatas a
Turcis, meliorem expectaverat fortē; & eo magis expectare
debuerat, quod Hungariæ & Germaniæ invigilando saluti, ipse
domesticas res suas neglexit, ino fere pessundedit. Christiano-

LYDOV.**WILM.**

rum hostes dum ille ad Danubium debellat, Bada & Marchia ab hostibus Germaniae ad Rhenum rediguntur ad cineres. Tantus Heros caruit vitae scriptore.

§. LXXXI I.

**Uxor Lu-
dovici.**

Francisca Sibylla Augusta, Ludovici Guilielmi uxor, ex antiquo Ascaniorum, Saxonie Ducum, sanguine die 21. Januar. A. 1675. patre Julio Francisco, Lineæ Ascanio - Lauenburgicæ postremo, prognata; Raudnizii in Bohemia die 27. Martii A. 1690. facta est Ludovici Coniux.

**Succes-
sor
Lauen-
burg.**

Anno præcedente (1689.) deceperat pater; cujus hereditatem, difficultatibus obnoxiam, multi Proceres ambiverunt. Francisca Badensis nostra & soror ejus natu major, Anna Maria Francisca, quæ Philippo Guilielmo, Duci Neoburgico, dein Joanni Gastoni, Hetruriæ Principi, nuperat, omnem patris hereditatem petierunt; Lauenburgicum Ducatum non feudum, sed allodium esse dicentes; quod per Eilickam, filiam Magni, ex Billiganis Saxonie Ducibus postremi, ad Ottонem Ballenstadii Comitem, Bernhardi, Saxonie Ducis, avum pervenit. Lauenburgicus tractus dein, Bernhardo eruptus, post longa bella, cum Danis & Brunsvicensibus gesta, Friderici II. Imp. consensu, in Albertum, Bernhardi filium, anno 1227. jure perpetuo transivit.

§. LXXXI I I.

§. LXXXIII.

Terras has, a Ducibus Lauenburgi, absque Imperatorum præscitu, oppigeratas venditasque fuisse, constat exemplis. Feudales Sigismundi, Caroli V. & insequentium Imperatorum Literas, vel ab ipsis Imperatoribus revocatas, vel ex errore, vel ob spem in Electoratu Saxoniæ aliquando succedendi a Ducibus acceptas, eam vim non habere, filiæ Principes contendunt, ut allodia in feudum commutent, sine agnatorum consensu. Adidunt, etiamsi habitum feudalem aliquandiu induisset Lauenburgi Ducatus, allodiali ad Ascanios quum pervenerit jure, ex natura feudi, quod vocant, oblati, post masculos extinctos, feminis successionem deberi. Evidens porro esse demonstrant, feudalibus illis tabulis Lauenburgicas omnes non comprehendi ditiones. Non comprehensas autem pristinam allodii servare naturam, adeoque ad foeminas transfire heredes. (z) De Hadeliae Terra, quæ prope ostia Albis est, speciatim ostenditur, quod Lauenburgici Ducatus partem illa nunquam constituerit; ut verum & separatum allodium a Lauenburgicis Ducibus constanter possessa.

Tom. III.

M m

(z) Rationes has & alias exponit Diatriba, A. 1757. impressa Raftadii, cui titulus: *Gründliche Ausführung des Erbrechts beyder Sachsen-Lauenburgischen Erbprinzeßinnen auf Lauenburg*, fol.

LYDOV.
WILH.

Julius Franciscus, condito A. 1689. testamento, omnium allodialium bonorum & jurium, speciatim Bohemicarum ditionum, terraque Hadeliae heredes scriperat filias. Lauenburgi Ducatum Principibus Anhaltinis, ut proximis agnatis & heredibus feudi destinavit. (a)

§. L X X X I V.

Baden-
fium
zemuli.

Verum enimvero non pauci mox hereditate orti sunt, qui vel omnem successionem Lauenburgicam, vel ejus partem petierunt. Anhaltina Domus communem cum Lauenburgicis originem & renovata cum ultimo Duce A. 1678. successionis pacta allegavit. (b) Electoralis Saxonica Domus spem, a Maximiliano I. Imp. A. 1507. acceptam; a Leopoldo Imp. confirmata; ut & pactum cum Julio Francisco A. 1671. initum, jura sua ut firmaret, produxit. At Ernestinæ Lineæ Principes Maximiliani I. Imp. Lineæ seniori, ante jupiorem in Lauenburgicum Duca-

(a) Testamentum legitur in scripto allegato inter Documenta p. 35.

(b) *LUNTIG Grundzüge Europäischer Potentzen Gerechtsame* Tom. II. pag. 384. *SCHWEDEK in Thraetio Prætorionum* Tom. II. pag. 11. & *ZECHACK-WITZ Einleitung zu denen vornehmsten Rechts-Aussprüchen derer geachteten hohen Haupter in Europa* Tom. II. VII. Abtheilung pag. 438. sq. *SCHILTEKUS in Dissertatione de Invenitura Principum Imperii simultanea Domus Anhaltinæ succedendi jus impugnavit.*

tum-succedendi jus tribuisse contenderunt. (c) Lineæ Zellenfis
 Brunsvico-Luneburgi Dux, Lauenburgicas ditiones, vetus Brunsvi-
 censis Domus allodium, Henrico Leoni, Saxonie Ducis, injuste
 eruptum, postlimini jure vindicavit; quod jus, initis Lauenbur-
 gicos inter & Brunsvicenses Duces, pactionibus, seculo XIV. renova-
 tum. (d) Luneburgico Guelpherbytanus se opposuit, ex linea seniore
 natus quod esset. (e) Mecklenburgi Dux ad successorium quoque pa-
 ctum, Lauenburgicam inter & Mecklenburgicam Domos A. 1518.
 constitutum, provocavit. (f) Sunderburgici rami Holsatiæ
 Dux, Christianus Rudolphus, Conjugem suam, Carolam Ele-
 noram, Francisci Henrici, Ducis Lauenburgici filiam, ultimi
 Ducis consobrinam, stipiti communis gradu propiorem, filiabus
 ejusdem Julii Francisci præferendam pertendit. (g) Gottorpian-
 sis vero rami Holsatiæ Dux Lauenburgicos octo vicos, de qui-

Tom. III.

Mm 2

(c) SCHWEDER in *Theatro Prætensionum* Tom. II. pag. 440.(d) LUNIG *Grundzüge Europäischer Potenzen* Gerechtsame loco alleg. pag. 172.
 SCHWEDER loco alleg. pag. 110. Add. FRIEDERICUS PHILIPP.
 STRUBE in *Vindictis Juris Brunsvicensis & Luneburgensis in Ducatum
 Saxe-Lauenburg*, Göttingen editis A. 1754. Badenium argumenta con-
 futare studet, Cap. VI.

(e) SCHWEDER loco alleg. p. 154.

(f) LUNIG loco alleg. pag. 153. SCHWEDER pag. 165.

(g) SCHWEDER pag. 330.

LVDOV.

WILH.

bus cum Ducibus aluerat lites, repetit. (k) Sed Hadeliae terram, Archiepiscopatus Bremensis domanium vetus, a Lauenburgicis Ducibus usurpatum, sibi vindicavit Carolus XI. Sveciae Rex, Archiepiscopatus, in Ducatum conversi, possessor. (l)

§. L X X . X V.

Rei
eventus.

Cæsar die 5. Oct. A. 1689. ordinavit, Lauenburgicus Ducatus & Hadelia ut subjicerentur sequestro. (m) At Luneburgo-Zellenfis Dux, Circuli Inferioris Saxoniae copiarum Praefectus, præcavendis turbis, occupavit Ducatum, atque jus in eum sibi afferuit; Electoralis Saxoniae & Brunsvico-Guelpherbytanæ Domuum jura denique, paictionibus, A. 1703. factis, in se suamque familiam transferens. (n) Lauenburgici Ducatus investituram Ludovicum Marchioni se collaturum Cæsar promisit, simulac eundem ad Imperium rediisse constiterit. (o) Hadeliae Terram Aulicus Imperii Senatus A. 1701. filiabus adjudicavit. Carolum XII. Regem Sveciae, quamvis & ipse jus suum urferat, hac de re certiores reddidit Ludovicus, de generoso ejus animo persuasus; petiitque

(k) Idem pag. 110.

(l) Idem pag. 111.

(m) Instrumenta extant in scripto Bada-Badenium modo alleg. Documentorum pag. 126. sq.

(n) Transactiones hæc ibidem occurunt pag. 64. sq.

(o) Literæ Confarit datae die XVI. Julii A. 1690.

ab eo, ut ad obtainendam possessionem suum sibi præstaret auxilium. Cæsar ipse ad Svecie Regem se scripturum promiserat; (ⁿ) sed executio rei suspenſa, ne Svecus offenderetur, quem scederet pro afferenda Austriacis Hispania accessūrum speraverat. Profili-gatis autem Caroli XII. rebus, Lauenburgici Ducatus investitūram A. 1716. Hadeliae A. 1731. Electori Hannoverano Cæsar concessit; Marchionissa apud Cæfarem fruſtra querente.

Ad folias ergo patrimoniales Bohemicas terras relegatae ^{Ditiones}
sunt heredes, quas nempe pater earum a matre sua, Anna Mag-^{Bohemii-}
dalena Poppelia de Lobkowitz, Comitis de Collovrat Zbinkonis
vidua, accepérat, quae A. 1668. deceſſit. Uxori Ludovici Do-
minia Schlackenwerd, Grosengrān, Theusing, Udritsch, Pür-
les, Podersamb, Töpelsgrān, Hauenstein & Kupferberg obtige-
runt; reliqua forori.

§. L X X X V I

Francisca Sibylla A. 1703. die 31. Aug. Aschaffenburgi, ^{Testa-}
ubi cum Marito, ob bellicas turbas, aliquandiu habitaverat, te-^{mentum}
ſtamentum, Cæfare consentiente, condidit, eoque ordinavit, ut
Bohemice hæ Dynastiæ, una cum clinodiis & jus in Lauenbur-^{Fran-}
gica allodialia, terramque Hadeliae, certis sub legibus transirent
cicæ.
ad filios. Primogenitus omnem maternam folius adeat heredita-

M m 3

(n) Documenta idem Scriptum pag. 108. producit.

LUDOV.
WILHE.

tem; eoque deficiente, fratres postgeniti, ex ordine nascendi. Pater usque ad legitimam aetatem filii, ad quem succellio pertinet, tutelam & usumfructum habeat. Legitima aetas ex Bohemiæ legibus aestimetur. Quod si ex ejus matrimonio cum Ludovico Marchione masculi non superfluerint heredes, ex secundo vel tertio Ludovici matrimonio nati succedant. Horum omnium defunctu hereditas omnis in Ludovicum conjugem cum liberrima transfeat potestate, filiabus exclusis, quæ arbitrio patris aliquid ex bonis maternis, memoriae causa, accipient. Succedendi ratio eadem, quæ in Marchia, servetur. Marchiæ regimen qui adierit Princeps, ditiones quoque Bohemicas habeat. Filiae Principes, ex quoconque Ludovici matrimonio natæ, mille quotannis florenos ex Bohemicis terris accipient, donec vel matrimonio, vel aliter illis fuerit prospectum. Masculi si mascula sine pube deceferint, filiae ex quoconque Ludovici thoro earumve liberi, in omnia Franciscæ bona succedant in capita, neque ad transversam lineam devolvatur succellio, sed ad descendentes Ludovici maneat restringita. Alienatio omnis prohibita. Clerici a successione exclusi. Dominia, post testamentum conditum adquisita, iisdem legibus subiecta. Hæc summa Testamenti.

§. LXXXVII.

Codicilliæ **T**riginta post annos (1733.) die 20. Aprilis Tabulis his Franciscæ Sibylla Codicillos adjecit Etlingæ, quibus pleraque

denuo confirmata sunt capita; nonnullis mutatis. Bona nimirum, quæ ipsa Lauenburgo-Bohemis suis emtione adjecit, eidem primogenituræ & substitutionis juri subjecta, ut & reliqua, quæ ex Lauenburgica successione unquam possent provenire. Princeps regens masculam si non habuerit sobolem, postgenitus ad propagandam stirpem matrimonium ineat cum Principe aut Comite, Romanæ religioni addicta; cuius filii ad Ecclesiastica Germaniæ Collegia possint admitti. Postgenitus, a die connubii, ex redditibus Bohemicis decem mille florenos annuatim accipiat. Bada - Durlacensis linea, a substitutione exclusa, Codicillo admittitur. Durlacensis nempe ille, ad sacra Catholica qui transiurus sit, Princeps, filiosque in eadem religione educari curaverit, vel qui ex pluribus, Catholicae religioni addicatis, jure primogenituræ propior, in Bohemica Dominia masculis Bada-Badensium succedat; ita tamen ut Principibus ejusdem senioris Lineæ feminis, quæ fuerint supersfites, ducenta florenorum millia intra octo annos persolvat. Fideicommissæ Leges, Franciscæ descendantibus scriptæ, in Catholica quoque Durlacensem linea, si quæ oriatur, obtineant. Quod si Durlacensis, religioni Romanæ addicatus, non adsit, vel si linea ejus extincta, aut sacra ille Catholica mutet, succedat Maria Anna, Franciscæ Sibyllæ ex Anna Maria Franciscæ forore neptis, Palatino-Neoburgica, ejusque masculi heredes, ex matrimonio cum Ferdinando, Bavariae Duce, prognati. Princeps Bavarus, Catholicae Durlacensi lineæ

Lvno. Wilh. succedens, Principibus filiabus Catholicis centum florenorum millia intra quadriennium persolvat.

§. LXXXVIII.

**Obitus &
elogium.**

Post conditos Codicillos Franciscæ Sibylla Augusta decepit Etlingæ, die 10. Julii 1733. indeque translata Raftadium, in Ecclesia Palatii sepulta est. Herois, animo & corpore valida, dignitate & pulcritudine oris vix ulli secunda; tanto digna marito, per totos viginti annos tutelam filiorum ac Principatum regim-
en prudenter ac fortiter gessit; eoque deposito, reliquum vita-
suæ sexenium tranquilla transegit Etlingæ; patrimonio Domus
Badensis non parum adauicto. Raftadiense Palatum, quod ipsa
absolvit, ornamenta ei & pretiosam supellecilem debet. Rafta-
dii Oratoria duo, Divæ Virgini sacra, exstruxit; quorum alte-
rum Lauretani, alterum Einsidensis Delubri exhibit for-
mam. Duorum millionum, quibus onerata fuerat Marchia, fum-
mam, ex Badenisibus & Bohemicis suis redditibus, solvit; non
neglecto tamen Aulae splendore.

Augendis Comitatus Spanheimensis viribus, Martensteinii
Præfecturam ad Navam a Schœnborniis comparavit Comi-
tibus. Alteram Badensium Cunigundam & Mechtildem dixisses,
fororis suæ, Annæ Mariæ Franciscæ, imitata si fuisset exem-
plum; Domuique Badensi, ut illa Bavariae, omissa substitu-
tione, suas terras legasset.

§. LXXXIX.

§. LXXXIX.

Numerosa ex ea soboles prodiit, cuius pars maxima Liberi præcoci abrepta est morte.

1. Leopoldus Wilhelmus, natus 28. Nov. A. 1695. die 16. Maji A. 1696. decepit.
2. Charlotta, nata 2. Aug. 1696. † 16. Jan. A. 1700.
3. Carolus Josephus, natus 30. Sept. A. 1697. † 9. Mart. A. 1703.
4. Wilhelmina, nata 4. Aug. A. 1700. † 16. Maji A. 1702.
5. Ludovica, nata 8. Maji A. 1701. † 23. Sept. A. 1701.
6. Ludovicus Georgius Simpertus, natus 7. Junii A. 1702. Patri A. 1707. sub tutela matris succepsit.
7. Wilhelmus Georgius Simpertus, natus 5. Sept. A. 1703. † 16. Febr. A. 1709. Marchionum Bâdenium sepulcræ in Ecclesia Collegiata Badenisi A. 1754. cum aperirentur, reperta est crypta & sarcophagus formæ minoris, qui Principis hujus, in tenera ætate defuncti, ossa custodit.
8. Augusta Maria Johanna, nata 17. Dec. A. 1704. Ludovico, Aurelianensem Duci nupsit A. 1724. Paœta dotalia Rastadii die 12. Jun. consecuta sunt. Triginta millia librarum Taronensium ei promissa in dotalitium. Donatio propter nuptias doti æquata. Dos autem 20000. florenorum ex testamento patris affignata est sponsæ, quæ vicissim here-

LUDOV.
WILH.

ditati tam paternæ quam maternæ, in favorem utriusque lineæ Badensis, solenni jurejurando pro se & heredibus renunciavit. Ducissa Aurelianensis vidua, sponsi mater, una cum filio sposo renuntiationi consensit. Sponsalia Rastadii die 10. Julii; nuptiæ die 13. Julii celebratae sunt Sarrii (*Sarry*) prope Catalaunum; brevi duraturæ. Post bienium enim Augusta Maria die 8. Aug. A. 1726. in puerperio decepsit, mater Ludovici Philippi, hodierni Aurelianensis Ducis, cui avia Francisea Sibylla decem mille florenos legati nomine per Codicilos reliquit.

9. Augustus Georgius Simpertus, natus die 14. Jan. A. 1706. Ludovico Georgio fratri A. 1761. in Marchia superiori successit, hodieque superstes.

CAPUT XI.

LUDOVICUS GEORGIUS

A. 1707 — 1761.

§. L

udovicum Guilielmum, Martis studiis de- Ludov.
ditum, filius pacis cultor exceptit, Lu- Georg.
dovicus Georgius; bellicos inter tumultu- nativitas
tus natus, bellicis turbis, dum regeret, non raro agitatus; qui non tam longævitate vitæ, quam diuturnitate regiminis, reliquos omnes Marchiones superavit; Bernhardum & Wilhelnum si excipias Marchiones. (a) Prodiit in lucem Etingæ A. 1702. die 7. Junii, & nondum quinquennis A. 1707. patri successit.

Tom. III.

N n 2

(a) Bernhardus I per LIX. Wilhelmus per LV. annos Marchiam rexerunt.

LUDOV.
GEORG.
Tutela
ejus.

Tutelam ejus mater suscepit, cui Johannes Wilhelmus, Palatinus Elector, & Leopoldus, Lotharingiæ Dux, ex testamento patris tutores sunt additi, quos Josephus Imperator die 27. Junii A. 1708. confirmavit. Mater, virilis animi femina, per totos XIX. annos Marchiam filii nomine rexit; restituendæ œconomicæ rei, cui maritus prospicere non potuerat, præfertim intenta.

§. II.

Divisio
citer.
Spanh.
*Comitat.

Primitus temporibus susceptæ tutelæ de Citeriore (*Vordärren*) Spanheimensi Comitatu cum Electore Palatino transactiōnem initivit. Portio hæc Spanheimensis Comitatus jam a seculi XV. temporibus Palatinos inter atque Badenses fuerat communis. (b) Ex quinque illius partibus duas tantum Marchio Badensis, reliquas Elector Palatinus in commune possedit. De abroganda hac communione, perpetuarum litium materia, non semel deliberatum. Res agitata præfertim sub Ludovico Guilielmo. Instituti A. 1702. Crucenaci & A. 1706. Francofurti Conventus. Denique post ejus obitum die 24. Aug. 1707. facta est Crucenaci divisio, quam Johannes Wilhelmus Elector & Francisca Sibylla Augusta per legatos Francofurti firmarunt. Divisione hac Comitatus Citerioris tres partes ad Electoratum Palatinum spectantes, a duabus Badensium partibus in perpetuum distinctæ

(b) Vide supra Tom. II. pag. 113. 133.

atque separatae fuerunt. (c) Imperii Circulique onera ad pristinam communionis normam porro pendantur. Duas quintas Badensis, tres Palatinus persolvat. Titulus & Insignia utriusque communia sint Domui. Simultanea, quam vocant, religionis forma, in pristino permaneat statu. Beinheimensis transactio, sub Bernardo Marchione A. 1425. condita, (d) porro persistat.

§. III.

Fridericus Magnus, Durlacensis Marchio, divisioni quo- Varia que huic subscriptis; cuius morte, paulo post insecura, Senioratus Domus Badensis, apud Durlacenses tum subsistens, ad Ludovicum Georgium, ex pacis Westphalicæ formula, pervenit. (e)

Nn 3

(c) In Divisione Elector Palatinus accepit loca, quæ sequuntur: *Crucenacum, Boffenheim, Schwabenheim, Oberhübersheim, Zotzenheim, Langenloësheim, Gäßlingen, Hackenheim, Lanbersheim, Siffersheim, Weißleu, Grumbshausen, Pleitersheim, Wödesheim, Hergesheim, Roxheim, Weinsheim, Treysen, Guttenberg, Sponheim, Bockenau, Anen, Praunweiler*. Domus Badensis pro duabus quintis partibus sequentia loca obtinuit: *Præfecturas Kirchberg, Koppenstein, Naumburg*. Ex Præfectura Crucenaciensi vicos *Sprendlingen & S. Johannis*. Ex Præfectura Simmerensi vicum *Dentzen* & partem Electoralem vici *Reckerhausen*. Ex Præfectura Germersheimensi vicum *Newburg-Weyer*.

(d) Vide Tom. II. pag. 413.

(e) Adi vitam Wilhelmi Marchionis §. 18.

LVDOV.
GROEG.

Inter hæc bellum, seculi hujus initio cœptum, maximam Europæ partem suis furiis divexans, vallo Stolhovensi everfo, præ aliis vehementius afflxit Marchiam; irruptionibus bellicis semper quæ patuit prima. In publicis ergo Germanorum Comitiis A. 1708. decretum, ut ea ab omnibus Circulorum & Imperii oneribus, bello durante, perfet immunis. (f)

§. I V.

Pax Ra-
fstd.

Continuatus est status hic rerum ad annum usque 1713. quo Germanica Bellonea teda, quæ sola adhuc ardebat, in ipso Badensium finu cœpit extingui. Raftadiense Palatum; Pacis Ris-vicensis partus, resurgente mox bello, inter incendia ejus fortiter continuatum, tandem pacis, apud Germanos quoque reducendæ, templum evasit. Anglia, Batavia, Portugallia, Sabaudia, Pruf-sia A. 1712. opense Aprili arma sua contra Galliam deposuerunt Trajeti ad Rhenum. Sola in bello perstitti Germania, quæ & ipsa tandem, Landavia ac Friburgo expugnatis per Gallos, se inclinavit ad pacem. Conciliatores ejus Raftadium, ut fundamenta ibi jacerentur, elegerunt. Eugenius atque Villarsius (g) exer-

(f) *Electa Juris Publici Tom. V. pag. 161.*

(g) Villarsii literas ad Marchionem Tetricem, die 23. Nov. Argentorati scri-
ptas, vide in *Electis Juris Publici Tom. VI. pag. 34.*

cituum hostilium ductores, in Palatio Marchionis convenere die 26. Nov. 1713. ibique die 7. Martii anni sequentis præcipua pacis capita, *Præliminaria* quæ vocant, definierunt. Dignum, Ludovicus Wilhelmus, ante septennium defunctus, cui interesseret spectaculum. Mense Septembri ejusdem anni (1714.) Badæ Helveticae perfecta est pax; ab iisdem belli ducibus, Cæsaris & Galliae Regis nomine signata; per viginti annos duratura ad Rhenum, quo felici temporis spatio Marchio noster, res suas ordinare, persolvere debita, omniaque in meliorem statum, quam fuerat unquam, reducere fategit.

§. V.

De pace dum tractaretur Rastadtii, Rodemacherana apud Luxenburgicos Dynastia magnam rerum conversionem experta est. Dynastia
Rodemach.

Dynastiam hanc, quæ cum bonis adjunctis, seculi XV. fine, Christophoro Marchioni a Maximiliano Imp. collata, (h) sub Hispaniæ Regum, ut Luxenburgi Ducum, imperio constanter a Badensibus possesta, Fiscus Regius apud Metenses A. 1713. die 5. Dec. Galliæ Regno addixit; contendens, Dynastiam Theodonis-Villano Judicio subjectam, post Ludovici Guilielmi, Marchionis, in Gallia nati, obitum Albinagii jure pertinere ad Fisum, quod filii Marchionis extra Galliam geniti, pro Albinis habendi,

(h) Adi Tom. II. pag. 252.

LYDOV.

GEORG.

qui Dynastiae in Gallia possidendae incapaces. Ludovici Georgii tutrix non Metis tantum, sed & apud Regem hac de re frustra movit querelas. Ad Helvetio-Badensem Pacis Conventum res fuit delata. Badensia in Rodemacheram jura Legatis Cæsareis inter Pacis tractandæ negotia, scripto exposuit Tutrix.

§. VI.

Pax Ba-
densis.

Pax haec aboluit, quæ durante bello facta sunt, ac Rodemacheræ Dynastiam terrasque inde pendentes, ad Pacis Risiwicensis formulam, restituit Badensibus. (i) Manxit tamen Theodonis-

- (i) Art. XII. Pacis Helveticæ-Badenis haec leguntur: „ Sacra Regia Majestas Christianissima promittit non minus Sacrae Cæsareae Majestati & Imperio fæse restituturam omnibus Imperii membris, Cleutibus & Vafallis, Ecclesiasticis & secularibus, nominatim Electori Trevirensi, utrique Domini Badensi & generaliter omnibus, pace Risiwicensi comprehensis, licet hi speciatim expressi non fuerint, quæcumque territoria, Civitates, loca & bona, quæ proxime præterito bello aut ejus occasione, sive armis, sive confiscatione aut alio quoquaque modo, Paci Risiwicensi contrario, occupaverit, quamvis hoc tractatu nominata non sint, utl & plenarie & accurate executuram omnes conditiones & Clauſulas pacis Risiwicensis, quibus per præsentem Tractatum expresse derogatum non est, si quæ post conclusam dictam pacem Risiwicensiem executione caruerint vel postea mutatae fuerint. Add. Art. XXV. „

donis villanae jurisdictioni subjecta; & ab judicio hoc ad Regium Metenfem Senatum (*Parlement*) provocatio fit. A longo jam tempore Galliae Rex veteranorum militum præsidium Rodemacheræ tenet.

Ex ejusdem Instrumenti Pacis decreto propugnacula, e regione Huningæ, in dextra Rheni ripa & ipsula, ut & Selligense, aliaque Ortenaviae munimenta, in Badensi ditione exstruxta, æquata sunt solo. Terræ cum ædificiis restitutæ sunt Domui Badensi. (k)

§. V I L

Publica quiete utriusque Marchiæ restituta, forenes cum Lites
Monasterio Albæ Dominarum Marchioni exortæ sunt lites. Illæ
cum Al-
bæ Do-
minab.

Tom. III.

Oo

- (k) Art. VIII. hæc verba habet: „Curabit Rex Christianissimus suis impenitis
„ solo equari munimenta, e regione Huningæ in dextra ripa & insula
„ Rheni exstruxta; similiter, & qui illie est, pontem Rheni, fundo cum
„ ædificiis Domui Badensi reddendo. Destruentur eadem ratione mu-
„ nimenta, cum Sellingense, tupa alia, in insulis inter illud & Fortalitium
„ Ludovicianum sitis, facta, uti & pontis pars, qua ducit a Sel-
„ lingensi ad Ludovicianum, & quod e regione Ludoviciani in dextra
„ Rheni ripa constructum est, a neutra parte deinceps reparanda, fun-
„ do pariter cum ædificiis Domui Badensi restituendo. Fortalitium
„ Ludovicianum vero & insula penes Regem Christianissimum perma-
„ nebit. „

LUDOV.
GEORG.

enim absque praescitu & consensu ejus, Mariam Gertrudem Ichtersheimiam A. 1715. sibi Abbatissam elegerunt; quæ, spretis Badensium mandatis, libertatem monasterii, seculo superiore magnis motibus agitatam, reducere studuit. Rejecta a Monialibus transactio, quam cum Wilhelmo Marchione A. 1655. iniverant.(l) Lis ad Cameram Imperii A. 1722. delata. Turrix eodem anno Mandatum, quod vocant, penale, contra eas impetravit. Sed & hæ causam suam fortiter scriptis egerunt. Lis durat hodieque.(m)

§. VIII.

Com
Schwar-
zac.

Iisdem temporibus contentio cum Schwarzacensi Benedictinorum Abbatia recruduit. Marchio A. 1721. nuptias Vindobonæ celebrans, Cœnobitis, eorumque subjectis, supplicationem indixit. Abbas inductionem rejicit, nonnisi Advocatiæ Ecclesiastice jura tribuens Marchioni. Hic eodem anno Cameræ Imperialis sibi prospexit Mandato, quo Monachis interdictum, ne in exercitio Suprematus turbarent Badensem. Lis in Camera magno utrimque instaurata ardore. Marchioni A. 1726. die 20. Sept.

(l) Vide supra p. 181. sq.

(m) Badenes A. 1722. die 17. Julii Cameræ Imp. Commentarium exhibuerunt, cui titulus: *Supplicatio pro mandato penali de non empli denegando domino suo territoriali Et Advocate Ecclesiastice solitam Et ab immemoriali tempore præstabilitam obedientiam Et.*

injunctum, decisionem litis ut expectaret tranquille. (n) Et haec lis in Camera pendet.

§. I X.

Ab altera Rheni parte, in Tractu Hunnorum quem vocant, cum Birkenfelda - Palatino Comite de Spanheimensi Comitatu contentiones exortae sunt. Wolfensis Cœnobii, pridem seculo addicti, reditus, ut & jus circa sacra, in ulteriore (*Hindern*) Spanheimensi Comitatu Birkenfeldensis sibi soli, Badenibus vindicavit exclusis. Tatrix cum filio Marchione, recipiendi homagii, ut & Pacis Castrensis jurandæ causa, (o) A. 1717. se contulit Trarbacum; quod ejusdem Comitatus oppidum est. Occasio tum nata, ut de Comitatus divisione cum Birkenfeldensi

Tom. III.

O o 2

(n) Schwarzenes A. 1738. ediderunt Librum, cui titulus: *Altstaatliche Geschichts-Erziehung in Sachen Hochfürstl. Durchl. Herrn Ludwig Georg Marggrafen zu Baden - Baden contra Herrn Abten und Convent des Klosters Schwarzach, Benediktiner Ordens &c. &c.* Scriptum hoc Collectio- ni sue inferuit *Auctor Selectorum S. P.* Tom. XXXVII. seq. Badenes A. 1730. opposuerunt Distributam hoc titulo: *Species facti cum extraordi- narium prolixi & candido deduclioneque juris &c.*

(o) Cerimonia haec bellicas ob turbas dilata, A. 1717. suscepta est, quod hoc ipso tempore Christianus III. Comes Palatino-Birkenfeldensis patri suo Christiano II. succedit.

LUDOV.
GEORG.

præsente tractaretur, qui a consilio hoc se non alienum ostendit. Sed de modo divisionis quum conveniri non posset, perspecta rei difficultate, abruptum est divisionis negotium; quam antiquis Domus utriusque pactis, Pace Westphalica annoque decretorio firmatis, adversari Birkenfeldensis contendit. (p) Cæsar tamen A. 1723. eidem injunxit, divisioni ut concederet locum. Sed, intercedente apud Cæfarem Evangelico Corpore, res caruit successu. (q)

§. X.

Gravami-
na reli-
gionis.

Durante hoc negotio, in eodem ulteriore Spanheimensi Comitatu gravamina contra Badensem prodierunt, quæ Christianus III. Birkenfeldensis ad Corpus quoque Evangelicum detulit. Eodem fere tempore Citerioris Spanheimenis Comitatus, ut & Dynastiæ Malbergenis incolæ, Protestantium sacriss addicti, de violatis suis iugibus protulerunt querelas. Evangelicis satisfacturus Cæsar, Tetricum Badensem A. 1722. hortatus est literis, ut gravaminibus abolitis, in eum, qui ante Pacem fuerat, statum

(p) Prodiit tum liber: *Faisti Species und Deduction*, waraus erheilt, daß Christianus III. Pfaltzgraf zu Birkenfeld in die Abtheilung der mit dem Fürstl. Hans Baaden - Baden in Gemeinschaft besitzenden Niedern Graffschafft Spanheim nicht zu willigen vermöge.

(q) Literas Corporis Evangelici die 19. Aprilia 1724. datas exhibet SCHEUER
KOTH *Concluſor. Corp. Evangel.* Tom. III. pag. 629.

res illas reduceret. Neque tamen hic finis querelaram, quas sub Ludovici quoque Georgii regimine eidem Evangelici non semel repetierunt. (r)

§. XI.

Eadem tempestate (1722.) cuin Equestri Immediatorum Nobilium Ortenaviæ Ordine, ratione feudorum, aliorunque bonorum, Matriculæ Equestri inscriptorum, inita est transactio.* Quum autem novæ identidem lites essent exortæ, facta denique A. 1755. nova transactio, vi cuius certam pecuniæ summam Marchio Ordini quotannis promisit ratione bonorum, ab eo possefforum, quæ Ordinis Equestris matriculæ inscripta sunt.

Oo 3

(r) Gravamina Protestantium utriusque Spanheimensis Comitatus A. 1715. seqq. mota, vide in SCHAUROTH Tom. II. pag. 748. 755. 840. Tom. III. pag. 76. Malbergensia Tom. III. pag. 83. & 154. Intercessiones Evangelici corporis intuitu gravaminum Martinsteiniensium ob bona Ecclesiastica, Protestantibus qblata, & simultaneum introductum A. 1739. seqq. extant ibidem Tom. II. pag. 151. seq. & Tom. III. pag. 152. Contro Gravamina Malbergensia Badeneses ediderunt Diatribam, cui titulus: „Wiederlebung der Religions-Klagdeu, welche von denen Unterthanen der Herrschafft Malberg wider das Fürstl. Hauff Baden-Baden bey dem Reichs-Convent zu Regensburg vorgetragen worden. „ In scripto hoc contendunt Badeneses, ad A. 1634. quem Pax Westphalica religionis normam statuit, non obligari Marchionem; qui ex fententia Cesaris & ex amnistiæ restitutus, jus liberum reformati conservaverit.

LUDOV.GEORG.

Confirmata quoque denuo jura reciproca, antiquitus observata. Sed & liberum Marchioni est, Equestribus interesse Conventionibus suumque suffragium in iisdem per Nobilem immediatum exercere.

§. X I I.

LUDOV.
regimen-
adit.

Adolevit inter haec apud patios lares Ludovicus Georgius. Advenerat tempus, ut exterorum quoque populorum cognosceret mores. Primum iter A. 1718. suscepit ad Batavos; anno sequente Italiam, A. 1721. varias Principum Germaniae Aulas adivit. Etatem legibus definitam cum A. 1727. die 7. Junii attigisset, Marchiam ipse regere coepit.

Dignit.
militar.

In Militia Cæsarea in Cohortis (*Regiment*) Badensis Praefectura patri successit. Per gradus militares dein altius ascendit. Tormentariae rei in Svevico Circulo denique praefectus est, quam dignitatem in sua quoque Militia Imperator, Imperium & Imperatrix eidem contulerunt. Aurei Velleris Equitem Carolus VI. A. 1732. Marchionem nostrum constituit.

§. X I I I.

Bellum
Polon.

Anno sequente Polonica electio Regis, post Augusti II. excessum, non modo apud Polonus, sed & apud Germanos bellum suscitavit ad Rhenum. Vim Stanislao Regi, socero suo, a Russis illatam, Ludovicus XV. vindicaturus armis, Carolo VI. Imp. fœ-

LUDOV.
GEORG.

derato Russorum intulit bellum. Kehla mense Octobri A. 1733. oppugnata & capta. Ludovicus Georgius, injuriis bellicis Rastadii expositus, ad Bohemos suam transtulit sedem, Schlackenwerdae belli finem expectaturus.

Inter ipsos hos motus Marchio Hespingae Dominium, in Hespingae Luxenburgico Ducatu, a longo jam tempore oppigneratum, A. 1734 redemit ac Rodemacheræ suæ redditum. Legatus ab eo missus est Metas, qui utriusque Dynastiæ, Rodemacheræ nimirum & Hespingæ, investituram a Curia suprema ejus nomine accepit.

§. X I V.

Redux in Marchiam, promovendis ibi literis, Collegium Piaristæ. Piarum, quas vocant, Scholarum A. 1736. pro duodecim Sodalibus Rastadii instituit; Palatio vicinum. Assignata eis annua 1700. florenorum pensio; ex Schlackenwerdanis, reliqua ex Badenisibus solvenda redditibus. Viginti duo post annos in Spanheimensi quoque Comitatu eorundem Sodalium Kirchbergæ constitutum est Collegium minus. Josephus Casalanzius, (s) in Regno Aragonie natus Peraltæ A. 1556. ex nobili gente Sodalitatis, est auctor. Romæ cum viveret, Doctrinæ Christianæ Congregationi, quæ vocatur, se junxit, atque ad pueros a tenera ætate in rebus, ad vitam socialem pertinentibus, instituendos, se applicuit, sub

(s) Nonnullis Casalanzius.

LUDOV.
GEORG.

Clemente VIII. Paulus V. A. 1617. institutum hoc in Congregacionem coivertit; quæ *Paulina* dicebatur. Gregorius XV. A. 1621. Societati huic *Congregationis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum* imposuit nomen. Alexander VII. A. 1656. secularem ei redditum statum, quem ab initio habuerat. At A. 1669. Clemens IX. regularem apud eos ordinem reduxit. Nudis pedibus aliquandiu incedebant. Alexander VIII. A. 1690. usum hunc sustulit. Vestitus eorum Jesuitico similis. Pontifici Romano fine medio subiecti sunt. Disciplina eorum salutaris & utilis fecit, ut brevi tempore in orbe Catholico se late extenderent. Puerorum scholis enim humaniorum quoque literarum & philosophicas tandem scholas addiderunt. (t) In Ordinum Mendicantium classe censentur.

§. X V.

**Pax
Aquis-
gran-** **I**n Pace Aquisgranensi, qua cruentum illud septennale de successione Austriaco-Germanica bellum A. 1748. compositum est, Electori Hannoverano promissa cum suisset Germanicarum ejus ditionum securitas, (u) Ludovicus Georgius ratione juris sui in Lauenburgicum Ducatum A. 1749. in Comitius sibi intercedendum

puta-

(t) De Vita Iosephi de Cafalan, extat liber singularis Gallice scriptus. Add. PHILIPPE BONNANT in Catalogo Ord. Relig. Part. I. HELVOT. *Histoire des Ordres Monastiques* Tom. IV. Cap. 39. pag. 282.

(u) Articule XX.

putavit. (x) Intercessio ~~aliis~~ quoque repetita temporibus. (y)

A. 1752. Marchio noster solennem ditionum & jurium suorum investituram ab Imperatore Francisco I. accepit; annoque sequente Ecclesiam Collegiatam Badensem, a Jacobo I. Marchione institutam, sed A. 1689. hostili combustam incendio, splendide suis sumtibus restituit.

§. X V I.

Decreverant A. 1754. Sveviæ Ordines, ex Kehla, munito Imperii, ut deducerentur praefidia. ^{Gesta re-} Ludovicus Fürstenbergius, Kehlae Praefectus, ad Comitia Imperii scripsit, æquanda esse folio munimenta & ædificiorum residua Philippiburgum transferenda, ut reparandis ibi rebus servirent. Ludovicus Georgius, post dœducta Imperii praefidia, suo milite Kehlam firmavit, atque Fürstenbergii consilio se in Comitiis opposuit; sua in munimentum hoc dominii jura defendens.

Paulo post manifestarunt se Ortenavice turbæ. Zellæ ad Hammersbacum, quæ libera est Imperii in Ortenavia Civitas, Praefecturam agnoscens, incolarum contra magistratus seditio A. 1760. orta est. Marchio, ad quem, ut Ortenavie Praefectum,

Tom. III.

P p

(x) *Selcta Juris Publici* Tom. XXI. Cap. 10. §. 2. p. 375.

(y) A. 1750. 1752. 1753. 1757. 1761. Saxonie Electori que A. 1750. opposuerit Marchio, vide in *Selcta Juris Publici* Tom. XXIII. Cap. 3. §. 6. p. 120.

LUDOV.

GEORG.

tutela loci spectabat, gravibus litigis vim omnem interdixit, misisque Gengenbacum, quod Zelle vicinum Praefectoriale quoque Ortenaviae oppidum est, militibus, per legatum seditionis injunxit, ut arma deponerent, atque ad pristinum Magistratus sui redirent obsequium. Redierunt tandem; abductae sunt copiae; Civitas suæ redditæ quieti.

§. X V I L

Obitus &
sepulta-
ra.

Post diuturnum regimen LIV. annorum, quos inter vi-
ginti fuerunt bellis turbati, Ludovicus Georgius, pectoris hydro-
pe laborans, A. 1761. die 22. Oct. decepsit; in Collegiata Ba-
densi, quam splendido Parentis sui Herois monumento ornavit,
apud Majores sepultus.

Char-
acter.

Princeps sine fuso bonus, beneficus, mitis, moderatus;
& justus, sobrietatis ac temperantiae amans, castus; voluptatis
& deliciarum ignarus; fallere nescius; in amicitiis constans, fa-
stus & arrogantiæ ofor; quæ vera ejus, non ficta, ima-
go. Studiis Diana, præ omnibus, ad finem usque vitæ, indefi-
nenter, vel inter morbum addictus; silvas, saltus & nemoria
amoenissimis hortorum viridariis, uti cibos obvios dapibus Salia-
ribus, nunquam non prætulit. Et tamen Aula ejus fulgens sem-
per ac splendida fuit; qualis Principem, tantis majoribus ortum,
decebat. Forma corporis proceram inter & humilem media fuit.
Ex ore & oculis affabilitas ejus & clementia eluxit. Raftarium

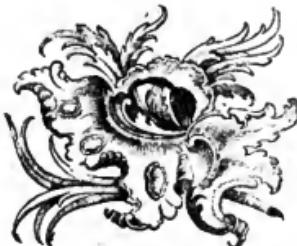
edificiis publicis, non paucis, adauxit. Palatum æstivum, quod *Favoritam* appellant, leuæ spatio Raftadio distans, ad Italicæ elegantiae formam a Matre exstructum est, vera Dryadum sedes, vicina Eremo.

§. XVIII.

Bis maritus fuit Ludovicus Georgius. Prima ejus uxor Uxor. & liber. fuit Maria Anna, Adami Francisci Caroli, Principis Schwartzenbergici, filia, quæ lucem aspergit die 25. Decembris 1706. nuptias celebravit die 18. Aprilis 1721. mortua die 12. Januar. 1755. Princeps, forma corporis & animi præstans. Ex matrimonio hoc prodierunt:

1. Elisabetha Augusta Francifca Eleonora, nata die 16. Martii A. 1725. ex liberis patri sola superstes; patris effigies & imitatrix virtutum. Hæc accipiet ducenties mille florenos, pro illis Bada-Badenfium allodialibus bonis, in quæ illa aliquid juris, mortuo parente, habere potuisset. Conventione hæc facta est, vivo parente.
2. Carolus Ludovicus Adamus, natus die 25. Aug. 1728. qui A. 1734. die 6. Julii sexennis decepit.
3. Ludovicus Georgius Johannes Nepomucenus Bernhardus Wenceslaus, natus 11. Aug. 1736. qui anni sequentis die 11. Martii abiit ad plures.

Extincta Schwarzenbergica Principe, Marchio viduus Mag
riam Josepham Annam Augustam, CAROLI VII. Imp. filiam,
nuptiis secundis sibi conjugem adjunxit. Hæc nata 7. Aug. 1734.
nupta 10. Jul. 1755. sobole caruit, superstes marito, Etlingam vi
dua sibi sedem elegit, ubi focius ejus, postremis vitae suæ annis,
vixit & deceffit; ubi maritus primam lucem aspergit. Princeps
religiosa, scientiarum amans; historicæ doctrinæ a teneris imbu
ta; Augustæ Domus suæ vicissitudines, prærogativas & illustria
fata præ aliis cognoscens.

CAPUT XII.

AUGUSTUS GEORGIUS

AB A. 1761. REGNANS.

§. I.

udovici Wilhelmi natu junior filiorum, Augustus Georgius, Raftadii die 4. Jan. A. 1706. Augusti initia.
 in lucem editus; patrem anno insequenti
 amisit. Destinatus Ecclesiae in Cathedra-
 lem Coloniensium receptorus est Chorum die
 10. Apr. 1726. Biennio post inter Augustanæ Ecclesiae Domicel-
 lares cooptatus. Muis litaturus, profectus est Senas Julias, (*Sie-
 na*) quæ amoenissima Hetruriæ Civitas, literis ornata; ibique
 plures commoratus per annos, sacris & secularibus studiis incu-
 buit, ad annum usque 1730. quo mutavit consilium & subdiaco-
 nalem togam, quam eodem anno sumferat, commutavit cum sa-
 go. Quinquennio post progressus est ad nuptias; Linea Bada-
 Badensis pluribus ut muniretur præsidiis.

§. II.

Dignitas
mili-
tares. Ecclesiae valedicens, honoribus militiae pedetentim cumulatus est. Batavia, quæ Badensem Cohortem (*Regiment de Baden*) in militia sua a longis temporibus nûtrit; Augustum Marchionem, non modo Cohoris hujus præfectum, sed & Campi Mareschallum, ut vocant, Locumtenentem Generalem constituit. Posterior haec dignitas ab Ordinibus Sveviæ ipsi quoque delata & postea auæta est, Circuli sui Equitatum ducendum quum Ei committerent.

Equitatus Imperii Præfector Generalis constitutus A. 1757. Equitatum Imperii duxit in bello. Campi Mareschallus Locumtenens Generalis exercituum MARIAE THERESIAE, Imperatricis Reginæ, designatus est anno sequenti.

§. III.

Fatetri
succedit. A. 1761. Ludovico Georgio fratri, inascula sine prole defuncto, in Marchia Bada-Badeni Augustus Georgius noster succedit, sedemque adeo suam Bada, ubi haftenus vixerat, Raftadium translulit. Aurei velleris torque donatus a Cæfare, a Carolo Eugenio, Wirtenbergæ Duce, mense Nov. A. 1762. in Equitum receptus est ordinem, splendida ceremonia, quæ in Aula Ducali peracta. Parochialis Raftadii Ecclesia, S. Alexandro, Papæ Martyni dedicata, in medio civitatis ædificata; magnæ molis opus, A. 1764. fere perfecta, a Cardinali Episcopo Spirense inaugurata est.

§. I V.

A 1765. Augustus Georgius cum Carolo Friderico Dur-lacensi, mutuae successionalis & unionis pactum die 28. Januarii ini-vit; virtute ejus in omnibus magni momenti rebus mutua consilia & auxilia promissa; utriusque linea in alterius avita & acqui-sita bona firmiter stabilita successio; eusque in finem Marchiona-tuum Badenium terrarumque, ab illis pendentium, incolae jusju-randum subjectionis & fidei utriusque Marchioni simul praestiterunt. Cerimonia per delegatos ubique cum successu peracta. Religiosa & Westphalica pax, publicae apud Germanos tranquillitatis Palladium, Gentilium hujus pacti basis & fundamentum est. Dignitati viduarum & filiarum Principum Marchicæ Domus prospectum. Prospectum Ecclesiis, Ordinibus sacris, Civibus eorumque reli-gioni, privilegiis & juribus. Prospectum Officialibus Curiae at-que Militiae; summis & insimis. Prospectum Toparchis, Regio-num ac Silvarum Praefectis, eorumque ministris. Prospectum est denique viduabus Officialium & orphanis publicaque Marchiona-tus utriusque saluti. Terrarum juriumque Marchicæ Domus alienatio in perpetuum & omnino prohibita. Pactum opportunum, cautum & prudens; quo salutarius Badensis Historiae nulla Epo-cha offert.

§. V.

Sed & documentum est benignitatis & curæ, quam Augu-stus Georgius ad futura quoque secula extendit; providus Prin-

Pactum
mutuae
successio-nis.

AUGUST.
GEORG.

ceps, populorum suorum amore fratri haud impar; qui nihil apud eos geri vult, cuius ipse non conscius, qui sanctioribus consiliis nunquam non interest, scrutator & praeses; qui omnes sibi subditos cives ad Palatium quotidie admittit, eorumque querimonias benignus exaudit. Frater Dianam secutus in silvis. Augustus Pomonam colit in hortis; quos plantat & ornat; non ofor Diana; nec oblitus Musarum, quibus splendidam exedram in Palatio parat; destinatam Bibliothecæ Majorum; quam Regimen adiens, Raftarium Bada jussit transferri; elegantiarum Aulæ amator; amabilis exteris; quos recipit benigne; nec a se, nisi omnibus humanitatis testimoniiis cumulatos, dimittit.

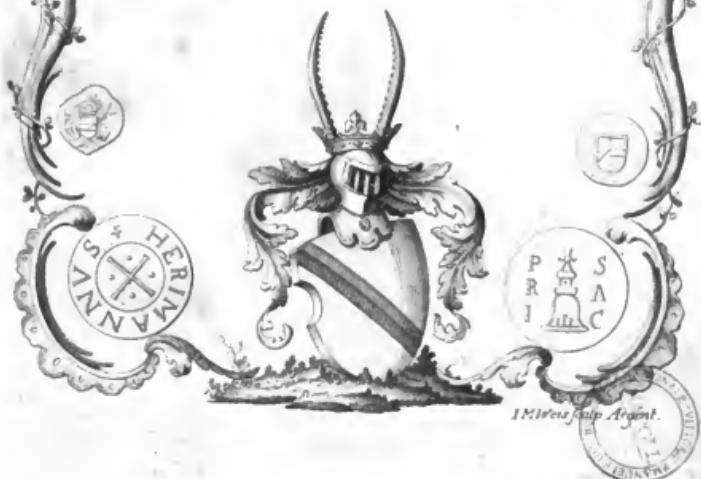
§. V I.

Conjux.

Augusti Georgii conjux est Maria Victoria, ex inclyto Arembergæ in Eiflia Domus sanguine nata. Leopoldi Philippi Caroli Josephi, Ducis Arembergæ, Croæ & Arscoti, S. Rom. Imp. Principis, filia, nata die 26. Oct. 1714. nupti Neuhufii in Bohemia die 7. Dec. 1735. concordi connubio, maximeque felici, si milem sui edidisset sobolem; cui heroicæ fuae mentis virtutes instillare potuisset; magna prolis fuae & patriæ mater.

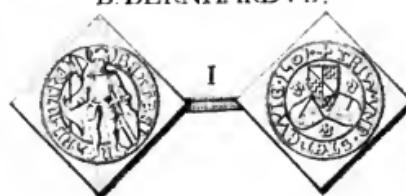
NUMISMATA.

NUMISMATA
BADENSIA
BERNHARDINAE
LINEAE

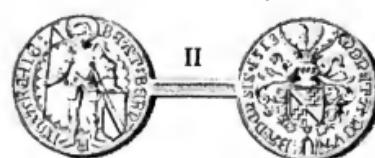

TAB I

B. BERNHARDVS.

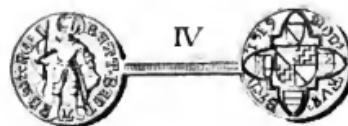
I

II

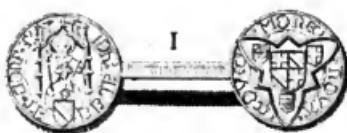
III

IV

IOHANNES
ELECTOR TREVIRENSIS

27. *Leucostoma*

Leucostoma
Leucostoma

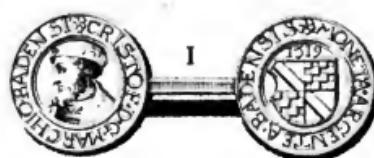
Leucostoma
Leucostoma

Leucostoma
Leucostoma

Leucostoma
Leucostoma

Leucostoma
Leucostoma

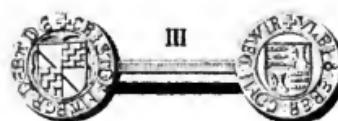
CHRISTOPHORVS.

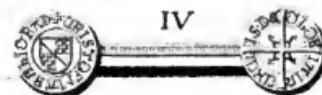
I

II

III

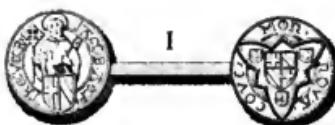

IV

TAB IV.

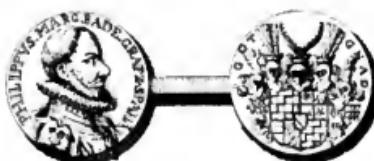
IACOBVS.
ELECTOR TREVIRENSIS.

BERNHARDVSET ERNESTVS
FRATRES.

PHILIPPVS.

BEATRIX.
CHRISTOPHORI FILIA.

CAECILIA.

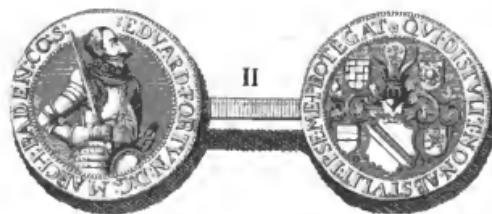

EDWARDVS
FORTVNATVS.

I

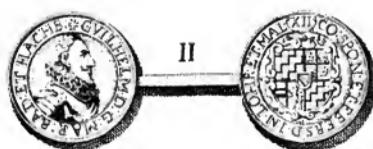
II

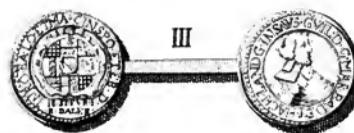
WILHELMVS.

I

II

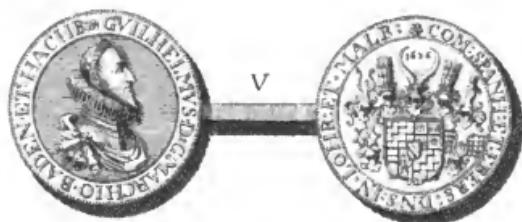
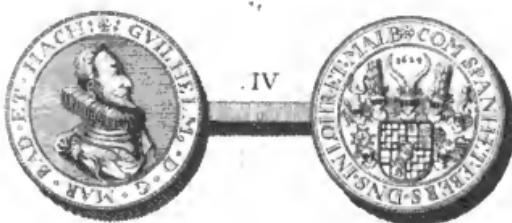

III

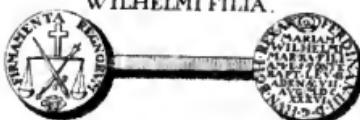

TABVIII.

WILHELMVS

MARIA.
WILHELMI FILIA.

LUDOVICVS
WILHELMVS.

I

II

III

TAB X.

LUDOVICVS
WILHELMVS

IV

V

VI

IUDOVICVS
WILHELMVS.

VII

VIII

IX

TABXII

LVDVICVS
GEORGIVS.

I

II

MARIA IOSEPHA
LUDOV. GEORG. CONIVX.

NUMISMATUM B A D A - B A D E N S I U M

E X P O S I T I O.

Eminentiora inter Regalia Principum censetur jus
cudendae monetæ. In Francorum Germano-
rumque Imperio Regibus atque Cæsaribus pri-
mitus illud competiit folis. Hi cum Proceribus,
præsertim Ecclesiasticis, tractu temporis illud communicarunt.
Inter Episcopos Germaniae primus fuit Rataldus, Argentoratem-
fium Antistes, cui primus Germaniae Rex Ludovicus in quacun-
que ex villis suis monetam cudendi immunitatem concessit. Pri-
vilegium datum est A. 873. in Aquisgrani Palatio. (a) Argentei
Bracteati & quidem unilaterales inter vetustiores sunt Germaniae
nummos, qui sub Ottonibus seculo X. comparere cœperunt. (b)
Hoc ipsum est tempus, quo Argentisodinæ Goslarienses apud Sa-
xones detectæ.

Tom. III.

Qq

(a) ALSATIA ILLUSTR. Tom. II, pag. 319.

(b) DOXDERLINUS de *Nummis Germania Media* §. 26. pag. 31.

Quo tempore Marchiones Badenses monetandi jus exercere cœperint, nobis non liquet. Cum plerisque Germaniae Principibus hoc habent commune, in quorum Tabulariis hujus generis Diplomata raro occurunt. Electoribus Germaniae auream monetam cudendi potestatem Aurea Bulla Caroli IV. A. 1356. concessit; unde evidens est, argenteas cudendae jus eos jam ante habuisse. Monetarum medii ævi raritas non tam ex raritate argenti, quam ex eo procedit, quod quinque per secula invaluerat bracteata moneta; cuius fragilitas raritatis est cauſa. Nummophylacia Badensium, & vicinorum remotiorumque Germaniae Principum; quin & Augustissimi Cæsaris divitem antiquitatis numismaticæ theſaurum consuluiimus; sed Christophorianis antiquiores non invenimus nummos Badenses; & Hermannianos illos duo excipias; qui in frontispicio comparent.

FRONTISPICIUM TABULARUM.

Numismata Zaringie Ducum nulla supersunt. Bernates Helvetii, Bertoldi V. conditoris sui memores, non imaginem ejus, sed nomen ad seolum usque XVII. suis Affibus impresse-runt. Frontispicium nostri superior pars, ad dextram, & ad finistram, talem exhibit Alsem. Sinistra crucem sistit, cum quatuor liliis, ad crucis angulos vergentibus. Inscriptio: **B E R T O L D . D . Z E R I N G . F U N . Bertoldus Dux Zeringia fundator.** Dextra facies ursum, Bernensium insigne, repræsentat in Scuto cum Epigraphe: **M O N E T A B E R N E N S I S 1529.**

Duas inter facies Aflis Zaringicum posuimus Sigillum, in quo Zaringicus Leo, erectus gradiens, cum inscriptione: **BERCHTOLDUS DUX ZARINGIAE & BURGUNDIAE RECTOR.** Sigillum hoc ceræ albæ Bertoldi IV. ex Altae Ripæ Monasterio Helvetiae ad me missum. Simile extat in Charta San-Petrina Bafiliensis Capituli. (c)

Inferior Frontispicij pars continet nummos, qui Baden-sium Origines spectant. Antiquissimus omnium, quos novi-mus, Argenteus quoque Aflis est Hermanni Marchionis; a parte antica referens crucem, ac duos inter circulos nomen *Hermannus*. Postica pars turrim crucigeram fistit; quæ indicat Bri-facum, ubi cufus est nummus. Literæ majusculæ, quæ exprimunt **P R I S A C**, ita distributæ sunt, ut tres ad dextrum, tres ad sinistrum turris latus, ordine perpendiculari, positæ compa-reant. Nummus seculi XII. Hermanno tribuendus videtur Mar-chioni, ex Zaringis tertio. Urbs hæc Zaringica inter Brisgoviaæ fuit allodia, quæ Linetæ juniori, seu Marchioæ obvenerunt. Se-nior enim fuerat Zaringo-Ducalis. Plurima insignis hujus nummi Hermanniani exempla seculo superiore reperta sunt Sultzbergæ; quod oppidum quoque fuit patrimoniale Zaringicum, in Brisgo-viaæ Provincia. Vedit eos & delineavit Gamausius in Genealogia

Tom. III.

Qq 2

(c) *Altae Ripenjs Sigilli Chartam Tom. V. qui Diplomaticus primus, pag. 124.
Chartam Pettinum exhibet pag. 112.*

Marchionum Badenium M.S. (*d*) ubi ita scribit: „ Num-
mi e purissimo argento per ea tempora cusi, non ita pridem
„ apud Sultzbergam nescio quae inter rudera sat magno numero
„ post aliquot seculorum tenebras reperti, ex una parte inscri-
„ ptum nomen HERMANNI exhibent, ex altera turris seu
„ Castris effigiem cum his literis BRISAC. „

A nummis ad nummulos progredior. Duo bracteati, qui supra Hermannianum in Frontispicio comparent, seculi XIII. sunt. Alter Badensem & Austriacam parvulas, in umbone conjunctas qui habet, Hermanni VI. Marchionis Badensis, & Gertrudis Austriacæ, conjugis ejus, quam A. 1248. in matrimonium duxerat, moneta est, ante A. 1250. quo Hermannus jam decepsit, excusa.

E regione hujus qui conspicitur bracteatus, Austriaca fascia & superaddita corona insignis, Friderico Bellicofo, Austriae Duci, Gertrudis nostræ patruo, adscribendus est, qui regiam dignitatem a Friderico II. Imp. accepit. HERRGOTTUS (*e*) eum Alberto I. vel Friderico Pulchro, vel Alberto II. Austriacis Germaniae Regibus, tribuit, sed antiquiorem ejus esse ætatem, ipsa nummi forma ostendit.

Hachbergenium & Sausenbergenium Marchionum nulli nummi comparent.

(*d*) De qua egi Tono I. in Praefatione.

(*e*) HERRGOTTUS Monumentor. Austriacor. Tom. II. Part. I. Tabula I. num-
mulum Hermanni VI. & ibidem in Prologomenis pag. 17. Fridericianum
representat.

T A B U L A I.

B. B E R N A R D U S

JACOBI MARCHIONIS FILIUS.

Christophorus I. Marchio Badensis celebrandæ patrui sui
B. Bernhardi, apud Mon-Calierienses in Pedemontio se-
pulti, memoriae quatuor nummos diversæ magnitudinis & formæ,
partim aureos, partim argenteos, cum ejus effigie tota & stante
jussit excudi; quos Tabula p̄ima exhibet; quosque singulos ex-
ponimus ordine.

I.

Argenteus deauratus quadrangularis; ubi B. Bernhardi
cataphracti imago; caput circumdate nimbo; dextra tenens
vexillum Badense; sinistra clypeum cum Insignibus Badensibus,
addito nomine:

BEAT. BERNARD. MARC.

Beatus Bernhardus Marchio.

In parte postica comparent tria scutula, juxta se posita: Bada-
Spanheimense, Hachberga - Usenbergense & Malberga - Lahrense
cum lemmate germanico:

TRIW UND STET EWIG.

Fidelis & confans perpetuo.

Qq 3

Addita Æra 1501. Annus nimirum, quo signatus est nummus. Germaniae Numismatum Commentatores observant, ante A. 1405. vix nummum reperiri, qui exprimat Æram. Formæ Turonensis ex argento Grossum Aquisgranenses tunc primum cuferunt.

I I.

Numinus forma duplicitis. Aurei, quem vocant Ducatum. Eadem B. Bernhardi imago cum nomine. Ab averfa parte Bada Spanheimensis clypeus, cum inscriptione: **MONETA NOVA BADENSIS. 1513.**

I I I.

Nummus argenteus, magnitudine Grossi Cæfarei, in quo eadem insignia, eademque inscriptio.

I V.

Ducatus cum Bada-Spanheimensi clypeo, clypeolis cincto, in quibus reliqua Dominus Badensis Dominia, cum inscriptione: **MONET: AUR: BAD: 1519.** In antica idem Bernardus: eademque epigraphe.

T A B U L A I I.

JOHANNES ELECTOR TREVIRENSIS
FILIUS ALTER JACOBI MARCHIONIS.

I.

Nummus argenteus, ex classe eorum, qui *Groß & Turonenſes* dicuntur, D. Petrum, Trevirensis Ecclesiæ Patronum, re-præsentans, sedentem in Cathedra; ad cuius pedes scutum Badense cum inscriptione:

J O H . E L E C . E T C O N F . T .

Johannes electus & confirmatus Trevirenſis.

In aversa parte scutum quadripartitum; Insignia Trevirensia & Badensia decussatim exhibens. Ad latus scuti Moguntina, (f) Colonienſia & Palatina visuntur Insignia cum verbis:

M O N E N O V A C O V E .

Moneta nova Covelenſis.

Confluentiae ac Treviris Monetarias officinas constituerunt Electores Treverici. Quatuor Electores Rheni Monetarium inter se

(f) Grossos Turonenſes, in quibus Rota Moguntina exhibetur, vulgus olim vocavit *Rader Abus*. Rota Moguntina seculo demum XIII. in Gerhardi Archiepiscopi sigillo occurrit apud G U D X U M in *Sylloge Diplomat.* pag. 325. In nummis autem Rota citius comparet. Extat in summis Sigifredi III. qui A. 1230, electus est & A. 1249. Binger decessit.

fœdus illo tempore iniverant. (g) Unde juncta eorum in nummis insignia. A. 1409. Ecclesiastici Electores soli Constitutionem inter se communem ediderunt: (h) Nummi, qui *Groſſi* vocantur, Galliae suam originem debent. Sub Ludovico IX. Rege apud Turonos eufi sunt primum, unde *Turonenses*. A Gallis deinceps ad Germanos transferunt, apud quos *Turones* appellati, qui in Caroli IV. Imp. Diplomatibus frequentes. Vocabantur etiam *Groſſi Albi*, nigris oppositi; quibus nempe multum æris admixtum: Pondus eorum octava pars unciae, sive drachma, Gallis *Gros*; *Groſſum* latine scribentes vocarunt; *Groſchen* Germani. Nummum nostrum **HONTHEMIUS** (i) & **JOACHIMUS** (k) exhibent.

I I.

Trevirensis denarius, cum scuto bipartito, in quo Trevirensia & Badenia comparent insignia. Litera J. Johannis, Electoris Treverici, ex Domo Badensi, indicat nomen.

I I I.

(g) THOMANI Adæ *Monetalia* produnt hoc Pactum, quod vocatur *Münzverein*.

(h) WENCKE RUS in *Apparatu Archivorum* pag. 363.

(i) *Histor. Trevir. Diplom. & Pragmat.* Tom. II. pag. 335. Tabula II. num. 22.

(k) JO. FRI. JOACHIM in libro: *Groſchen Cabinet* Tom. IV. pag. 259.

III.

Confluentinæ Civitatis Grossus excipit Trevirensem, in quo D. Petrus iterum cum clavibus; ad dextram crux, ejusdem Ecclesiae symbolum; ad sinistram clypeus Badensis. Inscriptio: **JOHANNES: ARCHIEPS: TREVER: In aversa crux, in cuius angulis quatuor stellæ. Supra crucem scutum Badense. Inscriptio duobus circulis includitur. In majore: AUXILIUM MEUM A DOMINO. In minore:**

GROSSUS COVELE.*Grossus Confluentiaæ cufus.*

Nummum hunc **HONTHEMIUS (l) & JOACHIMUS** pro-diderunt. (m)

IV.

Sequitur Bracteatus formæ cavatae, atque adeo unilateralis. Clypeus ibi quadripartitus, cum quatuor Rhenensem Electorum tesseris, uti supra. (n) Doctissimo NELLERO (o) hunc numnum debemus, quem ille Jacobo Präfuli Trevirenli, Johannis ex fratre nepoti, adscribit. Litera solitaria J. in nummi summi-

Tom. III.

Rr

(l) Loco alleg.

(m) Grofschen-Cabinet Tom. IV. Tab. XIII. num. 110, pag. 258.

(n) Tab. II. num. I.

(o) Liber ex ipsis nummis docte conscriptus, prodit hoc rubro: „Kurzer „Bericht von den Gemein- Rheinlandischen Pfenningen und Helleren; „vid. pag. 44.

tate comparens, Johanni æque ac Jacobo attribui potest. Lumbentius adscriberem Johanni. Jacobi nummus tres literas initiales exponit, ut ex Tab. IV. appareret.

TABULA III. CHRISTOPHORUS.

I.

Nummus argenteus elegans, qui semiflorenum forma & pondere superat. Christophorus, pileo Principali decoratus, exprimitur cum verbis: **C H R I S T O F. D. G. M A R C H I O B A D E N S I.** Ab altera parte Badensia & Spanheimensia occurunt insignia, decussatim posita, cum Æra 1519. & Epigraphe: **M O N E T A A R G E N T E A B A D E N S I S.**

II.

Grossus Imperialis Badensibus & Spanheimensibus Insignibus, uti prior, ornatus. **M O N E T A N O V A B A D E N S I S** 1506. Antica pars B. Christophori, Christum gestantis, imaginem cum expresso ejus nomine, sistit.

III.

Nummus ejusdem, cum praecedente magnitudinis, Badensi & Wirtenbergicæ Domibus communis; ab una parte prioris, ab altera posterioris tesseras exhibens, cum nominibus:

CHRISTOF. MARGR. DE BADE. ULRI. ET EBER. COMI. DE WIR.
*Christophorus Marchio de Baden, Ulricus & Eberhardus Comites
 de Wirtenberg.*

Ad Rhenensem Electorum exemplum Christophorus & Albertus Marchiones, fratres, A. 1475. cum Ulrico ejusque ex fratre nepote Eberhardo, Wirtenbergicis Comitibus iniverunt conventionem Leonbergae (p) A. 1477. renovatam. Electorum Rhenensem Monetalia foedera (q) Principes excitarunt vicinos, ut & inter se pacta de monetis inirent.

I V.

Nummus quadrans Assis, in qua Bada - Spanheimensis tessera & C H R I S T O F. M A R C H I O B A D. Ab altera parte crux, cum Epigraphe: GLORIA IN EXCELSIS DEO.

T A B U L A I V.
 JACOBUS ELECTOR TREVIRENSIS
 C H R I S T O P H O R I F I L I U S.

I.

Nummus imaginem Petrinam more solito repræsentat & ante eum scutum Treviro - Badense cum verbis:

Ton. III.

R r 2

(p) Confer Ton. II. pag. 240.

(q) A. 1417. Bloguntinus, Trevirensis ac Palatinus Electores, ut & Juliaci Dux,

JACOB: AEP: T R E V E R:

Jacobus Archiepiscopus Trevirensis.

In averfa clypeus quadripartitus, ubi Trevirensis & Badensis tesseræ alternant. Ad scuti majoris latera sunt duo minoræ, cruce signata, symbolum Trevirens. Infra scutum comparret scutellum, rosa ornatum; Ebersteinensium tessera, cuius Comitatus dimidia pars ad Badenses tum pertinebat; qui postea & alteram junxerunt. Inscriptio: MONETA NOVA COVE id est, Confluentina. (r)

I I.

Bracteatus formæ cavatæ, in scuto bipartito Bada - Trevirensia Insignia exhibens. Sigla IAC. in unam literam contracta & superimposita scuto, Jacobum Archiepiscopum indicat. (s)

A. 1444. quatuor Electores Rheni de Moneta cuendâ convenerunt. Conventiones dedit HONTHEMIUS in *Hist. Trevir.* Tom. II. pag. 352. & 402.

(r) HONTHEMIUS in *Historia Trevir.* nummum hunc prodit. Tom. II. Tabula II. Numism.

(s) Germanis Blachmünzen, Holmünzen, * Monetæ species, Gallis ignota; de quæ DOEDERLINGUS aliquæ peculiaribus Libris differuerunt. Ex Germania in Angliam Daniamque Bracteatos nummos transvissit OTTO SPERLINGIUS existimat in *Dissertatione de Nummis non cufis* pag. 130. ELIAS BRENNERUS in *Thesauro nummorum Sueco - Gothiorum* pag. L seq. Suecicos bracteatos ex seculo nono producit.

BERNHARDUS ET ERNESTUS FRATRES.(t)

Fraternæ concordiaæ Bernhardi & Ernesti, Marchionum, index & testis A. 1533. percussus est nummus; cuius antica pars capita repræsentat fratrum jugata; qui duas Marchicæ Gentis Linæas, quæ superfunt, condiderunt. Capita eorum non pileo, sed reticulo, crines involvente, teguntur; quales in Christophorianæ familie tabula Christophorus pater & Bernhardus noster occurserunt. (u) In moneta nostra legitur:

BERNARD. ET ERNEST. FRAT. GERMA. MARCHION. BADEN.

Bernhardus & Ernestus fratres Germani Marchiones Badenses.

Postica: **GERMAN. FRATRUM CONCORDIAE SACR.**

A. M D X X X I I I .(x) *Germanorum Fratrum Concordia Sacrum.*

PHILIPPUS**PHILIBERTI FILIUS.**

Nummus argenteus cum imagine Philippi Marchionis & Inscriptione: **PHILIPPUS MARG. BADE. GRAF Z. SPANHEIM.** In parte aversa scutum quadripartitum, cuius prima & quarta parvula Spanheimenses tessellas; secunda quadrifariam divisa duas rosas & totidem apros Eberste-

Rr 3

(t) Vide supra pag. 6.

(u) Tom. II. pag. 288.

(x) Nummum hunc exhibet **K O X L E R V S H i s t . M ü n z - B e l u f t i g u n g** Tom. I. pag. 261.

nensia insignia, refert. Tertia in duos est distincta laterculos; quorum alter baltheum Lahrensem, alter leonem Brisgoicum sifit. In medio totius scuti baltheus Badensis principem occupat locum. Septem galeæ scutum cingunt, quarum tres superiores coronatae sunt. Media earum, quæ proprie Badensis est, arietina duo cornua, introrsus denticulata, sustinet. Galeæ, medium tangentes, caudis pavoninis ornantur. Inscriptio: G O T G N A D.
Deus secundet. (y)

T A B U L A V. B E A T R I X

C H R I S T O P H O R I F I L I A.

Nummus effigiem fistens Beaticis, Christophori filiae, nuptæ Johanni, Comiti Palatino, Linea Simmerensis. Aversa nummi pars tripartitum clypeum offert, cuius prima pars leonem Palatinum, altera rhombos Bavarios, media Badensem baltheum sifit. Superscripta est Æra MDXXXI.

Nummus ergo quadriennio ante quam Beatrix moreretur, est cusus.

C A E C I L I A.

Cæcilia, Gustavi I. Svecie Regis filia, antequam nuberet Christophoro Rodemachera - Badensi, fratri Philiberti, promissa

(y) KOKLERUS Hist. Münz-Befüllung Tom. I. p. 361.

fuerat uxor Johanni Tencinio, Polonico Comiti, ex illustri & antiqua Sarmatiae prosapia nato, (z) quam Carolus V. & Ferdinandus Imp. A. 1527. & 1561. in Ordinem Comitum Imperii re-cepérunt, novisque auxerunt insignibus. Zegotha, Cracoviæ Palatinus, in bello contra Borussos & Lithuanos A. 1281. exercitus Dux, quatuor filios habuerat, quos inter Navogius in Silva Tenczinia Castrum & oppidum hujus nominis A. 1319. extruxit, quæ transierunt ad posteros, nomenque Tepcziniæ Genti dede-runt. Andreas, primogenitus filiorum Navogii, lineam Tencziniam condidit, (a) usus nomine Tenczinsky, atque A. 1366. Palatinus Cracoviæ fuit. Filius ejus Jasco, illustris Orator, reliquit filium Johannem, Castellatum Cracoviæ, mortuum A. 1407. qui filios quinque reliquit.

Nicolaus, natu minimus Silesiam Tencziniorum Comitum Lineam condidit.

Gabriel, Castellanus Cracoviæ, tres filios reliquit, quo-rum postremus, Stanislaus Gabriel, Bielskensis, dein Cracovien-sis Palatinus, pater fuit Johannis Baptista, cuius imaginem exhibet Cæciliæ nostræ nummus. Joh. Baptista erat Bielskensis Palati-nus, Lublini Starosta. Hunc Sigismundus Augustus, Poloniæ

(z) Vide supra pag. 47.

(a) Jasco frater secundus, Offolinskios Poloniæ, Janusius, tertius fratrum Morawickios in Silesia condidisse scribitur. *SINAPIUS Rer. Silef.*
Tom. II. pag. 251.

Rex, ad Gustavum I. Sveciae Regem misit Legatum. In aula hac apud omnes tanta floruit gratia, ut Cæciliam, filiam suam in matrimonium ei Rex Gustavus concederet. Sed ante nuptias iter suscepitur domum, a Dano prædone captus, mancipatus est carceri, in quo periit febre. JOHANNES COMES A. TENCIN simpliciter vocatur in nummo, qui eximiae raritatis est, vix alibi visus, quam in numismario Imperatoris FRANCISCI Thesauro. (b)

T A B U L A V I E D U A R D U S F O R T U N A T U S.

I.

Nummus unilateralis; argenteus, formæ ovatae. Eduardi Fortunati, cataphracta induti, effigies cum Epigraphe:
E D U A R D U S M A R C H . B A D E . E T H O C H B E R . (c)
Eduardus Fortunatus Marchio Badensis & Hochbergenensis.

II.

Nummus A. 1590. argenteus, magnitudine Uncialis, Eduardum repræsentans loricatum & armatum, cum siglis:
E D U A R D : F O R T U N : D : G : M A R C H : B A D E : C O : S :
Eduardus Fortunatus Marchio Badensis Comes Spanheim.

(b) JOH. FRIEDERICUS JOACHIM, Professor Halensis, in Libro, cui rubrum: Neu-eröffnetes Münz-Cabinet, Parte II. nummum hunc æri dedit incisum, ac pro more suo eruditè exposuit pag. 225.

(c) KOECKERI Historische Münz-Befügung Tom. VIII. pag. 113.

Ab altera parte insignia sunt Marchica, Badensis nempe Baltheus, cum quatuor scutulis; in quibus I. Spanheimensis tessellae, II. Ebersteinensis rosa. III. Lahrensis baltheus. IV. Leo Brisgovius comparent. Inscriptio: Q U I. D I S T U L I T. N O N. A B S T U L I T. I P S E. M E. P R O T E G A T. (d)

T A B U L A V I I.

W I L H E L M U S.

I.

Nummus argenteus, forma semiflisis, in quo duplex Imperii aquila, cum cruce & superaddita corona. FERDINAND. II. D. G. ROM. IMP.

Aversa facies Badenia & Spanheimensia deigmata, decussatim in scuto posita, exhibet, cum verbis:

W I L H. D. G. MARC. B A D E N. C. S P O N.

Wilhelmus Dri Gratia Marchio Badensis Comes Sponheimensis.

Æra 1624. adjecta indicat, nummum vel primum, vel certe ex primis esse, quem Marchiae suæ restitutus Wilhelmus percutuit.

I L

Nummus argenteus, in quo ejusdem Wilhelmi comparet imago cum verbis: GUILHELM: D: G: MAR: BAD: ET HACHB:

Tom. III.

Ss

(d) KOEHLERI MÜNZ-BELEHRUNG Tom. XVI. pag. 117.

In averfa scutum quadripartitum, cuius prima & quarta
parmula Spanheimenses tessellas, secunda Ebersteinensem rosam
& aprum, tertia Lahrensem baltheum & leonem Brisgovicum
exprimit. In medio scuti parinula princeps, ubi baltheus Baden-
fis & Epigraphe:

C O E : S P O N : E T . E B E R S : D : I N . L O H R . E T . M A L .

Comes Sponheimensis & Ebersteiniensis Dominus in Lohr & Malberg.

Nummus biennio post praecedentem est cufus.

I I I.

Nummus alias argenteus, cum Wilhelmi togati effigie &
titulis :

G U I L . D . G . M A R . B A D . E T . H A C H . L A N D G . I N . S A U S .

*Guilielmus Dei Gratia Marchio Badensis & Hachbergenis Land-
gravius in Saufenberg.*

In opposita parte rotundus est clypeus, cuius area superior
Spanheimenses tessellas, rosam & aprum Ebersteinensem, cum
leone Brisgovico; media primariam parmulam, cum baltheo
Badensi, Badenvillano palo & ala Usenbergica sifit. In insima
regione Rœtelanæ sunt fasciae & leo exsurgens; Baltheus Lahren-
fis, leo Malbergensis & Spanheimenses tessellæ. Inscriptio:

C . I N S P O . E T E B . D . I N R O . B A . L O . E T M A .

*Comes in Sponheim & Eberstein Dominus in Rœteln Baden-
weiler Lohr & Malberg.*

Nummus A. 1638. prodiit.

T A B U L A V I I I .

W I L H E L M U S.

I V. V.

Nummi duo unciales argentei, quorum alter cufus A. 1624.
 alter A. 1626. Uterque præfert Wilhelmi imaginem. In
 postica Badensis clypeus omnino similis est clypeo Philippi, quem
 Tab. V. descripsimus. Inscriptio: GUILHELMO. D. G. MAR.
 BAD. ET HACH. COM. SPAN. ET EBERS. DNS. IN
 LOHR ET MALB.

M A R I A
W I L H E L M I F I L I A .

Nummus memorialis baptismi Mariæ Marchionissæ Baden-
 sis, filiae Wilhelmi, cum verbis:

FERDINAN. III. D. G. HUN. BOH. REX AR. MARIAM
 WILHELMI MAR. BA. FILIAM. E. S. FONTE BAPT.
 LEV. BADENÆ VII. AUG. MDCXXXVI.

*Ferdinandus III. Dei gratia Hungariae Bohemiae Rex Archidux
 Mariam Wilhelmi Marchionis Badensis filiam e sacro fonte ba-
 ptismi levavit. Badenæ VII. Auguſti 1636.*

In averfa parte libra cum superaddita cruce, gladius & sce-
 ptrum, decussatim positi, cum lemmate: F I R M A M E N T A
 R E G N O R U M .

Tom. III.

S s 2

Emblema hoc occurrit quoque in nummo, qui cufus est in memoriam coronationis Ferdinandi III. Hungarie & Bohemie Regis. (e)

T A B U L A I X. LUDOVICUS WILHELMUS.

I

Nummus Ludovici Wilhelmi adolescentis, virtuti ejus excitandæ cudi jussus a patre, avus cum adhuc viveret atque in Marchia regnaret. **LUDOVICUS WILHELMUS D. G. MARCHIO BADENSIS F. F. Ferdinandi Filius.**

In averfa parte cernitur aquila tendens ad solem, quam aquilula sequitur. Lemma est: **NON DETERIORA SEQUENDO.** Singularem in educando filio curam Ferdinandi Maximiliani suo loco exposui. (f) Heraldicis, Genealogicis & Historicis rebus a patre innutritus est.

II

Nummus victoræ, ad Salankemenum a Turcis A. 1691. reportatae, (g) testis; in quo Ludovicus cum siglis: **LUDOVICUS WIL-**

(e) Uterque nummus extat in *Groschen-Cabinet, Zweites Fach*, Tab. IV. num. 33. & in *Supplemento I.* Tab. XI. num. 126.

(f) Supra pag. 141.

(g) De qua superius egi pag. 104.

helmus marchio BADENSIS ET HOCHbergensis. Exercitus cæsarei generalis LOCUMtenens.

Ab altera parte DEO FORTUNANTE ARMIS INVICTISSIMI LEOPOLDI magni DUCE LUDOVICO WILHELMO marchione BADENSI ET HOCHbergensi AD SALANKEMEN PROPE PETERWARA diarium die 19° Augusti A. 1691, TURCE 25000. DELETI CASTRA EXPUGNATA tormenta 158. CAPTA TAURI 10000 TENTORIA TOTIDEM CAUDÆ EQUORUM 4. SIGNA PRETORIA 14. EQUI 5000. CAMELI ET MULI 2000. DESIDERATIS MAGNO VIZIRIO AGA JANIZARIORUM AC SERASKIERIO. VIVAT AUSTRIA.

I I I.

Sequitur alias, in honorem Ludovici tum eufus, galeati, equo insidentis, effigiem, militumque inter se præclantium, agmina fistens; cum verbis:

LUDOV. GUILIELMUS MAR. BAD. S. C. M. EXERCITUS SUMMUS DUX.

Ludovicus Guilielmus Marchio Badenis Sacrae Cæsareæ Majestatis exercituum Summus Dux.

In postica Leo, persequens lupos, cum verbis: NON CURAT NUMERUM.

T A B U L A X.
L U D O V I C U S W I L H E L M U S.

I V.

Expeditionem ad Rhenum A. 1693. cum suscepisset Ludovicus,
prodiit nummus, Ludovici imaginem & titulos exhibens:
LUDOV. WILH. MARCH. BAD. HOCHB. S. C. M. G E-
NER. LOCUMT. CAMPIMARISC.

*Ludovicus Wilhelmus Marchio Badenfis Hochbergenfis Sacrae Ca-
fareæ Majestatis Generalis Locumtenens Campimariſcallus.*

In altera parte Ludovicus stans & conversus ad solem. Rhenus sub
senis barbati & perculsi specie assidet. A tergo Fama, Turcicis onu-
sta spoliis, Marchionis capiti lauream impónit. Luna e longinquo
conspicitur. Addita sunt verba: UT LUNÆ SIC SISTE GRA-
DUM NUNC IOSUA SOLIS. In inferiore parte nummi: MARS
BIS ULTOR VICTOR TURCAR. PERPETUUS EXPEDITIO-
NEM CONTRA GALLOS AD RHENUM AGGREDITUR.

V.

Londinense Marchionis iter (h) nummo hoc celebratum
ab Anglis. Imago Regis offertur cum verbis:

W I L H E L M U S . III. D. G. R E X. F. D. P. A.

Wilhelmus III. Dei Gratia Rex Fidei Defensor Pius Augustus.

In postica idem Rex ad portam palatii sui stat, capite ada-
perto, pileum manu tenens & Ludovico advenienti porrigenſ

(h) Lege supra pag. 315.

dextram. E longinquo satellitium Regis cum Epigraphe:
RECEP. BADENS. LOND.
Receptio Badensis Londini.

Adsidet femina, digito labra premens, ad cujus pedes Imperii Germanici & Angliae Regni comparent insignia; quibus pilus superimpositus, cum verbis: JUNXIT LIBERTAS AUXIT SECRETUM. x. Jan. MDCXCIV. (i)

V L

In initio belli, ob successionem Hispanicam orti, Ludovicus contra Gallos cum exercitu missus est ad Rhenum. Nummo cunctando hinc occasio nata, cum effigie Ludovici armati: **LUDOVICUS WILHELMUS MARCHIO BADENSIUS EXERCitus CÆSAREI GENERALIS LOCUMTENENS.**

In altera parte Bellona galeata, hastata, manu sinistra pectorale tenens, ad cujus pedem sinistrum est vexillum liliatum, columna eversa & fracta, cui gallus gallinaceus adstat. Ad dexteram Palladis fedet Britannia, clypeum tenens, in quo leo, cum Epigraphe: SEMPER IDEM.

In ambitu leguntur verba: VIRTUS CONSTANS
DUCIS FORTISSIMI. Additur Æra 1702.

In margine: NEC SATIS EST MERUISSE SEMEL
COGNOMINA MARTIS. (k)

(i) VAN LOON *Histoire Metallique des Pays bas* Tom. IV, pag. 156.

(k) VAN LOON loco alleg. pag. 380.

T A B U L A X I.
L U D O V I C U S W I L H E L M U S.

V I I.

Celebratur hoc nummo illustris ad Schellenbergam victoria, Ludovico & Marlboroughio Ducibus, A. 1704. a Gallis reportata. Ludovicus loricatus, quem haec verba circumdant: **LUDOVICUS WILHELMUS MARCHIO BADENSIS EXERCITUS CÆSAREI GENERALIS LOCUMTENENS.**

Ab altera parte Donawerda Civitas cum munitionibus ad Schellenbergam. Danubius senex, coronato capite, coronam tenens vallarem, assidet ripæ. Addita inscriptio: **H O S T E CÆSO FUGATO CASTRIS. DIREPTIS AD SCHELLENBERGAM DONAWERDE 1704.** In margine: **VIRTUTE PRINCIPIS. ET SOCIORUM VIA VICTORIIS INSEQUENTIBUS APERTA.** (1)

V I I I.

Nummus in victoriæ Hochstadiensis memoriam cusus, in quo Duces foederatorum **EUGENIUS DUX SABAUDIÆ LUDOVICUS WILHELMUS MARCHIO BADENSIS JOHANNES DUX MARLENBURGIUS.** Imagines eorum singulis exhibentur scutellis,

(1) VAN LOON pag. 418.

lis, quæ sub feminarum alatarum specie duæ Victoriæ tenent, cum
Inscriptione: PROBATA SOCIORUM VIRTUS FIDESQUE. Sub
Ducum effigiebus legitur: HIS TUTELARIBUS FRANCO-
NIA SERVATA SVEVIA LIBERATA. 1704

Aversa nummi facies Victoriæ sifit, bellico insidentem
tormento; quæ sinistra clypeum tenet, cui diem præliai (XIII.
A U G.) inscribit; clypeum affixura tropheo, quod ad Danubii ri-
pas erigit. Danubius, sub hominis specie, in altera fluvii ripa fe-
dens comparet. Inscriptio: TALLARDO FRANCIAE MARESCHALLO
CUM MULTIS DUCIBUS & X. MILLIBUS MILITUM CAPTIS.

Inferius legitur: GALLIS BAVARISQUE DEVI-
CTIS. In margine: DEFENSA FORTITER CONTRA
GALLOS ET BOIOARIOS GERMANIA.

I X.

Florenus argenteus, Ludovicum solito more repræsen-
tans, cum inscriptione: LUDOVI: GUILIELM: D: G: MARCH:
BA: &: H: L: S: &: O: C: S: &: E: D: R: B: L: &: M:

*Ludovicus Guilielmus Dei Gratia Marchio Badenfis & Hochber-
genfis Landgravius Saufenbergæ Ortenaviax Comes Span-
heimensis & Ebersteinensis Dominus Ratzela Badevillæ Lah-
ræ & Malbergæ.*

Postica Badense exhibet scutum in tres regiones distinctum.
Regionis superioris parmula prima Spanheimenses tessellas, secun-

da rosam & aprum, Ebersteinii symbola; tertia Leonem Brisgoicum ostentat. In medio scuti baltheus Badensis, quem ab uno latere palus Badevillanus, cantheris distinctus, ab altero Usenbergerica ala stipat. Insima scuti regio quatuor laterculos continet, in quorum primo Rœtelanæ fasciæ, ex quibus eminent leo; Secundo baltheus Lahrensis; Tertio Malbergensis leo; denique Spanheimenses tessellæ comparent. Corona clausa imposita scuto, quod aurei velleris cingitur torque. In ambitu: MONETA NOVA ARGENTEA BADENSIS.

Æra 1704 superaddita.

T A B U L A X I I . LUDOVICUS GEORGIUS.

I.

Rastadiensia Pacis, quæ Præliminaria dicuntur, A. 1714. in Palatio Marchionis sancta, nummo huic eudendo occasionem dederunt. Ludovici Georgii & Franciscæ Sibyllæ, matris ejus, comparent imagines. Columba, expansis alis, ramum olei, rostro tenet. Badenia & Lauenburgica Insignia duo clypei, inter se juncti, continent. Inscriptio duplex. In circulo majore: LUDOVICUS MARCHIO badensis. FRANCISCA SYBILLA AUG. GUBERNATRIX. In minore: DABO PACEM IN FINIBUS VESTRIS. Levi: 26.

Pars aversa Raftadiense Palatum ostentat & Aquilam, quæ
parat nidum. Ambitus duplex. In interiore legitur: **NIDUM
PACIS HIC INSTRUO.** In exteriore: **PAX RASTA-
DII IN ARCE COMPOSITA EST.** Infra additur: **ET
IN LOCO ISTO DABO PACEM.**

I L

Nummus formæ minoris, in memoriam matrimonii inter Ludovicum Georgium & Annam Schwarzenbergicam cusus. In adverfa parte clypeus duplex, in quo Badensia & Schwarzenbergica insignia. Adduntur tedæ nuptiales, decussatim positæ & fune circumdatae, cum lemmate: **UTRIUSQUE GENTIS IN-
CREMENTO.** In aversa legitur: **JUNCTIS FELICI MA-
TRIMONIO LUDOVICO MARG. BAD. ET MARIA
ANNA PR. SCHWARZENB. LAND. CLEG. MDCCXXI.**
Landgraviatus Cleggoviæ à Schwarzenbergicis possidetur.

M A R I A J O S E P H A.

LUDOVICI GEORGII CONJUX SECUNDA.

Nummus memorialis matrimonii, Ludovicum Georgium inter & Mariam Josepham, Principem Bavaram, initi. Maris Josephæ imago cum titulis: **MARIA JOSEPHA, CARO-**

LI VII. CÆS. AUG. FILIA LUDOVICI marchionis BADEN-
FIS CONJUX.

Postica Badensem & Bavanicum clypeos, corona clausa te-
ctos, fistit in colle, cui sub hominis specie Rhenus infidet. In
imo: NATA VII. AUG. MDCCXXXIV. NUPTA X.
JUL. MDCCCLV.

* * () * *

ORTENAVIAE

NOTITIA

CAPUT I.

§. I.

Ortenavia (*a*) Pagus olim fuit Alemanni vel Ortenavia fitus.
Svevici Ducatus, triginta leucarum longi-
tudine a Bleicha (*b*) ad Ofam & Murgam
amnes, Rhenum inter & Nigram Silvam se
extendens. Brisgoviam a meridie, Ufgoviam (*c*) sive Marchiam
Badensem a septentrione attingit.

Tt 3

(*a*) Mortenavia Mortinhaus. Conf. ALSATIA ILLUSTRATA Tom. I,
pag. 674.

(*b*) Bleicha in Eltziam, haec in Rhenum se effundit.

(*c*) Olim Usgovia, a rivo Ofa, prope Badam; usu hominum paullatim in Ufgovi-
am conversa, quae Pfinzigoviae & Albigoviae Pagis contigua. Ofa
haud procul Raftadio infunditur Murge. Murga prope vicum Steinmauer
ruris jungit se Rheno, nonnisi unius leuce a Raftadio distans. Ofa &
Murga Ortenavia & Episcopatus Argentinensis versus boream sunt li-

Ortena-
viae Do-
mini.

In fertili hoc tractu, æmulum quem Brisgoviae dixeris, variæ & intermixtæ sunt terræ, quæ diversos Imperii Proceres dominos agnoscunt. Floret ibi Praefectura Cæsarea, quæ super tres Liberas Imperii Civitates, Offenburgum, Gengenbacum & Zellam, (d) multosque super vicos se Imperiales extendit. Sunt ibi terræ, ad Domum Austriacam, ad Episcopum Argentinensem, ad Marchiones Badenses, ad Principes Nassovios, ad Hasso-Lichtenbergenses, ad Furstenbergios & Comitem a Leyen quæ spestant. Viget ibi Corpus immediatum Equestre. Vigent quatuor Regulæ Benedictinæ Monasteria, Gegenbacense, Ettenheimense, Schutterenese & Schwarzenense. Abbatia denique Omnium Sanctorum, quæ Præmonstratensium Ordinis est. In eadem Ortenavia medio ævo Ganerbialia quinque Castra extiterunt; Staufenberg, Wiedergrtin, Schauenburg, Fürsteneck & Iberg; non Equestribus modo quamplurimis, sed & ex Principum ordine Familias communia, quæ cum ipsis Ganerbiorum stirpibus longa ætas destruxit.

mites. Murga a fontibus ad ostia XII. leucas constituit. In Comitatu Ebersteinii orta per vallem uberem & fertelem defluit, quæ ab ea vallis Murgæ vocatur. De Ortenavie limitibus differuit jam olim Paulus Volzius, Hugonis Coris Benedictinorum in Vilariensi Alsatiae Vallæ Abbas, Erasmi amicus. Vide Cruxxi Annal. Stœvic Lib. II. Part. 2. p. 105.

(d) Zelliæ annumerantur Vallis Hammersbacensis incolæ, qui ad flumen habitant dispersi.

§. I L

Ortenavia sub Franciæ & Germaniæ Regibus Comites
tes fuos habuit Pagenses, qui nomine Regum incolis jura dixe-<sup>Comites
Ortena-
viae.</sup>
runt. In Charta Ottonis M. A. 691. Hartperto Episcopo Curiensi
data, (e) legitur: „In Comitatu Mortenuia villa Tuntelinga (f)
„ Suuarzaha Monasterium in honore St. Petri constrūctum, cuius
„ advocatus Chuonradus Comes.“ In Instrumento donatio-
nis, Monasterio Waldkirche (quod deinceps in Ecclesiam Colle-
giatam conversum) ab Ottone III. A. 994. factæ, Pagi Mortenuæ
& Cuononis Comitis mentio occurrit: (g) A. 994 XI. Kal. Jan.
„ Otto III. Imperator Curtem Nuzbach, (h) quæ per tradicio-
„ nem bonæ memoriae Burghardi Alemannorum Ducis strenuif-
„ simi suæque conteſtalis Hadwigæ ad jus regium pervenerat in
„ pago Mordenoua & in Comitatu Cuononis Comitis sitam
„ Monasterio Waldkircha in prnpium tradidit. Actum Sa-
„ spach. (i) „

(e) *Charta Curiensis Episcopatus ex AEGIDIIS TESCHUNDIS Miscellaneis Hel-
veticis MSS. Tomo I. Aſſervantur in Monasterio Engelbergensi Helvetie.*

(f) Subiude ſcribitur Dindelings, hodie Dinglingen prope Lahram.

(g) *Codex Diplom. Bad. A. 994.*

(h) Nufsbach prope Oberkircham.

(i) *Ex Autographo Collegiatæ Ecclefiae in Waldkirch in Nigra Silva.*

§. III.

Praefectura origo. Comitibus Ortenaviae sublatis, Civitates liberæ, ex liberis & immediatis vicis pedentem exortæ, sed libertatis sue defendendæ non satis potentes quum essent, Praefectus Imperii constitutus est a Cæfare, qui Cæsaris nomine defenderet eas, atque Imperialia in illis & in viis jura exercebat. Praefecturæ hæc Cæsareæ in Ortenavia origo, Alsaticæ (*k*) imitatrix & æmula. Alsaticæ enim antiquiora quam Ortenavicae vestigia in veteribus monumentis reperio. Extinctis Zaringiæ Ducibus hanc prognatam esse, Guillimannus, (*l*) allato fundamento nullo, conjectit. Quidquid sit de originibus primis, ante seculi XIV. medium Praefectura Imperialis Ortenavica ad Marchiones Badenses pervenit; qui ab Imperatore & Imperio eam acceperunt in pignus. (*m*)

§. IV.

Marchionis Praefecti. **A.** 1334. die 15. Octobris Ludovicus IV. Imperator Rudolpho Marchioni Badensi, dicto de Pforzheim, Castrum Ortenberg,

(*k*) ALSATIA ILLUSTRATA Tom. II. pag. 277.

(*l*) Habsburgiac. L. V. pag. 227. & L. VI. pag. 345.

(*m*) KOENIGSHOV. Chron. Alsat. nominatim pignus Imperii appellat; WIMPHELINGIUS de Episcopis Argent. p. 104. ait: a Romano Imperio impignoratam posse dicit.

berg, Civitates Offenburgi, Gengenbaci & Zellæ, cum omnibus juribus & pertinentiis pro nongentis marcis argenti, ponderis Argentinensis & quater mille libris Hallerorum oppigneravit. (n)

Carolus IV. Imp. A. 1349. pridie Palmarum confirmavit pignus; ita tamen, ut Marchio summæ priori aliam quinques mille florenorum superaddere cogeretur. Virtute oppignerationis hujus Rudolphus Badensis in Civitatibus, Praefecturæ obnoxiiis, Consules, Senatum, Tribus ordinavit. Offenburgensis Civitas, literis die Simonis & Judæ datis A. 1349. jus hoc Marchionis agnovit.

§. V.

Biennio post Cæsar mutavit sententiam, atque diplomate Argentinenies Marobaudi A. 1351. post festum Paschatis dato, Praefecturam Or-
Episcopii tenavicam a Marchionibus Badæ ad Episcopum Argentinensem transtulit. Bertoldus de Bucheck, Ecclesiæ Argentinensis tum Præfus, Friderici & Rudolphi, Marchionum fratribus (o) jus, redita eis forte, redemit. (p) Res Offenburgi peracta ipso Eucha-

Tom. III.

U u

(n) Literæ oppignerationis, A. 1334. datae Passavii, in Tabulario Bada-Badeni extant. Vid. illas in *Cod. Dipl.* Tom. I. Num. CCL.

(o) Vide Tom. II. pag. 54.

(p) WIMPHELINGIUS fortè 4400. florenorum constituit, sed falso, ut

rictiae festo A. 1351. ut Marchionum literæ, Offenburgi ea de re scriptæ, testantur. Paratam Episcopus cum non habuisset pecuniam, Argentinense telonium Marchionibus dedit in pignus. (q) Offenburgum Gengenbacum & Zella die 29. Junii Bertoldo Episcopo & Capitulo Argent. jusjurandum fidei præstiterunt. Rudolphus Saxo, Ludovicus Brandenburgicus, Rupertus Palatinus, Electores, relutioni eodem anno dederunt consensum. Gerlacus, Archiepiscopus Moguntinus, Carolus IV. Imp. ut Elector Bohemiæ A. 1353. Elector Colonensis & Trevirensis A. 1356. ratione novæ summæ, pretio pignoris adjectæ, consenserunt.

§. V I.

Fata sub
Argent.
Ecclef.

Enimvero quinque mille florenos, qui Episcopo debebantur, A. 1356. sorti Cæsar adjecit. Sed & A. 1358. alias quinque mille, A. 1362. itidem alias sex mille addidit sorti florenos. Un-

& BRUSCHIUS de Episcopis Germanicis pag. 73. HERTZOG. Chron.
Alsat. L. IV. pag. 95.

(q) ALBERT. ARGENT. qui rectius MATTIAS DE NEUKENBURG, scrip-
torvitæ Bertoldi Episcopi hac de re its loquitur: „Bertoldus rede-
„mit a Marchionibus de Baden consenu Regis oppida Offenburg, Gen-
„genbach, Zelle cum attinentiis, obligans pro his telonium Argentinene-
„se. „ URSTISII Script. Rev. Germ. Tom. II. p. 179. KOENIGSHO-
„VEN. Chron. Alsat. Cap. IV. pag. 258. Adde ELEA. JURIS PUBLICI PALAT.
pag. 169.

de paulatim fors quadraginta septem millium florenorum emersit. Carolus IV. præterea literis A. 1351. datis, singulare hoc privilegium Episcopo Argent. concederat, ut non alii, quam Regi Romanorum, vel Imperatori, Advocatiam reliundi potestas competeteret. Idem tamen Imp. A. 1365. Roberto I. Electori Palatino potestatem dedit, ut Castrum Ortenberg, Civitates Offenburg, Gengenbach & Zell, Episcopo & Capitulo Argent. oppigneratas, relueret. Sed recusante reluitionem Episcopo & successoribus, res caruit effectu. Quin & varia hinc inde damna Offenburgo quum intulisset Episcopus, Carolus IV. Imp. literis, A. 1367. die 21. Jan. datis, singula ei jura & privilegia Liberæ Civitatis Imperii confirmavit, eamque in suam protectionem specialem recepit.

§. V I I.

Successores Bertoldi, Johannes I. & II. Lambertus, Fridericus II. & Burcardus II. Argentinenses Episcopi, Ortenaviam Praefecturam ad tempora usque Ruperti I. Imp. omnem & indivisam retinuerunt. Tum vero Wilhelmus a Dieft, continuis cum Civitate Argentinensi implicitus litibus, dimidiam ejus partem, cum Ecclesia Argentinensi indivisim possidendam, A. 1404. die Jovis ante Dominicam Palmarum Ruperto Palatino, Cæfari, reddidit. Anno sequente, die Saturni ante Dominicam Judica, Offenburgum, Gengenbacum & Zella, Civitates, Ru-

perto Imp. jusjurandum præstiterunt. Hic literis eodem anno, die Mercurii post Judica, Germershemii datis, Advocatiae Ortenavicae reditus cum Argentinensi Episcopatu æquis partibus se divisurum spopondit.

§. VIII

Scripto-
res nota-
ti.

WIMPHELINGIUS (r) ait: „ Dimidiam partem
 „ terræ trans Rhenanæ, Offenburg, Gengenbach &c. Roberto
 „ Regi libere dedit Wilhelmus. **GUILLEMANNUS** (s)
 rem fuisus explicat; „ Ruperto Cæsari, inquit, causam suam
 „ probare maxime nifus, ut volentiorem quoque haberet, me-
 „ diam in Mortnavia Imperii Praefecturam, in qua Offenbur-

(r) *De Episcopis Argent.* pag. 104.

(s) *De Episcopis Argent.* pag. 411. **BRUSCHIUS** *de Episcopis Germaniæ* p. 73.

„ ita scribit: „ Dimidiam partem Provinciæ trans Rhenanæ Offenburg-
 „ gum videlicet, Gengenbachium, Oetenburgum, Zellam Hermansba-
 „ censem, & alia adjacentia loca Ruperto Regi libere tradidit. „ Au-
 tor Dipl. ab Imp. Leopoldo urbi Collensi A. 1689. concessi, fatetur etiam,
 dimidiam horum oppidorum partem Palatina Domui soisse oppignerata-
 tam, alteram dimidiam Episcopatui Argentinensi. **LUXIG** *Reichs-Ar-
 chiv* Tom. XIV. pag. 711. Clarissime rem omnem exponit diploma Sigis-
 mundi Imp. de A. 1437. Ottoni Comiti Palatino Rheni concessum, de quo
 paulo post dicemus. **ZEILERUS** in *Topographia Siccivæ* p. 359. Wil-
 helmum Episcopum dimidiam Offenburgi partem Imperatori Ruperto
 concessisse perhibet.

„ gum, Gengenbach, Ortenburgum, Cella ad Hermansbach
 „ & alia illis vicina, & coniuncta loca, &c. sponte & sine pre-
 „ tio resignavit. „

Per medium Praefecturam Guillimannus intellexit dimidiām. Errat autem, quando eam Imperatori sine pretio, ad conciliandam sibi ejus benevolentiam, Wilhelμum tradidisse scribit. Rupertus vicies & ter mille florenos cum quingentis, id est, dimidiām fortis partem persolvit Episcopo. Litibus autem ejus cum Civitate Argentinensi se non immiscuit Cæsar, sed utrique parti, arma ut deponerent, injunxit.

§. I X.

Dimidiam Advocatiæ Ortenaviciæ partem Rupertus, tan- Portio
 quam Imperator, redemit, sed eandem brevi post in filium natu Palat,
 majorem, Ludovicum Barbatum, transtulit, eique pro 23500. flo-
 renis denuo oppigneravit. Castra & oppida, ad Praefecturam
 spectantia, A. 1409. die 22. Octobris eidem Ludovico, Cæfaris
 filio, & A. 1437. Ludovico, Barbati filio, Cæfaris nepoti, jusju-
 randum solitum præstiterunt. Ludovicus Barbatus enim A. 1424.
 Litteris solemnis disposuerat, ut Ortenberg, Offenburg, Gen-
 genbach & Zella omniaque huc pertinentia loca penes filium ejus
 natu majorem, adeoque penes Electoratum manerent. (1) Eo-

U u 3

(1) *TOLNERUS Cod. Diplom. Palat.* num. 314. pag. 260. instrumentum hoc
 sed A. 1415. male retulit.

dem modo Fridericus I. Elector Palatinus in testamento suo
A. 1470. disposuit. (u) Hæc de dimidia parte, quam Rupertus
Imperator redemerat.

§. X.

Portio
Argent.

Ad dimidiā partem Argentinensis Episcopatus quod attinet, Sigismundus Imp. literis 1437. die Martis ante Festum D. Margarethæ Wilhelmo Argent. Episcopo, ut & aliis, eodem anno & die datis, Capitulo Argent. injunxit, ut Ottoni Mosbacensi, Comiti Palatino Rheni, Ruperti Imp. filio juniori, in quem relutionis jus suum transcripscerat Cæsar, dimidiā Ecclesiæ Argentinensis partem pro mille viginti tribus & quingentis florensis, Capitulo solvendis, traderent; detracta tamen ea pecunia summa, quam Ludovicus, Ottonis frater, in partem hanc Episcopo Argent. numeraverat. Relutio hæc tamen, quam tantopere

(u) In eo hæc verba: „ Unfer Sohn und Sin Erben sollen nach unfern
 „ todt innhaben und blyben by folchen Landschafften, Schloffen
 „ und Stætten, die unfer Lieber Herr und Vatter nach innhalt fins
 „ testaments finem eltesten Sohn unfern Lieben Bruder Herzog
 „ Ludwig dem jüngern feligen gedscht und by der Pfalz zu bliben
 „ zugeordnet hat mit Namens . . . Ortenberg der Vesten und dem
 „ Flecken darunter, Offenburg der Statt, Zelle der Statt und was
 „ zu folbiger Gemeinschaft gehært. „ Loquitur de Praefectu Or-
 tenavienſi.

exoptaverant Palatini, ob constantem Ecclesiae Argentinensis repulsa, caruit successu. A. 1440. enim Civitates, ad Praefecturam spectantes, Conrado Argentinensi Episcopo, consuetum jurandum praestiterunt.

§. X L

At in alia omnia deinceps Fridericus IV. Imperator dif- ^{Utraque Marchio-}
cessit. Hic enim A. 1453. literis Neostadii datis, Carolo I. Mar- ^{ni delata.}
chioni Badensi, affini suo, facultatem concessit, ut a Ruperto
Episcopo & Capitulo Argent. eorumve successoribus Argentinensem
redimeret partem. Quin & Palatinam Praefectoriae partem
in endem Carolum Marchionem translatus, A. 1462. ad Civitates Praefectoriales scriptis, ne futuris temporibus Fridericum Elec-
torem Palatinum, sed Carolum Marchionem Badensem pro Prae-
fecto agnoscerent. (x)

Verum nec Argentinensis Episcopus, nec Palatinus Ele- ^{Sed fru-}
ctor, Caesaris iussis morem gesserunt. Ortenavia per reliquum
seculi XV. tempus in potestate Electoris Palatini & Argentinensis
Episcopi constanter permanxit.

A. 1478. Civitates Praefectoriales Alberto Episcopo Argent. ex Comitibus Palatinis, Ottonis Mosbacensis filio, jusju-
randum praestiterunt. Vicissim Episcopus Civitatum jura pri-

(x) Utraque Charta in Tabulario Bada - Badensi extat. Vide supra Tom. II.
pag. 155.

vilegia & confuetudines sancte se servaturum jurejurando sponsavit.

§. X I I.

Portio
Palat.
a Max. I.
occupata.

At sub ipso hoc Alberto Palatino, Philippus Palatinus Elector, dimidiam illam Ortenaviae Praefecturæ per centum annos a decessoribus possestam, A. 1504. amisit. Tum temporis enim bello, ob Georgii Divitis, Bavariae Ducis, successionem exorto, Maximilianus I. Imperator Philippum Electorem cum filio Ruperto, Georgii Divitis genero, saceri successionem pertinaciter affectante, proscriptis. Proscriptionis occasione Palatina pars Praefecturæ Ortenaviae, Palatinis bello erepta, ad Austrios transiit; qui bello finito eam sibi retinuerunt.

Neque vero dimidiam Praefecturæ Ortenaviae partem Maximilianus Palatinis abstulisse contentus erat; abstulit eis quoque Praefecturam decem Civitatum Alsatiæ omnem, quæ Hagenensis vocatur.

§. X I I I.

Trithe-
mii testi-
monium.

TRITHEMIUS Abbas inquit: (y) „ Maximilianus „ Argentinensium auxilio Regni terras & oppida impignerata „ Palatinatu fine sanguinis effusione invasit & obtinuit, Ge- „ roldseck

(y) *Chron. Hirsaug.* ad A. 1504. pag. 606.

„ roldseck Castellum & Comitatum Offenburg, Ortenberg, Gen-
„ genbach & quidquid in circuitu juris fuerat Palatini. „

Parum itaque accurate urbis Cellensis Notitia apud L U -
N I G I U M (z) ait, Præfecturam & urbes Imperiales Ortenaviæ
pignoris nexu tum fuisse solutas.

Ipse Maximilianus I hoc anno Ortenaviam intravit & re-
tentia sibi parte dimidia, quæ nuper Palatina fuerat, alteram di-
midiam Præfecturæ illius, ab Imperio oppigneratae, partem Al-
berto, Argentoratenium Episcopo, confirmavit. (a)

§. X I V.

Neque tamen dimidia Ortenaviæ pars, Palatinis erepta, Eadem Fürsten-
ad Imperium rediit. Cæsar indecorum arbitratus, familiae eam Berg col-
fuisse annextere, Wolfgango, Fürstenbergio Comiti, Aulæ suæ Ma-
reschallo, & Alfatica Provincialis tum Præfecturæ possessori, eam
tradidit; ob officia, quæ ei præstiterat Comes, & ob viginti qua-
tuor millium florenorum summam, quam stipendii nomine, & ex

(z) *Reichs-Archiv* Tom. XIV. pag. 711.

(a) Literæ d. 18. Aug. date in Tabulario Badenii servantur.

mutuo Comiti debuerat Cæsar; jus retractus tamen & regalia nonnulla, speciatim jus metallisodinarum, sibi & Imperio reservans. Novæ hujus oppignerationis Instrumentum Offenburgi conditum die 7. Aug. A. 1504. (b)

§. X V.

*Trans-
actio-
cum Pa-
rat.*

Mortuo Electore Philippo, A. 1508. filius ejus Ludovicus Pacificus, de dannis, Domui suæ illatis, speciatim de ereptis Ortenaviæ & Alsatiae Praefecturis apud Imperatorem conquestus est, quod utraque pignoratio jure ad Palatinos pervenerit. Inter Maximilianum & Ludovicum his denique conditionibus transactum, ut omnia sua in utramque Praefecturam jura in Austria-cam Domum Palatinus transferret, atque ab ea centum florenorum millia in compensationem acciperet. Consensit Fridericus, Ludovici Pacifici, inter haec mortui, frater, idemque in Electoratu successor.

(b) Extat in Tabulario Badenii.

§. X V I.

Carolus V. Imp. Maximiliani successor, conditiones implevit, atque pecuniam, Palatinis promissam, jussit exsolvi. (c) <sup>A Caro-
lo V. per-
fecta.</sup> Instrumentum cessionis A. 1521. Wormaliae consecutum, festo Corporis Christi. Fürstenbergii Comites tamen & Episcopi Argentinenses Praefecture Ortenaviensis possessionem constanter retinuerunt. Homines Praefecture subjecti A. 1523. Regimento Imperii contra Abbatem Gengenbacensem, de jure manus mortuæ, obtulerunt libellum, in quo de Episcopo Argentorateni & Comitibus Fürstenbergiis, tanquam Praefecture Ortenaviensis hypothecariis, loquuntur. (d) Paulo post (1521.) Carolus V. fratri

Tom. III.

Xx 2

(c) CHILETTIUS in *Alsatia vindicata* Cap. 9. pag. 55. ait: „ Carolus V. Imp.
 „ Advocatiam Alsatiae fiducie Palatinorum pridem creditam una cum
 „ Advocacia de Ortenau postea redemit pro summa 80. millium flo-
 „ norum German. in Capitalli & 20. millium in expensis, illasque ut
 „ Luxenburgi Dux, suis heredibus iterum afferuit. „

Chilettiana haec veritati repugnant.

Carolus V. enim non ut Luxenburgi, sed ut Austriae Dux, has Praefecturas suæ genti vindicavit.

(d) Wir Unterthauen der Pfandchaft Ortenberg in der Mortenau gelegen, brin-

suo Ferdinando Austriacas ditiones omnes, in Germania sitas, ut
& illas, quas pignoris jure tenuit, sponte concessit.

§. X V I I.

Ferdinandus L.
pignoris
dominus. Imperium eidem Ferdinando, Regi Romanorum, A. 1542.
auxilia contra Turcas decrevit. Auxiliariorum hiberna 197480.
florensis consenserunt Ferdinando, quos suo ære persolvit. Caro-
lus V. ei atque heredibus Svecicam, Alstaticam & Ortenavensem,
adeoque tres Praefecturas Imperii A. 1548. novo pignoris nexu
obligavit. (e) Idem Imp. Guilielmo, Argentoratensis Episco-
po, ante XXVII. annos facultatem reliundi dimidiam Praefectu-
rae Ortenavensis partem, a Fürstenbergiis possessam, concesser-
at; retractus & aperturae Juribus Austriae Domui fervatis. Di-
ploma Wormaliae datum die 24. Maii A. 1521. At Guilielmus ab

gen für: Daß ein Abbt zu Gengenbach in des Reich's Land Mortenau, so
dem Hochwürdigen Fürflen, unferm gnädigen Herrn von Straßburg &c.
und den Wohlgeborenen Herren Wilhelmin und Friedlichen Gebrüdern,
Sachnu Graff Wolffgangs, Grafen zu Fürstenberg, durch Weyland Römi-
sche Kaiser und das Heilige Reich in Pfandschaft zugestellt worden. &c.

(e) Diploma Caroli V. extat in Corp. Dipl. Tom. IV. P.I. pag. 419.

Honstein Episcopus dimidiā illam Præfecturæ partem, a Guilielmo a Dieſt alienatam, reliundi occasionem neglexit, quamvis per totos viginti annos post concessionem hanc Argentoratiensi Ecclesiæ præfuerit; turbis, ob religionis diffidia, obortis, fine dubio impeditus.

§. X V I I I.

Erasmus successor tam parum de relutione sollicitus fuit, ut etiam Argentinensis suæ Ecclesiæ portionem Ferdinando, cui fractionem omnem redimit, ter reliundi facultatem A. 1550. novis literis dederat, concesserit, atque adeo Præfecturæ hujus homines a jurejurando fibi præstito liberaverit. Instrumentum hac super re die 2. Oct. A. 1556. confectum Udenhemii, in Palatio Episcopali Spirensi. Rudolphus enim Spirensis Episcopus conciliator negotii fuit. Idem Ferdinandus jam ante sexennium Fürstenbergiorum partem, redditæ Friderico Fürstenbergio Comiti, pro qua oppignerata primum fuit, pecunia, liberaverat nexus. Eodem ergo A. 1550. quo Fürstenbergiis oppignerationis pretium, Ferdinandus Rex Romanorum persolvit, ipsam quoque Episcopatus Argentinensis partem

redimendi jus pro fe & heredibus masculis a Carolo V. fratre accepit. Sic tota Ortenaviensis Praefectura, ut pignus Imperii, ad Austrios tandem solos pervenit; qui ab hoc tempore eam vel ipsi tenuerunt, vel aliis concederunt in feudum.

Idem Ferdinandus A. 1558. Othoni Henrico, Electori Latino, quinquaginta solvit florenorum millia, ut Alsatiam Praefecturam, quam Ludovicus Pacificus Elector A. 1530. receperat, ad suam quoque Domum transferret. (f)

§. XIX.

Pace
Wer-
phal Au-
striacis
confir-
matur.

Illustres ergo duo ad Rhenum Praefecturæ Cæsareæ, quæ tredecim Civitates Imperii, & ultra octoginta Imperii vicos tum fuerant complexæ, intra octennium in Austriacam ditionem per venerunt.

Bello tricennali Gallicæ copiæ Ortenaviam occupabant, cuius Praefectura pacis Monasteriensis decreto (g) ad Ferdinan-

(f) ALSATIA ILLUST. Tom. II. pag. 576.

(g) Art. XII. § 45.

dum pervenit. „ Totam Ortenayiam, verba funt Formulae Pa-
 „ cis, cum Civitatibus Imperialibus Offenburg, Gengenbach &
 „ Cella am Hammerspach, quatenus scilicet Praefecturae Orte-
 „ naviensi obnoxia funt, adeo ut nullus omnino Rex Francie
 „ quicquam juris aut potestatis, in his præmemoratis parti-
 „ bus, cis & ultra Rhenum sitis, ullo unquam tempore præ-
 „ tendere aut usurpare possit aut debeat, ita tamen ut *Austria-*
 „ *cis Principibus, prædicta restituzione, nihil novi juris acqui-*
 „ *ratur.* „

Praefectura hæc ditionibus Austriae, anteriores quas vo-
 cant, contermina, Enishemiano Regimini olim eadem ratione,
 qua Alfatica, fuit obnoxia, indeque ad Oenipontanum Archidu-
 cis Regimen provocatio fuit.

§. X X.

Leopoldus Imperator Ludovici Marchionis Badensis in Badensis-
bus datur
in feu-
dum. Austriae Domum merita remuneraturus, ei atque descendantibus in feu-
 dum. masculis Praefecturam Ortenaviae, ut feudum, a Domo Austriae
 pendens, A. 1701. concellit. (h) Cæfarea hac donatione Baden-

(h) Vide supra pag. 234.

ses Præfecturam, quam pignoris jure A. 1334 jam ab Imperio te-
nuerant, atque A. 1351. amiserant; in quam A. 1453. jus reluen-
dæ partis dimidiæ denuo acquisierant, post tria cum dimidio se-
cula titulo feudali ad suam Domum reduxerunt.

C A P U T

C A P U T I I.

§. I.

Ortenavica, quam descripsimus, Præfectura, quam <sup>Præfe-
ctura in-</sup> etiam Advocatiam appellant, non super Ortena-
viam omnem, sed, uti jam dictum, super tres
Civitates ejus Imperiales & super plurimos ejus
vicos sese extendit. Ortenberg Castrum, (*i*) rupi impositum, erat
sedes Præfecti; cuius Præfecturæ Offenburgum, Gengenba-
cum, Zella ad Hammersbachium, oppida Imperii, hodieque subsunt.
Vici, Vilerii, Viculi & Valles (*k*) eidem Advocatiæ subordinati
in IV. Judicia dividuntur, quæ dicuntur Provincialia, (*Landge-
richte*) dicuntur etiam *Hauptgerichte* in relatione ad minora
judicia, quæ *Afttergerichte* appellant.

§. I L

I. JUDIClUM ORTENBERGENSE ET LEF-
FERSBERGENSE. Judicia
quatuor.

Hoc in duas Jurisdictiones Inferiores (*Staab*) subdividi-
tur; nempe **ZELL & GOLTSCHEUER**.

Tom. III.

Y y

(i) Das Schloß und Haus plerumque der Stein Ortenberg.

(k) Dörfer, Weiler, Zinckhen und Thäler.

Ad Z E L L E N S E M pertinent:

Rambischweyer,
Weierbach,
Zell,
Riedling,
Albersbach citerior & ulterior,
Fellenbach (Forder und Hinter)

Ad G O L T S C H E U E R E N S E M referuntur:

Ritterspurg,
Goltscsheuer,
Marlen,
Muhlen.

I I. JUDICIUM A C H E R E N S E vicis sequentibus
constat:

Nieder Acheren,
Gambshurst,
Fauttenbach,
Oehnsbach,
Ober Achern.

I I I. JUDICIUM APPENWIRENSE; habet vicos:

Appenweyer,
Uhrloffen,

Nußbach,
 Zufenhoffen,
 Bottendorf ex parte,
 Hertzthal,
 Meisenbüchel.

I V. JUDIClUM GRUSENHEIMENSE continet:

Grufenheim,
 Weyher,
 Waltersweyer,
 Bübel,
 Bohlsbach,
 Ebersweyr,
 Ramsweyr ex parte,
 Windschleg.

Præter hæc quatuor Judicia majora, duo sunt quoque minora *Ottersviranum & Zunsviranum*. Illud vicos Otterswir & Laufien cum villis quibusdam comprehendit.

§. I I L

Majorum Judiciorum Praefides (?) Praefectus Ortenavie Eorum formula. constituit. A Judiciis ad Castrum Ortenberg, ubi sedet Praef-

Tom. III.

Y y 2

(?) Germanus Vogt.

ctus; a Praefecto ad Regimen Tabernense Alfaticum provocatio fiebat; eo tempore, quo Advocatia Ortenaviae Episcopo Argentiniensi fuit oppignerata. Seculo hoc ad Bada-Badense Regimen, quod Raftadii est, provocatur. Ex quo Castrum Ortenbergae destructum, causæ criminales pro diversitate loci & delicti in his quatuor Judiciis promiscue tractantur. (m)

§. I V.

Praefectus Ortenavicus olim, Decapolitani Alfatici instar, <sup>Praefecti
Poteitas.</sup> a Praefectorialibus Urbibus jurandum fidei accepit; illisque reciproco jurejurando libertates eorum atque privilegia se defensum promisit. Praefectus solemni Statuum Provincialium Conventui praesidet. Ipse Scultetum Imperii (n) in singulis Civitatibus ex Duodecimviris constituit, atque Monasterii Imperialis Gengenbacensis Advocatus perpetuus est. Gaudet per omnem Praefeturam regalibus juribus, quæ ante oppignerationem Imperatori & Imperio competebant; (o) Jure conductus; feueræ; steuræ; precariæ; tributorum; forestæ & fisci. Exercet merum & mixtum imperium.

(m) Judicium Criminale cum habendum est, VII. Judices ex rosticis ad illud eliguntur, quibus processus Criminalis a Regimine Advocati instructus & intentio ibi lata prælegitur, Judices acquiescunt.

(n) *Reicks-Schultheis.*

(o) *Als Pfandherr; unde Praefectus die Pfand/hafft Ortenau.*

§. V.

Ortenaviæ Præfecturæ dignitas ante oppignerationem ^{Præfetti antiqui.} ambulatoria cum fuissest, Cæsares nonnisi ex illustribus Germaniæ gentibus elegerunt Præfectos. In Monumentis occurrunt:

- 1260. Hermannus a Geroldseck. (p)
- 1292. Comes a Catzenelenbogen. (q)
- 1297. Hermannus a Geroldseck. (r)
- 1299. Otto de Ochfenstein, Ottonis filius. (s)
- 1326. Rudolphus Marchio Badensis Senior.

§. V I.

Appendicis loco observamus, in Achera inferiore, Præfecturæ Ortenavice vico, (t) magni Turennii viscera servari. Turennius Brandenburgicum Electorem, Fridericum Wilhelmum, & Bournonvillium, Cæsarei exercitus Ducem, prælio ad Turinghemium, quod Imperialis olim Civitas superioris Alsatiæ, leuca diftans Colmaria, die 5. Jan. A. 1675. ex Alsaticis hibernis expellens, belli theatrum in Ortenaviam transtulit; ponte super Rhenum Altenhemii, tribus supra Argentoratum leucis, constru-

Yy 3

(p) KOENIGSHOVEN pag. 252.

(q) Annales Colmar. pag. 26.

(r) KOENIGSHOVEN pag. 160.

(s) Idem pag. 121.

(t) Nider Acheren.

ēto. Bournonvilius, revocatus a Cæsare, qui Montecuculio bellum contra Gallos gerendum commisit, Turennius ad Wilstadium metatus est castra; Montecuculio ad Schutteræ Monasterium, dein ad Offenburgum sua castra figente. Junius & pars maxima Quinctilis sine pæcilio transacti. Montecuculius denique pedem fixit ad Bühlam; bihorio a Bada. Turennius transtulit sua castra ad Acheram vicum, qui inferior dicitur.

§. V I I.

*Sasbacum Argentinensis Episcopi in Ortenaviae vicus est,
Oberkircheni Präfeturæ adscriptus, inter præstantiores cen-
dus, a Rheno tribus horis, a promontanis Nigræ Silvæ mille
passibus remotus; quem rivus cognominis perluit. Omnis illa
regio frugibus, vitibus, pratis & hortis abundat. In tractu hoc
proelium inire decreverat Turennius. Cæsareanus exercitus Galli-
cusque in campis molliter editis confederunt. Medium inter eos
fuerat Sasbacum. Galli ad austrum, ubi campus sepulcreti; (u)
Cæsareani ad boream, ubi campus *Hochfeld* & Trinitatis est fa-
num. Duos inter exercitus nonnisi dimidiae fuit leucae interval-
lum. Galli a parte sua construxerant aggerem. Locus nunc vi-
tibus confitus, hodieque incolis *Vallum* (x) vocatur. Turennius,
hostium situm proprius explorans, in Sasbaciensis sepulcreti vicinia*

(u) *Das Gottesackerfeld.*

(x) *Das Schanzlein.*

prope arborem castra Caesareanorum omni ex parte examinavit
sollicite; eos aggressurus postridie. At speculatorem & ipsi
Caesareani speculati, ferrea glande, ex tormento bellico emissâ,
equo insidentem, percusserunt; ignari quis esset.

§. V I I I.

Fatalis hic Turenno dies est vigesimus septimus Julii styli ^{Vifcera Acherae}
novi A. 1675. (y) Transportatus in Acherae inferioris vicum, se- condita.
mileuca qui distat Sasbaco. Vifcera non Parochiali Acheranae,
sed veteri Capellae D. Nicolai, in extremitate Burgi sitae, illata,
ad Evangelii cornu altaris recondita sunt. Corpus in Galliam
delatum, in San Dionysiano prope Lutetiam Fano, ubi reges se-
• peliuntur, sepultum. Hanc de magno Galliae heroe ejusque
extremis notitiam Diatribae adjeci, quod nec Sasbaci, nec Ache-
rae posita sunt Turenio monumenta, quae rei tam memorabilis
memoriam propagarent ad posteros.

(y) Descriptionem ac delineationem rei hujus exhibet *Diarium Europaeum*
Parte XXXII. pag. 528. RAMSAY *Hist. du Vicomte de Turenne* Tom. I.
pag. 520. Vide supra pag. 168.

F I N I S T O M I T E R T I L

Aut 1675 12

